

**ELS CONTACTES CONSONÀNTICS EN BALEAR.
DESCRIPCIÓ I ANÀLISI**

Tesi doctoral presentada per
CLÀUDIA PONS MOLL
per optar al títol de doctora en Filologia Catalana

Direcció:
MARIA ROSA LLORET ROMAÑACH (UB) i JOAQUIM VIAPLANA LLEONART (UB)

Programa de Doctorat:
Descripció lingüística i variació (bienni 1998-2000)

Departament de Filologia Catalana
Universitat de Barcelona
Barcelona, maig del 2004

6. ELS CONTACTES CONSONÀNTICS EN BALEAR

6.1. CANVIS EN LA QUALITAT SEGMENTAL

En aquest apartat s'estudien les resolucions dels contactes consonàntics que impliquen un canvi en la qualitat segmental. Els canvis en la qualitat segmental poden presentar graus diferents: hi ha processos que impliquen només un canvi en el lloc d'articulació d'una de les consonants del grup (veg. el § 6.1.1) i processos que impliquen un canvi en el mode d'articulació (veg. el § 6.1.2). D'entre els processos que impliquen un canvi del lloc d'articulació d'alguna de les consonants involucrades, és objecte d'anàlisi l'*assimilació regressiva de lloc d'articulació* (veg. el § 6.1.1.1). D'entre els processos que impliquen un canvi en el mode d'articulació, són objecte d'estudi l'*africació de sibilants* (veg. el § 6.1.2.1), l'*assimilació regressiva de mode d'articulació* (veg. el § 6.1.2.2), el *rotacisme* (veg. el § 6.1.2.3) i la *dissimilació de mode d'articulació* (veg. el § 6.1.2.4). En l'apartat dedicat a la dissimilació consonàntica, en què es tracten els contactes de sibilants, també s'analitzen els processos de simplificació i de fusió que afecten les consonants sibilants en eivissenc; tot i que es tracta de canvis en la quantitat segmental, s'estudien en aquest apartat, ja que les causes que motiven els processos de dissimilació, simplificació i fusió en balear són les mateixes, i, per tant, convé tractar aquests fenòmens en el mateix apartat.

Abans de començar aquesta part descriptiva del treball, caldria fer una sèrie de precisions que afecten la presentació de les dades. D'una banda, cal tenir en compte que, tot i que en el marc de la teoria de l'optimitat desapareixen els nivells fonològics (i.e. nivell lèxic, nivell postlèxic, etc.), la descripció dels contactes consonàntics apareix distribuïda en funció d'aquests nivells, per motius de claredat expositiva. D'altra banda, tal com s'ha assenyalat en el § 4.2.1.6.1, en els casos en què no hi ha evidència empírica de quin és el lloc d'articulació de la consonant subjacent, la hipòtesi de la riquesa de la base preveu que es pot postular qualsevol forma subjacent: la jerarquia de restriccions és la responsable, en darrera instància, que la forma seleccionada com a òptima sigui la real en una varietat determinada. Així, per a una forma com ara [di.'sat.tə], es podrien adduir les formes subjacents /disapt/~disatt/ i, fins i tot, /disabt/ o /disakt/. Per motius d'espai i de claredat expositiva, en la part descriptiva del treball, s'opta, en la majoria dels casos, per les formes més acostades a l'ortografia. D'altra banda, atès que en aquest treball les assimilacions de sonoritat no són objecte d'estudi, es prescindeix de les alternances de sonoritat, és a dir, per a una forma com ara [di.'sap.tə], no es considera la forma subjacent /disabt/.

6.1.1. CANVIS EN EL LLOC D'ARTICULACIÓ

6.1.1.1. L'ASSIMILACIÓ REGRESSIVA DE LLOC D'ARTICULACIÓ

*El qui va amb un coix,
al cap d'un any ho són tots dos*

6.1.1.1.1. Descripció

6.1.1.1.1.1. Introducció

L'assimilació de lloc d'articulació és un fenomen pel qual un so adopta el lloc d'articulació d'un altre so. Les assimilacions poden ser regressives i progressives; en el primer cas, la consonant en primera posició adopta el lloc d'articulació de la consonant que segueix; en el segon cas, és la consonant en segona posició la que adopta el lloc d'articulació de la consonant precedent. Les assimilacions poden ser locals, això és, entre segments adjacents, o a distància, és a dir, entre segments no contigus. En la majoria de llengües, incloses les varietats del català, les assimilacions solen ser regressives i operen entre consonants adjacents.

Les assimilacions solen tenir una motivació de tipus funcional, que pot ser de base articulatòria o de base perceptual. Des d'un punt de vista articulatori, es pot afirmar que les assimilacions de lloc d'articulació responen a la noció de «facilitat articulatòria», en la mesura que signifiquen la reducció de dos gestos articulatoris a un de sol, contribuint així a la minimització de l'esforç articulatori. Aquesta tendència es veuria limitada pel que s'ha anomenat «facilitat de percepció», noció que expressaria la necessitat de preservar els contrastos lèxics per mor de la claredat del llenguatge.

En diferents treballs (Ohala 1990, Jun 1994), però, s'ha insistit que la noció de facilitat articulatòria es mostra insuficient per explicar les motivacions de l'assimilació regressiva de lloc. Segons aquesta noció, efectivament, seria esperable que totes les seqüències de consonants heterorgàniques es resolguessin amb assimilació. Ara bé, aquest no és el cas: l'aplicació de l'assimilació regressiva de lloc d'articulació i les característiques d'aquesta es veuen condicionades per factors com ara el tipus de consonants i la posició sil·làbica que ocupen les consonants implicades. S'ha demostrat, efectivament, que, des d'un punt de vista acústic, es plantegen situacions de desequilibri

en funció de la posició que ocupen els sons i en funció de la naturalesa dels sons mateixos. Així, s'ha constatat que hi ha determinades posicions que afavoreixen els contrastos fonològics, mentre que d'altres contribueixen a minimitzar-los (Kohler 1990, Ohala 1990, Jun 1994, Winters 2002). Els indicis acústics que informen sobre el lloc d'articulació es manifesten amb més facilitat quan una consonant va seguida de vocal que no pas quan va seguida de consonant. I això es deu a la presència d'una estructura formàtica ben definida en el cas de les vocals, que permet reflectir clarament la informació sobre el lloc d'articulació de la consonant precedent. La posició preconsonàntica, a l'altre extrem, és una posició poc propensa a la manifestació dels contrastos, precisament perquè les consonants no tenen una estructura formàtica tan ben definida. Aquesta asimetria és especialment evident en el cas de les oclusives: a les consonants oclusives situades en posició preconsonàntica, per exemple, els manca la fase d'explosió, que, segons s'ha demostrat, és un indicatiu acústic molt fiable que informa sobre el seu lloc d'articulació. Les oclusives situades en posició d'obertura, en canvi, compten amb la fase d'explosió, la qual cosa garanteix una clara manifestació i percepció del lloc d'articulació.

Aquests factors expliquen que les consonants situades en posició prevocàlica, és a dir, bàsicament en posició d'obertura, mantinguin els contrastos fonològics, mentre que les consonants situades en posició preconsonàntica —que generalment coincideix amb la posició de coda— experimentin els processos d'afebliment, entre els quals hi ha l'assimilació regressiva de lloc d'articulació.

També es plantegen situacions asimètriques en funció del mode d'articulació i del lloc d'articulació de la consonant en posició de coda. Les consonants oclusives i les consonants nasals presenten una tendència a l'assimilació major que no pas la resta de consonants. D'entre aquest tipus de consonants, les nasals són les que compten amb uns indicis acústics més febles pel que fa al lloc d'articulació, fet que promou que tipològicament experimentin l'assimilació regressiva de lloc amb més freqüència que no pas les consonants oclusives. La resta de consonants (especialment les sibilants i les laterals) es resisteixen als processos assimilatoris precisament pel mode d'articulació que presenten, que està estretament lligat al seu lloc d'articulació (Palmada 1994a, 1994b, 2002), i perquè disposen d'uns indicis acústics robusts.

El lloc d'articulació també és determinant pel que fa a l'aplicació de l'assimilació consonàntica de lloc. Així, les consonants caracteritzades com a coronals, amb un grau de contacte reduït, tendeixen a assimilar-se a la consonant següent amb molta

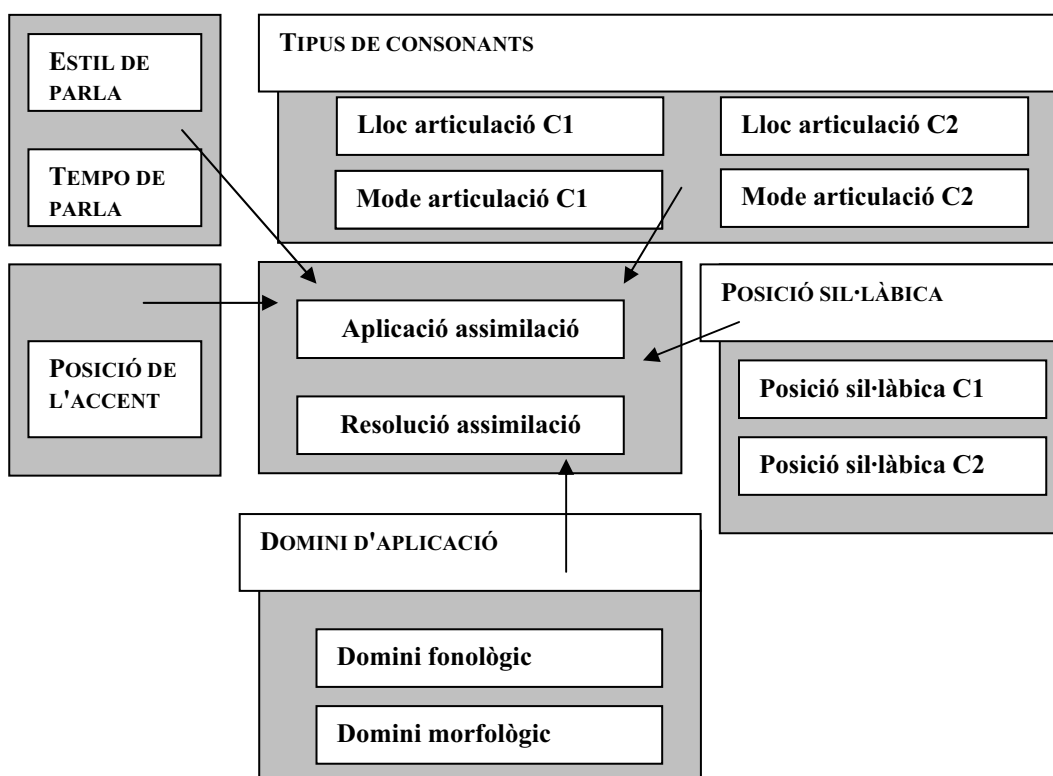
frequència, mentre que les dorsals i, en menor mesura, les labials es resisteixen sovint als efectes coarticulatoris, pel major grau de contacte que impliquen (Recasens 1986). El lloc d'articulació de la consonant implicada pot arribar a neutralitzar l'efecte que pugui tenir la posició sil·làbica que ocupen els sons implicats. Així, les consonants palatals no assimilen mai completament el lloc d'articulació de la consonant següent, i poden arribar a promoure l'assimilació progressiva de lloc d'articulació quan es troben en posició final (cf. *anys* ['aɲs]).

La naturalesa de la consonant situada en segona posició també és determinant a l'hora de decidir la resolució d'un determinat contacte consonàntic. Les consonants amb uns indicis acústics robusts —ja sigui perquè es troben en posició prevocàlica, ja sigui pel seu mode i lloc d'articulació— tendeixen a desencadenar l'assimilació amb més facilitat que no pas les consonants amb uns indicis acústics febles —ja sigui perquè no es troben en posició prevocàlica, ja sigui pel mode i el lloc d'articulació que presenten.

Altres factors, com ara el domini d'aplicació, el registre de parla o la posició de l'accent, també contribueixen a decidir la resolució d'un determinat contacte consonàntic.

La interacció de tots aquests factors determina l'aplicació o la no aplicació del procés d'assimilació, així com les característiques que aquest adopta:

(1) *Factors que condicionen els processos d'assimilació de lloc d'articulació*

En els apartats següents s'estudien amb detall les assimilacions consonàntiques que impliquen només una assimilació en el lloc d'articulació d'una consonant a la consonant següent, ja sigui perquè els dos segments que integren el grup consonàntic exhibeixen el mateix mode d'articulació, ja sigui perquè el contacte de les dues consonants es resol només amb una assimilació regressiva de lloc d'articulació. Les resolucions dels diferents contactes consonàntics s'organitzen en funció del tipus de consonants implicades i en funció del nivell d'aplicació.

6.1.1.1.1.2. Oclusiva + oclusiva

6.1.1.1.1.2.1. Nivell lèxic

6.1.1.1.1.2.1.1. Posició interior de mot

Tant en mallorquí com en menorquí quan una consonant oclusiva va seguida d'una altra consonant oclusiva n'assimila el lloc d'articulació. El resultat d'aquesta assimilació és sempre una consonant oclusiva llarga o geminada:⁶ [tt]~[dd], [kk]~[gg] ([cc]~[ʃʃ]), [pp]~[bb]. L'eivissenc manté aquests contactes amb el grup inalterat, fins i tot quan la consonant en posició de coda és coronal.

(2) Mallorquí i menorquí [*]⁷

<i>dissabte</i>	/disapt/	[di.'sat.tə]
<i>acte</i>	/akt/	['at.tə]

(3) Eivissenc

<i>dissabte</i>	/disapt/	[di.'sap.tə]
<i>acte</i>	/akt/	['ak.tə]

Segons Recasens ([1991] 1996: 236), el fet que el grau de resistència coarticulatòria de l'oclusiva velar, respecte de les consonants oclusives bilabials i dentals, sigui major podria afavorir que l'assimilació regressiva de lloc de la velar a l'oclusiva següent no es donés en mots cultes en mallorquí i menorquí. Aquesta és la justificació que dona, també, per al rossellonès i per al català septentrional de transició, que presenten

⁶ En aquest treball, els termes *llarga* o *geminada* s'usen indistintament per fer referència a una seqüència de dues consonants idèntiques.

⁷ Tal com s'ha assenyalat en el § 4.2.1.6.1, en els casos en què no hi ha evidència empírica de quin és el lloc d'articulació de la consonant subjacent, la hipòtesi de la riquesa de la base preveu que es pot postular qualsevol forma subjacent; la jerarquia de restriccions és la responsable que la forma seleccionada com a òptima sigui la real en una varietat determinada. Així, per a una forma com ara [di.'sat.tə], es podrien adduir les formes subjacents /disapt/~disatt/ i, fins i tot, /disabt/ o /disakt/. Com s'apuntava en el § 6.1, en la part descriptiva del treball, s'opta per les formes més acostades a l'ortografia. Aquests casos es marquen amb un asterisc [*]. D'altra banda, atès que en aquest treball no són objecte d'estudi les assimilacions de sonoritat, es prescindeix de les alternances de sonoritat.

assimilació regressiva de lloc en el nivell postlèxic solament quan la consonant que es troba en posició implosiva és dental o labial.

Les dades obtingudes en les nostres enquestes, però, no revelen aquesta resistència a l'assimilació de les consonants velars en el cas de les seqüències de dues oclusives. Com es veurà, però, les consonants velars sí que exhibeixen una major resistència a l'assimilació en altres contextos, com ara quan van seguides de fricativa labiodental i quan van seguides de consonant nasal.

6.1.1.1.1.2.1.2. Posició final de mot

En mallorquí i en menorquí, aquest tipus d'assimilacions també operen en posició final de mot. És el cas d'algunes terminacions verbals, que, com és sabut, no presenten una marca explícita de flexió en el cas de la primera persona del present d'indicatiu. En eivissenc tampoc no hi ha assimilació en aquests casos.

(4) Mallorquí i menorquí [*]

accept /əksept/ [ət.ʔsett]
adopt /ədopt/ [ə.ʔdott]
afect /əfekt/ [ə.ʔfett]
detect /dɛtekt/ [dɛ.ʔtett]

(5) Eivissenc

accept /əksept/ [ək.ʔsept]
adopt /ədopt/ [ə.ʔdopt]
afect /əfekt/ [ə.ʔfekt]
detect /dɛtekt/ [dɛ.ʔtekt]

6.1.1.1.1.2.2. Nivell postlèxic

En el nivell postlèxic, aquestes assimilacions es donen amb la mateixa freqüència. Tant en les formes prefixades i compostes (6a) com entre mots (6b), les seqüències de dues consonants oclusives es resolen amb l'assimilació de lloc de la consonant oclusiva que es troba en posició implosiva a la consonant oclusiva següent. L'eivissenc en cap cas exhibeix assimilació (7a, 7b):

(6) Mallorquí i menorquí

a Formes prefixades i compostes

subdelegat /sub##dɔleg+a+d/ [sud.dɔ.lɔ.ʔɣat]
capgròs /kap##grɔs/ [kag.ʔgrɔs]

b Mots adjacents

cap tros /kap##trɔs/ [kat.ʔtrɔs]

<i>puc tenir</i>	/pug##ten+i+r/	[,put.tə.'ni]
<i>pot caure</i>	/pɔd##kaw+r/	[pɔk.'kaw.rə]

(7) Eivissenc

a Formes prefixades i compostes

<i>subdelegat</i>	/sub##dɔleg+a+d/	[sub.də.lə.'ɣat]
<i>capgròs</i>	/kap##grɔs/	[kab.'grɔs]

b Mots adjacents

<i>cap tros</i>	/kap##trɔs/	[kap.'trɔs]
<i>puc tenir</i>	/pug##ten+i+r/	[,puk.tə.'ni]
<i>pot caure</i>	/pɔd##kaw+r/	[pɔt.'kaw.rə]

6.1.1.1.1.3. Oclusiva + fricativa alveolar o prepalatal

6.1.1.1.1.3.1. Nivell lèxic

6.1.1.1.1.3.1.1. Posició interior de mot

Quan una consonant oclusiva va seguida d'una consonant sibilant ([s], [z], [ʃ], [ʒ]), aquesta desencadena una assimilació regressiva de lloc d'articulació que dona com a resultat una consonant africada: [t̪s]~[d̪z], [t̪ʃ]~[d̪ʒ]. Tal com fa notar Recasens ([1991] 1996: 212), en certes varietats del català, entre elles mallorquí i menorquí, el primer element d'una africada alveolar o prepalatal intervocàlica és emès amb un període d'oclusió llarga (que, en el marc d'aquest treball, es representa així: [t̪ʃ]~[t̪ʃs]; veg. el § 6.1.2.1). D'altra banda, tot i que en la major part de dialectes l'articulació de la consonant oclusiva en les africades sol ser amb un punt d'articulació laminoalveolar, sembla que el menorquí —juntament amb el valencià i l'alguerès— pot presentar o bé manca d'assimilació regressiva ([ts]) o bé assimilació progressiva de dentalitat ([t̪s]). (Per motius de simplificació, no es tindran en compte aquestes petites discrepàncies.). En eivissenc, aquests contactes es resolen amb manteniment del lloc d'articulació de la consonant oclusiva.

(8) Mallorquí i menorquí [*]

<i>capsa</i>	/kaps+ə/	['kat.t̪sə]
<i>taxi</i>	/taksi/	['tat.t̪si]
<i>acció</i>	/əksjon/	[ə.'tsjo]
<i>examen</i>	/əgzamen/	[əd.'d̪za.men]
<i>objecte</i>	/objekt/	[od.'d̪ʒet.tə] (~[ud.'d̪ʒet.tə])

(9) Eivissenc

<i>capsa</i>	/kaps+ə/	['kap.sə]
<i>taxi</i>	/taksi/	['tak.si]
<i>acció</i>	/əksjon/	[ək.'sjɔ]
<i>examen</i>	/əgzamen/	[əg.'za.men]
<i>objecte</i>	/ubʒekt/	[ub.'ʒɛk.tə]

A diferència d'altres casos que s'estudien més endavant, la sistematicitat d'aquest tipus d'assimilacions és molt notable tant en mallorquí com en menorquí, de manera que se solen acomplir fins i tot en paraules d'origen culte (en mots començats en *obs-*, *abs-*, per exemple: *observatori*, *obsessionat*, *absorbir*). De fet, cap dels informants enquestats ha presentat aquestes seqüències sense assimilació de lloc d'articulació, malgrat el caràcter culte dels mots.

Tal com fa notar Bibiloni (1983: 175), en català és freqüent la realització amb africada prepalatal en comptes d'alveolar de la seqüència [gz] ([d̪z] en mallorquí i menorquí) del prefix o de la seqüència inicial *ex-* quan segueix una vocal, especialment quan el mot català té un equivalent castellà amb fricativa uvular sorda [χ]. Aquesta és una realització que es constata en mallorquí i menorquí en mots com ara *exercici* [əd.d̪ʒər.'si.si], *exèrcit* [əd.'d̪ʒɛr.sit], si bé no és pas sistemàtica: *exemple* [əd.'d̪zɛm.plə] (cf. cast. *ejemplo* [e.'χem.plo]). Tal com assenyala el mateix autor, la presència d'una fricativa prepalatal en el mateix mot també pot afavorir la pronúncia amb africada palatal: *exigent* [əd.d̪ʒi.'ʒɛnt], *oxigen* [od.'d̪ʒi.ʒɛn]. Cal fer notar, d'altra banda, que en el parlar de Menorca i Mallorca, per interferència del castellà, és freqüent la pronúncia sorda de l'africada alveolar sonora en certs mots: *èxit* ['ɛt.t̪sit], *exigent* [ɛt.t̪si.'ʒɛnt], *exalumne* [ɛt.t̪sə.'lun.nə], *existir* [ɛt.t̪sis.'ti].

6.1.1.1.3.1.2. Posició final de mot

Atès que a final de mot hi ha força variació, aquest apartat apareix distribuït en funció dels contextos d'aplicació. Primer s'estudien quines són les resolucions de les seqüències d'oclusiva seguida de fricativa alveolar tautomòrfiques, tant en formes verbals com en formes nominals, i, posteriorment, es descriu quin és el comportament que presenten aquests grups en seqüències heteromòrfiques.

6.1.1.1.1.3.1.2.1. Seqüències tautomòrfiques

En posició final de mot són ben poques les peces lèxiques amb presència d'oclusiva oral seguida de fricativa alveolar tautomòrfica. Es tracta en la majoria dels casos de mots d'origen culte (*reflex*, *complex*, *tòrax*), de préstecs d'altres llengües (*fax*, *escacs*) o bé de noms comercials (*aeronfix*, *neutrex*, *ajax*, *kleenex*, etc.), que s'han introduït recentment en la llengua, de manera que no han experimentat de manera tan intensa els processos fonològics regulars en la llengua. Malgrat tot, tant el mallorquí com el menorquí resolen aquests contactes d'acord amb el comportament regular de cada subdialecte: amb assimilació en mallorquí i amb preservació de grup en menorquí. L'eivissenc, com el menorquí, resol aquests contactes sense assimilació.

(10) [*]

	<i>Mallorquí</i>	<i>Menorquí</i>	<i>Eivissenc</i>
<i>reflex</i>	[rə.'flɛts̃]	[rə.'flɛks]	[rə.'flɛks]
<i>tòrax</i>	[ˈto.rats̃] ⁸	[ˈto.rəks]	[ˈto.rəks]
<i>fax</i>	[ˈfats̃]	[ˈfaks]	[ˈfaks]
<i>escacs</i>	[əs.'kats̃]	[əs.'kaks]	[əs.'kaks]
<i>neutrex</i>	[new.'trets̃]	[new.'treks]	[new.'treks]
<i>aeronfix</i>	[aj.romj.'fɪts̃]	[aj.romj.'fiks]	[aj.romj.'fiks]
<i>ajax</i>	[a.'xats̃]	[a.'xaks]	[a.'xaks]
<i>kleenex</i>	[ˈkli.nets̃]	[ˈkli.neks]	[ˈkli.neks]

La poca freqüència d'ús i el caràcter culte d'alguns d'aquests mots (*tòrax*) podrien haver afavorit pronúncies sense assimilació en mallorquí. Malgrat tot, cal tenir present que així com el mallorquí sol presentar assimilació de lloc en aquests casos, en menorquí aquesta no s'acompleix mai.

Pel que fa als grups consonàntics corresponents a formes verbals de la primera persona del present d'indicatiu, es resolen amb assimilació regressiva de lloc en mallorquí i menorquí i amb manteniment del grup inalterat en eivissenc:

⁸ El DCVB dona també la solució amb assimilació per a la forma *reflex* en mallorquí (Palma). Per a la forma *tòrax*, en canvi, ofereix la solució sense assimilació. Les nostres enquestes indiquen, però, que la solució amb assimilació és més freqüent.

(11) Mallorquí i menorquí [*]

<i>(jo) fix</i>	/fiks/	[ˈfĩts]
<i>(jo m') acomplex</i>	/əkɔnplɛks/	[ə.kom.ˈplɛts] (~ [ə.kum.ˈplɛts])
<i>(jo me) col·laps</i>	/kolaps/	[ko.ˈlats] (~ [ku.ˈlats])
<i>(jo me) relax</i>	/rɛlaks/	[rə.ˈlats]

(12) Eivissenc

<i>(jo) fix</i>	/fiks/	[ˈfiks]
<i>(jo m') acomplex</i>	/əkunplɛks/	[ə.kum.ˈplɛks]
<i>(jo me) col·laps</i>	/kulaps/	[ku.ˈlaps]
<i>(jo me) relax</i>	/rɛlaks/	[rə.ˈlaks]

Com es pot observar, el menorquí presenta assimilació regressiva de lloc tot i que el grup consonàntic es trobi en posició final del mot (cf., en canvi, els ex. de (10) i de (15)). Aquestes dades es reprenen en el § 6.3.2.2.3, dedicat als fenòmens que afecten les seqüències consonàntiques finals corresponents a formes verbals de primera persona singular del present d'indicatiu.

6.1.1.1.1.3.1.2.2. Seqüències heteromòrfiques

En les formes nominals, es troben grups d'oclusiva oral velar o bilabial més consonant fricativa alveolar quan, per formació de plural, s'afegeix una *-s* en formes nominals que acaben en oclusiva labial o velar. Tal com ja ha estat assenyalat en descripcions anteriors, aquests grups es resolen amb assimilació de la consonant oclusiva a la fricativa alveolar següent en mallorquí. En el treball d'Alcover (1908-1909: 298, 300) es fa referència a les concomitàncies entre mallorquí i alguerès pel que fa a aquestes assimilacions en posició final: «La *p* final, si li sobrevé una *s* darrere, a Mallorca sona com-e *t*, i així no pronunciem: *saps*, *kaps*, *taps*, *kups*, sinó *sats*, *kats*, *tats*, *kuts*. No hem trobat tal fenomen en tota la resta del domini, més que a Alguer [...]».

Tal com ha estat assenyalat, aquestes assimilacions donen lloc en mallorquí a força neutralitzacions lèxiques o homonímies, que només poden desambiguar-se a partir del context: així, per exemple, la forma [ˈpɔts] tant pot correspondre a la segona persona del present d'indicatiu del verb *poder* com al plural del mot *pot* (Veny [1982] 1998: 66).

Pel que fa a les nostres dades, cal dir que, de forma general, aquests grups presenten la solució amb assimilació en mallorquí, si bé en alguns casos es percep certa vacil·lació, sobretot pel que fa a les seqüències amb oclusiva bilabial seguida de *-s* de

plural en formes o bé cultes (*àrabs*) o bé d'ús poc freqüent actualment (*aljubs*) o bé que han estat reintroduïdes recentment en la llengua per via del català estàndard i que fins fa poc es deien en castellà (*llops*). Cal tenir present que aquestes vacil·lacions són molt més freqüents en posició final de mot que no pas en posició interior de mot o en el nivell postlèxic.

(13) Mallorquí

<i>aljubs</i>	[ur.'ʒups] (Palma [2/3], Manacor [1/3], Felanitx [3/3], Sóller [1/3], sa Pobla [1/3]) ⁹ [ur.'ʒuʔs] (Palma [1/3], Manacor [2/3], Pollença, [3/3], Sóller [2/3], Inca [3/3], sa Pobla [2/3])
<i>llops</i>	[ˈʎops] (Palma [2/3], Manacor [2/3], Felanitx [2/3], Pollença [3/3], Sóller [3/3], Inca [3/3], sa Pobla [3/3]) [ˈʎoʔs] (Palma [1/3], Manacor [1/3], Felanitx [1/3])
<i>xops</i>	[ˈʃops] (Palma [1/3], Manacor [1/3], Felanitx [2/3], Pollença [1/3], Inca [3/3], sa Pobla [3/3]) [ˈʃoʔs] (Palma [2/3], Manacor [2/3], Felanitx [1/3], Pollença [2/3])
<i>prínceps</i>	[ˈprin.səps] (Palma [2/3], Manacor [3/3], Felanitx [2/3], Pollença [3/3], Sóller [3/3], sa Pobla [3/3], Inca [3/3]) [ˈprin.səʔs] (Palma [1/3], Felanitx [1/3])
<i>àrabs</i>	[ˈa.rəps] (Manacor [2/3], Felanitx [3/3], sa Pobla [3/3]) [ˈa.rəʔs] (Palma [3/3], Manacor [1/3], Pollença [3/3], Sóller [3/3], Inca [3/3])

En formes més comunes, com ara *caps*, *taps*, *cops*, en canvi, la resolució amb assimilació de lloc d'articulació ha estat sistemàtica. Com s'indicava abans, la poca freqüència d'ús i el caràcter culte dels mots de (13) podria explicar la manca d'assimilació regressiva de lloc.

En les formes nominals acabades en una seqüència d'oclusiva velar més fricativa alveolar, en canvi, sol haver-hi assimilació regressiva de lloc d'articulació de manera força més sistemàtica, independentment de quin sigui el tipus de mot; atès que hi ha hagut alguns casos, pocs, sense assimilació, a continuació es presenten quines han estat les solucions:

(14) Mallorquí

<i>pocs</i>	[ˈpoʔs] (tots els informants de totes les poblacions mallorquines enquestades)
-------------	--

⁹Entre claudàtors figura el nombre d'informants que ha presentat una realització o altra.

<i>macs</i>	[^h mats̃] (Palma [3/3], Manacor [3/3], Felanitx [3/3], Sóller [3/3], Inca [3/3], sa Pobla [2/3], Pollença [2/3]) [^h macs] (Pollença [1/3])~[^h maks] (sa Pobla [1/3])
<i>abrics</i>	[ə.βrits̃] (tots els informants de totes les poblacions mallorquines enquestades)
<i>mags</i>	[^h mats̃] (Palma [2/3], Pollença [2/3], Inca [3/3], Sóller [3/3], Manacor [3/3]) [^h maks] (Palma [1/3], sa Pobla [3/3])~[^h macs] (Pollença [1/3])
<i>físics</i>	[^h fi.zits̃] (tots els informants de les poblacions enquestades)
<i>biòlegs</i>	[bi.ʔ.lets̃] (Palma [3/3], Manacor [3/3], Felanitx [3/3], Pollença [3/3], Sóller [2/3], Inca [3/3], sa Pobla [3/3]) [bi.ʔ.lecs̃]~[bi.ʔ.leks̃] (Sóller [1/3])
<i>càstigs</i>	[^h kas.tits̃]~[^h cas.tits̃] (tots els informants de les poblacions enquestades)

Amb tot, Moll, en el seu treball del 1934, no es refereix a aquest tipus d'assimilacions en posició final. Curiosament, a més a més, en les transcripcions de les cançons, en què apareix dues vegades aquest context de velar seguida de fricativa alveolar, l'autor transcriu la seqüència sense assimilació: «molt de [^hpics] per causa seva» (estrofa 1, pàg. 10); «anit, perquè som [ə.ʔmics̃]» (estrofa 37, pàg. 22). Si bé és cert que podria tractar-se d'un descuit del transcriptor, possibilitat que no sembla gaire probable, ja que l'autor en la transcripció presta atenció a altres processos d'assimilació en posició final —com ara l'assimilació de la nasal bilabial a la fricativa alveolar següent ([^htens̃])—, cal dir que podria ben ser que aquest tipus d'assimilacions en posició final no fossin generals en l'època en què es van transcriure les cançons (1922). Com es veurà tot seguit, Alcover & Moll (1929-1933) aporten les solucions sense assimilació en els grups finals d'oclusiva més fricativa alveolar, en aquest cas, però, corresponents a formes verbals.

Quant al menorquí, cal destacar que aquestes assimilacions no es donen mai en posició final, llevat d'algun cas molt esporàdic en mots d'ús freqüent, que s'ha localitzat a Ciutadella i as Mercadal (*amics* [ə.ʔmits̃], *pocs* [^hpots̃]). En eivissenc, aquests grups també es mantenen inalterats:

(15) Menorquí i eivissenc

<i>pocs</i>	/pək+z/	[^h pəks̃]	<i>caps</i>	/kap+z/	[^h kaps̃]
<i>macs</i>	/mak+z/	[^h maks̃]	<i>taps</i>	/tap+z/	[^h taps̃]
<i>abrics</i>	/əbrig+z/	[ə.βriks̃]	<i>cops</i>	/kəp+z/	[^h kəps̃]
<i>mags</i>	/mag+z/	[^h maks̃]	<i>aljubs</i>	/əlʒup+z/	[əl.ʒups̃]~[ur.ʒups̃]~[ər.ʒups̃]
<i>físics</i>	/fizik+z/	[^h fi.ziks̃]	<i>llops</i>	/llob+z/	[^h lɔps̃]

biòlegs /biol+əg+z/ [bi.'ɔ.ləks] *prínceps* /prinsəp+z/ ['prin.səps]
càstigs /kastig+z/ ['kas.tiks] *àrabs* /arəb+z/ ['a.rəps]

Quant a la flexió verbal, es poden crear grups de consonant oclusiva més fricativa alveolar quan s'afegeix el morf de segona persona singular *-s* a radicals verbals corresponents a la II i la III conjugació acabats en oclusiva: *rebre*, *cabre*, *saber*, *ajupir*, etc. En l'estudi d'Alcover (1908-1909) només es troba un exemple de forma verbal integrada per aquesta successió de sons, *saps*, que l'autor transcriu amb assimilació [ˈsats̄]. Aquesta forma, però, no és prou significativa, ja que es tracta d'un mot d'ús molt freqüent, que fins i tot altres dialectes, inclòs el menorquí, realitzen amb assimilació ([ˈsats̄]).

Un repàs de les formes verbals que apareixen en la *Compleció i ordenació de La flexió verbal en els dialectes catalans*, d'*A. M. Alcover i F. de B. Moll*, deixa entreveure també vacil·lacions en les realitzacions d'aquests grups consonàntics finals. De fet, tal com es pot veure en els exemples de (16) —que corresponen a les formes verbals de la segona persona del present d'indicatiu dels verbs *escopir*, *obrir*, *rebre* i *cabre*—, predominen lleugerament les solucions sense assimilació.

(16) Mallorquí (Alcover & Moll 1929-1933, a partir de Perea 2001)

- *escups* /skup+z/
 - [əs.'kups]~[əs.'kuts̄] (Pollença, Alcúdia, sa Pobla, Sóller, Santa Margalida, Binissalem, Esporles, Sineu, son Servera, Manacor, Felanitx)
 - [əs.'kups] (Ariany, Palma)
- *obres* /əbr+z/
 - [ˈəps] (Ariany)
- *reps* /rəb+z/
 - [ˈrəps]~[ˈrəts̄] (Pollença, Alcúdia, sa Pobla, Sóller, Santa Margalida, Artà, Esporles, Sineu, son Servera)
 - [ˈrəps]~[ˈrəts̄] (Binissalem)
 - [ˈrəps] (Palma)
 - [ˈrəps] (Ariany, Manacor, Felanitx)
- *caps*
 - [ˈcaps]~[ˈcats̄] (Pollença, Son Servera, Palma)
 - [ˈkaps]~[ˈkats̄] (Alcúdia, sa Pobla, Sóller, Santa Margalida, Artà, Binissalem, Esporles, Ariany)
 - [ˈkæts̄] (Sineu)

- [ˈçæts̄] (Son Servera)
- [ˈcæts̄] (Felanitx)

Es constata, doncs, que les solucions d'aquests grups finals són força vacil·lants, almenys en l'època en què es van dur a terme aquestes enquestes. Les nostres enquestes indiquen, però, que la solució majoritària avui dia és amb assimilació, de manera que tot fa pensar que aquestes assimilacions en posició final s'han anat regularitzant al llarg dels anys.

(17) Mallorquí (actual)

<i>reps</i>	/rəb+z/	[ˈrəts̄]
<i>ajups</i>	/əʒup+z/	[ə.ˈʒuts̄]
<i>caps</i>	/cab+z/	[ˈcafs̄] ([ˈkats̄])
<i>escups</i>	/skup+z/	[əs.ˈkuts̄]

Tal com ocorria en el cas de la flexió nominal, en menorquí no es dona mai l'assimilació de lloc en seqüències heteromòrfiques integrades per consonant oclusiva i consonant fricativa alveolar en posició final. L'eivissenc, en aquest cas, torna a coincidir amb el menorquí:

(18) Menorquí i eivissenc

<i>reps</i>	/rəb+z/	[ˈrəps] (~[ˈreps])
<i>ajups</i>	/əʒup+z/	[ə.ˈʒups]
<i>caps</i>	/kab+z/	[ˈkaps] (~[ˈkeps])
<i>escups</i>	/skup+z/	[əs.ˈkups]

6.1.1.1.1.3.2. Nivell postlèxic

6.1.1.1.1.3.2.1. Formes prefixades i compostes

Pel que fa als mots compostos, es troba exactament el mateix comportament que en posició interior de mot, és a dir, amb assimilació tant en menorquí com en mallorquí, i manteniment del grup en eivissenc:

(19) Mallorquí i menorquí

capsigrany /kap##sigraŋ/ [kat.tsi.'ɣraŋ] (men.) ~ [kat.t̪sə.ri.'jaŋ] (mall.)¹⁰
xup-xup /ʃup##ʃup/ [t̪ʃut.t̪ʃup] ~ [ʃut.t̪ʃup]

(20) Eivissenc

capsigrany /kap##sigraŋ/ [kap.si.ɣə.'raŋ]
xup-xup /ʃup##ʃup/ [t̪ʃup.t̪ʃup] ~ [ʃup.'ʃup]

Quant als mots prefixats, la majoria dels casos es resolen amb assimilació, si bé s'ha trobat certa vacil·lació a Menorca en els mots que comencen amb el prefix *ex-* seguit de vocal: *exalumne* [eg.zə.'lu.nə] (Ciutadella [1/3], Ferreries [1/3], es Migjorn [1/3], Alaior [2/3], Maó [1/3]); [ek.sa.'lu.n.nə] (Ciutadella [1/3], es Migjorn [1/3], es Mercadal [1/3], Maó [1/3]).¹¹ La poca freqüència d'ús d'aquests mots i una possible influència del castellà —que es reflecteix en l'ensordiment del grup en alguns casos— haurien pogut afavorir aquesta pronúncia sense assimilació, més que no pas la consciència de mot prefixat. El mallorquí, en canvi, ha presentat la solució amb assimilació de manera sistemàtica. A banda d'aquest cas esporàdic, la resta de mots prefixats que es demanaven han presentat la solució amb assimilació en tots dos dialectes.

6.1.1.1.1.3.2.2. Mots adjacents

Pel que fa a les realitzacions en la fonologia de l'enunciat, cal distingir dues posicions contextuals diferents. D'una banda, aquells casos en què una paraula acabada en consonant oclusiva velar, palatal o bilabial va seguida d'una paraula que comença en sibilant (*puc ser*). I d'altra banda, aquells casos en què formes nominals o verbals acabades en oclusiva més sibilant alveolar (marca de plural o de segona persona singular) van seguides de mots que comencen en vocal (*pocs amics*). Pel que fa al primer cas, hi ha assimilació de manera sistemàtica tant en mallorquí com en menorquí, independentment de quines siguin les consonants implicades. En eivissenc, l'assimilació no opera en cap cas.

¹⁰ El DCVB dona altres formes per al mallorquí, com ara *capxerigany*, degudes a falses etimologies. Totes elles presenten la solució amb assimilació.

¹¹ Ja s'ha fet referència en el § 6.1.1.1.1.3.1.1 a l'ensordiment eventual d'aquestes seqüències consonàntiques.

6.1.1.1.1.3.1.3.2.a) Resil·labificació (C1##C2)

(21) Mallorquí i menorquí

<i>ho trob salat</i>	/o#trɔb##sal+a+d/	[əw.,trɔt.t̪sə.'lat]
<i>cap zebra</i>	/kap##zebr+ə/	[,kad.'d̪ze.βrə] ¹²
<i>cap xigarro</i>	/kap##ʃigar+o/	[,kat.t̪ʃi.'ɣa.ro] (~[,kat.t̪ʃi.'ɣa.ru])
<i>príncep jove</i>	/prinsəp##ʒov+ə/	[,prin.səd.'d̪ʒo.və]
<i>puc seure</i>	/pug##sɛw+r/	[put.t̪sɛw.rə]
<i>un poc xerec</i>	/un#pɔk##ʃərek/	[um.pɔt.t̪ʃə.'rɛk]
<i>puc jeure</i>	/pug##ʒɛw+r/	[pud.'d̪ʒɛw.rə]
<i>físic jove</i>	/fizik##ʒov+ə/	[,fizid.'d̪ʒo.və]

(22) Eivissenc

<i>ho trob salat</i>	/o#trɔb##sal+a+d/	[əw.,trɔp.sə.'lat]
<i>cap zebra</i>	/kap##zebr+ə/	[,kab.'ze.βrə]
<i>cap xigarro</i>	/kap##ʃigar+o/	[,kat.si.'ɣa.ru]
<i>príncep jove</i>	/prinsəp##ʒov+ə/	[,prin.səp.'ʒo.və]
<i>puc seure</i>	/pug##sɛw+r/	[puk.'sɛw.rə]
<i>un poc xerec</i>	/un#pɔk##ʃərek/	[um.pɔk.ʃə.'rɛk]
<i>puc jeure</i>	/pug##ʒɛw+r/	[pug.'ʒɛw.rə]
<i>físic jove</i>	/fizik##ʒov+ə/	[,fizig.'ʒo.və]

6.1.1.1.1.3.1.3.2.b) Resil·labificació (C1C2##V)

Com s'ha vist anteriorment, en menorquí els grups consonàntics integrats per consonant oclusiva seguida de consonant fricativa alveolar no presenten mai assimilació en posició final de mot (cf. *pocs* ['pɔks], *fax* ['faks]). Ara bé, quan segueix una vocal, i, per tant, la [s] se sil·labifica en la posició d'obertura sil·làbica, és possible que es desencadeni el procés d'assimilació. En la columna de l'esquerra (23a) figuren les realitzacions d'aquests grups en posició final i en la columna de la dreta, les realitzacions d'aquestes seqüències consonàntiques quan van seguides de vocal (23b).

(23) Menorquí

a	<i>pocs</i>	['pɔks]	b	<i>pocs amics</i>	[,pɔd.d̪zə.'miks]
	<i>amics</i>	[ə.'miks]		<i>amics íntims</i>	[ə.mid.'d̪ziŋ.tims]

¹² Cal tenir present que és difícil trobar en el parlar de les Illes paraules que comencin amb el so fricatiu alveolar sonor [z], ja que sovint es realitzen com a [s] (*zona* ['sonə], *zero* ['sero]). Aquestes pronúncies han estat atribuïdes a una adaptació errònia dels mots que en castellà presenten una fricativa interdental, ja que de forma general l'equivalent català d'aquest so és amb [s] sorda. (Bibiloni 1983).

<i>abrics</i>	[ə.'βriks]	<i>es abrics a s'armari</i>	[əd.ḏzə.βrid.ḏzə.səɾ.'ma.ri]
<i>físics</i>	['fi.ziks]	<i>es físics esperen</i>	[əs.βi.zid.ḏzəs.'pe.rən]
<i>biòlegs</i>	[bi.'ɔ.ləks]	<i>es biòlegs esperen</i>	[əz.βi.ɔ.ləd.ḏzəs.'pe.rən]

Aquest fenomen se sol donar en un tempo de parla relativament ràpid i acostuma a afectar la consonant velar, contràriament al que s'esperaria si es té en compte, com fa notar Recasens ([1991] 1996), la major resistència que presenten les consonants velars a assimilar-se a la consonant següent. En un tempo de parla pausat i lent, aquestes seqüències es resolen sense assimilació (cf. *pocs amics* [pɔɣ.zə.'miks]).

Amb tot, cal dir que també s'han constatat alguns casos en què ha estat una consonant labial la que s'ha assimilat a la fricativa alveolar següent en aquest mateix context:

(24) Menorquí (opcional)

- a *llops* /lob+z/ ['lɔps]
cops /kɔp+z/ ['kɔps]
- b *es llops esperen* [əɫ.βod.ḏzəs.'pe.rən]
cops a ses cames [kɔd.ḏzə.səs.'ka.məs]

Sembla que cal relacionar aquest procés de debilitament de la consonant oclusiva no només amb la posició sil·làbica que ocupa aquesta consonant sinó també amb la posició sil·làbica que ocupa la consonant fricativa alveolar que segueix. Efectivament, la diferència entre els casos de (23a, 24a) i els casos de (23b i 24b) és que la segona consonant del grup consonàntic ocupa una posició sil·làbica diferent. En les formes de (23a) i (24a), la consonant fricativa alveolar forma part d'una coda complexa, mentre que en els exemples de (23b) i (24b) la consonant fricativa alveolar ha passat, després del procés de resil·labificació, a la posició d'obertura sil·làbica.

Cal fer notar que la asimetria entre obertures i còdes a què s'ha fet referència en l'inici d'aquest capítol no només explica quina consonant manté els contrastos i quina consonant rep els efectes dels processos, sinó que decideix quines posicions n'afavoreixen el desencadenament. Els casos de (22) i (23) evidencien que, en menorquí, és una condició *sine qua non* per tal que hi hagi assimilació regressiva de lloc d'articulació que la consonant responsable de desencadenar el procés es trobi en la posició d'obertura sil·làbica.

A primer cop d'ull, es podria atribuir la manca d'assimilació en aquests casos a la pressió que exerceixen els membres del mateix paradigma. Per exemple, a *pocs* i *llums* no hi hauria assimilació per la possible influència de les formes *poc* i *llum*, respectivament. Ara bé, aquesta interpretació no és sostenible si es té en compte que les seqüències tautomòrfiques finals —en què no hi ha una forma singular que pugui exercir pressió— tampoc no presenten assimilació en menorquí (cf. *temps* ['tems], *fax* ['faks]). Un factor de tipus fonètic que podria afavorir aquesta manca d'assimilació en posició final és el caràcter feble que presenta la consonant fricativa alveolar en posició final, cosa que limitaria les seves possibilitats de desencadenar el procés.

Al marge d'això, caldria fer notar que també és possible, en un tempo de parla ràpid, l'elisió de la consonant oclusiva, especialment quan el grup consonàntic es troba allunyat de síl·labes accentuades. Aquest procés s'ha localitzat en les poblacions de Ciutadella i Ferreries.

(25) Menorquí (Ciutadella i Ferreries)

es prínceps estan esperant [əs.ˌprin.sə.zəs.ˌta.nəs.pə.'raŋt]
es físics estan pensant [əs.ˌfi.zi.zəs.ˌtam.pən.'saŋt]
són físics i fan feina [soŋ.ˌfi.zi.zi.fəŋ.'fəj.nə]
 (cf. *pocs amics* [ˌpɔd.ðzə.'miks]~[ˌpɔg.zə.'miks])

Finalment, cal assenyalar que quan el grup d'oclusiva més sibilant alveolar heteromòrfica final va seguit de mot que comença en consonant fricativa sibilant (*es amics solen dir, es amics xalen*), la seqüència resultant és també [t.ʃs]. En aquest cas, però, l'origen de l'africada és un altre: des d'un punt de vista derivacional, hi ha primer una simplificació de grup consonàntic que implica l'elisió de la consonant que es troba en primera posició respecte del nucli ([k]), seguint el procés regular del dialecte; d'aquesta simplificació, en resulta una seqüència 's##s', que com és sabut en aquest subdialecte es resol amb un procés de dissimilació i que dona com a resultat una consonant africada (*es amics solen dir* [əd.ðzə.mit.ʃsɔ.ləŋ.'di]) (veg. el § 6.3.1, dedicat a la simplificació consonàntica, i el § 6.1.2.4, dedicat als processos que afecten les sibilants adjacents). Al marge d'això, cal destacar que, segons les nostres enquestes, aquells casos que en posició final de mot presentaven vacil·lacions pel que fa a l'assimilació de lloc en mallorquí —veg. els exemples de (13)— han esdevingut sistemàtics quan seguia una vocal:

(26) Mallorquí

- *princeps* [ˈprin.səps] vs. *es princeps esperen* [əs.ˌprin.səd.ɗzəs.ˈpe.rən] (Palma [2/3], Manacor [3/3], Felanitx [2/3], Pollença [3/3], Sóller [3/3], sa Pobla [3/3], Inca [3/3])
- *llops* [ˈlɔps] vs. *es llops esperen* [əɫ.ˌɫod.ɗzəs.ˈpe.rən] (Palma [2/3], Manacor [2/3], Felanitx [2/3], Pollença [3/3], Sóller [3/3], Inca [3/3], sa Pobla [3/3])
- *xops* [ˈʃops] vs. (*amb sa pluja vam arribar ben*) *xops a ca nostra* [ˌʃod.ɗzə.ka.ˈnəs.trə] (Palma [1/3], Manacor [1/3], Felanitx [2/3], Pollença [1/3], Inca [3/3], sa Pobla [3/3])
- *aljubs* [əɾ.ˈʒups] vs. *es aljubs han desaparegut* [əd.ɗzər.ˌʒud.ɗzəŋ.də.zə.pə.rə.ˈɣut] (Palma [2/3], Manacor [1/3], Felanitx [3/3], Sóller [1/3], sa Pobla [1/3])

En definitiva, s'ha constatat, d'una banda, que aquest tipus d'assimilacions en posició final de mot es mostraven vacil·lants en mallorquí antigament (Moll 1934, Alcover & Moll 1929-1933) i que encara s'hi mostren en determinades circumstàncies (veg. ex. de (13) i (14)). D'altra banda, s'ha vist que, en menorquí, només són possibles quan la consonant responsable de desencadenar el procés es troba en la posició d'obertura sil·làbica. Així mateix, també s'ha constatat que, en mallorquí, les assimilacions que presenten vacil·lacions en posició final esdevenen sistemàtiques quan, per fonètica sintàctica, la segona consonant del grup consonàntic passa a la posició d'obertura sil·làbica. No és gaire agosarat, doncs, pensar que un possible origen de les assimilacions de lloc en posició final en mallorquí sigui aquest context sil·làbic, que, si s'ha de jutjar per les dades que exhibeix el menorquí, sembla que és òptim per al desencadenament d'aquest tipus d'assimilacions. A propòsit d'això, cal destacar que el menorquí, dialecte que es troba a mig camí entre la laxitud de processos fonològics d'altres dialectes del català, com ara l'eivissenc o el central, i la radicalitat de processos fonològics del seu dialecte més proper, el mallorquí, es mostra sovint revelador de la gènesi de certs canvis fonològics en aquesta darrera varietat.

A banda d'això, cal recordar que no és del tot cert que en menorquí no hi hagi mai assimilació en posició final. Com s'ha vist en els exemples de (11), és possible trobar aquest tipus d'assimilacions en les terminacions verbals de primera persona singular del present d'indicatiu d'alguns verbs: *fix* [ˈfɪts̄], *relax* [rə.ˈlats̄]. Aquests exemples, doncs, entren en contradicció amb la predicció que s'ha fet més amunt, segons la qual en

menorquí només hi ha assimilació quan la segona consonant es troba en la posició d'obertura sil·làbica. En aquestes formes verbals, hi ha assimilació, tot i que la consonant responsable del procés d'assimilació es trobi en la posició de coda sil·làbica (veg. el § 6.3.2.2.3 per a una descripció i una anàlisi d'aquestes dades).

6.1.1.1.1.4. Nasal no palatal + nasal

6.1.1.1.1.4.1. Nivell lèxic

6.1.1.1.1.4.1.1. Posició interior de mot

Tant en mallorquí com en menorquí quan una consonant nasal no palatal ([n], [m]) va seguida d'una altra consonant nasal n'assimila en el lloc d'articulació de manera sistemàtica. El resultat d'aquesta assimilació és sempre una nasal de durada llarga. En eivissenc, l'assimilació regressiva de lloc d'articulació no opera mai en aquests casos:

(27) Mallorquí i menorquí [*]

<i>himne</i>	/imn/	[¹ in.nə]
<i>alumne</i>	/əlumn/	[ə. ¹ lun.nə]
<i>condemna</i>	/kondemn+ə/	[koŋ. ¹ den.nə] (~ [kuŋ. ¹ den.nə])

(28) Eivissenc

<i>himne</i>	/imn/	[¹ im.nə]
<i>condemna</i>	/kundemn+ə/	[kuŋ. ¹ dem.nə]
<i>alumne</i>	/əlumn/	[ə. ¹ lum.nə]

6.1.1.1.1.4.1.2. Posició final de mot

Tal com ocorria amb els grups de dues oclusives, també és possible trobar assimilació en posició final, en aquest cas en la forma verbal corresponent a la primera persona del present d'indicatiu del verb *condemnar*.

(29) Mallorquí i menorquí [*]

<i>condemn</i>	/kondemn/	[koŋ. ¹ denn] (~ [kuŋ. ¹ denn])
----------------	-----------	---

Cal tenir en compte, però, que la pronúncia amb geminada d'aquest mot alterna tant en posició medial com en posició final amb una pronúncia sense assimilació, segurament per interferència del mot castellà *condena* (cf. també *condemnats* [koŋ.ðə.'nat̪s]). En eivissenc, aquest grup final es resol sense assimilació (cf. *condemn* [kuŋ.'demn]).

6.1.1.1.1.4.2. Nivell postlèxic

6.1.1.1.1.4.2.1. Formes prefixades i compostes

També és possible trobar aquest tipus d'assimilacions en el nivell postlèxic, tant en formes prefixades (30a), tal com ocorre en la resta de dialectes del català, com en formes compostes (30b), en totes tres varietats. En eivissenc, aquestes realitzacions amb assimilació només són possibles en un registre de parla col·loquial. En un estil acurat, en canvi, s'opta pel manteniment del lloc d'articulació de la consonant nasal (31).

(30) Mallorquí, menorquí i eivissenc col·loquial

a	<i>immortal</i>	/in##mɔrt+al/	[im.mor.'tal]~[im.mur.'tal]
b	<i>enmig</i>	/ən##midʒ/	[ən.'mit̪ʃ]
	<i>tanmateix</i>	/tan##mətɛʃ/	[tam.mə.'teʃ]

(31) Eivissenc no col·loquial

a	<i>immortal</i>	/in##mɔrt+al/	[in.mur.'tal]
b	<i>enmig</i>	/ən##midʒ/	[ən.'mit̪ʃ]
	<i>tanmateix</i>	/tan##mətɛʃ/	[tan.mə.'teʃ]

Cal destacar aquí el comportament de la forma composta *cinc mil*, en què després d'un procés de simplificació consonàntica és possible trobar la seqüència 'ɲm' en les varietats menorquines i en les varietats mallorquines sense la variant oclusiva palatal. Ja s'ha fet notar que les consonants velars poden presentar en determinades circumstàncies certa resistència a l'assimilació. En aquest cas concret, però, l'estreta connexió lèxica entre les dues formes afavoreix l'assimilació tant en mallorquí com en menorquí: *cinc mil* [sim.'mil].

6.1.1.1.4.2.2. Mots adjacents

En el nivell de l'enunciat, tant el mallorquí com el menorquí presenten assimilació de la nasal bilabial o alveolar a la nasal següent. En eivissenc, l'assimilació només és possible quan C1 és nasal alveolar i quan es tracta d'un registre de parla col·loquial. Quan C1 és bilabial o palatal no hi ha assimilació, independentment de quin sigui el registre; quan es tracta d'un registre acurat, la nasal alveolar no assimila el lloc d'articulació de la consonant següent, llevat de quan aquesta és palatal, cas en què sí que opera l'assimilació.

(32) Mallorquí i menorquí

<i>tenen manya</i>	/ten+ə+n##maj+ə/	[₁ te.nəm.'ma.jə]
<i>feim nyaps</i>	/fəj+m##jap+z/	[fəjn.'jats] ~ [fəjn.'japs] (~ [fej.japs])
<i>compram nous</i>	/konpr+a+m##nəw+z/	[kom.pran.'nəws]~[kum.pran.'nəws]
<i>som nyclis</i>	/so+m##jnikl+i+z/	[soj.'ni.klis]
<i>són nyores</i>	/so+n##jor+ə+z/	[soj.'jo.rəs]

(33) Eivissenc

<i>tenen manya</i>	/ten+ə+n##maj+ə/	[₁ te.nəm.'ma.jə] ~ [₁ te.nən.'ma.jə]
<i>feim nyaps</i>	/fəj+m##jap+z/	[fej.japs]
<i>compram nous</i>	/konpr+a+m##nəw+z/	[kum.pram.'nəws]
<i>som nyclis</i>	/so+m##jnikl+i+z/	[som.'ni.klis]
<i>són nyores</i>	/so+n##jor+ə+z/	[soj.'jo.rəs]

Pel que fa a la nasal velar [ŋ], que, per simplificació de grup consonàntic, es pot trobar seguida de nasal en menorquí i en els dialectes mallorquins que no compten amb l'oclusiva palatal,¹³ es realitza amb assimilació en mallorquí de manera sistemàtica, tal com mostren els exemples de (34):

(34) Mallorquí

<i>tenc mal</i>	/teng##mal/	[tem.'mal]
<i>venc nispros</i>	/vəng##nispr+z/	[vən.'nis.pros]
<i>tenc nyanyos</i>	/teng##jap+o+z/	[tej.ja.jos]

¹³ Per a una descripció de les resolucions d'aquestes seqüències en aquests dialectes, veg. el § 6.2.1, dedicat als fenòmens que afecten les palatals.

Tot i que Recasens ([1991] 1996) dóna la solució amb assimilació en menorquí, cal dir que en aquesta varietat l'assimilació sol dependre de diferents factors, com ara el tempo de parla, la qualitat segmental de la consonant que segueix i el grau de connexió entre els components que integren la seqüència de mots. Així, per exemple, és més freqüent l'assimilació quan la nasal següent és bilabial o palatal que no pas quan és alveolar. El grau de connexió entre els mots implicats també s'ha mostrat rellevant perquè es produeixin aquest tipus d'assimilacions (cf. *te[n]* *nombres* vs. *ba[ŋ]* *negre*). En eivissenc, en què l'elisió de l'oclusiva velar no és gaire freqüent, no hi ha mai assimilació:

(35) Menorquí

<i>tenc mal</i>	/teng##mal/	[tem.'mal]~[teŋ.'mal]
<i>venc nispros</i>	/vɛng##nispr+z/	[vɛŋ.'nis.prus] (~ [vəŋ.'nis.prus])
<i>tenc nyanyos</i>	/teng##ɲaŋ+u+z/	[teŋ.'ɲa.ɲus]

(36) Eivissenc

<i>tenc mal</i>	/teng##mal/	[teŋg.'mal]~[teŋ.'mal]
<i>venc nispros</i>	/vəŋg##nispr+z/	[vəŋg.'nis.prus]~[vəŋ.'nis.prus]
<i>tenc nyanyos</i>	/teng##ɲaŋ+u+z/	[teŋg.'ɲa.ɲus]~[teŋ.'ɲa.ɲus]

Ja s'ha fet referència en el § 6.1.1.1.1.2 al fet que les consonants velars poden presentar en determinades circumstàncies un grau de resistència a l'assimilació superior al que presenten les consonants labials i coronals (veg. Mohanan 1993, Jun 1994, Recasens [1991] 1996, per a una discussió d'aquests aspectes). Cal destacar, d'altra banda, que ha estat demostrat universalment que les consonants nasals no solen desencadenar l'assimilació consonàntica amb la mateixa freqüència que les consonants oclusives (Mohanan 1993, Jun 1994). És important fer notar, en aquest sentit, que en menorquí es constata aquesta resistència a l'assimilació en les seqüències d'oclusiva velar seguida de nasal, que es poden resoldre amb una assimilació només de mode d'articulació, a diferència de les seqüències d'oclusiva dental o labial seguida de nasal, que es resolen amb un procés sistemàtic d'assimilació total (veg. el § 6.1.2.2, dedicat a l'assimilació regressiva de mode d'articulació). A banda d'això, les consonants coronals, respecte de les consonants labials i velars, solen desencadenar amb menys freqüència processos assimilatoris (Mohanan 1993, Ohala 1990). Com es veurà, aquesta asimetria és força

perceptible en menorquí, i explica també la manca d'assimilació en casos com ara *venc nispros*.

6.1.1.1.1.4.3. Seqüències amb clítics

També es poden trobar grups de dues nasals que impliquen un clíctic. Aquests grups es resolten amb assimilació de lloc de la consonant nasal a la nasal següent en totes tres varietats:

(37) Mallorquí, menorquí, eivissenc

un mort /un#mɔrt/ [um.'mɔrt]

6.1.1.1.1.5. Nasal no palatal + oclusiva

En mallorquí i menorquí, les nasals labials i alveolars s'assimilen al lloc d'articulació de l'oclusiva següent. Aquest procés d'assimilació es dona amb la mateixa freqüència en el nivell lèxic que en el nivell postlèxic. En eivissenc, l'assimilació només es dona quan la primera consonant és nasal alveolar:

6.1.1.1.1.5.1. Nivell lèxic

(38) Mallorquí i menorquí [*]

sang /sang/ ['saŋk]
tant /tant/ ['taŋt]
impremta /inpremt+ə/ [im.'preŋ.tə]
descompte /dəs##komt/ [dəs.'koŋ.tə]

(39) Eivissenc [*]

sang /sang/ ['saŋk]
tanta /tant+ə/ ['taŋ.tə]
impremta /inpremt+ə/ [im.'prem.tə]
descompte /dəs##komt/ [dəs.'kom.tə]

6.1.1.1.1.5.2. Nivell postlèxic

(40) Mallorquí i menorquí

<i>inconscient</i>	/in##konsjent/	[iŋ.kon.'sjɛnt] (~[iŋ.kun.'sjɛnt])
<i>impossible</i>	/in##posibl/	[im.po.'sib.blə] (~[im.pu.'sib.blə])
<i>tenen por</i>	/ten+ə+n##pɔr/	[te.nəm.'pɔ]
<i>compram taronges</i>	/konpr+a+m##təronʒ+ə+z/	[kom.praŋ.tə.'rɔŋ.ʒəs]
<i>compram coses</i>	/konpr+a+m##kɔz+ə+z/	[kom.praŋ.'kɔ.zəs]~[kum.praŋ.'kɔ.zəs]

(41) Eivissenc

<i>inconscient</i>	/in##kunsjent/	[iŋ.kun.'sjen]
<i>impossible</i>	/in##pusibl/	[im.pu.'si.βlə]
<i>tenen por</i>	/ten+ə+n##pər/	[,te.nəm.'pə]
<i>compram taronges</i>	/konpr+a+m##tərɔŋz+ə+z/	[kum.,pram.tə.'rɔŋ.ʒəs]
<i>compram coses</i>	/konpr+a+m##kɔz+ə+z/	[kum.pram.'kɔ.zəs]

Cal fer notar que les nostres enquestes revelen certa resistència a l'assimilació quan la consonant nasal labial va seguida d'oclusiva dental, i, en menor grau, quan va seguida d'oclusiva velar en les poblacions menorquines des Mercadal, Alaior i Maó (42a). Tal com ha estat assenyalat (Mohan 1993, Jun 1994), les consonants alveolars presenten una menor tendència al desencadenament dels processos assimilatoris. Aquesta resistència a l'assimilació és imperceptible, però, quan algun dels segments implicats es troba en un mot d'ús freqüent (42b). En aquests casos hi ha hagut assimilació de manera sistemàtica:

(42) Algunes poblacions menorquines (es Mercadal, Alaior, Maó)

a	<i>compram taronges</i>	[kum.,pram.tə.'rɔŋ.ʒəs] ~ [kum.praŋ.tə.'rɔŋ.ʒəs]
	<i>compram culleres</i>	[kum.pram.'kwe.rəs] ~ [kum.praŋ.'kwe.rəs]
b	<i>som catorze</i>	[,soŋ.kə.'tor.zə]
	<i>érem tres</i>	[,e.rəŋ.'tres]

Pel que fa a la nasal velar, la mateixa observació que es feia en parlar de seqüències de nasals es pot fer aquí: de les enquestes es desprèn que hi ha certa resistència a l'assimilació d'aquesta consonant, especialment quan el grau de connexió entre els constituents del sintagma és més aviat feble —contrasteu, en aquest sentit, les dades de (43a) i de (43b). Així mateix, cal fer notar que l'assimilació és més freqüent quan la segona consonant és labial que no pas quan és dental (43b).

(43) Menorquí

a	<i>tenc por</i>	/teng##pər/	[tem.'pə]
	<i>tenc paciència</i>	/teng##pəsjensi+ə/	[,tem.pə.'sjen.sjə]
	<i>tenc talent</i>	/teng##tələnt/	[,tɛŋ.tə.'lənt]
b	<i>banc petit</i>	/bank##pətit/	[,bam.pə.'tit]~[,baŋ.pə.'tit]
	<i>banc tort</i>	/bank##tər+t/	[baŋ.'tɔrt]~[baŋ.'tɔrt]

6.1.1.1.1.5.3. Seqüències amb clítics

En les seqüències que impliquen un clíctic aquesta resistència a l'assimilació que es dona en determinades circumstàncies en certes poblacions menorquines desapareix, tal com es pot veure en els exemples que segueixen:

(44) Mallorquí i menorquí

<i>com tu</i>	/kəm#tu/	[kəŋ.ˈtu]
<i>com cada dia</i>	/kəm#kadə##di+ə/	[kəŋ.ka.ðə.ˈðiə] (~[kəŋ.ka.ðə.ˈðiə])
<i>com que</i>	/kəm#kə/	[kəŋ.kə]~[kəŋ.cə]

6.1.1.1.1.6. Nasal no palatal + fricativa

6.1.1.1.1.6.1. Nivell lèxic

6.1.1.1.1.6.1.1. Posició interior de mot

Tant en mallorquí com en menorquí és obligatòria l'assimilació de lloc d'una nasal no palatal a la fricativa següent en posició interior de mot. En eivissenc, aquesta assimilació només es dona quan això no implica la pèrdua del lloc d'articulació major:

(45) Mallorquí i menorquí [*]

<i>CAMPSA</i>	/kampsə/	[ˈkan.sə]~[kəŋ.ˈtsə]
<i>canviar</i>	/kanvi+a+r/	[kəŋ.vi.ˈa]
<i>inflar</i>	/infl+a+r/	[im.ˈfla]
<i>menjar</i>	/mənʒ+a+r/	[məŋ.ˈʒa]
<i>panxa</i>	/panʃ+ə/	[ˈpaŋ.ʃə]~[ˈpaŋ.tʃə]

(46) Eivissenc [*]

<i>CAMPSA</i>	/kampsə/	[ˈkam.sə]
<i>canviar</i>	/kanvi+a+r/	[kəŋ.vi.ˈa]
<i>inflar</i>	/infl+a+r/	[im.ˈfla]
<i>menjar</i>	/mənʒ+a+r/	[məŋ.ˈʒa]
<i>panxa</i>	/panʃ+ə/	[ˈpaŋ.ʃə]~[ˈpaŋ.tʃə]

Aquí cal fer notar que és possible, en totes tres varietats, una realització amb africació quan la fricativa és sorda: *campsa* [ˈkəŋ.ˈtsə], *panxa* [ˈpaŋ.tʃə]. Dols (1993b) es refereix a aquest fenomen i considera, seguint Brasington (1973), que es tracta d'una inserció opcional de l'oclusiva dental, homorgànica amb la fricativa següent. Recasens ([1991] 1996: 296) es refereix als casos de fricativa prepalatal precedida de nasal, i explica que la realització amb africació de la fricativa prepalatal en dialectes com ara el mallorquí i l'eivissenc és més freqüent quan precedeix una nasal que no pas quan precedeix una *r*.

Amb tot, cal dir que aquestes realitzacions amb africació també són freqüents en menorquí en aquest context.

6.1.1.1.1.6.1.2. Posició final de mot

6.1.1.1.1.6.1.2.1. Seqüències tautomòrfiques

També és possible trobar seqüències de nasal més fricativa en posició final de mot en les primeres persones del present d'indicatiu d'algunes formes verbals. Totes elles es resolten amb assimilació del lloc d'articulació en mallorquí i menorquí, i també en eivissenc quan això no implica la pèrdua del lloc d'articulació major.

(47) Mallorquí i menorquí [*]

minv /minf/ ['mɪmf]
trionf /trionf/ ['tri.ɔmf]
planx /planʃ/ ['planʃ]~['plantʃ]
enganx /ənganʃ/ [əŋ.'ganʃ]~[əŋ.'gantʃ]
menj /mənʒ/ ['mənʃ]~['məntʃ]
prems /prems/ ['prems]

(48) Eivissenc [*]

minv /minf/ ['mɪmf]
trionf /trionf/ ['tri.ɔmf]
planx /planʃ/ ['planʃ]~['plantʃ]
enganx /ənganʃ/ [əŋ.'ganʃ]~[əŋ.'gantʃ]
menj /mənʃ/ ['mənʃ]~['məntʃ]
prems /prems/ ['prems]

Tal com s'observa en els exemples anteriors, aquestes fricatives prepalatals finals es poden realitzar també com a africades en algunes poblacions de Mallorca i de Menorca. Concretament, s'ha constatat aquesta realització en les poblacions de Palma, Sóller, Inca (on alterna amb una realització sense africació) i sa Pobla, i, pel que fa a Menorca, a les poblacions des Mercadal i Maó (alternant amb la solució sense africació). En la resta de poblacions enquestades, això és, Felanitx, Manacor i Pollença, i Ciutadella, Ferreries, Alaior i es Migjorn, la realització ha estat sense africació. En el punt anterior, ja s'ha indicat que Recasens ([1991] 1996: 296) argumenta que aquest context sembla que afavoreix en mallorquí i eivissenc aquestes realitzacions amb africació. També s'hi refereix Dols (1993b: 57, 76, 83), i afirma que la solució més general en mallorquí de les fricatives finals precedides de nasal és com a africades. Cal recordar, però, que, segons les nostres enquestes, en algunes poblacions mallorquines (Manacor, Felanitx i Pollença), la pronúncia majoritària ha estat sense africació.

6.1.1.1.1.6.1.2.2. Seqüències heteromòrfiques

Pel que fa als grups de nasal més fricativa heteromòrfics, és possible trobar-ne tant en la flexió nominal com en la flexió verbal. D'una banda, es poden crear aquestes seqüències quan, per formació de plural, s'afegeix una *-s* a mots acabats en [m] (o [mp]). Aquestes seqüències, tal com ocorria en el cas de les oclusives, es comporten de manera diferent en mallorquí i en menorquí. Mentre que el mallorquí presenta assimilació sistemàtica, el menorquí sol mantenir el grup intacte. L'eivissenc, en aquest cas, es comporta com el menorquí.

(49)	Mallorquí	Menorquí	Eivissenc
<i>llums</i>	[ˈɫuns]	[ˈɫums]	[ˈɫums]
<i>remes</i>	[ˈrəns]	[ˈrəms]	[ˈrəms]
<i>llamps</i>	[ˈɫans]	[ˈɫams]	[ˈɫams]
<i>campes</i>	[ˈkans]	[ˈkams]	[ˈkams]

Aquesta asimetria entre tots dos dialectes, semblant a la que s'ha vist en el cas de les oclusives seguides de fricativa alveolar, no havia estat subratllada fins ara, si bé bona part dels estudis s'havien referit a aquestes assimilacions en posició final de mot del mallorquí. En el treball de Moll (1934: 29) s'hi fa referència; cal dir, però, que es refereix només al cas de la paraula *temps* seguida de consonant: «El mot *temps*, quan va seguit de paraula començada amb consonant, forma amb aquesta un grup de quatre consonants, del qual desapareix en la pronúncia el so **p**, i la **m** posada en contacte amb la **s** s'assimila a la sibilant en quant al punt d'articulació.». Com és sabut, però, en mallorquí, no és necessari, perquè hi hagi simplificació de grup (*campes* [ˈkams]), ni tampoc perquè hi hagi assimilació (*campes* [ˈkans]), que el grup *-mps* final vagi seguit de mot que comença en consonant. De fet, aquest és més aviat el comportament que presenta el menorquí col·loquial que, en certes circumstàncies, pot presentar aquest tipus de simplificacions en les seqüències *-ms* finals seguides de mot que comença en consonant (veg. més endavant i el § 6.3.1, dedicat a la simplificació consonàntica).

Alcover (1908-1909: 297) també es refereix tangencialment a aquestes assimilacions de les nasals labials en posició final de mot en mallorquí: «La *p* final darrere de *m* no's perd dins tot el domini català. Se conserva dins les Balears, en no ser que li sobrevinga una *s* darrera, o li segueasca immediatament, sense pausa, un mot que

comensi en consonant; per axò a Mallorca diuen *camp*, *l'amp*, *m'arramp*; i llavò: *dos kans* (*camp*s).».

En el treball de Moll (1932), dedicat al dialecte ciutadellenc, l'autor fa referència a les assimilacions de nasal seguida de consonant, però només en l'àmbit postlèxic: *rebrem sa carta* [rə.βrən.sə.'kar.tə].

En posició final, el comportament general del dialecte menorquí és sense assimilació, tal es mostrava a (49). Ara bé, s'han localitzat realitzacions esporàdiques amb assimilació en certs punts del territori, sobretot en paraules d'ús freqüent com ara *temps* ['tens], *camp*s ['kans] (Maó), *noms* ['nɔns] (Maó), *cognoms* [kun.'nɔns] (Alaior). Aquestes assimilacions, com es veurà tot seguit, són encara més freqüents quan al grup *-ms* final segueix una paraula començada en vocal o, com s'ha avançat, també en consonant. Pel que fa al mallorquí, l'assimilació en aquesta posició s'ha mostrat sistemàtica, si bé s'ha registrat certa resistència en alguns parlants, sobretot quan es tractava de paraules poc freqüents: *rem*s ['rɔms] (Palma, Felanitx).

Finalment, pel que fa al correlat velar de la nasal ([ŋ]), aquest només el podem trobar en posició final quan el segment oclusiu de les seqüències finals *-ng* i *-nc* s'elideix per simplificació de grup consonàntic quan segueix la *-s* de plural o un mot començat en consonant. En aquesta posició, només és possible trobar aquest so ([ŋ]) en els parlars mallorquins que no compten amb els sons oclusius palatals i en les poblacions menorquines. En aquestes varietats mallorquines, hi ha assimilació regressiva de lloc d'articulació de la nasal velar al punt d'articulació de la fricativa alveolar següent (50a). En menorquí, en què la simplificació consonàntica és opcional, aquestes assimilacions finals no es donen mai (50b). L'eivissenc, en aquest cas, exhibeix el mateix comportament que el menorquí.

(50)

a Mallorquí (sa Pobla, Sóller, etc.)

bancs /bank+z/ ['bans]

troncs /tronk+z/ ['trɔns]

b Menorquí i eivissenc

bancs /bank+z/ ['baŋks]~['baŋs]~['baŋ^ks]

sangs /sang+z/ ['saŋks]~['saŋs]~['saŋ^ks]

En relació amb les formes verbals de la segona persona singular del present d'indicatiu que acaben en nasal labial més fricativa alveolar (/m+z/ o també /np+s/), el menorquí presenta el mateix comportament que s'ha vist en les formes nominals, és a dir, sense assimilació. El mallorquí s'ha mostrat un poc vacil·lant pel que fa a aquestes seqüències finals. Com es pot veure a (51), en les nostres enquestes han alternat les solucions amb assimilació i sense assimilació.

(51) Mallorquí

prems /prem+z/

- ['prems] (Felanitx [2/3], Manacor [2/3], Pollença [3/3], Inca [3/3], sa Pobla [3/3], Palma [1/3])
- ['prens] (Felanitx [1/3], Palma [2/3], Manacor [1/3])

romps /ronp+z/

- ['rons] (totes les poblacions enquestades)

De la mateixa manera que ocorria en les formes verbals de la segona persona singular que presenten un grup final amb oclusiva més alveolar, sembla que a principis de segle aquestes assimilacions de lloc d'articulació no eren pas sistemàtiques. Un repàs de les formes verbals amb radical acabat en *-m* corresponents a la segona persona del present d'indicatiu que ofereixen Alcover & Moll (1929-1933) deixa entreveure aquestes vacil·lacions:

(52) Alcover & Moll (1929-1933)

- *tems*
 - ['təms]~['təns] (Pollença, Alcúdia, sa Pobla, Sóller, Artà, Esporles, Sineu, son Cervera, Palma, Manacor, Manacor, Felanitx)
 - ['təms] (Ariany)
 - ['təns] (Esporles, Palma, Santa Margalida)
 - ['təms]~['təns] (Binissalem)
- *romps*
 - ['roms]~['rons] (Pollença, Alcúdia, sa Pobla, Sóller, Santa Margalida, Artà, Binissalem, Esporles, Ariany, Sineu, Son Servera, Palma, Manacor, Felanitx)

A Menorca, aquestes seqüències finals es resolen sense assimilació consonàntica, tal com és propi del subdialecte. L'eivissenc tampoc no presenta assimilació en aquests casos.

(53) Menorquí i eivissenc

<i>prems</i>	/prem+z/	[ˈprems]
<i>romps</i>	/ronp+z/	[ˈroms]
<i>umpls</i>	/unpl+z/	[ˈums] ¹⁴

6.1.1.1.6.2. Nivell postlèxic

A diferència dels casos que s'han vist just ara, tant en mallorquí com en menorquí, l'assimilació de la nasal labial o alveolar és obligatòria en el nivell postlèxic, tant en formes prefixades i compostes (54) com en seqüències pertanyents a mots diferents (55). En eivissenc, la nasal assimila el lloc d'articulació de la consonant següent quan no implica un canvi del lloc d'articulació major.

6.1.1.1.6.2.1. Formes prefixades i compostes

(54) Mallorquí, menorquí i eivissenc

<i>infeliç</i>	/in##fəlis/	[im̩.fe.'lis] (mall.) ~ [im̩.fə.'lis]
<i>injust</i>	/in##ʒust/	[in̩.'ʒust]
<i>invisible</i>	/in##vizibl/	[im̩.vi.'zib.blə]

Aquí cal destacar el comportament de la forma composta *cinc-cents* (i *cinc-centes*), que es realitza com a [sin.'sens]; en un marc derivacional, després d'un procés de simplificació consonàntica, que implica l'elisió de la consonant oclusiva velar, té lloc un procés d'assimilació regressiva de lloc de la nasal velar a la fricativa següent. El comportament del menorquí en les seqüències de mots independents és lleugerament diferent, ja que, en aquests casos, l'assimilació és opcional i depèn de diversos factors que es tracten més endavant: l'estret grau de connexió entre els constituents de la forma

¹⁴ En menorquí, i amb menys freqüència en mallorquí, és possible la pronúncia d'aquesta forma sense simplificació consonàntica: [ˈumpls]. La simplificació, però, és obligatòria quan segueix una paraula que comença en vocal o en consonant. (Veg. el § 6.3.1, dedicat a la simplificació consonàntica).

composta *cinc-cents* ([sin.'sens]), enfront d'una seqüència com ara *cinc cents* ([siŋ.'sens]~[sin.'sens]), explica la presència d'assimilació en el primer cas.

6.1.1.1.1.6.2.2. Mots adjacents

6.1.1.1.1.6.2.2. a) Resil·labificació (C1##C2)

(55) Mallorquí i menorquí

<i>som forts</i>	/so+m##fɔrt+z/	[som̩.'fɔrs]
<i>fan foc</i>	/fa+n##fɔg/	[fam̩.'fɔk]~[fam̩.'fɔc] (mall.)
<i>tenim set</i>	/ten+i+m##sɛd/	[tə.nin.'sət]~[tə.nin.'set]
<i>som germans</i>	/so+m##ʒərman+z/	[,sɔŋ.ʒər.'mans]
<i>camp xerec</i>	/kanp##ʃərek/	[,kan̩.ʃə.'rɛk] (cf. <i>camp</i> ['kamp])

(56) Eivissenc

<i>som forts</i>	/so+m##fɔrt+z/	[som̩.'fɔrts̩]
<i>fan foc</i>	/fa+n##fɔg/	[fam̩.'fɔk]
<i>tenim set</i>	/ten+i+m##sɛd/	[tə.nim.'set]
<i>som germans</i>	/so+m##ʒərman+z/	[,sɔm.ʒər.'mans]
<i>camp xerec</i>	/kanp##ʃərek/	[,kam̩.ʃə.'rɛk] (cf. <i>camp</i> ['kamp])

Pel que fa a la nasal velar, aquesta se sol assimilar a la fricativa següent en mallorquí un cop ha operat la simplificació consonàntica, tal com s'ha vist que ocorria en posició final de mot (veg. els exemples de 50a):

(57) Mallorquí (Sóller, sa Pobla)

<i>tenc son</i>	/teng##sɔn/	[ten.'sɔn]	(cf. <i>tenc</i> ['teŋk])
<i>banc central</i>	/bang##sentr+a+l/	[,ban.səŋ.'tral]	(cf. <i>banc</i> ['baŋk])
<i>venc jo</i>	/veng##ʒɔ/	[veŋ.'ʒɔ]	(cf. <i>venc</i> ['veŋk])

El menorquí, tot i que en el nivell postlèxic presenta simplificació obligatòria, ofereix més resistència a l'assimilació que el mallorquí, que sovint ve determinada per la connexió sintagmàtica entre els mots i la qualitat segmental de la consonant que segueix la nasal. En aquest sentit, hi ha més tendència a l'assimilació quan la fricativa que segueix és prepalatal o fricativa labiodental que no pas quan és alveolar (cf. *ba[ŋ.s]entral* vs. *ve[ŋ.ʒ]o*, *te[m̩.f]red*). Segons Recasens ([1991] 1996: 344), però, en menorquí hi ha assimilació un cop ha tingut lloc la simplificació consonàntica: «La

consonant oclusiva nasal [ŋ] s'assimila al lloc d'articulació de C3 en el cas del men. (*ba[n s]ant (banc sant)*)». Cal insistir, però, que l'assimilació en aquests casos no és ni de bon tros sistemàtica.

6.1.1.1.1.6.2.2. b) Resil·labificació (C1C2##V)

Com ja s'ha avançat, pel que fa als grups consonàntics finals *-ms*, és freqüent, en menorquí col·loquial i en un tempo de parla ràpid, la pronúncia alveolar de la nasal labial quan segueix un mot que comença en consonant (veg., també, el § 6.3, dedicat als contactes de més de dues consonants). Aquest procés es pot entendre com un fenomen de simplificació en la mesura que el punt d'articulació alveolar és menys marcat (més simple) que el labial.

(58) Menorquí

<i>quin temps que fa</i>	/kin##tenp+z#kə#fa/	[_l kiŋ.tens.kə.'fa]	(cf. <i>temps</i> ['tems])
<i>hi ha fems per tot</i>	/i#a##fem+z##pər#tot/	[ja.fens.pər.'tot]	
<i>campus plens</i>	/kanp+z##plən+z/	[kans.'pləns]	(cf. <i>campus</i> ['kams])

Posteriorment a aquest procés de debilitament de la coda, és possible l'elisió del segment nasal —tal com ocorre, en aquest mateix dialecte, en les seqüències *-ms* subjacents seguides de mot començat en consonant (veg., també, el § 6.3.1, dedicat als contactes de més de dues consonants, per a una descripció detallada del procés). En cas que al grup *-ms* final segueixi una altra consonant fricativa alveolar és obligatòria la simplificació i l'assimilació de lloc d'articulació.

(59) Menorquí

<i>es camps sembrats</i>	/s+z#kanp+z##sənbr+a+d+z/	[əs. _l kan.səm.'brats̃]
<i>es fems són aquí</i>	/s+z#fem+z##so+n##əki/	[əs. _l fən.so.nə.'ki]

Finalment, cal fer notar que quan el grup *-ms* final va seguit de vocal és possible que es desencadeni l'assimilació de lloc, tal com ocorria en el cas dels grups d'oclusiva més fricativa alveolar finals seguits de mot que comença en vocal. Cal recordar que en posició de final absolut aquestes seqüències es resolen sense assimilació en menorquí:

(60) Menorquí (ritme de parla ràpid)

<i>temps enrere</i>	/tenp+z##ənrcerə/	[₁ ten.zən.'re.rə]	(cf. <i>temps</i> ['tɛms])
<i>sèptims a sa</i>	/sept+im+z#ə#s+ə/	[₁ set.tin.zə.sə]	(cf. <i>sèptims</i> ['set.tims])
<i>es llamps estan</i>	/s+z#λanp+z##stan/	[aλ. ₁ λan.zəs.'tan]	(cf. <i>llamps</i> ['λams])
<i>es fems antes de</i>	/s+z#fem+z##antəz#də/	[əs.fen.'zaŋ.təz.ðə]	(cf. <i>fems</i> ['fɛms])

Aquestes realitzacions alternen amb solucions sense assimilació, sobretot en un tempo de parla lent.

(61) Menorquí (ritme de parla lent)

<i>temps enrere</i>	/tenp+z##ənrcerə/	[₁ tem.zən.'re.rə]	(cf. <i>temps</i> ['tɛms])
<i>sèptims a sa</i>	/sept+im+z#ə#s+ə/	[₁ set.tim.zə.sə]	(cf. <i>sèptims</i> ['set.tims])
<i>es llamps estan</i>	/s+z#λanp+z##stan/	[aλ. ₁ λam.zəs.'tan]	(cf. <i>llamps</i> ['λams])
<i>es fems antes de</i>	/s+z#fem+z##antəz#də/	[əs.fem.'zaŋ.təz.ðə]	(cf. <i>fems</i> ['fɛms])

Quan un mot que acaba en *-ncs* o *-ngs* precedeix un mot que comença en vocal és possible també una realització amb assimilació en un ritme de parla ràpid. En aquests casos, la simplificació també és opcional. Recordem que en posició final els grups *-ngs* i *-ncs* es resolien, en cas de simplificació, sense assimilació.

(62) Menorquí (ritme de parla ràpid)

<i>bancs estrets</i>	/bank+z##strət+z/	[₁ ban.zəs.'trəts]
<i>bancs espanyats</i>	/bank+z##spaŋ+a+d+z/	[₁ ban.zəs.pə.'jɲats]

(cf. *bancs* ['baŋks]~['baŋs])

(63) Menorquí (ritme de parla lent)

<i>bancs estrets</i>	/bank+z##strət+z/	[₁ baŋ.zəs.'trəts]~[₁ baŋg.zəs.'trəts]
<i>bancs espanyats</i>	/bank+z##spaŋ+a+d+z/	[₁ baŋ.zəs.pə.'jɲats]~[₁ baŋg.zəs.pə.'jɲats]

6.1.1.1.1.6.3. Seqüències amb clítics

En les seqüències de clítics o les seqüències que impliquen un clíctic es registra el mateix comportament que en el nivell postlèxic en tots tres dialectes (*un jersey* [uŋ.ʒər.'se] ~ [uŋ.ʒər.'səj]).

6.1.1.1.1.7. Nasal no palatal + semivocal

Grups consonàntics integrats per nasal més semivocal es poden trobar només en el nivell postlèxic o en les seqüències de clítics. Tant en un cas com en l'altre, l'assimilació de lloc és força sistemàtica en mallorquí i menorquí. En eivissenc, l'assimilació només opera quan la primera consonant és alveolar. Atès que en aquests casos també es pot desencadenar un procés d'assimilació de mode, aquests grups es tornaran a tractar en la secció dedicada a l'assimilació de mode d'articulació.

(64) Mallorquí i menorquí

a	<i>menjam iogurts</i>	/mənʒ+a+m##jogurt+z/	[mən.ʒan.jo.'ɣurs]
	<i>fan ioga</i>	/fa+n##jog+ə/	[fan.'jo.ɣə]
	<i>tenc iogurts</i>	/teng##jogurt+z/	[,tɛn.jo.'ɣurs]
b	<i>cinc iates</i>	/sink##jate+z/	[sin.'ja.tɛs]
	<i>cinc iogurts</i>	/sink##jogurt+z/	[sin.jo.'ɣurs]

6.1.1.1.1.8. Nasal no palatal + lateral

En mallorquí i menorquí quan una consonant nasal bilabial va seguida de lateral alveolar és possible que es doni un procés d'assimilació del lloc d'articulació ([nl]). Així mateix, quan la nasal labial i alveolar van seguides de lateral palatal també hi ha una assimilació al lloc d'articulació palatal ([ɲʎ]) en tots dos dialectes. Amb tot, cal dir que és freqüent, en aquests grups, a banda d'aquest fenomen d'assimilació de lloc d'articulació, una assimilació de mode, que pot implicar, al seu torn, una assimilació de lloc d'articulació. De fet, si s'ha jutjar per les nostres dades, és més freqüent l'assimilació de mode que no pas només l'assimilació de lloc d'articulació. Tot i amb això, n'oferim alguns exemples:

(65) Mallorquí i menorquí (opcional)

	<i>miram la mar</i>	/mir+a+m##l+ə#mar/	[mi.ɾan.lə.'ma]
	<i>resam l'Ave Maria</i>	/rez+a+m##l#ave##məri+ə/	[rɛ.ʒan.la.ve.mə.'ri.ə]
	<i>compram llibres</i>	/konpr+a+m##liβr+z/	[kum.praɲ.'li.βrɛs]
	<i>tenen llibres</i>	/ten+ə+n##liβr+z/	[,tɛ.nɛɲ.'li.βrɛs]

6.1.1.1.2. *Anàlisi*

6.1.1.1.2.1. Introducció

Les línies que segueixen es dediquen a l'anàlisi de l'assimilació regressiva de lloc d'articulació major que té lloc en balear. Aquesta anàlisi hauria de donar compte dels diferents factors adduïts en el § 6.1.1.1.1 que contribueixen a decidir la resolució d'un determinat contacte consonàntic: naturalesa de les consonants implicades, posició sil·làbica dels sons involucrats, domini d'aplicació, tempo i estil de parla, posició de l'accent respecte del grup, etc. Amb la finalitat de contextualitzar i de justificar l'oportunitat de la present proposta, es farà primer un breu repàs de les principals aproximacions a l'assimilació regressiva de lloc d'articulació que s'han desenvolupat en el marc de la fonologia autosegmental, que és segurament on s'han assolit resultats més valuosos.

6.1.1.1.2. *Anàlisi*

6.1.1.1.2.1. Introducció

Les línies que segueixen es dediquen a l'anàlisi de l'assimilació regressiva de lloc d'articulació major que té lloc en balear. Aquesta anàlisi hauria de donar compte dels diferents factors adduïts en el § 6.1.1.1.1 que contribueixen a decidir la resolució d'un determinat contacte consonàntic: naturalesa de les consonants implicades, posició sil·làbica dels sons involucrats, domini d'aplicació, tempo i estil de parla, posició de l'accent respecte del grup, etc. Amb la finalitat de contextualitzar i de justificar l'oportunitat de la present proposta, es farà primer un breu repàs de les principals aproximacions a l'assimilació regressiva de lloc d'articulació que s'han desenvolupat en el marc de la fonologia autosegmental, que és segurament on s'han assolit resultats més valuosos.

6.1.1.1.2.2. La fonologia autosegmental i l'assimilació de lloc d'articulació

If the representations are right, then the rules will follow

«Feature Geometry and dependency: A review»

John J. McCarthy

En el § 4.2.1.2 d'aquest treball s'ha fet referència a les mancances inherents al sistema de notació del SPE: la possibilitat de formular regles implausibles i el poc poder taxonòmic i explicatiu de les regles —s'apuntava— són algunes de les limitacions més importants que s'han atribuït a aquest model.

La fonologia autosegmental i la geometria de trets superen amb escreix aquestes deficiències, i ho fan mitjançant una complicació de les representacions internes dels segments. Aquesta complicació garanteix una naturalització i una simplificació dels processos, els quals són entesos com a operacions simples que s'apliquen damunt d'aquestes representacions.

Els diferents treballs de Mascaró (1983b, 1984, 1990), de Palmada (1994a, 1994b, 1996) i el treball de Palmada & Serra (1991) són un intent reeixit de naturalitzar els processos a partir d'aquesta sofisticació de les representacions. Palmada (1994a), per exemple, partint de les premisses de la geometria de trets i de la teoria de la

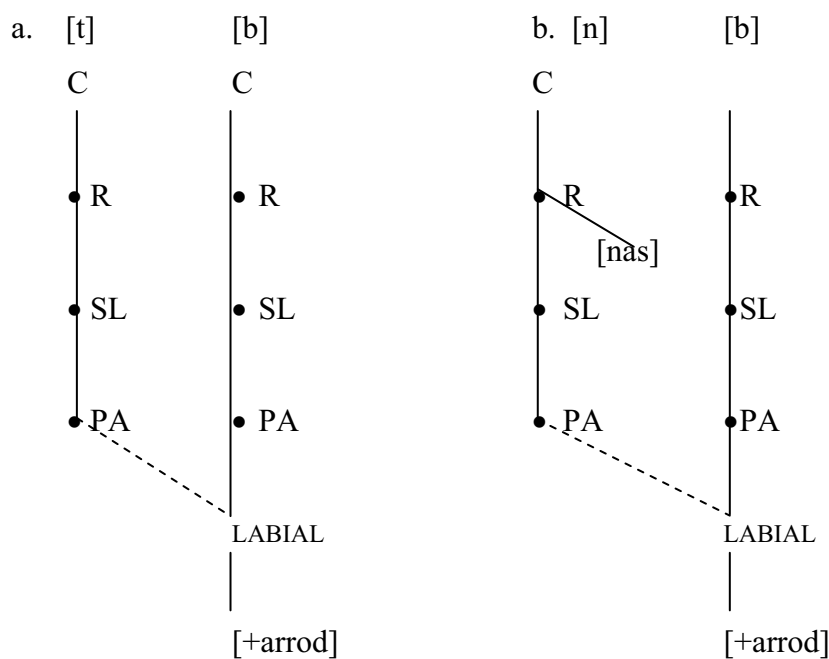
subespecificació, aconsegueix derivar globalment diferents processos del català (assimilació de lloc d'articulació de nasals alveolars i oclusives dentals, assimilació de mode d'articulació d'oclusives i fricatives labiodentals, dissimilació i simplificació de contínues, escissió i semivocalització de nasals palatals i fricatives prepalatals, escampament del tret [+continu], etc.— a partir d'una especial arquitectura interna dels segments que integren l'inventari consonàntic d'aquesta llengua. En aquest punt del treball interessa incidir en la proposta que fa Palmada (1994a) per explicar els processos assimilatoris de lloc d'articulació en català central.

La interpretació que l'autora ofereix per donar compte de l'assimilació de lloc d'articulació de les nasals alveolars (1a) i les oclusives dentals (1b) en català central es basa en la subespecificació de l'articulador CORONAL de les representacions, això és, l'absència d'aquest articulador en la configuració interna dels segments. Representacions com les de (2a) i (2b) correspondrien, segons el seu model d'anàlisi, als segments [t] i [n] del català central. El procés d'assimilació de lloc d'articulació s'entén, en aquest model, com una operació d'escampament dels trets d'un segment cap al segment precedent. Tal com es pot observar en els mateixos exemples de (2a) i (2b), l'escampament es representa amb una línia discontinua:

(1) *Català central*

- a. *són amics* /so+n##əmig+z/ [so.nə.'miks]
són feliços /so+n##fəlis+z/ [soŋ.fə.'li.sus]
són dos /so+n##dos/ [soŋ.'dos] (cf. *som dos* [som.'dos])
són joves /so+n##ʒov+ə+z/ [soŋ.'ʒo.vəs] (cf. *som joves* [som.'ʒo.vəs])
són lliures /so+n##liwɾ+z/ [soŋ.'liw.rəs] (cf. *som lliures* [som.'liw.rəs])
són grans /so+n##gran+z/ [soŋ.'grans] (cf. *som grans* [som.'grans])
- b. *set* /set/ ['set]
set coses /set##kɔz+ə+z/ [sɛk.'kɔ.zəs] (cf. *cap cosa* [kap.'kɔ.zə])
set botes /set##bot+ə+z/ [sɛb.'bo.təs] (cf. *puc beure* [pug.'bew.rə])
set flautes /set##flawt+ə+z/ [sɛp.'flaw.təs] (cf. *puc fer* [puk.'fe])
set mans /set##man+z/ [sɛm.'mans] (cf. *cap mà* [kab.'ma])
set liles /set##lil+ə+z/ [sɛl.'li.ləs] (cf. *cap lila* [kab.'lilə])
set llums /set##lum+z/ [sɛl.'lums] (cf. *sóc lliure* [sɔg.'liw.rə])

(2) Assimilació de lloc d'articulació de coronals (adaptat de Palmada 1994a: 83)

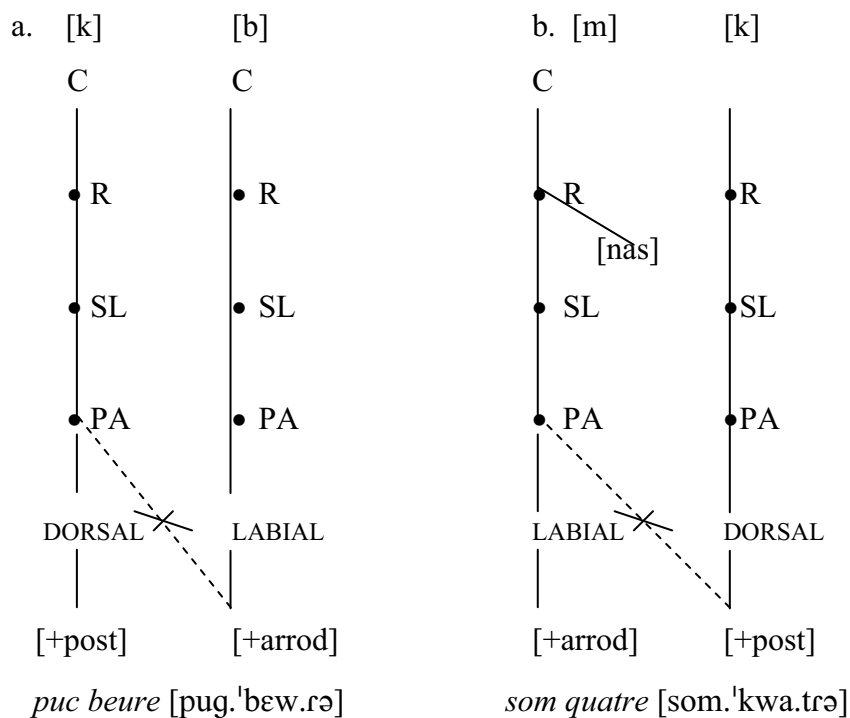
set botes [sɛb.'bo.təs]

han passat [am.pə.'sat]

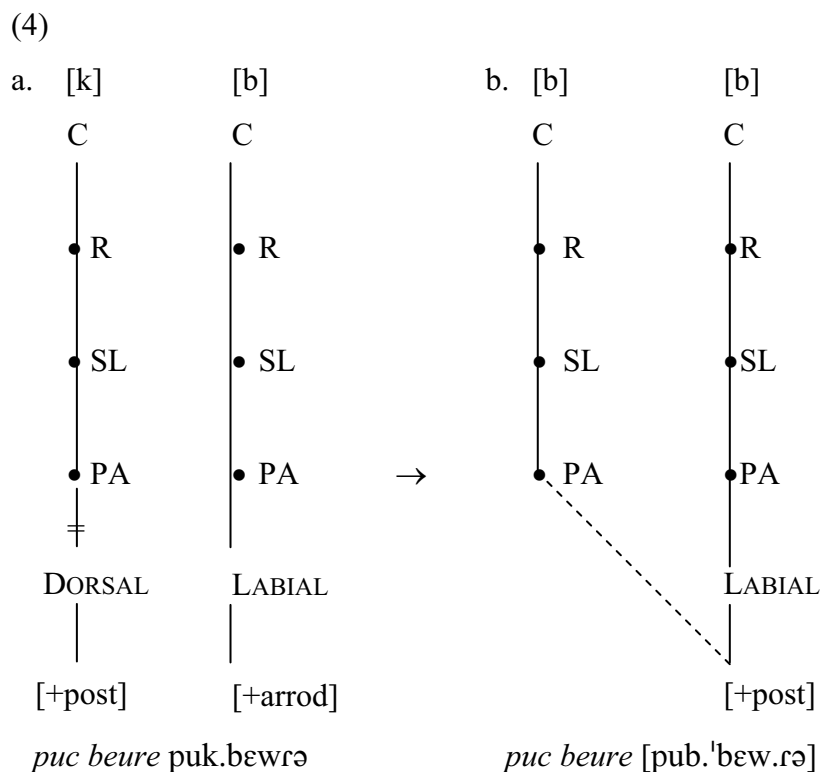
[R = root (arrel); SL = Supralaringi; PA = Punt d'Articulació]

Amb el benentès que l'escampament només es pot donar cap a posicions buides, la presència dels articuladors LABIAL i DORSAL en les representacions de les labials i les dorsals és el que explica la manca d'assimilació de lloc en aquests casos, de manera que es captura l'asimetria documentada interlingüísticament que s'estableix entre aquests llocs d'articulació: coronal, d'una banda, i dorsal i labial, de l'altra (veg. el § 6.1.1.1.1). Tal com es constata en les representacions següents, que podrien correspondre a les seqüències *puc beure* i *som quatre*, en aquests casos no hi ha escampament perquè la consonant situada en primera posició ja està especificada per al tret DORSAL, en el primer cas (3a), i per al tret LABIAL, en el segon (3b).

(3) Manca d'assimilació de dorsals i labials (adaptat de Palmada 1994a: 83)

En el català de Mallorca i Menorca, en què aquesta asimetria no es manifesta, el procés d'assimilació de lloc d'articulació de nasals i d'oclusives s'hauria d'expressar mitjançant una operació de desassociació dels trets de lloc d'articulació previ (4a) al procés d'escampament (4b), sense necessitat de recórrer a la subespecificació:

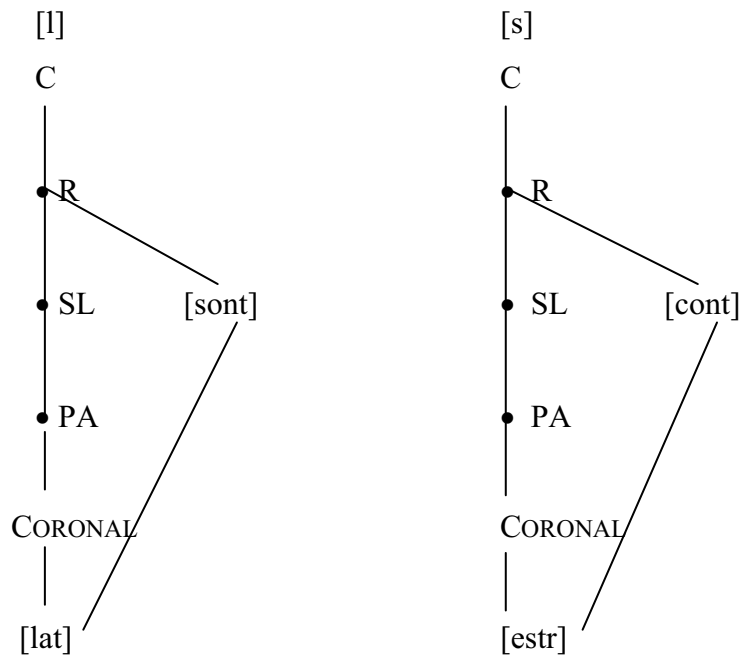
Un aspecte remarcable dels treballs de Palmada & Serra (1991) i de Palmada (1994a, b) és que proposen que els trets de mode d'articulació lateral i estrident, a banda de dependre de sonant i continu, respectivament, depenen també del node de lloc d'articulació CORONAL.¹⁵ Això permet explicar la manca d'assimilació de lloc d'articulació major de les laterals i les fricatives coronals (5a, b), ja que, d'acord amb la generació de node (*Node generation*, Archangely & Pulleyblank 1986), la dependència d'un node A a un node B, implica la presència, en la representació, del node B. El fet que els trets de mode d'articulació lateral i estrident depenguin de CORONAL (6) justifica, doncs, la presència d'aquest darrer node en les representacions. I atès que l'escampament només es pot donar cap a posicions buides, en aquest cas l'assimilació queda bloquejada. Això capturaria, segons l'autora, la resistència d'aquestes consonants a assimilar-se al lloc d'articulació major de la consonant següent, i explica, també, que solament adquireixin petites matisacions de lloc d'articulació que no alteren la configuració coronal originària (cf. *mal germà* [ˌmaɫ.ʒər.'ma]).

(5) *Català central*

a. <i>mal</i>	/mal/	[ˈmal]
<i>mal pla</i>	/mal##plan/	[mal.'pla]
<i>mal fet</i>	/mal##fet/	[mal.'fet]
<i>mal dia</i>	/mal##di+ə/	[maɫ.djə]
<i>mal germà</i>	/mal##ʒərman/	[maɫ.ʒər.'ma]
<i>mal llit</i>	/mal##lit/	[maɫ.'lit]
<i>mal gos</i>	/mal##gos/	[mal.'ɣos]
b. <i>més</i>	/mes/	[ˈmes]
<i>més pa</i>	/mes##pan/	[mes.'pa]
<i>més foc</i>	/mes##fɔk/	[mes.'fɔk]
<i>més llibres</i>	/mes##liβr+z/	[mez.'li.βrəz]
<i>més calor</i>	/mes##kəlor/	[ˌmes.kə.'lo]

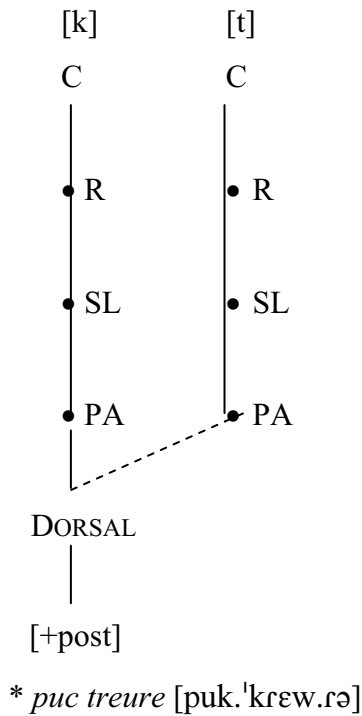
¹⁵ S'han fet propostes semblants per a altres llengües. Vegeu, en aquest sentit, Levin (1987), Hualde (1988), McCarthy (1988), Yip (1990) i Blevins (1994).

(6) Adaptat de Palmada (1994a: 85)

A banda d'alguns problemes empírics derivats d'aquesta proposta relacionats amb la interacció de l'assimilació de nasals i la simplificació de grups consonàntics finals (veg. Bonet & Lloret 1998 i Dols 2000 per a una discussió), aquesta anàlisi planteja algunes dificultats. Tal com assenyala Dols (2000), en la proposta de Palmada no queda definida quina és la representació de les ròtiques que justificaria la seva resistència a l'assimilació en les diferents varietats del català. D'altra banda, si bé la fonologia autosegmental i la geometria de trets pretenen ser models explicatius que donin compte de per què les coses s'esdevenen d'una determinada manera i no d'una altra, no capturen un factor tan essencial com és el de la direcció de l'escampament. S'estipula, això sí, que aquest actua de dreta a esquerra, però, que impedeix de formular una operació com la (7), en què l'escampament es dona d'esquerra a dreta?

(7) Procés d'assimilació progressiva de lloc d'articulació hipotètic

Aquesta és potser una de les limitacions més evidents, però n'hi ha d'altres: com s'explicarien, en aquest model, les asimetries pel que fa als processos d'assimilació de lloc d'articulació en funció del mode d'articulació de la consonant en primera posició (cf. valencià acurat i eivissenc: [pət.'kaw.rə] vs. [aŋ.kəj.'ɣut]), o en funció de la posició sil·làbica que ocupen els sons (cf. menorquí: ['pəks] vs. [pət.t̪sə.'ɣu])? Quin tipus de mecanisme formal justifica una desassociació dels trets de lloc d'articulació en el cas de les varietats de Mallorca i Menorca i la manca d'aquesta desassociació en la resta de varietats del català? Com s'explica la asimetria entre oclusives i nasals pel que fa a la sistematització dels processos d'assimilació de lloc d'articulació: cal tenir en compte que, mentre que l'assimilació de lloc d'articulació de nasals alveolars és un procés obligatori, l'assimilació d'occlusives depèn de factors com ara la velocitat i l'estil de parla (veg. Bonet & Lloret 1998).

Algunes d'aquestes limitacions troben resposta en la legitimació prosòdica (Itô 1986, 1989) i la legitimació autosegmental (Goldsmith 1990), que relacionen de manera directa les possibilitats de realització de l'estructura (sub)segmental amb elements prosòdics superiors, com ara la síl·laba i els seus constituents (nucli, obertura i coda). Per explicar la asimetria entre obertures i còdes en relació amb els processos

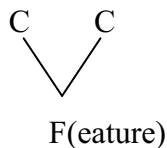
assimilatoris, Itô (1986, 1989) proposa el filtre de codas (*Coda-Filter*), que prohibeix la presència d'un lloc d'articulació marcat en la posició de coda.

(8) Filtre de codas (Itô 1989: 224)

S'assumeix que aquesta condició no afecta les consonants associades a un sol tret de lloc d'articulació (veg. Hayes 1986), de manera que també són possibles segments amb un lloc d'articulació marcat en la posició de coda sempre que aquest coincideixi amb el de la consonant següent (9). És el que Hayes (1986) anomena «*linking condition*».

(9) Linking condition (Hayes 1986)

Una línia semblant segueixen les argumentacions de Goldsmith (1990), segons el qual la coda no té la capacitat de legitimar un autosegment de lloc d'articulació, de manera que les consonants en aquesta posició o bé són homorgàniques amb la consonant següent o bé reben l'especificació de lloc d'articulació a través d'una regla de redundància que introdueix els valors no marcats.

L'anàlisi que Dols (1993b) proposa per als processos consonàntics del mallorquí es mou en aquest marc i el de la geometria de trets. Pel que fa als processos d'assimilació de lloc d'articulació que afecten les nasals, l'autor proposa una anàlisi en què el lloc d'articulació no pot ser legitimat per una consonant en posició de coda si precedeix una altra consonant; això implica una estratègia de sil·labificació en què les obertures se sil·labifiquen abans que les codas, i en què els elements situats més a la dreta se sil·labifiquen abans que els situats més a l'esquerra.

6.1.1.1.2.3. La teoria de l'optimitat i l'assimilació regressiva de lloc d'articulació

Des dels inicis de la teoria de l'optimitat, s'han anat desenvolupant diferents maneres de donar compte de les assimilacions regressives de lloc d'articulació. Les aproximacions inicials parteixen, bàsicament, de les assumpcions de la fonologia autosegmental (veg. el § 6.1.1.1.2.2). En aquests estudis, en efecte, es proposen restriccions que tenen una fesomia semblant a la legitimació prosòdica desenvolupada en el marc de la fonologia autosegmental. Així, per exemple, el filtre de codex o la condició de codex (10), proposats per Itô (1986, 1989) per al comportament del japonès i desenvolupada en treballs subseqüents, pot adoptar, en la teoria de l'optimitat, la forma d'una restricció d'alineament (11), d'una restricció de marcatge contextual (12), o, encara, d'una conjunció de restriccions (13a, b). Com ja ha estat indicat, aquesta condició restringeix el tipus de consonants que poden ocupar la posició de coda. Només els segments no marcats (com les sonants coronals) i les consonants amb el mateix lloc d'articulació que l'obertura següent (això és, amb un lloc d'articulació associat al de la consonant següent) poden ocupar aquesta posició.

(10) CONDICIÓ DE CODES (*Coda-condition*) (veg. Itô 1989)

Una coda no pot legitimar trets de lloc d'articulació (*Place]_σ)

(11) ALINEEU(PA, E, σ, E) (veg. Itô & Mester 1994)

Els trets de lloc d'articulació han d'estar alineats a l'esquerra d'una síl·laba

(12)

a. NO-CODAP_A (veg. Beckman 1998)

Es prohibeixen els trets de lloc d'articulació en la posició de coda

b. LEGITIMEU-PA (*License-Place*) (Padgett 1995b, Morris 1998; a partir de Steriade 1982)

El node de lloc d'una consonant a la coda ha d'estar associat a l'obertura següent

(13)

a. [NO-CODA & *PA]_δ (veg. Itô & Mester & Padgett 1995)

No es permet la presència d'una consonant en la posició de coda sil·làbica amb un lloc d'articulació independent al de la consonant següent /amb un lloc d'articulació marcat

b. [NO-CODA & *Labial]; [NO-CODA & *Dorsal] (veg. Smolensky 1995)

No es permet la presència d'una consonant labial o dorsal en la posició de coda sil·làbica

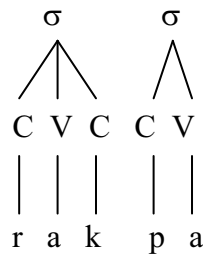
Representacions de formes hipotètiques com les de (14a) i (15a) satisfan aquestes restriccions, mentre que representacions com les de (14b) i (15b) no les aconsegueixen, per tal com hi ha una consonant en posició de coda amb una especificació de lloc d'articulació independent de la consonant en posició d'obertura en el cas de (14b) i una consonant en la posició de coda amb un punt d'articulació marcat en un cas com el de (15b):

(14)

a.

b.

(15)

a.

b.

Aquest tipus d'aproximacions —estretament relacionades, com es deia, amb la legitimació prosòdica— neixen amb la voluntat de donar una interpretació integrada de l'assimilació, la neutralització i amb l'objectiu de relacionar aquests processos amb

l'estructura sil·làbica. Per exemple, l'espanyol coneix un procés d'assimilació de tota nasal alveolar a la consonant següent (16a) i un procés de neutralització de lloc d'articulació de tota consonant nasal en posició final (16b). La condició de codes, o totes les possibles traduccions d'aquesta en teoria de l'optimitat, explicarien aquest comportament de l'espanyol: el fet que la coda no pot legitimar llocs d'articulació marcats explica el procés de neutralització en posició final (16b), i el fet que les consonants han de ser homorgàniques amb la consonant següent explica el procés d'assimilació que experimenten les consonants nasals alveolars (16a).

(16) Espanyol (Morris 1998; a partir de Harris 1969 i Hualde 1989)

a. <i>con piedras</i> [kom.'pje.ðras]	b. <i>Adán</i> [a.'ðan] (cf. <i>adámico</i> [a.'ða.mi.ko])
<i>con fuerza</i> [kon̩.'fwer.θa]	<i>desdén</i> [dɛz.'ðen] (cf. <i>desdeñar</i> [dɛz.ðe.'ɲar])
<i>con cera</i> [kon̩.'θe.ra]	<i>footing</i> ['fu.tin] (cf. <i>angl.</i> ['fʊ.tɪŋ])
<i>con chorizo</i> [kon̩.tʃo.'ri.θo]	
<i>con llaves</i> [kon̩.'ʎa.ves]	
<i>con ganas</i> [kon̩.'ga.nas]	

Les restriccions de (10-13) entren en conflicte amb la restricció de fidelitat que demana la preservació dels trets de lloc d'articulació (i.e. IDENT-IO(PA)). La posició que ocupa IDENT-IO(PA) respecte d'aquelles restriccions explica l'aplicació o la no aplicació de l'assimilació regressiva de lloc d'articulació:

(17)

NO-CODA_{PA} >> IDENT(PA) → Assimilació

IDENT(PA) >> NO-CODA_{PA} → Manca d'assimilació

[NO-CODA & *PA]_δ >> IDENT(PA) → Assimilació

IDENT(PA) >> [NO-CODA & *PA]_δ → Manca d'assimilació

Ara bé, jerarquies de restriccions com aquestes són insuficients per tal de donar compte dels fets. Efectivament, davant d'una seqüència subjacent hipotètica com ara /rap+ka/, seria tan harmònica una forma com ara [rak.ka], amb assimilació regressiva de lloc d'articulació, com una forma com ara [rap.pa], amb assimilació progressiva de lloc d'articulació, ja que en totes dues formes la consonant en posició de coda comparteix el

lloc d'articulació amb la consonant situada en la posició d'obertura. Cal preveure, doncs, quina ha de ser la direcció de l'escampament, o el que és el mateix, quina consonant preserva el lloc d'articulació. En les propostes inicials, això s'intentava capturar invocant la formulació d'una restricció d'alineament com la que s'exposava a (11), la qual prediu que els trets de lloc d'articulació han d'estar alineats amb la consonant situada en l'inici d'una síl·laba, això és, amb la consonant situada en la posició d'obertura sil·làbica. L'anàlisi que Dols (2000) proposa per al comportament de les codas del mallorquí descansa, en bona mesura, sobre aquesta interpretació. L'autor parteix de la constatació, proposada per Goldsmith (1990), i aplicada al català per Serra (1996) en un marc bàsicament autosegmental, que només les obertures poden legitimar llocs d'articulació marcats. La coda, en canvi, és incapaç de legitimar el lloc d'articulació, de manera que o bé el rep per defecte, o bé l'adopta de l'obertura següent (veg. el § 6.1.1.1.2.2 i Goldsmith 1990). És per això que l'autor proposa, en primera instància, una restricció d'alineament segons la qual el lloc d'articulació marcat ha d'estar alineat amb l'inici d'una síl·laba, ALINEEU(PAmarcat, E, σ, E). Aquesta restricció exigeix que tota consonant en la posició de coda sigui, pel que fa al lloc d'articulació, coronal. Tal com Dols adverteix, aquesta restricció és insostenible si es té en compte que l'efecte d'un procés d'assimilació pot donar lloc a una consonant amb un lloc d'articulació marcat en la posició de coda (cf. *han cantat* [aŋ.kən.'tat]). És per això que l'autor reformula la restricció d'alineament tal com s'exposava a (11), ALINEEU(PA, E, σ, E).

Aquest tipus d'aproximacions plantegen diferents problemes relacionats amb l'origen de la restricció CONDICIÓN DE CODES o FILTRE DE CODES. Tal com s'ha advertit, aquesta condició es va proposar originalment per tal de donar compte no només dels processos assimilatoris, sinó també dels processos de neutralització de les consonants en posició final que operen en certes llengües. Traslladar aquesta interpretació integrada de la neutralització i de l'assimilació a la teoria de l'optimitat pot representar alguns problemes. Per exemple, una manera de capturar processos de neutralització com els de (16b) és recórrer a una jerarquia de restriccions de marcatge lliures de context que expressi el caràcter menys marcat de les consonants coronals respecte de les labials i les dorsals. Una jerarquia IDENTOBERTURA(PA) >> *DORSAL, *LABIAL >> IDENT(PA) >> *CORONAL, per exemple, expressa el caràcter més ofensiu, més marcat, de les consonants dorsals i labials respecte de les coronals, i això és el que asseguraria que la consonant en posició de coda adopti el lloc d'articulació menys marcat. Aquesta

jerarquia entra en contradicció, però, amb el fet que les consonants coronals, bàsicament per les seves característiques articulatòries, són les que experimenten amb més freqüència els processos assimilatoris. Per tal de donar compte d'aquest fet, efectivament, caldria una jerarquia inversa del tipus IDENTOBERTURA(PA) >> *CORONAL >> IDENT(PA) >> *LABIAL, *DORSAL. Tal com assenyala Padgett (1995b: 21) «spreading cannot follow from segmental or featural markedness alone (as in McCarthy 1994, Beckman 1995), for reasons just given: the segment produced by total assimilation is more marked». S'arriba a contradiccions semblants en el cas de la conjunció de restriccions.

A banda d'aquests problemes de tipus general, es plantegen altres dificultats relacionades amb la interpretació basada en la restricció d'alineament ALIN(PA, E, σ, E). Aquesta darrera restricció preveu que la consonant en posició d'obertura manté l'especificació de lloc d'articulació, en detriment de la consonant situada en la posició de coda. Ara bé, en català l'efecte de la CONDICIÓN DE CODES no afecta totes les consonants en posició de coda, tal com demostren les realitzacions de *som* ['som], *camp* ['kamp] o *pocs* ['pɔks], en què hi ha un lloc d'articulació marcat en la posició de coda. És per això que Dols (2000), partint de la proposta de Serra, considera aquestes consonants finals extrasil·làbiques, és a dir, apèndixs (veg. Goldsmith 1990), i aquesta condició especial és el que les protegiria de l'efecte de la CONDICIÓN DE CODES. Ara bé, cal tenir en compte que en un cas com ara *camp*, en què, segons aquesta proposta, l'oclusiva final seria extraprosòdica, res no protegeix la nasal d'aquesta condició, de manera que en aquests casos s'esperaria neutralització. Serra (1996) argumenta que, en aquests casos, la consonant extrasil·làbica és portadora del lloc d'articulació. Des d'un punt de vista formal, sembla contradictori que la condició d'apèndix protegeixi les consonants finals de perdre el seu lloc d'articulació, però que, al mateix temps, pugui ser portadora de la informació sobre el lloc d'articulació. D'altra banda, en l'adaptació que fa Dols (2000) de l'anàlisi de Serra (1996) res no assegura que la nasal de *camp* adopti el lloc d'articulació de la consonant que segueix perquè, en principi, no hi ha cap consonant en l'obertura. Sembla, doncs, que tant una realització ['kan<p>] com una realització ['kam<p>] serien possibles, amb el desavantatge per a la segona que presenta un lloc d'articulació marcat. Aquest problema no és exclusiu del català, sinó que es registra en altres llengües: en anglès, semblantment, l'escampament també té lloc entre consonants situades en la posició de coda (*kent*, *hampton*); en lugandès, l'assimilació pot tenir lloc

entre segments situats en la posició d'obertura (*lugaa.nda*); en alemany, l'assimilació lloc de nasals pot ser progressiva (*haben~habm̩*), etc. Una restricció com ara ALIN(PA, E, σ , E) difícilment pot donar compte d'aquests patrons de comportament. Finalment, tal com ha estat assenyalat per Padgett (1995b) i per McCarthy (2000a), les restriccions d'alineament estipulen quina ha de ser la direcció de l'escampament, que és de dreta a esquerra, però no expliquen per què l'escampament adopta aquesta direcció i no pas la inversa, de manera que perseveren les mateixes limitacions que en el § 6.1.1.1.2.2 s'atribuïen a l'anàlisi basada en la geometria de trets.

Davant d'aquest tipus de limitacions, darrerament han anat guanyant terreny les restriccions que tenen una justificació de tipus funcional al darrere. Pel que fa a les assimilacions, s'assumeix que hi ha restriccions específiques que fan referència a la necessitat que els trets d'un segment s'escampin, PROPAGUEU(PA) (SPREAD(place), en anglès), o a la necessitat que les seqüències de consonants adjacents siguin homorgàniques, COMPARTIU(PA) (AGREE(place), en anglès).

(18) PROPAGUEU(PA): $\forall_{xy}, x(y)$

on $x \in PA$ i y representa un segment (Padgett 1995b)

(19)

a. COMPARTIU(PA): Les consonants adjacents han de tenir el mateix lloc d'articulació

b. *GRUP HETERORGÀNIC: Es prohibeixen les seqüències de sons adjacents amb un lloc d'articulació diferent.

Un problema inherent a la restricció PROPAGUEU(PA), la qual prediu que, si un segment està associat a un tret, aleshores cada segment està associat a aquest tret, és que es tracta d'una restricció molt general que caldria completar, com a mínim, amb una restricció referent a la localitat, és a dir, una restricció que assegurés que l'assimilació només opera entre segments adjacents (veg. Padgett 1995b, Gafos 1999, Ní Chiosáin & Padgett 2001, Walker 1998, entre d'altres, per a una discussió d'aquest factor en els processos assimilatoris). És per això que en el present treball es farà ús de les restricció més específica COMPARTIU(PA), ja que resulta més econòmica per a l'anàlisi. Aquesta restricció, tal com es veurà, interacciona amb les restriccions de fidelitat que advoquen per la preservació dels trets presents en la forma subjacent —IDENT(PA)— i les

restriccions de fidelitat posicional que assegurin el manteniment dels trets associats a consonants situades en posicions prominents.

6.1.1.1.2.4. Nova proposta d'anàlisi des de la teoria de l'optimitat

6.1.1.1.2.4.1. Dades objecte d'anàlisi

En el § 6.1.1.1 s'ha constatat que els contactes de dues consonants eren susceptibles de força variació en les diferents varietats del balear. Ara bé, es poden traçar unes tendències de comportament força clares. En mallorquí i menorquí, hi ha assimilació regressiva de lloc de tota oclusiva seguida d'oclusiva o de fricativa sibilant. En menorquí, l'assimilació de l'oclusiva a la sibilant següent no opera, però, quan el grup consonàntic es troba en posició final. L'eivissenc manté sempre el lloc d'articulació de l'oclusiva, fins i tot quan és dental. Les nasals no palatals s'assimilen al lloc d'articulació de la consonant següent en mallorquí i menorquí. En menorquí, però, les seqüències finals de nasal bilabial seguida de fricativa alveolar es resolen sense assimilació. En eivissenc, finalment, només la nasal alveolar s'assimila al lloc d'articulació de la consonant següent. En la taula que figura a continuació es reproduïx el comportament de les tres varietats objecte d'anàlisi i es destaquen, amb ombrejat, les similituds de realització.

(20)	<i>Mallorquí</i>	<i>Menorquí</i>	<i>Eivissenc</i>
a. /kap##trəs/	[kat.'trəs]	[kat.'trəs]	[kap.'trəs]
b. /pət##pətít/	[pəp.pə.'tit]	[pəp.pə.'tit]	[pət.pə.'tit]
c. /kap##səɲor/	[kat.t̪sə.'ɲo]	[kat.t̪sə.'ɲo]	[kap.sə.'ɲo]
d. /pək+z/	[pəts]	[pəks]	[pəks]
e. /faks/	[fats]	[faks]	[faks]
f. /pək+z##əmiɟ+z/	[pəd.d̪zə.'m̪ts]	[pəd.d̪zə.'miks]	[pəɟ.zə.'miks]
g. /ten+ə+n##maɲ+ə/	[te.nəm.'maɲə]	[te.nəm.'maɲə]	[te.nəm.'maɲə]
h. /so+m##nəw+z/	[son.'nəws]	[son.'nəws]	[som.'nəws]
i. /so+n##kwatr/	[soɲ.'kwa.trə]	[soɲ.'kwa.trə]	[soɲ.'kwa.trə]
j. /so+m##sis/	[son.'sis]	[son.'sis]	[som.'sis]
k. /ɣum+z/	[ɣuns]	[ɣums]	[ɣums]
l. /ɣum+z##ənsə+z+u+z/	[ɣun.zən.'sə.zus]	[ɣun.zən.'sə.zus]	[ɣum.zən.'sə.zus]

6.1.1.1.2.4.2. Anàlisi general: assimilació d'oclusives i nasals

Tal com es constata en els exemples anteriors, les principals diferències es plantegen entre les varietats parlades a Mallorca i Menorca, que presenten una clara tendència a l'assimilació, i les varietats parlades a Eivissa, que es resisteixen als processos assimilatoris. En les varietats de Mallorca i Menorca, doncs, és preferible l'escampament a la preservació dels trets de lloc d'articulació, a la fidelitat. Això es tradueix en una jerarquia en què la restricció de marcatge COMPARTIU(PA) domina la restricció de fidelitat IDENTITAT(PA). Per motius de claredat, a (21) es repeteixen les formulacions que reben aquestes dues restriccions (veg. el § 6.1.1.1.2.3):

(21) Restriccions

- COMPARTIU(PA) (COMP(PA)): Les consonants adjacents han de tenir el mateix lloc d'articulació (major).
- IDENTITAT(PA) (IDENT(PA)): Els segments en correspondència han de tenir la mateixa especificació per a un determinat tret de lloc d'articulació (major). [Prohibeix els canvis de lloc d'articulació dels segments subjacents.] (McCarthy & Prince 1995a)

(22) Jerarquia de restriccions del mallorquí i del menorquí (provisional)

COMP(PA) >> IDENT(PA)

(23) Mallorquí i menorquí

cap tros /kap##trɔs/ [kat.'trɔs]

/kap##trɔs/	COMP(PA)	IDENT(PA)
a. [kap.'trɔs]	*!	
☞ b. [kat.'trɔs]		*

(24) Mallorquí i menorquí

som nous /so+m##nɔw+z/ [son.'nɔws]

/so+m##nɔw+z/	COMP(PA)	IDENT(PA)
a. [som.'nɔws]	*!	
☞ b. [son.'nɔws]		*

Aquesta jerarquia de restriccions s'ha de completar amb una restricció que determini quina ha de ser la direcció de l'escampament. Tal com demostra la taula següent, la jerarquia és insuficient per tal de donar compte dels fets, ja que el candidat (25c), amb assimilació progressiva de lloc d'articulació, també surt elegit com a òptim.

(25) Mallorquí i menorquí

cap tros /kap##trɔs/ [kat.'trɔs]

/kap##trɔs/	COMP(PA)	IDENT(PA)
a. [kap.'trɔs]	*!	
☞ b. [kat.'trɔs]		*
☛ c. [kap.'prɔs]		*

som nous /so+m##nɔw+z/ [som.'nɔws]

/so+m##nɔw+z/	COMP(PA)	IDENT(PA)
a. [som.'nɔws]	*!	
☞ b. [son.'nɔws]		*
☛ c. [som.'mɔws]		*

Per tal de descartar candidats amb assimilació progressiva de lloc com els de (25c) és necessari introduir una restricció que faci referència a l'asimetria que s'estableix entre la posició de coda i la posició d'obertura en relació amb els processos fonològics; aquesta restricció és IDENTITATOBERTURA(PA), la qual, situada al capdamunt de la jerarquia, garanteix la preservació dels trets de la consonant sil·labificada en la posició d'obertura i assegura que l'escampament sigui regressiu i no pas progressiu. Aquesta restricció, que rep la formulació de (26), té una base fonètica de tipus bàsicament perceptual. Tal com es remarcava en el § 6.1.1.1.1 d'aquest treball, les consonants situades en posició prevocàlica —és a dir, en la posició d'obertura— presenten uns indicis acústics sobre el lloc d'articulació més fiables que no pas les consonants en posició preconsonàntica — això és, en la posició de coda—; i això explica que les consonants situades en la posició d'obertura sil·làbica es resisteixin als diferents processos fonològics i que les consonants en posició de coda, per contra, tendeixin a experimentar-los.

(26) IDENTITATOBERTURA(PA) (IDENTOB(PA)): Els segments situats en la posició d'obertura han de preservar l'especificació de lloc d'articulació del seu corresponent en l'input (veg. Jun 1994, Beckman 1998, Lombardi ([1995a]) 2001)

A (28) es poden constatar els efectes d'aquesta restricció: el candidat amb assimilació progressiva de lloc d'articulació és descartat perquè viola fatalment IDENTOB(PA).

(27) *Jerarquia de restriccions mallorquí i menorquí (provisional)*

IDENTOB(PA) >> COMP(PA) >> IDENT(PA)

(28) Mallorquí i menorquí

cap tros /kap##trɔs/ [kat.'trɔs]

/kap##trɔs/	IDENTOB(PA)	COMP(PA)	IDENT(PA)
a. [kap.'trɔs]		*!	
☞ b. [kat.'trɔs]			*
c. [kap.'prɔs]	*!		*

En estudis recents dedicats principalment a la neutralització i a l'assimilació regressiva de sonoritat, s'ha demostrat que la referència a posicions sil·làbiques es mostra insuficient per explicar el caràcter regressiu de les assimilacions, ja que, per exemple, és possible trobar assimilacions de lloc d'articulació i de sonoritat que afecten consonants que es troben en la posició d'obertura. Aquest és el cas, per exemple, del rus, en què un grup consonàntic d'obstruents en la posició d'obertura es resol amb assimilació regressiva de sonoritat de la consonant que es troba en segona posició cap a la consonant precedent (29). En lugandès ocorre una situació semblant: la nasal que es troba en posició d'obertura assimila el lloc d'articulació de la consonant següent, que també es troba en la posició d'obertura (30).

(29) Rus (Castellví 1998)

/sdⁱelatⁱ/ → [zⁱdⁱelɣtⁱ] 'fer'

(30) Lugandès (Padgett 1995b)

mbala 'robo'

nzita 'mato'

En casos com aquests, que són prou freqüents en les llengües, la consonant que manté els contrastos de sonoritat o de lloc d'articulació i la responsable del desencadenament del procés és la que es troba en la posició prevocàlica, mentre que la consonant precedent, tot i trobar-se també en la posició d'obertura, és la que rep els efectes de la consonant següent. Davant d'aquest tipus de comportament, s'ha vist la necessitat de matisar la referència estricta a les posicions sil·làbiques; les consonants que

universalment solen conservar els trets de sonoritat i de lloc d'articulació són les que es troben en posicions caracteritzades com a més explosives (*release* en anglès), això és, a les posicions en què els indicis acústics sobre la sonoritat i el lloc d'articulació són més perceptibles gràcies al soroll abrupte que acompanya la fase d'explosió (veg., també, el § 6.1.1.1.1).

(31) Padgett (1995b)

«This expression refers (in phonetic terms) to the offset phase of a consonantal constriction, and to the highly perceptible burst that accompanies it (under the right conditions), known to provide important acoustic cues to contrasts in (especially) place and laryngeal features (Ohala 1990, and see Pickett et al. 1995 for a recent overview of the literature on the more general CV vs. VC transition distinction and related discussion). It is this high perceptibility of released feature contrasts that underwrites the presence of such features. In the grammatical account below, it will be by means of faithfulness constraints (thus phonetically grounded) that we capitalize on this idea.»

Steriade (1999) estableix una escala sobre el grau de perceptibilitat de contrastos de sonoritat que presenten els sons en funció del context en què aquests es troben. Les consonants que es troben davant de vocal són, segons aquesta escala, les més perceptibles des d'un punt de vista acústic, mentre que les consonants que es troben davant de consonant no sonant són les menys perceptibles acústicament. Això explicaria (indirectament) per què les consonants en posició d'obertura solen preservar els trets i per què les consonants en posició de coda preconsonàntica solen neutralitzar els contrastos. En català també solen neutralitzar-se, pel que fa a la sonoritat, els sons que es troben en posició final (davant pausa), de manera que, tal com assenyala Jiménez (1997, 1999), aquesta seria una posició no explosiva en el cas del català. Aquesta interpretació basada en les posicions més explosives ha estat extrapolada a les assimilacions de lloc d'articulació en diferents treballs (veg. Padgett 1995b, per exemple).

Cal advertir, però, que no necessàriament les posicions més explosives pel que fa a la sonoritat ho són per al lloc d'articulació. El català n'és un bon exemple: en aquesta llengua la posició davant pausa és un context no explosiu només pel que fa a la sonoritat, ja que en posició final es mantenen els contrastos de lloc d'articulació (cf. *pic*

[*'pik*] vs. *pit* [*'pit*]), a diferència d'una llengua com és ara el castellà, que en aquesta posició presenta neutralització de lloc d'articulació (cf. *Adam* [*a.ˈðan*]).¹⁷

Segons apunta Steriade (1999), quan una consonant és considerada més explosiva en una determinada posició, també ho són les consonants situades en posicions precedents en l'escala establerta per l'autora. Tenint en compte que, pel que fa al lloc d'articulació, la posició davant pausa precedida de vocal, és una posició explosiva en català, també ho és la de consonant seguida de sonant tautosil·làbica; això explicaria la preservació dels contrastos en la primera consonant de l'obertura d'una forma com ara *brou* [*'brɔw*] (cf. *prou* [*'prɔw*]) o d'una forma com ara *ombra* [*'om.brə*] (cf. *compra* [*'kom.prə*]).

També, des del marc de la teoria de l'optimitat, s'han formalitzat aquestes asimetries, tot fent referència no pas a les posicions sil·làbiques sinó a les posicions més explosives (Padgett 1995b); així, s'ha vist la necessitat de substituir la restricció que fa referència a la preservació dels trets de les consonants que es troben en la posició d'obertura (IDENTOB(PA)) per una restricció que es refereix a la necessitat de preservar els trets de les consonants que es troben en posicions caracteritzades en una llengua determinada com a explosives (IDENTEXPLOSIU(PA)). La jerarquia IDENTEXPLOSIU(PA) >> COMP(PA) >> IDENT(PA) justificaria, doncs, que en mallorquí i menorquí hi ha assimilació, i que aquesta és regressiva. Atès, però, que en català la referència a les posicions sil·làbiques es mostra suficient per explicar el processos d'assimilació, es prescindirà d'aquestes precisions referents a les posicions explosives, i, de retruc, se salvaran les possibles contradiccions derivades d'aquesta escala relacionades amb els processos que afecten la sonoritat i el lloc d'articulació.

En eivissenc, l'aplicació de l'assimilació regressiva de lloc d'articulació està estretament connectada amb el mode d'articulació i el lloc d'articulació de la consonant en posició de coda. Efectivament, només hi ha assimilació quan la primera consonant és nasal alveolar, i no pas quan és oclusiva dental. Aquesta asimetria entre les consonants oclusives i les consonants nasals està, tal com s'ha indicat en la introducció d'aquest apartat (§ 6.1.1.1.1), documentada universalment, i es deu a la major feblesa dels indicis

¹⁷ Hi ha certes llengües, però, com ara l'anglès, en què els contrastos de sonoritat es mantenen en aquesta posició, per la qual cosa ha de ser considerada com a més explosiva. En altres llengües, com ara el francès, els contrastos de sonoritat es mantenen en totes les posicions; en llengües com el francès totes les posicions serien caracteritzades com a més explosives (Padgett 1995b).

acústics que informen sobre el lloc d'articulació de les consonants nasals respecte de les consonants oclusives:

(32) Ohala (1990: 261)

«Place cues are even weaker in the case of nasals, which, although as a class are highly distinct from non-nasals, are often confused among themselves (House 1957, Malécot 1956)»

Aquesta asimetria, que es registra en diverses llengües com el malaialam (33) o l'hindi (34), ha portat diferents autors a formular restriccions referents a la preservació dels trets de lloc d'articulació en funció del mode d'articulació de la consonant en posició de coda.

(33) Malaialam (Mohanam 1993: 74)

a. [awaŋkarəŋnu]	‘ell crida’	b. [aksaram]	‘carta’
[awaŋtaticcu]	‘ell s'engreixa’	[uṭkarsam]	‘progrés’
[awaŋcaati]	‘ell salta’		
[awamparaŋnu]	‘ell diu’		
(cf. [awan]	‘ell’)		

(34) Hindi (Mohanam 1993: 75; a partir d'Ohala 1975)

a. [saŋgrahan]	‘col·leccionar’	b. [samaapt]	‘acabat’
[saŋtol]	‘equilibri’	[uṭkars]	‘progrés’
[saŋcalan]	‘moviment’		
(cf. [samaakaar]	‘homòfon’)		

Jun (1994), per exemple, proposa desglossar la restricció PRESERVEU(PA) —equivalent d'IDENT(PA) en la teoria de la correspondència— en les restriccions PRESERVEU(Oclusiva) i PRESERVEU(Nasal) —equivalents d'IDENT(OclusivaPA) i IDENT(NasalPA) en la teoria de la correspondència— i la jerarquia PRESERVEU(Oclusiva) >> PRESERVEU(Nasal). Padgett (1995b), per la seva banda, proposa la jerarquia FIDELITAT(ObstruentPA) >> FIDELITAT(NasalPA), que permet englobar, al mateix temps, la major resistència del grup d'obstruents als processos assimilatoris respecte de la resta de consonants. Jiménez (1997: 205-206) recorre a aquesta jerarquia per donar compte del comportament del valencià acurat, en què la

nasal alveolar experimenta assimilació regressiva de lloc d'articulació i l'oclusiva alveolar no (cf. *han cantat* [əŋ.kəŋ.'tat] vs. *tot cas* [tot.'kas]). Aquesta asimetria és constatable també en eivissenc en tots els registres de parla. Atès que en català i en moltes altres llengües també s'aprecien diferències prou importants en el comportament de les diferents obstruents, en el present treball es parteix, de moment, de la jerarquia IDENT(OclusivaPA) >> IDENT(NasalPA). La posició de COMP(PA) entre aquestes dues restriccions assegura que només assimilin el lloc d'articulació de la consonant següent les consonants nasals. Aquest desglossament de la restricció IDENT(PA) és innecessari en mallorquí i menorquí, ja que no es detecten asimetries entre aquests dos modes d'articulació, almenys pel que fa als processos d'assimilació de lloc d'articulació.

(35)

- IDENT(NasalPA) (IDENT(NasPA)): Els segments nasals en correspondència han de tenir la mateixa especificació per al lloc d'articulació (veg. Jun 1994; Jiménez 1997, per al valencià)
- IDENT(OclusivaPA) (IDENT(OclPA)): Els segments oclusius en correspondència han de tenir la mateixa especificació per al lloc d'articulació (veg. Jun 1994; Jiménez 1997, per al valencià)

(36) *Jerarquia de restriccions eivissenc (provisional)*

IDENTOB(PA), IDENT(OclPA) >> COMP(PA) >> IDENT(NasPA)

(37) Eivissenc

pot petit /pət##pətít/ [pət.pə.'tit]

/pət##pətít/	IDENTOB(PA)	IDENT(OclPA)	COMP(PA)
☞ a. [pət.pə.'tit]			*
b. [pəp.pə.'tit]		*!	
c. [pət.tə.'tit]	*	*!	

(38) Eivissenc

són petits /so+n##pətit+z/ [̣son.pə.'tits]

/son##pətit+z/	IDENTOB(PA)	IDENT(OclPA)	COMP(PA)	IDENT(NasPA)
a. [̣son.pə.'tits]			*!	
☞ b. [som.pə.'tits]				*
c. [soṇ.tə.'tits]	*	*!		

Aquesta jerarquia de restriccions encara és insuficient per tal de donar compte dels fets de l'eivissenc. Tal com reflecteix la taula de (39), la jerarquia proposada preveu que qualsevol consonant nasal assimili el lloc d'articulació de les consonant següent, i, de fet, aquest no és el comportament general en aquesta varietat, en què només experimenten assimilació les consonants nasals alveolars.

(39) Eivissenc

som tres /so+m##trez/ [som.'tres]

/so+m##trez/	IDENTOB(PA)	IDENT(OclPA)	COMP(PA)	IDENT(NasPA)
a. [som.'tres]			*!	
☛ b. [soṇ.'tres]				*
c. [som.'pres]	*	*!		

Per tal d'obtenir els resultats volguts, cal desglossar la restricció IDENT(PA) en diferents subrestriccions referents a la preservació dels trets de lloc d'articulació, ja que, en el cas de l'eivissenc, el lloc d'articulació de la consonant en posició de coda també és determinant perquè es desencadeni l'assimilació consonàntica de lloc. Jiménez (1997: 203), seguint Padgett (1995a), proposa aquest desglossament per donar compte dels fets del català central i del valencià (veg. el § 4.2.1.9, per a una discussió general d'aquests aspectes):

(40) Desglossament d'IDENT(PA)

- IDENT(cor): Els segments en correspondència han de tenir la mateixa especificació pel que fa al tret coronal
- IDENT(lab): Els segments en correspondència han de tenir la mateixa especificació pel que fa al tret labial
- IDENT(dor): Els segments en correspondència han de tenir la mateixa especificació pel que fa al tret dorsal

La jerarquia que reben aquestes restriccions és universal i reflecteix la major tendència de les consonants coronals, respecte de les labials i les dorsals, a assimilar-se a la consonant següent, fet que s'ha de relacionar amb el menor grau de contacte que implica l'articulació d'una consonant coronal i, en menor mesura, amb els indicis acústics febles que caracteritzen aquest tipus de consonants. Això es tradueix en una jerarquia en què les restriccions que demanen la preservació dels trets labial i dorsal ocupen una posició més elevada que no pas la restricció que exigeix la preservació del tret coronal (41), mecanisme que aconsegueix els mateixos efectes que la subespecificació del tret CORONAL en el marc de la geometria de trets (veg. el § 6.1.1.1.2.2).

En eivissenc, la posició de COMP(PA) per davall d'IDENT(lab) i IDENT(dor) i per damunt d'IDENT(cor) assegura que l'assimilació només afecti les consonants caracteritzades com a coronals (43):

(41) *Jerarquia universal de preservació dels trets de lloc d'articulació* (Padgett 1995b)
 IDENT(lab), IDENT(dor) >> IDENT(cor)

(42) *Jerarquia de restriccions eivissenc*
 IDENTOB(PA), IDENT(OclPA), IDENT(lab), IDENT(dor) >> COMP(PA) >>
 IDENT(NasPA), IDENT(cor)

(43) Eivissenc

som tres /so+m##tɾɛz/ [som.'tɾɛs]

/so+m##tɾɛz/	IDENTOB (PA)	IDENT (dor)	IDENT (lab)	COMP (PA)	IDENT (NasPA)	IDENT (cor)
a. [som.'tɾɛs]				*		
b. [son.'tɾɛs]			*!		*	
c. [som.'pɾɛs]	*!					

Per ara, doncs, es poden establir les jerarquies següents per a les diferents varietats del balear:

(44) *Jerarquia mallorquí i menorquí (provisional)*
 IDENTOB(PA) >> COMP(PA) >> IDENT(PA) {IDENT(dor), IDENT(lab), IDENT(cor),
 IDENT(OclPA), IDENT(NasPA)}

(45) *Jerarquia eivissenc*

IDENTOB(PA), IDENT(OclPA), IDENT(lab), IDENT(dor) >> COMP(PA) >>
IDENT(NasPA), IDENT(cor)

La jerarquia de (44) preveu el mateix comportament per al mallorquí i el menorquí. Ara bé, tal com s'ha constatat en diferents punts del treball, aquestes dues varietats poden presentar comportaments dispars quan el grup consonàntic es troba en posició final (veg. els exemples de 20). En aquest context, hi ha assimilació regressiva de lloc d'articulació en mallorquí i manca d'assimilació regressiva de lloc en menorquí. La jerarquia de restriccions proposada fins ara és insuficient per tal de donar compte d'aquests casos, ja que, en trobar-se les dues consonants en la posició de coda, la jerarquia no pot determinar quina direcció ha de prendre l'escampament. En la taula que figura continuació es pot constatar que tant el candidat amb assimilació progressiva com el candidat amb assimilació regressiva surten elegits com a òptims. El candidat sense assimilació, que es correspon amb el candidat real en menorquí, d'altra banda, és descartat per la restricció COMP(PA). Un problema semblant es planteja en el cas del mallorquí, en què sortirien elegits com a òptims el candidat real, amb assimilació regressiva de lloc d'articulació, i el candidat amb assimilació progressiva de lloc d'articulació.

(46) Mallorquí i menorquí

pocs /pɔk+z/ [ˈpɔks]

/pɔk+z/	IDENTOB(PA)	COMP(PA)	IDENT(PA)
a. [ˈpɔks]		*!	
● [☼] b. [ˈpɔts]			*
● [☼] c. [ˈpɔkx]			*

La impossibilitat d'un candidat com el (46c) s'ha de relacionar, en totes dues varietats, amb les restriccions de marcatge que donen compte de l'inventari consonàntic del català. Efectivament, llevat del ribagorçà, el català no compta, en el seu inventari consonàntic, amb la fricativa velar [x] i això hauria de quedar reflectit d'alguna manera en la jerarquia de restriccions. L'activitat d'una restricció de marcatge lliure de context en contra de la presència d'aquest tipus de segments és suficient per tal de donar compte dels fets. Les

llengües o varietats que compten amb aquest so (certes varietats de l'espanyol, l'alemany, el ribagorçà, etc.) tenen aquesta restricció situada més avall en la jerarquia.

(47) *FRICATIVA-VELAR (*[x]): Es prohibeixen les fricatives velars¹⁸

La introducció d'aquesta restricció en la jerarquia de restriccions evita que hi hagi assimilació progressiva de lloc d'articulació, ja que això implica la creació d'un segment absent en l'inventari consonàntic del dialecte. Ara bé, no dona compte del comportament del menorquí, en què no hi ha assimilació en posició final. Tal com s'ha apuntat anteriorment, el comportament assimilatori del menorquí s'ha de relacionar no només amb la posició sil·làbica que ocupa la consonant afectada pel fenomen, sinó també amb la posició sil·làbica que ocupa la consonant que desencadena el procés. En aquesta varietat, en efecte, només hi ha assimilació en els grups heterosil·làbics, això és, quan la consonant en segona posició es troba en la posició d'obertura. Aquesta circumstància es fa evident quan es compara una seqüència com ara *pocs* ['pɔks], sense assimilació, amb una seqüència com ara *pocs amics* [ˌpɔd.ðzə.'miks], en què es desencadena l'assimilació precisament perquè la [s] s'ha sil·labificat en la posició d'obertura. Aquesta asimetria de comportament s'ha de relacionar amb les possibilitats de desencadenament de processos de les consonants en funció de la posició que ocupen. Tal com afirma Jun (1994), es pot especular que «the more robust C₂'s place cues, the more likely its formant transitions will be manifested at V₁ offset, potentially obscuring those of C₁». Això és, els indicis acústics que presenta la consonant fricativa alveolar davant pausa són més febles que els que presenta aquesta mateixa consonant en posició prevocàlica, i això sembla que limita les seves possibilitats de desencadenar el procés en el cas del menorquí. Aquesta feblesa de la fricativa sibilant en posició final també es manifesta en la majoria de varietats del català: en efecte, quan la sibilant alveolar es troba en posició final precedida de consonant nasal palatal experimenta un procés d'assimilació progressiva, contravenint la major tendència als processos regressius (cf. *anys* ['aɲʃ]). Ara bé, quan aquesta mateixa consonant es troba en posició d'obertura, es resisteix al procés d'assimilació progressiva i el grup es manté intacte (cf. *any sencer*

¹⁸ Un efecte semblant tindria una jerarquia del tipus FRICATIVA-CORONAL, FRICATIVA-LABIAL >> FRICATIVA-DORSAL, que expressaria la preferència interlingüística de les fricatives coronals i labials respecte de les dorsals.

/ap##sənsɛr/ [ˌap.sən.'sɛ]). Això evidencia que, efectivament, els indicis acústics en la posició d'obertura es manifesten i perceben amb més facilitat que no pas en la posició de coda, i això sembla que accentua no només la seva resistència als processos fonològics, sinó també les seves possibilitats de desencadenar processos.

Per tal de donar compte d'aquesta asimetria del menorquí és suficient formular una restricció d'escampament específica que faci referència a la necessitat que les consonants adjacents situades en síl·labes diferents tinguin el mateix lloc d'articulació:

(48) COMPOBERTURACODA(PA) (COMPOBCO(PA)): Siguin YX dues consonants adjacents, en què Y es troba situada en la posició de coda i X en la posició d'obertura, aleshores Y ha de presentar la mateixa especificació, pel que fa al lloc d'articulació, que X.

Cal dir que una altra manera de donar compte dels fets del menorquí, seria assumir que la *s* final de *pocs* és extrasil·làbica (cf. *pocs* ['pək<s>]), i això és el que limitaria les seves possibilitats de desencadenar el procés d'assimilació en aquesta posició. Tenint en compte el caràcter perifèric dels apèndixs, quan aquesta consonant se sil·labifica en la posició d'obertura perd la condició extrasil·làbica i adquireix el poder de desencadenar el procés. Un problema d'aquesta interpretació és que caldria considerar que, en mallorquí, en què hi ha assimilació en posició final, la *s* no té un caràcter extrasil·làbic, de manera que es recauria en l'estipulació.

La jerarquia de restriccions proposada per al menorquí és la que figura a (49), i preveu que només hi ha assimilació quan la consonant en segona posició es troba en la posició d'obertura. La introducció d'aquesta restricció no invalida l'activitat de la restricció IDENTOB(PA), que és necessària per descartar els candidats amb assimilació progressiva de lloc d'articulació.

(49) *Jerarquia de restriccions menorquí*

*[x], IDENTOB(PA), COMPOBCO(PA) >> IDENT(PA) >> COMP(PA)

(50) Menorquí

pocs /pək+z/ [ˈpəks]

/pək+z/	*[x]	IDENTOB(PA)	COMPOBCo(PA)	IDENT(PA)	COMP(PA)
☞ a. [ˈpəks]					*
b. [ˈpəts]				*!	
c. [ˈpəkx]	*!			*	

(50) Menorquí

poc segur /pək##səgur/ [pət.tsə.ˈɣu]¹⁹

/pək##səgur/	*[x]	IDENTOB(PA)	COMP OBCo(PA)	IDENT(PA)	COMP(PA)
a. [pək.sə.ˈɣu]			*!		*
☞ b. [pət.sə.ˈɣu]				*	
c. [pək.xə.ˈɣu]	*	*!		*	

(51) Menorquí

pocs animals /pək+z##ənimal+z/ [pəd.dzə.əni.ˈmals]

/pək+z##ənimal+z/	*[x]	IDENTOB(PA)	COMP OBCo(PA)	IDENT(PA)	COMP(PA)
a. [pəg.zə.əni.ˈmals]			*!		*
☞ b. [pəd.zə.əni.ˈmals]				*	
c. [pək.xə.əni.ˈmals]	*	*!		*	

Pel que fa al mallorquí, en què l'assimilació es dóna independentment de quina sigui la posició sil·làbica dels sons implicats, COMP(PA) i COMPOBCo(PA) ocupen la mateixa posició en la jerarquia de restriccions. El mateix ocorre en eivissenc, en què l'aplicació de l'assimilació regressiva de lloc d'articulació no depèn pas d'aquests factors. Les jerarquies definitives, per a les diferents varietats del balear, són les que es reproduïxen a (52-54)

(52) Jerarquia de restriccions del mallorquí

*[x], IDENTOB(PA) >> COMP(PA), COMPOBCo(PA) >> IDENT(PA) {IDENT(dor), IDENT(lab), IDENT(cor), IDENT(OclPA), IDENT(NasPA)}

¹⁹ Es prescindeix, de moment, del candidat real, amb africació de la sibilant (veg. el § 6.2.1).

(53) *Jerarquia de restriccions del menorquí*

*[x], IDENTOB(PA) >> COMPOBCO(PA) >> IDENT(PA) {IDENT(dor), IDENT(lab), IDENT(cor), IDENT(OclPA), IDENT(NasPA)}, COMP(PA)

(54) *Jerarquia de restriccions de l'eivissenc*

*[x], IDENTOB(PA), IDENTOB(PA), IDENT(OclPA), IDENT(lab), IDENT(dor) >> COMP(PA), COMPOBCO(PA) >> IDENT(NasPA), IDENT(cor)

6.1.1.1.2.4.3. Altres estratègies: inserció i elisió

El conjunt d'estratègies que desencadenen les llengües per tal d'evitar les seqüències de consonants heterorgàniques no es redueix a l'assimilació consonàntica, que seria el procés més estàtic que es pot desencadenar. Hi ha llengües que recorren a altres processos, com ara la inserció vocàlica o l'elisió consonàntica. En ponapean, per exemple, els grups heterorgànics es resolen amb epèntesi (55), i en grec àtic (56) o en diola-fogny (57), amb elisió de la primera consonant del grup.

(55) Ponapean (Kager 1999, a partir de Rehg and Sohl 1981, Itô 1989)

/ak+dei/	[a.ke.dei]	‘una pregunta llançada’
/kitik+men/	[ki.ti.ki.men]	‘rata’
/lim+tip/	[li.ma.tip]	‘llesques’
/lim+kis/	[li.ma.kis]	‘petits trossos’

(56) Grec àtic (Kager 1999, a partir de Steriade 1982)

/anut+k+a/	[ɛnuka]	‘he acomplert’
/erɛ:t+k+a/	[ɛrɛ:ka]	‘he persuadit’
/pe:t ^h +k+a/	[pepɛ:ka]	‘m’he apropiat’

(57) Diola-fogny (Kager 1999, a partir de Steriade 1982, Itô 1986)

/let+ku+jaw/	[le.ku.jaw]	‘ells no se’n van’
/jaw+bu+ɲar/	[ja.bu.ɲar]	‘viatger’

Atès que l'elisió i la inserció són estratègies tipològicament documentades per evitar les seqüències heterorgàniques, cal preveure la possibilitat de candidats amb aquestes característiques. Tal com s'ha assenyalat en la introducció d'aquest treball, la teoria de

L'optimitat permet explicar l'heterogeneïtat de processos a partir d'una especial ordenació de les restriccions. Tal com demostra la taula següent, les jerarquies proposades fins al moment no són suficients per descartar candidats amb elisió i inserció. De fet, els candidats (58d, 59d) i (58e, 59e), amb elisió i inserció, respectivament, es mostren més harmònics que no pas el candidat real, amb assimilació de lloc d'articulació, ja que, a banda de satisfer COMP(PA), respecten la restricció IDENT(PA).

(58) Mallorquí

cap tros /kap##trɔs/ [kap.'trɔs]

/kap##trɔs/	IDENTOB(PA)	COMP(PA)	IDENT(PA)
a. [kap.'trɔs]		*!	
b. [kat.'trɔs]			*!
c. [kap.'prɔs]	*!		*
☉ [~] d. [ka.'trɔs]			
☉ [~] e. [ˌka.pi.'trɔs]			

(59) Menorquí

cap tros /kap##trɔs/ [kap.'trɔs]

/kap##trɔs/	IDENTOB (PA)	COMPOB CO (PA)	IDENT (PA)	COMP (PA)
a. [kap.'trɔs]		*!		*
b. [kat.'trɔs]			*!	
c. [kap.'prɔs]	*!		*	
☉ [~] d. [ka.'trɔs]				
☉ [~] e. [ˌka.pi.'trɔs]				

En eivissenc, per bé que la restricció COMP(PA) ocupa una posició menys elevada en la jerarquia, es planteja una situació semblant. L'efecte d'aquesta restricció pot transcendir i provocar que surtin elegits els candidats amb elisió i inserció vocàlica. Es pot constatar en la taula de (60):

(60) Eivissenc (jerarquia simplificada)

pot petit /pət##pətít/ [pət.pə.'tit]

/pət##pətít/	IDENTOB(PA)	IDENT(OclPA)	COMP(PA)
a. [pət.pə.'tit]			*!
b. [pəp.pə.'tit]		*!	
c. [pət.tə.'tit]	*	*!	
☉ ^o d. [pə.pə.'tit]			
☉ ^o e. [pə.ti.pə.'tit]			

Per tal d'evitar que es produeixin aquestes situacions, cal introduir, en les jerarquies proposades per a les tres varietats, les restriccions de fidelitat que regulen la inserció i l'elisió de segments, això és, MAX-IO i DEP-IO. En diferents treballs (Bonet & Lloret 1996, 2002) s'ha demostrat que en català MAX-IO —que prohibeix l'elisió de material subjacent— ocupa una posició més elevada que no pas DEP-IO —que prohibeix la inserció de material epentètic—, ja que la inserció, i no pas l'elisió, és l'estratègia desencadenada per qüestions d'estructura sil·làbica (cf. *tendre* /tendr/ ['tɛn.drə]; *[tɛnt]). Tal com es demostra en el § 6.1.2.4, dedicat a la dissimilació consonàntica, en mallorquí i menorquí, MAX-IO es troba per damunt de COMP(PA), no pas perquè aquestes dues restriccions estiguin en conflicte, sinó per la relació de transitivitat que s'estableix entre elles: MAX-IO domina IDENT(sibilant) i IDENT(sibilant) domina COMP(PA), de manera que MAX-IO domina COMP(PA). D'altra banda, els possibles efectes de la restricció DEP-IO es veuen eclipsats per l'activitat d'un conjunt de restriccions, amb uns efectes semblants, que estan situades més amunt en la jerarquia: en efecte, la inserció no és una estratègia possible per l'activitat de les restriccions d'alineament referides a la concatenació de mots (ALINEEU-Mots) i a la concatenació de prefix i radical (ALINEEU-Prefix). Aquestes restriccions reben les formulacions següents:

(61)

- ALIN-Mots (M, D, M, E): El costat dret del mot ha de coincidir amb el costat esquerre d'algun mot (veg. McCarthy & Prince 1993b; Bonet & Lloret 2002, Pons 2002a, 2003a, 2003b, per al català)
- ALIN-Prefix (Afix, D, Arrel, E): El costat dret de tot afix ha de coincidir amb el costat esquerre de l'arrel (veg. McCarthy & Prince 1993b; Dols (2000), Pons 2002a, 2003a, 2003b, per al català)

Tal com es justifica més endavant (veg. el § 6.3.1, dedicat a la simplificació consonàntica), la posició que aquestes restriccions ocupen en mallorquí i menorquí respecte de les restriccions estudiades fins ara és la que figura a (62) i (63):

(62) *Jerarquia mallorquí*

IDENTOB(PA), ALIN-Mots, ALIN-Pref >> MAX-IO >> COMP(PA), COMP(ObCoPA) >> IDENT(PA)

(63) *Jerarquia menorquí*

IDENTOB(PA), ALIN-Mots, ALIN-Pref >> MAX-IO >> COMP(ObCoda(PA)) >> IDENT(PA) >> COMP(PA)

En eivissenc, les restriccions d'alineament també es troben situades per damunt de MAX-IO (veg. el § 6.1.2.4, dedicat a la dissimilació de sibilants). Pel que fa a la posició d'aquesta darrera restricció, basta situar-la per damunt de COMP(PA). DEP-IO, per la seva banda, es troba al mateix nivell que IDENT(NasPA) i IDENT(cor). La jerarquia és la que figura a (64).

(64) *Jerarquia eivissenc*

IDENTOB(PA), IDENT(OclPA), IDENT(lab), IDENT(dor) >> ALIN-Mots, ALIN-Pref >> MAX-IO >> COMP(PA) >> IDENT(NasPA), IDENT(cor)

La incorporació d'aquestes restriccions en la jerarquia garanteix que l'elisió i la inserció no siguin estratègies disponibles per tal de satisfer la restricció COMP(PA). Es pot veure en les taules de (65), (66) i (67).

(65) Mallorquí (jerarquia simplificada)

són coses /so+n##kɔz+ə+z/ [soŋ.'kɔ.zəs]

/so+n##kɔz+ə+z/	ALIN-Mots ²⁰	MAX	COMP(PA)	IDENT(PA)
a. [son.'kɔ.zəs]			*!	
☞ b. [soŋ.'kɔ.zəs]				*
c. [so.'kɔ.zəs]		*!		
d. [sɔ.nɔ.'kɔ.zəs]	*!			

(66) Menorquí (jerarquia simplificada)

són coses /so+n##kɔz+ə+z/ [soŋ.'kɔ.zəs]

/son##kɔz+ə+z/	ALIN-Mots	MAX	COMP OBCo(PA)	IDENT (PA)	COMP (PA)
a. [son.'kɔ.zəs]			*!		
☞ b. [soŋ.'kɔ.zəs]				*	
c. [so.'kɔ.zəs]		*!			
d. [sɔ.nɔ.'kɔ.zəs]	*!				

(67) Eivissenc

són coses /so+n##kɔz+ə+z/ [soŋ.'kɔ.zəs]

/son##kɔz+ə+z/	ALIN-Mots	MAX	COMP (PA)	IDENT (NasPA)	IDENT (cor)
a. [son.'kɔ.zəs]			*!		
☞ b. [soŋ.'kɔ.zəs]					*
c. [so.'kɔ.zəs]		*!			
d. [sɔ.nɔ.'kɔ.zəs]	*!				

Per tal de completar la jerarquia del balear pel que fa als comportaments assimilatoris de lloc d'articulació, cal abordar encara dues qüestions: l'una fa referència a la resistència que presenten determinades consonants a assimilar-se al lloc d'articulació de la consonant següent; l'altra és la realització geminada del moment oclusiu resultat del procés d'assimilació d'una oclusiva a una fricativa sibilant (*puc ser* [put.ṽsɛ]). La

²⁰ D'acord amb la perspectiva adoptada en el present treball, les restriccions d'alineament només són sensibles a les formes superficials, i en cap cas fan referència als límits gramaticals presents en les formes subjacents respectives. En aquest sentit, l'elisió de l'element situat al límit de la categoria gramatical al·ludida no n'implica una transgressió, sempre que aquesta elisió no suposi, és clar, un canvi en la categoria gramatical alineada a la qual fa referència la restricció. Sí que significa una violació d'aquest tipus de restriccions la inserció d'un element epentètic en els límits de la categoria gramatical, ja que, en aquest cas, el «material alineat» no forma part de cap categoria morfològica.

primera qüestió es tracta en el punt següent, i la segona, en el § 6.1.2.1, dedicat a l'africació de sibilants.

6.1.1.1.2.4.4. Un cas especial: les sibilants, les laterals i les ròtiques

En els punts anteriors, s'ha constatat que les úniques consonants que assimilen el lloc d'articulació de la consonant següent són les oclusives i les nasals. Les altres consonants, això és, les laterals, les fricatives sibilants i les ròtiques es resisteixen als processos assimilatoris de lloc d'articulació.²¹ Aquest comportament s'ha de relacionar amb les restriccions que donen compte de l'inventari consonàntic del català, amb les restriccions de fidelitat referents a la preservació del mode d'articulació i, també, amb el comportament que presenten aquestes varietats en relació amb l'assimilació de mode d'articulació (veg., també, el § 6.1.2.2).

Tal com s'ha vist en el § 6.1.1.1.2.2, en els estudis desenvolupats en el marc de la geometria de trets, es proposava que el tret lateral depenia del node de lloc d'articulació coronal (Steriade 1982, McCarthy 1988, Yip 1990, Blevins 1994, Palmada 1994a): això expressa l'estreta relació que s'estableix entre el mode d'articulació lateral i el lloc d'articulació coronal; captura, en definitiva, una tendència documentada interlingüísticament que prefereix les laterals coronals que no pas les que tenen un altre lloc d'articulació. En teoria de l'optimitat, la geometria de trets no és, en principi, un primitiu de la gramàtica, de manera que aquestes relacions de dependència jeràrquica desapareixen de l'anàlisi (veg., però, Uffman (2003) per a una visió diferent). Per tal de capturar l'absència absoluta de laterals labials i la poca freqüència de laterals velars²² en les diferents llengües del món, enfront de les laterals coronals, que són presents en gairebé tots els inventaris consonàntics, la teoria ha de recórrer a restriccions que prohibeixin determinades combinacions de trets. Així, restriccions com ara *LATERALLABIAL i *LATERALDORSAL expressen la impossibilitat de segments com aquests i inhabiliten qualsevol procés que doni lloc a un d'aquests segments. És obvi que la restricció *LATERALLABIAL es troba indominada en totes les llengües del món, ja que es tracta d'un segment consonàntic no documentat interlingüísticament. Pel que fa a la

²¹ Es deixen de banda les realitzacions que impliquen una fricativa labiodental en primera posició, ja que aquestes consonants experimenten sempre un procés d'assimilació regressiva de mode, que implica, també, un canvi de lloc d'articulació (veg. el § 6.1.2.2, dedicat a l'assimilació regressiva de mode d'articulació).

²² És possible trobar laterals dorsals (L), per exemple, en llengües parlades a Nova Guinea (Blevins 1994).

restricció *LATERALDORSAL, només les llengües que no compten amb aquest segment, entre les quals figura el català, tenen aquesta restricció situada al capdamunt de la jerarquia. L'activitat d'aquestes restriccions de marcatge lliures de context (68), situades al capdamunt de les jerarquies, bloqueja els possibles efectes de la restricció COMP(PA) quan hi ha un element lateral implicat (72).

(68)

- *LATERALLABIAL: Es prohibeixen les laterals labials.
- *LATERALDORSAL: Es prohibeixen les laterals dorsals.
- *LATERALCORONAL: Es prohibeixen les laterals coronals.

(69) *Jerarquia de restriccions del mallorquí (simplificada)*

*LATERALLABIAL, *LATERALDORSAL >> COMP(PA) >> IDENT(PA), *LATERALCORONAL

(70) *Jerarquia de restriccions del menorquí (simplificada)*

*LATERALLABIAL, *LATERALDORSAL >> COMP(OBCODAPA) >> IDENT(PA) >> COMP(PA), *LATERALCORONAL

(71) *Jerarquia de restriccions de l'eivissenc (simplificada)*

*LATERALLABIAL, *LATERALDORSAL, IDENT(OclPA), IDENT(dor), IDENT(lab) >> COMP(PA) >> IDENT(NasPA), IDENT(cor), *LATERALCORONAL

(72)

mal cas /mal##kaz/ [mal.'kas]

/mal##kaz/	*LATERALDORSAL	COMP(PA)	IDENT(PA)
↵ a. [mal.'kas]		*	
b. [maL.'kas]	*!		*

Una situació semblant es planteja en les seqüències de fricativa sibilant alveolar seguida de consonant labial o velar. Les jerarquies de restriccions proposades no garanteixen que aquestes consonants adoptin el lloc d'articulació de la consonant que segueix, de manera que podrien donar lloc a seqüències com les de (73):

(73)

a. *has caigut* *[ax.kaj.'ɣut]

b. *has posat* *[af.pu.'zat]

Ja s'ha adduït, per al mallorquí i el menorquí, una restricció del tipus *FRICATIVA-VELAR (que se simplificava així: *[x]). Aquesta restricció, activa també en eivissenc i en la resta de varietats del català, bloqueja processos assimilatoris com els de (73a). La impossibilitat d'un procés com el de (73b) no es pot derivar de les restriccions de marcatge lliures de context, ja que el català compta amb les fricatives labiodentals [f] i [v]. La manca d'aplicació d'un procés com aquest s'explica perquè significa la pèrdua del tret sibilant. La restricció que fa referència a la preservació d'aquest tret ocupa una posició relativament elevada en la jerarquia de les diferents varietats del català, fet que es justifica per la prominència acústica d'aquest tipus de consonants, la qual explica la forta resistència que presenten als processos fonològics —d'assimilació i d'elisió (veg., en aquest sentit, el § 6.1.2.2, dedicat a l'assimilació regressiva de mode d'articulació, i el § 6.3.1, dedicat a la simplificació consonàntica). Tal com s'avançava, en mallorquí i menorquí, IDENT(sibilant) se situa entre les restriccions MAX-IO i COMP(PA). D'altra banda, tal com es justifica en el § 6.1.1.2.2, dedicat al contacte de sibilants, en eivissenc la restricció IDENT(sibilant) se situa per damunt de les restriccions d'alineament. La inclusió d'aquestes restriccions en les jerarquies proposades dóna lloc a les jerarquies de (74-76), les quals prediuen els resultats volguts (77-79):

(74) *Jerarquia de restriccions del mallorquí*

*[x], IDENTOB(PA), ALIN-Mots, ALIN-Pref, MAX-IO >> IDENT(sib) >> COMP(PA),
COMPOBCo(PA) >> IDENT(PA) >> DEP-IO

(75) *Jerarquia de restriccions del menorquí*

*[x], IDENTOB(PA), ALIN-Mots, ALIN-Pref >> MAX-IO >> IDENT(sib) >>
COMPOBCODA(PA) >> IDENT(PA) >> COMP(PA), DEP-IO

(76) *Jerarquia de restriccions de l'eivissenc*

*[x], IDENT(sib), IDENTOB(PA), IDENT(OclPA), IDENT(lab), IDENT(dor) >> ALIN-Mots,
ALIN-Pref >> MAX-IO >> COMP(PA) >> IDENT(NasPA), IDENT(cor), DEP-IO

(77) Mallorquí

/a+z##kajg+u+d/	*[x]	IDENT(sib)	COMP(PA)	IDENT(PA)
☞ a. [as.kaj.'yut]			*	
b. [ax.kaj.'yut]	*!	*		*
<hr/>				
/az##pɔz+a+d/				
☞ a. [as.pu.'zat]			*	
b. [af.pu.'zat]		*!		*

(78) Menorquí

/a+z##kajg+u+d	*[x]	IDENT(sib)	COMP OBCo(PA)	IDENT(PA)
☞ a. [as.kaj.'yut]			*	
b. [ax.kaj.'yut]	*!	*		*
<hr/>				
/az##pɔz+a+d/				
☞ a. [as.pu.'zat]			*	
b. [af.pu.'zat]		*!		*

(79) Eivissenc

/az##kajgut/	*[x]	IDENT(sib)	COMP(PA)	IDENT(PA)
☞ a. [as.kaj.'yut]			*	
b. [ax.kaj.'yut]	*	*!		*
<hr/>				
/az##pɔz+a+d/				
☞ a. [as.pu.'zat]			*	
b. [af.pu.'zat]		*!		*

6.1.1.1.2.4.5. Resum

A (80), (81) i (82) s'exposen les jerarquies de restriccions definitives per a les varietats de Mallorca, Menorca i Eivissa, respectivament.

(80) *Jerarquia mallorquí*

ALIN-Mots, ALIN-Prefix, IDENTOB(PA), *FRICATIVA-DORSAL, *LATERAL-DORSAL
MAX-IO
IDENT(sib)
COMPARTIU(PA), COMPARTIUOBCo(PA)
IDENT(PA) {IDENT(NasPA), IDENT(OclPA), IDENT(cor), IDENT(lab), IDENT(dor)}

(81) *Jerarquia menorquí*

ALIN-Mots, ALIN-Prefix, IDENTOB(PA), *FRICATIVA-DORSAL, *LATERAL-DORSAL
MAX-IO
IDENT(sib)
COMPARTIUOBCo(PA)
IDENT(PA) {IDENT(NasPA), IDENT(OclPA), IDENT(cor), IDENT(lab), IDENT(dor)}
COMPARTIU(PA)

(82) *Jerarquia eivissenc*

IDENT(sib), IDENTOB(PA), IDENT(OclPA), IDENT(lab), IDENT(dor), *FRIC-DOR, *LAT-DOR
ALIN-Mots, ALIN-Pref
MAX-IO
COMPARTIU(PA), COMPARTIUOBCo(PA)
IDENT(NasPA) IDENT(cor)

6.1.2. CANVIS EN EL MODE D'ARTICULACIÓ

6.1.2.1. L'AFRICACIÓ DE SIBILANTS EN MALLORQUÍ I MENORQUÍ

La llei del més fort

6.1.2.1.1. *Descripció*

En mallorquí i menorquí, quan una sibilant (alveolar o prepalatal) es troba precedida de consonant oclusiva homorgànica experimenta un procés que dona com a resultat, segons les descripcions tradicionals (Recasens 1993, Bonet & Lloret 1998), una africada llarga o geminada, això és una africada amb un moment oclusiu llarg ([t̪s̪], [d̪d̪z̪], [t̪f̪], [d̪d̪ʒ̪]). Tot i amb això, també es pot interpretar que en aquests casos opera un procés d'africació de la consonant sibilant, tot donant lloc a una seqüència integrada per una oclusiva seguida d'una africada sibilant ([t̪s̪], [d̪d̪z̪], [t̪f̪], [d̪d̪ʒ̪]). Aquest procés (de geminació o d'africació) es desencadena tant en el nivell lèxic (1a) com en el nivell postlèxic (2a) i opera només quan les dues consonants es troben en posició intervocàlica (1b). A diferència d'altres dialectes del català, en què el fenomen es troba condicionat per la posició del grup respecte de l'accent (veg., en aquest sentit, Lloret 1992 i Bonet & Lloret 1998), en mallorquí i menorquí, el procés de geminació o africació opera tant en posició pretònica com en posició posttònica.

(1) Mallorquí i menorquí

a.	<i>accident</i>	/əksident/	[ət̪.ʔsi'ðeɲt̪]
	<i>taxi</i>	/taksi/	['tat̪.ʔsi]
	<i>platja</i>	/pladʒ+ə/	['plad̪.d̪ʒə]
	<i>lletja</i>	/ʎedʒ+ə/	['ʎed̪.d̪ʒə]
b.	<i>acció</i>	/əksjon/	[ə.ʔsio]
	<i>pots</i>	/pɔd+z/	['pɔts̪]

(2) Mallorquí i menorquí

a.	<i>pot ser</i>	/pɔd##se+r/	[pɔt̪.ʔsɛ]
	<i>puc ser</i>	/pug##se+r/	[put̪.ʔsɛ]
	<i>cap so</i>	/kap##sɔn/	[kat̪.ʔsɔ]

6.1.2.1.2. *Anàlisi*

6.1.2.1.2.1. Anàlisi prèvies

En els diferents treballs de Jiménez (1997, 1999), les realitzacions geminades [t̪ts]~[d̪dz] en posició intervocàlica corresponents a les estructures subjacents bifonemàtiques integrades per una seqüència d'oclusiva i sibilant coronals s'interpreten, seguint Lloret (1992), com el resultat de l'escampament del tret [-cont] al segon element del grup. Segons Jiménez, el desencadenant d'aquest escampament és la restricció SONICITAT INTERSIL·LÀBICA (3), segons la qual la sonicitat entre els segments heterosil·làbics adjacents ha de ser igual o decreixent.

(3) SONICITAT INTERSIL·LÀBICA (SONINTER): La sonicitat entre segments heterosil·làbics adjacents ha de ser igual o decreixent (veg. Murray & Vennemann 1983, Vennemann 1988, Clements 1990; Alderete 1995, Bat-El 1996, Shin 1997, Davis & Shin 1999, Rose 2000, Gouskova 2003)

Aquesta restricció és una adaptació de la Llei del Contacte Sil·làbic (*Syllable Contact Law*, en anglès), que fou proposada en el treball de Murray & Vennemann (1983) i desenvolupada a Vennemann (1988) i Clements (1990). Vennemann (1988) descrivia aquesta llei en termes de força segmental:

(4) Vennemann (1988: 40)

«A syllable contact A.B is the more preferred, the less consonantal strength of the offset A and the greater the consonantal strength of the onset B; more precisely -the greater the characteristic difference $CS(B)-CS(A)$ between the consonantal strength of B and that of A»

Vennemann (1988) addueix aquesta llei per explicar fenòmens ben diversos que han operat diacrònicament en el marc de les llengües indoeuropees. És el cas, per exemple, del procés de geminació que ha actuat diacrònicament en italià en alguns grups consonàntics llatins intervocàlics:

(5) Italià (Vennemann 1988: 46)

SAP.IAT	→	sappia	‘ell sap’
LAB.RUM	→	labbro	‘llavis’
FEB.REM	→	febbre	‘febre’
OC(U).LUS	→	occhio	‘ull’

Aquesta llei, transformada en restricció de marcatge en diferents treballs emmarcats en la teoria de l'optimitat, ha estat invocada per justificar fenòmens ben diversos que, en la majoria dels casos, impliquen el reforçament d'una consonant.

En el marc del català, Colina (1995) atribueix el procés de geminació que experimenten les oclusives dels grups intervocàlics posttònics *-bl* i *-gl* a la restricció que l'autora anomena CONTACTE SIL·LÀBIC (*Syllable Contact*, en anglès). Com es pot observar en les dades de (6), amb la geminació s'obté una seqüència de dues consonants heterosil·làbiques adjacents amb la mateixa sonicitat; altrament, s'obtindria una seqüència heterosil·làbica amb una sonicitat creixent (*[pɔb.lə]), contrària al que imposa la restricció CONTACTE SIL·LÀBIC.

(6) Català (Colina 1995)

<i>poble</i>	/pɔbl/	[¹ pɔb.blə]
<i>segle</i>	/segl/	[¹ seg.glə]

Bonet & Mascaró (1997), que, pel que fa a la sonicitat, situen les vibrants en el grup de les obstruents, i les bategants, en el grup de les semivocals, també interpreten el procés de vibrantització que afecta tota bategant subjacent precedida de lateral o nasal alveolar com un efecte d'aquesta restricció.

(7) Català (Bonet & Mascaró 1997)

<i>honrat</i>	/onr+a+d/	[un.'rat]
<i>folrar</i>	/folr+a+r/	[ful.'ra]

La restricció SONICITAT INTERSIL·LÀBICA no solament justifica processos de reforçament com els exposats, sinó que també pot desencadenar processos d'epèntesi, com és el cas del segment que s'insereix entre el radical i els morfms de futur o d'infinitiu en alguns verbs de la segona i la tercera conjugació del català.

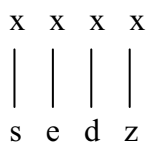
(8) Català (Pons 2003f, en premsa)

<i>vendria</i>	/ben+riə/	[bən̩.ˈdriə]
<i>vendrà</i>	/ben+ra/	[bən̩.ˈdra]
<i>endre</i>	/ben+r/	[ˈbən̩.dɾə]
<i>temeria</i>	/tem+riə/	[tə.mə.ˈriə]
<i>temeré</i>	/tem+re/	[tə.mə.ˈre]
<i>venceré</i>	/bens+re/	[bən̩.sə.ˈre]
<i>venceria</i>	/bens+riə/	[bən̩.sə.ˈriə]

Tal com s'avançava, Jiménez (1997, 1999) interpreta la geminació de les seqüències subjacents d'oclusiva més sibilant alveolar (9a) com el resultat de l'escampament del tret [-cont] a la consonant següent per efecte de SONICITAT INTERSIL·LÀBICA (9b). L'escampament del tret [-cont] implica una transgressió del principi de fidelitat que prohibeix la inserció de línies d'associació, que no és altra cosa que una versió de la restricció OMPLIU (9b). La impossibilitat d'una realització del tipus $[\widehat{.ts}]$ (cf. *potser* *[pu.ˈtse]), que també satisfà SONICITAT INTERSIL·LÀBICA, s'interpreta com el resultat de l'efecte de la restricció INTEGREGU-ARREL, segons la qual s'han d'integrar totes les unitats temporals presents en l'entrada (9c).²³

(9) Valencià (Adaptat de Jiménez 1999: 225)

a *Representació subjacent*

b *Possibles resultats*

	Manteniment	Escampament	Escampament & elisió
<i>Transgredeix</i>	Sonicitat Intersil·làbica	Ompliu	Ompliu i Integreu-Arrel

²³ En aquest punt, cal dir que una possible reinterpretació d'aquest fet seria considerar que una restricció com ara MAX-μ és la responsable del procés de geminació que es dona en aquestes seqüències i del rebuig a la realització d'una africada simple sil·labificada en la posició d'obertura.

6.1.2.1.2.2. Nova proposta d'anàlisi

Arribats en aquest punt cal insistir en el fet que l'assumpció que els trets són mers atributs dels segments, tal com es proposa en la teoria de la correspondència estàndard (veg. el § 4.2.1.9; McCarthy & Prince 1995a), impossibilita fer referència a la inserció i l'elisió de trets. Enteses les coses així, els canvis segmentals s'interpreten com a tals, com a canvis, i no pas com el resultat de l'elisió i la inserció de trets. La regulació d'aquests canvis només es troba mediada, doncs, per les restriccions de fidelitat de la família IDENT(Trets). En aquest sentit, la proposta que es fa aquí per explicar l'allargament del moment oclusiu difereix de la de Jiménez (1996, 1997, 1999), la qual s'engloba en el marc del *Containment model* (Prince & Smolensky 1993) i en la qual es permet, de forma laxa, la referència a la inserció i l'elisió de trets mitjançant les restriccions INTEGRU(Trets) (PARSE(F), en anglès) i OMPLIU(Trets) (FILL(F), en anglès), respectivament. La interpretació de Jiménez (1996, 1997, 1999), però, seria viable en un marc que considera els trets independents dels segments i que compta amb restriccions com ara DEP(F), MAX(F) (vegeu el § 4.2.1.9). Com s'advertia, aquesta aproximació és inviable en el marc de la teoria de la correspondència estàndard, en què la realització $[\widehat{ts}]$ corresponent a dos segments subjacents només es pot interpretar com el resultat d'un procés de fusió, ja que es passa de dos segments en la forma subjacent ($/t_1/$ i $/s_2/$) a un sol segment en la forma superficial ($[\widehat{ts}_{1,2}]$). D'altra banda, una realització com ara $[t.\widehat{ts}]$ tampoc no pot considerar-se fruit de la inserció de trets, sinó com el resultat d'un canvi de mode d'articulació de la segona consonant del grup (10a) o bé com un procés d'escissió de la primera consonant del grup i un procés d'africació del segon segment resultat del procés d'escissió i la segona consonant subjacent (10b). Aquesta darrera aproximació, que seria la més acostada a la de Jiménez (1996, 1997, 1999), pressuposa un procés d'escissió i un procés de fusió.

(10)

En el present treball es manté la hipòtesi, però, que la realització llarga de l'africada és deguda a l'activitat de la restricció SONICITAT INTERSIL·LÀBICA, la qual ocasiona l'africació de la sibilant. La realització llarga de l'africada s'interpreta com el resultat d'un procés d'africació de la consonant sibilant. Cal determinar quina posició ocupa aquesta restricció en la jerarquia proposada fins ara per al mallorquí i el menorquí (veg. el § 6.1.1.1.2.4.5).

(11) *Jerarquia de restriccions mallorquí*

ALIN-Mots, ALIN-Prefix, IDENTOB(PA), *FRICATIVA-DORSAL, *LATERAL-DORSAL >> MAX-IO >> IDENT(sib) >> COMPARTIU(PA), COMPARTIU(OBCoPA) >> IDENT(PA) {IDENT(NasPA), IDENT(OclPA), IDENT(cor), IDENT(lab), IDENT(dor)}

(12) *Jerarquia de restriccions menorquí*

ALIN-Mots, ALIN-Prefix, IDENTOB(PA), *FRICATIVA-DORSAL, *LATERAL-DORSAL >> MAX-IO >> IDENT(sib) >> COMPARTIU(OBCoPA) >> IDENT(PA) {IDENT(NasPA), IDENT(OclPA), IDENT(cor), IDENT(lab), IDENT(dor)} >> COMPARTIU(PA)

Els fets relacionats amb l'assimilació regressiva de mode d'articulació (veg. el § 6.1.2.2.2) requereixen una jerarquia en què SONICITAT INTERSIL·LÀBICA es troba dominada per IDENT(sib) (13). Tal com es justifica en aquest punt, aquesta jerarquia explica que una seqüència de sibilant seguida de nasal es resolgui sense assimilació regressiva de mode d'articulació.

(13) *Jerarquia de restriccions mallorquí i menorquí*

IDENT(sib) >> SONICITAT INTERSIL·LÀBICA

(14) *Jerarquia de restriccions mallorquí*

ALIN-Mots, ALIN-Prefix, IDENTOB(PA), *FRICATIVA-DORSAL, *LATERAL-DORSAL >> MAX-IO >> IDENT(sib) >> SONICITAT INTERSIL·LÀBICA, COMPARTIU(PA), COMPARTIU(OBCoPA) >> IDENT(PA) {IDENT(NasPA), IDENT(OclPA), IDENT(cor), IDENT(lab), IDENT(dor)}

(15) *Jerarquia de restriccions menorquí*

ALIN-Mots, ALIN-Prefix, IDENTOB(PA), *FRICATIVA-DORSAL, *LATERAL-DORSAL >> MAX-IO >> IDENT(sib) >> SONICITAT INTERSIL·LÀBICA, COMPARTIU(OBCOPA) >> IDENT(PA) {IDENT(NasPA), IDENT(OclPA), IDENT(cor), IDENT(lab), IDENT(dor)} >> COMPARTIU(PA)

Els efectes d'aquesta nova jerarquia es poden observar en la taula (simplificada) de (16), en què el candidat amb una seqüència d'oclusiva seguida de sibilant és descartat per efecte de la restricció SONICITAT INTERSIL·LÀBICA.

(16) *puc ser* /pug##sɛr/ [put.[̄]tsɛ]

/pug ₁ ##s ₂ ɛr/	ALIN-Mots	MAX-IO	SONINTER	COMP (PA)	IDENT (PA)
a. [puk ₁ . [̄] s ₂ ɛ]			*	*!	
b. [put ₁ . [̄] s ₂ ɛ]			*!		*
c. [put ₁ . [̄] ts ₂ ɛ]					*

La introducció de la restricció SONICITAT INTERSIL·LÀBICA en la jerarquia, però, pot promoure la generació d'altres candidats a banda del candidat real en mallorquí i menorquí (17a), com ara un candidat amb fusió de C1 i C2 a una sola consonant (17b) o un candidat amb sil·labificació dels dos segments en la posició d'obertura (17c).

(17) Candidats que satisfan SONICITAT INTERSIL·LÀBICA

- /pug₁##s₂ɛr/ [put₁.[̄]ts₂ɛ] (canvi de mode d'articulació de C2; sil·labificació de C1 en posició de coda i de C2 en posició d'obertura)
- /pug₁##s₂ɛr/ [pu.[̄]ts_{1,2}ɛ] (fusió de C1 i de C2; sil·labificació de C1 i de C2 en posició d'obertura)
- /pug₁##s₂ɛr/ [pu.[̄]t₁s₂ɛ] (sil·labificació de C₁ i C₂ en posició d'obertura)

La impossibilitat d'un candidat com el de (17b), amb fusió, es justifica per la restricció ALINEEU-Mots (i, també, ALINEEU-Prefix). D'altra banda, la impossibilitat d'un candidat com el de (17c) també s'explica per raons d'estructura sil·làbica: aquest candidat transgredeix la restricció segons la qual les consonants que conformen una

obertura han de presentar una sonicitat relativa de més d'un grau de diferència entre elles; es tracta de la restricció SONICITAT GRADIENT (*Sonority Gradient*, en anglès).

(18) SONICITAT GRADIENT: Els elements que conformen una obertura sil·làbica han de presentar una sonicitat relativa de més d'un grau de diferència. (Veg. Clements 1990 i Wheeler (en premsa) per a una aplicació d'aquesta restricció al català.)

SONICITAT GRADIENT justifica, per exemple, la inexistència de sil·labificacions del tipus *[ə.nlə.mən̩.'tat], que respecten l'escala de sonicitat. Wheeler (en premsa) argüeix que aquesta restricció domina SONICITAT INTERSIL·LÀBICA, per tal com en català és preferible una sil·labificació [n.l] (cf. *enlaire* [ən.'laj.rə]), que transgredeix SONICITAT INTERSIL·LÀBICA, que no pas una sil·labificació [.nl] (cf. *enlaire* *[ə.'nlaj.rə]), que transgredeix SONICITAT GRADIENT.

(19) *Jerarquia de restriccions català* (a partir de Wheeler en premsa)

SONICITAT GRADIENT >> SONICITAT INTERSIL·LÀBICA

La introducció d'aquesta restricció a la jerarquia proposada fins ara condueix, tal com es pot observar en la taula de restriccions (simplificada) de (20), als resultats volguts.

(20) *puc ser* /pug##sɛr/ [put.^htɛ]

/pug ₁ ##s ₂ ɛr/	ALIN-Mots	MAX	SONGRAD	SONINTER	COMP(PA)
a. [puk ₁ .'s ₂ ɛ]				*	*!
b. [put ₁ .'s ₂ ɛ]				*!	
c. [put ₁ .' ^h tɛ]					
d. [pu. ^h tɛ ₁₂ ɛ]	*!				
e. [pu.'t ₁ s ₂ ɛ]			*!		

Òbviament, ni la inserció ni l'elisió són estratègies possibles per satisfer SONICITAT INTERSIL·LÀBICA, ni tampoc per satisfer SONICITAT GRADIENT. La jerarquitització de les restriccions d'alineament i de MAX-IO per damunt d'aquestes dues restriccions expliquen la impossibilitat d'aquestes estratègies. D'altra banda, cal estudiar quin cost té el procés d'africació en relació amb la fidelitat: cal suposar, en aquest sentit, que una

restricció de fidelitat posicional com ara IDENTOBERTURA(MA), segons la qual cal preservar el mode d'articulació de tota consonant sil·labificada en posició d'obertura, ocupa un nivell jeràrquic inferior que la restricció SONICITAT INTERSIL·LÀBICA (veg. el § 6.1.2.4, dedicat al contacte de sibilants).

6.1.2.1.2.3. Resum

El procés d'africació estudiat en aquest apartat permet establir una nova jerarquia de restriccions per al mallorquí i el menorquí, amb la incorporació de les restriccions SONICITAT INTERSIL·LÀBICA i SONICITAT GRADIENT.

(21) *Jerarquia mallorquí*

<p>ALIN-Mots, ALIN-Prefix, IDENTOB(PA), *FRICATIVA-DORSAL, *LATERAL-DORSAL</p> <p>MAX-IO</p> <p>IDENT(sib), SONICITAT GRADIENT</p> <p>SONINTER, COMPARTIU(PA), COMPARTIUOBCo(PA)</p> <p>IDENT(PA) {IDENT(NasPA), IDENT(OclPA), IDENT(cor), IDENT(lab), IDENT(dor)}</p>
--

(22) *Jerarquia menorquí*

<p>ALIN-Mots, ALIN-Prefix, IDENTOB(PA), *FRICATIVA-DORSAL, *LATERAL-DORSAL</p> <p>MAX-IO</p> <p>IDENT(sib), SONICITAT GRADIENT</p> <p>SONINTER, COMPARTIUOBCo(PA)</p> <p>IDENT(PA) {IDENT(NasPA), IDENT(OclPA), IDENT(cor), IDENT(lab), IDENT(dor)}</p> <p>COMPARTIU(PA)</p>
--

6.1.2.2. L'ASSIMILACIÓ REGRESSIVA DE MODE D'ARTICULACIÓ

Cap avall, que fa baixada

6.1.2.2.1. Descripció

6.1.2.2.1.1. Introducció

L'assimilació regressiva de mode d'articulació és un fenomen pel qual una consonant adopta el mode d'articulació de la consonant següent. Aquest tipus d'assimilacions són poc freqüents en la majoria de varietats del català: només afecten, en un registre col·loquial, les seqüències d'oclusiva seguida de lateral o nasal homorgàniques (cf. *pot nedar, cap mort*). En mallorquí i menorquí, en canvi, aquest procés és molt freqüent i varia d'acord amb el mode d'articulació de les consonants implicades: afecta, sobretot, les oclusives i les fricatives labiodentals, i, en menor mesura, les fricatives alveolars, les nasals i les ròtiques. En cap cas, afecta les laterals i les semivocals. El comportament de l'eivissenc és similar al que presenten la resta de varietats del català: hi operen processos de lateralització i de nasalització quan es tracta de seqüències d'oclusiva seguida de lateral o nasal homorgàniques. A continuació, es descriuen de manera detallada les realitzacions de les seqüències d'oclusiva seguida de consonant (§ 6.1.2.2.1.2), de fricativa labiodental seguida de consonant (§ 6.1.2.2.1.3), de fricativa alveolar seguida de consonant (§ 6.1.2.2.1.4), de nasal no palatal seguida de lateral i semivocal (§ 6.1.2.2.1.5) i de ròtica seguida de nasal alveolar i de lateral (§ 6.1.2.2.1.6).

6.1.2.2.1.2. Oclusiva + consonant

6.1.2.2.1.2.1. Oclusiva + fricativa labiodental

Les resolucions dels grups consonàntics integrats per consonant oclusiva i consonant fricativa labiodental presenten molta variació. En aquest sentit, cal tenir present que les resolucions que ofereixen descripcions anteriors no són pas coincidents. Pel que fa al mallorquí, Moll (1934) ja es va referir a aquestes assimilacions. Segons l'autor, quan una consonant oclusiva final va seguida d'inicial sibilant o labiodental, de la unió d'ambdós sons en resulta una africada del mateix lloc d'articulació que el segon so; l'autor dona els exemples següents: *cap fadri* [ca.pfə.'ðri], *qui et vol* [ci.'bvəl], *fet venir*

[fe.bvə.'ni], *que et vulga veure* [cə.ʃbvul.ɣə.'vow.rə]. Segons Dols (1993b), basant-se en les dades que ofereixen Bibiloni (1983) i Recasens ([1991] 1996), aquesta africada, si bé podria haver existit en l'època en què Moll va recollir i transcriure les cançons, ja no és present en el parlar de les Illes. Bibiloni (1983) dóna les solucions amb assimilació total de la consonant oclusiva a la consonant fricativa labial següent. Referint-se a les assimilacions de les oclusives seguides de consonant fricativa, l'autor afirma que el resultat d'aquestes seqüències és «una espècie de geminació» quan la fricativa que segueix és labial. L'autor no fa cap distinció en funció de quin és el lloc d'articulació de la consonant en posició de coda, ni tampoc no fa referència a la possibilitat d'africació de què parla Moll (1934).

Quant al menorquí, Moll (1932) també dóna la solució amb africació d'aquestes seqüències integrades per consonant oclusiva seguida de fricativa labial: *aljub fondo* [ur.zu.'pfoŋ.du], *cap verd* [ca.'bvərt].

Recasens ([1991] 1996) tampoc no es refereix explícitament a aquestes solucions amb africació, si bé dóna, juntament amb les solucions amb assimilació ([ff] i [vv]), les realitzacions [p.pf] i [b.bv] quan la consonant en posició implosiva és una velar o dental en el cas del mallorquí i el menorquí, i també quan és una labial en el cas del menorquí; el mateix autor, però, puntualitza que no es tracta estrictament d'una articulació africada, per tal com les dues consonants no són pas homorgàniques (Recasens [1991] 1996: 186).²⁴ Segons el mateix autor, quan la consonant que es troba en la posició de coda sil·làbica és una oclusiva labial, en canvi, hi ha assimilació de mode obligatòria en el cas del mallorquí ([ff], [vv]). En el cas del menorquí, l'autor ofereix la solució amb assimilació de mode ([ff], [vv]) o sense assimilació ([ppf], [bbv]). Segons l'autor, en eivissenc, no hi ha assimilació, si bé aquesta és possible, en un registre col·loquial, quan la primera consonant és labial:

²⁴ Tal com fan notar Bonet & Lloret (1998: 176), si bé els segments subjacents que integren aquestes seqüències no són homorgànics, ho acaben sent per una regla d'assimilació de lloc d'oclusives, a partir de la qual l'oclusiva s'assimila parcialment al lloc d'articulació labiodental. És a partir de la forma assimilada ([pf]) que es forma l'africada ([pf]).

(1) Adaptat de Recasens ([1991] 1996)

Consonants	Mallorquí				Menorquí			
Ocl. dent. + fric. lab.	[pp̄f]	[ff]	[b̄b̄v]	[vv]	[pp̄f]	[ff]	[b̄b̄v]	[vv]
Ocl. lab. + fric. lab.	[ff]		[vv]		[pp̄f]	[ff]	[b̄b̄v]	[vv]
Ocl. vel. + fric. lab.	[pp̄f]	[ff]	[b̄b̄v]	[vv]	[pp̄f]	[ff]	[b̄b̄v]	[vv]

(2) Adaptat de Recasens ([1991] 1996)

Consonants	Eivissenc			
	Acurat		Col·loquial	
Ocl. dent. + fric. lab.	[tf]	[d̄v]	[tf]	[d̄v]
Ocl. lab. + fric. lab.	[pp̄f]	[b̄b̄v]	[ff]	[vv]
Ocl. vel. + fric. lab.	[kf]	[gv]	[kf]	[gv]

Del nostre corpus es desprèn un quadre de realitzacions lleugerament diferent del que s'ha vist fins ara per al mallorquí i el menorquí. Atès que les realitzacions de l'eivissenc s'ajusten a les descrites per Recasens ([1991] 1996), no s'hi farà referència fins a l'apartat dedicat a l'anàlisi. Tot seguit s'estudiaran quines són les diferents realitzacions en funció del nivell d'aplicació, si bé seria convenient fer una sèrie d'observacions que són generals a tots els nivells. En primer lloc, cal destacar la major resistència que presenta la consonant oclusiva velar a assimilar-se al mode (i al lloc d'articulació) de la fricativa que segueix. Recasens ([1991] 1996: 236), en parlar d'aquestes seqüències en balear, no es refereix a aquesta major resistència a l'assimilació de les consonants velars a les fricatives labiodentals, si bé ho fa en parlar de les seqüències d'oclusiva velar més nasal o d'oclusiva velar més oclusiva: «Les consonants dorsals presenten un grau de resistència superior a l'exhibit per les consonants labials o apicolaminals». Al llarg del treball s'ha constatat que aquesta asimetria era poc perceptible en altres contextos i, fins i tot, s'ha vist que, en el cas de les seqüències d'oclusiva seguida de fricativa alveolar, aquesta asimetria es capgirava: les labials es presentaven en diverses ocasions més resistents a l'assimilació en aquells casos producte de la resíl·labificació (veg. el § 6.1.1.1.3). Sí que s'ha percebut aquesta resistència, en canvi, en les seqüències que ens ocupen ara. Les consonants oclusives velars presenten una major resistència a assimilar-

se a la fricativa següent, tant en mallorquí com en menorquí. A continuació s'estudia el quadre de realitzacions en tots els nivells fonològics.

6.1.2.2.1.2.1.1. Nivell lèxic

En el nivell lèxic són ben pocs els contextos en què una consonant oclusiva precedeix una consonant fricativa (*obvi*, *advertir*, *AGFA*). Tots aquests mots s'han realitzat, en les nostres enquestes, amb assimilació, si bé el mot *AGFA* ha presentat més vacil·lacions. En eivissenc, aquests contactes es resolen generalment sense assimilació.

		(3) Mallorquí [*]	(4) Menorquí [*]
<i>obvi</i>	/ɔbvi/	[¹ ɔv.vi]	[¹ ɔv.vi]
<i>AGFA</i>	/akfa/	[¹ af.fə] (~[¹ ak.fə])	[¹ af.fə] (~[¹ ak.fə])

6.1.2.2.1.2.1.2. Nivell postlèxic

6.1.2.2.1.2.1.2.1. Formes prefixades i compostes

En el nivell postlèxic, també és possible trobar seqüències d'oclusiva labial més fricativa en mots prefixats o compostos com ara *subversió*, *subvenció*, *capvespre*, *capverd*, *capferir*, *capfluix*. Els casos en què la consonant fricativa és sorda s'han resolt amb assimilació de mode de manera sistemàtica, mentre que els casos en què la fricativa és sonora han mostrat més variació.

(5) Mallorquí i menorquí

<i>capferir</i>	/kap##fer+i+r/	[kaf.fə.'ri] (men.)
<i>capfluix</i>	/kap##fluʃ/	[kaf.'fluʃ] (mall., men.) ~ [caf.'fluʃ] (mall.)
<i>capficat</i>	/kap##fik+a+d/	[kaf.fi.'kat] (mall., men.) ~ [caf.fi.'cat] (mall.)

(6) Mallorquí i menorquí

<i>capvespre</i>	/kap##vespr/	[kav.'ves.prə]~[kə.'ves.prə]~[kab.'bves.prə]
<i>subvenció</i>	/sub##vensjon/	[suv.vən.'sjo]
<i>capverd</i>	/kap##vɛrd/	[kav.'vɛrt]~[kab.'bvɛrt]

El *DCVB* ofereix totes aquestes formes compostes (*capficat*, *capficó*, *capfluix*, etc.) amb una africada ([p̪f]) per als dialectes baleàrics. Nosaltres, però, no l’hem trobada en aquests casos de fricativa labiodental sorda.

6.1.2.2.1.2.1.2.2. Mots adjacents

Les seqüències d’oclusiva més fricativa presenten en aquest nivell força variació: com es veurà, les possibilitats d’assimilació poden dependre de diferents factors, com ara les consonants implicades i la posició de l’accent. Tot això fa que sigui difícil trobar-hi una sistemàtica. A continuació, s’ofereix una pinzellada de quines són les tendències de realització d’aquests grups consonàntics, amb el benentès, però, que no es vol ni es pot donar solucions definitives ni tampoc inequívocues.

Ja s’ha apuntat més amunt que les resolucions amb assimilació són més freqüents quan la consonant que es troba en la posició de coda sil·làbica és labial o dental, si bé la tendència en tots dos dialectes és fer l’assimilació.

(7) Mallorquí i menorquí

<i>tap foradat</i>	/tap##forad+a+d/	[₁ taf.fo.rə.'ðat] (~[₁ taf.fu.rə.'ðat])
<i>pot foradat</i>	/pɔt##forad+a+d/	[₁ pɔf.fo.rə.'ðat] (~[₁ pɔf.fo.rə.'ðat])
<i>suc fortísim</i>	/suk##fort+isim/	[₁ suf.for.'ti.sim]~[₁ suk.fur.'ti.sim]

En menorquí, es pot percebre també una major resistència a l’assimilació de l’oclusiva velar quan la consonant fricativa que segueix és sonora i no pas sorda (veg. Pons 2000, per al percentatge de realitzacions amb assimilació en funció de la sonoritat de la fricativa). L’assimilació també és menys freqüent quan les consonants afectades es troben en síl·labes accentuades (cf. *reg flors* [rek.'flɔs] vs. *càstig fort* [₁kas.tif.'fɔrt], *físic* [₁fi.zif.fə.'lis]). Recasens ([1991] 1996: 188), en referir-se al comportament de les seqüències d’oclusiva seguida de fricativa en altres varietats del català, explica que és freqüent una realització [f(f)] quan el grup es troba entre accents separats per un nombre elevat de síl·labes. L’autor afirma que la pèrdua de l’element oclusiu en aquests casos és possible que es degui a la pobra definició de l’oclusió bilabial en aquest context. Un argument semblant donaria compte de la major freqüència d’assimilació en aquests casos en mallorquí i menorquí.

Un altre aspecte que també cal tenir present és que hi ha una major tendència a realitzar amb assimilació només de lloc i amb un posterior procés d'africació ([p̄f], [b̄v]) les seqüències integrades per oclusiva més fricativa sonora que no pas les seqüències en què la fricativa és sorda; tot i que Recasens ([1991] 1996) ofereix totes dues solucions per al menorquí i el mallorquí —en aquesta varietat només quan la consonant en posició implosiva és dental o velar—, nosaltres no hem trobat cap cas en què es doni només assimilació de lloc en un grup integrat per oclusiva més fricativa sorda. Aquests casos o bé s'han resolt sense assimilació, sobretot quan la consonant és velar (*reg flors* [rek.'flɔs]), o bé s'han resolt amb assimilació de mode (*pot fer* [pɔf.'fe], *puc fer* [puf.'fe]). Quant a les seqüències d'oclusiva labial més fricativa labiodental, que Recasens dóna opcionalment amb la solució sense assimilació en menorquí, cal dir que la tendència general en aquestes varietats ha estat amb assimilació, especialment quan la fricativa és sorda. En menorquí, d'altra banda, no presenta una menor tendència a l'assimilació que el mallorquí en aquests casos. Almenys aquesta és la conclusió a què ens condueixen les nostres enquestes.

Intentant extreure una generalització de tot el que s'ha apuntat, es pot concloure de manera aproximativa el quadre de tendències següent:

(8)

Tendència a l'assimilació de mode:

- C1 {dental, labial} > C1 {velar} (de més a menys freqüent)
- C2 {sorda} > C2 {sonora} (de més a menys freqüent)

Quadre de realitzacions:

a1) *oclusiva velar + fricativa labiodental sorda*

- Realitzacions (de més a menys freqüent): [ff] > [kf] (*[pp̄f])
- Tendència a l'assimilació en funció de la posició de l'accent (de més a menys): *càstig fort*, *físic feliç* > *reg flors* > *reg floretes* (però *puc fer* [puf.'fe])

a2) *oclusiva velar + fricativa labiodental sonora*

- Realitzacions (de més a menys freqüent): [vv] > [gv] > [b̄bv] (men.)
[vv] > [gv] > [bb̄v] (mall.)
- Tendència a l'assimilació en funció de la posició de l'accent (de més a menys): l'accent no s'ha mostrat rellevant.

b1) *oclusiva labial + fricativa labiodental sorda*

- Realitzacions (de més a menys freqüent): [ff] (*[pp̄f])
- Tendència a l'assimilació en funció de la posició de l'accent (de més a menys): l'accent no s'ha mostrat rellevant.

b2) *oclusiva labial + fricativa labiodental sonora*

- Realitzacions (de més a menys freqüent): [vv] > [bb̄v]
- Tendència a l'assimilació en funció de la posició de l'accent (de més a menys): l'accent no s'ha mostrat rellevant.

c1) *oclusiva alveolar + fricativa labiodental sorda*

- Realitzacions (de més a menys freqüent): [ff] (*[pp̄f])
- Tendència a l'assimilació en funció de la posició de l'accent (de més a menys): l'accent no s'ha mostrat rellevant.

c2) *oclusiva alveolar + fricativa labiodental sonora*

- Realitzacions (de més a menys freqüent): [vv] > [bb̄v]
- Tendència a l'assimilació en funció de la posició de l'accent (de més a menys): l'accent no s'ha mostrat rellevant.

6.1.2.2.1.2.2. Oclusiva + nasal

6.1.2.2.1.2.2.1. Nivell lèxic

6.1.2.2.1.2.2.1.1. Posició interior de mot

Quan una consonant oclusiva va seguida d'una consonant nasal s'hi assimila en mode (i lloc) d'articulació en mallorquí i menorquí. D'aquesta assimilació en resulta sempre una nasal de durada llarga. Si bé aquestes assimilacions són força sistemàtiques, el menorquí pot mostrar-se lleugerament més resistent a l'assimilació si la consonant oclusiva és velar, sobretot quan es tracta de cultismes. Guiter (1943), en aquest sentit, dóna la pronúncia amb assimilació de nasalitat però no de lloc d'articulació alveolar en mots cultes com ara *digne* ([ˈdiŋ.nə]) o *ignorància* ([iŋ.nu.ˈran.sjə]). De totes maneres, les nostres enquestes indiquen que la pronúncia majoritària és amb assimilació de la consonant oclusiva al mode d'articulació de la consonant següent, independentment de quin sigui el lloc d'articulació de la consonant en posició de coda. En eivissenc, aquestes assimilacions en posició interior de mot són possibles en mots d'ús freqüent com ara *setmana* [səm.ˈmanə].

(9) Mallorquí i menorquí [*]

dignitat /dign/ [ˈdin.nə]

cotna /kotn+ə/ [ˈkon.nə]

hipnosi /ipnɔzi/ [in.ˈnɔzi]

6.1.2.2.1.2.2.1.2. Posició final de mot

En posició final de mot també es possible l'assimilació en les seqüències finals de les formes verbals corresponents a la primera persona singular del present d'indicatiu de verbs com ara *signar*, *indignar*, *designar*, *resignar*. El resultat d'aquestes assimilacions és una nasal final de durada llarga (10). L'eivissenc resol aquestes seqüències sense assimilació (11).

(10) Mallorquí i menorquí [*]

<i>sign</i>	/sign/	['sinn]
<i>resign</i>	/rəzign/	[rə.'zinn]
<i>design</i>	/dəzign/	[de.'zinn]
<i>indign</i>	/indign/	[iŋ.'dinn]

(11) Eivissenc

<i>sign</i>	/sign/	['sign]
<i>resign</i>	/rəzign/	[rə.'zign]
<i>design</i>	/dəzign/	[də.'zign]
<i>indign</i>	/indign/	[iŋ.'dign]

6.1.2.2.1.2.2.2. Nivell postlèxic

6.1.2.2.1.2.2.2.1. Formes prefixades i compostes

En formes prefixades és possible trobar seqüències d'oclusiva més nasal quan s'adjunten els prefixos *sub-* o *ad-* a paraules que comencen en nasal. Aquests contactes es resolen amb assimilació en mallorquí i menorquí (12) i sense assimilació en eivissenc (13).

(12) Mallorquí menorquí

<i>subnormal</i>	/sub##norm+al/	[sun.nur.'mal]
<i>admirar</i>	/əd##mir+a+r/	[əɱ.mi.'ra]

(13) Eivissenc

<i>subnormal</i>	/sub##norm+al/	[sub.nur.'mal]
<i>admirar</i>	/əd##mir+a+r/	[əd.mi.'ra]

6.1.2.2.1.2.2.2. Mots adjacents

Quant a les seqüències de consonants que pertanyen a mots diferents, el comportament és bàsicament el que s'ha vist fins ara. Ara bé, segons Moll (1932), en menorquí és possible, juntament amb l'assimilació total a la nasal següent, una solució amb assimilació només de mode d'articulació, quan l'oclusiva que es troba en la posició de coda sil·làbica és velar. Aquesta pronúncia és pròpia d'un ritme de parla lent i varia, també, en funció del grau de connexió sintagmàtica dels mots implicats. Així, en casos com ara *puc nar*, *puc nedar* l'assimilació és sistemàtica. Cal recordar la asimetria que s'estableix entre la consonant velar, d'una banda, i les consonants labials i dentals, de l'altra. Ja s'havia esmentat aquesta asimetria en el cas dels grups de dues consonants oclusives, i s'havia precisat que en aquell context no era rellevant. Com s'ha vist, tampoc no ho és en el cas de les oclusives seguides de fricativa sibilant. Ara bé, en les seqüències d'oclusiva seguida de nasal sí que és perceptible aquesta major resistència a l'assimilació. Un factor que podria afavorir la manca d'assimilació en aquests casos és la qualitat de la consonant que segueix: en termes de tipologia lingüística, les consonants nasals no solen desencadenar assimilació amb la mateixa freqüència que les oclusives (Mohan 1993, Jun 1994).

En eivissenc, aquestes realitzacions varien en funció del registre i de l'homorganicitat del grup consonàntic implicat: en eivissenc col·loquial és possible que es desencadeni l'assimilació quan les consonants implicades són homorgàniques; quan la consonant en posició de coda és velar, d'altra banda, és possible que es desencadeni només un procés d'assimilació de mode.

(14) Mallorquí i menorquí (15) Eivissenc

<i>cap moix</i>	/kap##moʃ/	[kam.'moʃ]	[kab.'moʃ] ~ [kam.'moʃ]
<i>sap nedar</i>	/sab##ned+a+r/	[,san.nə.'ðə]	[sab.nə.'ða]
<i>pot nedar</i>	/pɔd##ned+a+r/	[,pɔn.nə.'ða]	[,pɔd.nə.'ða]~[,pɔn.nə.'ða]
<i>puc nedar</i>	/pug##ned+a+r/	[,pun.nə.'ða]	[,pug.nə.'ða]~[,puŋ.nə.'ða]

(16) Menorquí (opcional)

<i>suc negre</i>	/suk##nəgr/	[suŋ.'nə.ɣrə]
------------------	-------------	---------------

6.1.2.2.1.2.3. Oclusiva + líquida

6.1.2.2.1.2.3.1. Nivell lèxic

6.1.2.2.1.2.3.1.1. Posició interior de mot

Quan una consonant oclusiva va seguida de consonant líquida heterorgànica s'hi assimila en mode d'articulació en balear. En el nivell lèxic i en posició interior de mot, només és possible trobar aquests grup heterosil·làbics en seqüències integrades per oclusiva i laterals coronals.

(17) Balear [*]

<i>batle</i>	/batl/	['bal.lə]
<i>ametlla</i>	/metl/	['mɛl.lə]
<i>motlle</i>	/mɔtl/	['mɔl.lo] ~ ['mɔl.lu]

6.1.2.2.1.2.3.1.2. Posició final de mot

En posició final de mot també és possible trobar aquestes assimilacions en les seqüències finals de les primeres persones del present d'indicatiu dels verbs *vetlar* i *desvetlar*:

(18) Balear [*]

<i>vetl</i>	/vɔtl/	['vɔll]
<i>desvetl</i>	/dɛs##vɔtl/	[dɛz.'vɔll]

En posició final podem trobar altres seqüències d'oclusiva no dental més líquida, si bé, en aquests casos, a diferència dels anteriors, el grup es manté sense assimilació.

(19) Balear

<i>Oclusiva velar + lateral alveolar</i>			<i>Oclusiva bilabial + lateral alveolar</i>		
<i>arregl</i>	/ərregl/	[ə.'rekl]	<i>mobl</i>	/mɔbl/	['mɔpl]
<i>xucl</i>	/ʃukl/	['ʃukl]	<i>acobl</i>	/əkobl/	[ə.'kopl]

Oclusiva velar + bategant

alegr /əlegr/ [ə.'lekr]
ensucr /ən##sukr/ [ən.'sukr]

Oclusiva bilabial + bategant

celebr /səlebr/ [sə.'lepr]
obr /obr/ ['ɔpr]

Oclusiva alveolar + bategant

empedr /ən##pedr/ [əm.'petr]
envidr /ən##vidr/ [ənj.'vitr]

Pel que fa a la sonoritat d'aquests grups finals, Recasens ([1991] 1996: 192) fa notar que s'emeten amb absència de sonoritat o ensordiment parcial. Segons l'autor, aquesta és una prova que la *r* en posició final s'emet amb absència de sonoritat.

6.1.2.2.1.2.3.2. Nivell postlèxic

En el nivell postlèxic, és possible trobar aquest tipus d'assimilacions en formes prefixades i compostes (20); cal destacar aquí la forma *cap-roig*, que tant en mallorquí com en menorquí es realitza amb una [r], segurament per simplificació de [rr] després del procés assimilatori: [ka.'rɔtʃ̃]. La forma *subratllar*, que Recasens ([1991] 1996: 190) ofereix amb assimilació regressiva de lloc, se sol pronunciar també amb una sola vibrant, en aquest cas, però, segurament per influència de la llengua castellana. Entre mots les assimilacions d'oclusiva seguida de líquida són sistemàtiques en mallorquí i menorquí (21). En eivissenc col·loquial, l'assimilació pot operar quan es tracta de seqüències homorgàniques (22).

6.1.2.2.1.2.3.2.1. Formes prefixades i compostes

(20) Mallorquí i menorquí

cap roig /kap##rodʒ/ [ka.'rɔtʃ̃]
subratllar /sub##ratʎ+a+r/ [sur.rəʎ.'ʎa] ~ [su.rə.'ʎa]

6.1.2.2.1.2.3.2.2. Mots adjacents

		(21) Mall. i men.	(22) Eivissenc
<i>pot rosa</i>	/pɔt##rɔz+ə/	[pɔr.'rɔ.zə]	[pɔd.'rɔ.zə]~[pɔr.'rɔ.zə]
<i>pot lleig</i>	/pɔt##ledʒ/	[pɔλ.'lətʃ]	[pɔd.'lətʃ]~[pɔλ.'lətʃ]
<i>pot lila</i>	/pɔt##lil+ə/	[pɔl.'li.lə]	[pɔd.'li.lə]~[pɔl.'li.lə]
<i>cap ramell</i>	/kap##rəmeɫ/	[,kar.rə.'meɫ]	[,kab.rə.'meɫ]
<i>trob lògic</i>	/trɔb##ləʒik/	[trɔl.'lə.ʒik]	[trɔb.'lə.ʒik]
<i>cap llibre</i>	/kap##liβr/	[kaɫ.'li.βrə]	[kab.'li.βrə]
<i>puc riure</i>	/pug##riwɾ/	[pur.'riw.rə]	[pug.'riw.rə]
<i>foc lent</i>	/fɔg##lent/	[fɔl.'lent]	[fɔg.'len]
<i>poc lliure</i>	/pɔk##liwɾ/	[pɔλ.'liw.rə]	[pɔg.'liw.rə]

6.1.2.2.1.2.4. Oclusiva + semivocal

Les consonants oclusives seguides de semivocal s'assimilen al mode d'articulació de la semivocal següent, tant en mallorquí com en menorquí. En un tempo de parla lent, però, és possible una realització sense assimilació de mode i només amb assimilació de lloc, especialment quan la consonant en posició de coda és labial o velar (*cap iot*, *amag iogurts*). També s'han registrat realitzacions afeblides, gairebé aproximants, de les consonants oclusives (*ado*[β.j]ates; *mo*[ɣ.'j]ates]). En eivissenc, no hi ha assimilació en cap cas.

(23) Mallorquí i menorquí

<i>cap iogurt</i>	/kap##jogurt/	[,kaj.jo.'ɣurt]
<i>tot iots</i>	/tot##jat+e+z/	[toj.'ja.tes]
<i>poc iogurt</i>	/pɔk##jogurt/	[,pɔj.jo.'ɣurt]~[,pɔd.jo.'ɣurt]

(24) Eivissenc

<i>cap iogurt</i>	/kap##jogurt/	[,kab.jo.'ɣurt]
<i>tot iots</i>	/tot##jat+e+z/	[tod.'ja.tes]
<i>poc iogurt</i>	/pɔk##jogurt/	[,pɔd.jo.'ɣurt]

6.1.2.2.1.3. Fricativa labiodental + consonant

En mallorquí i en menorquí, quan una fricativa labiodental va seguida de consonant n'assimila, opcionalment, el mode i el lloc d'articulació. Quant al mallorquí, ni l'estudi d'Alcover (1908-1909) ni el treball de Moll (1934) no fan referència a aquest tipus d'assimilacions. Bibiloni (1983) sí que s'hi refereix i dona la solució amb assimilació en tots els contextos, si bé puntualitza que en una pronúncia més emfàtica aquestes assimilacions no se solen fer. Recasens ([1991] 1996), per la seva banda, ofereix la solució amb assimilació en tots els contextos en el cas del mallorquí, i la solució amb assimilació opcional en menorquí quan segueix una consonant oclusiva, una líquida o una fricativa palatal. En la resta de contextos, és a dir, davant de nasal, de fricativa alveolar i de semivocal, la solució és sense assimilació de mode; en eivissenc, les solucions són sense assimilació en tots els casos:

(25) Adaptat de Recasens ([1991] 1996: 197-198)

<i>Consonants</i>	<i>Mallorquí</i>	<i>Menorquí</i>	<i>Eivissenc</i>
<i>Fricativa labiodental + oclusiva</i>	[pp]~[bb]	[fp]~[vb]/[fb] [pp]~[bb]	[fp]~[vb]/[fb]
	[tt]~[dd]	[ft]~[vd]/[fd] [tt]~[dd]	[ft]~[vd]/[fd]
	[kk]~[gg]	[fk]~[vg]/[fg] [kk]~[gg]	[fk]~[vg]/[fg]
<i>Fricativa labiodental + nasal</i>	[mm]	[vm]~[fm]	[vm]~[fm]
	[nn]	[vn]~[fn]	[vn]~[fn]
	[ɲɲ]	[vɲ]~[fɲ]	[vɲ]~[fɲ]
<i>Fricativa labiodental + fricativa labiodental</i>	[ff]~[vv] [f]~[v]	[ff]~[vv] [f]~[v]	[ff]~[vv] [f]~[v]
<i>Fricativa labiodental + fricativa alveolar</i>	[t̪s]~[d̪z]	[fs]~[fz]~[vz]	[fs]~[fz]/[vz]
<i>Fricativa labiodental + fricativa palatal</i>	[t̪ʃ]~[d̪ʒ]	[t̪ʃ]~[d̪ʒ] [fʃ]~[vʒ]	[fʃ]~[vʒ]/[fʒ]
<i>Fricativa labiodental + semivocal</i>	[ij]	[fj]~[vj]	[fj]~[vj]
<i>Fricativa labiodental + vibrant</i>	[rr]	[vr]~[fr] [rr]	[vr]~[fr]
<i>Fricativa labiodental + lateral</i>	[ll]	[vl]~[fl] [ll]	[vl]~[fl]
	[ʎʎ]	[vʎ]~[fʎ] [ʎʎ]	[vʎ]~[fʎ]

De les nostres enquestes es desprèn un quadre de realitzacions lleugerament diferent: a diferència del que es dedueix de (25), en mallorquí i menorquí es percep la mateixa tendència a l'assimilació. De fet, tant en un dialecte com en l'altre el tempo i la rapidesa de parla constitueixen factors determinants per a la realització amb assimilació o sense assimilació d'aquests grups consonàntics. Atès que en eivissenc el comportament

d'aquests grups consonàntics s'ajusta al descrit per Recasens ([1991] 1996), no s'hi farà referència fins a l'apartat de l'anàlisi.

6.1.2.2.1.3.1. Fricativa labiodental + oclusiva

6.1.2.2.1.3.1.1. Nivell lèxic

En el nivell lèxic són poques les paraules que inclouen una seqüència de fricativa més oclusiva. El grup de mots es redueix a algunes paraules d'origen culte o manllevades, que són d'ús poc freqüent en tots dos subdialectes: *afganès*, *naftalina*, *afta*, *liftar*, *lifting*. Tot i la poca freqüència d'ús d'aquests mots, el comportament general ha estat amb assimilació, si bé també són possibles realitzacions sense assimilació:

(26) Mallorquí i menorquí

<i>afganès</i>	/əfɡan+əz/	[əɡ.ɡə.'nəs]~[əv.ɣə.'nəs]
<i>naftalina</i>	/nəftəlɪn+a/	[nət.tə.'li.nə]~[nəf.tə.'li.nə]
<i>afta</i>	/aft+ə/	[^l at.tə]~[^l af.tə]
<i>liftar</i>	/lift+a+r/	[lit.'ta]~[lif.'ta]

6.1.2.2.1.3.1.2. Nivell postlèxic

En el nivell postlèxic, hi ha una major tendència a l'assimilació de la fricativa labiodental quan la consonant que segueix és oclusiva velar o labial. Quan la consonant que segueix és dental, el procés d'assimilació és menys freqüent; aquesta asimetria és molt perceptible en menorquí i no tant en mallorquí (veg. Pons 2000, per a un percentatge de solucions en funció de la naturalesa de la consonant en segona posició).

(27) Mallorquí i menorquí

<i>clav perns</i>	/klav##pɛrn+z/	[klap.'pɛrs]~[klap.'pɛns]
<i>prov calces</i>	/prɔv##kals+ə+z/	[prɔk.'kal.səs]
<i>llev taques</i>	/ləv##tak+ə+z/	[lət.'ta.kəs]~[ləf.'ta.kəs]

En menorquí, d'altra banda, l'assimilació a l'oclusiva següent és lleugerament més freqüent quan la consonant en posició d'obertura es troba en una síl·laba accentuada:

(28) Menorquí

<i>clav perns</i>	[klap.ˈpɛrs]	(més freqüent)
<i>agaf patates</i>	[gap.pə.ˈta.təs]	(menys freqüent)
<i>prov calces</i>	[prək.ˈkal.səs]	(més freqüent)
<i>prov calçons</i>	[prək.kəl.ˈsons]	(menys freqüent)

En les varietats menorquines és possible un procés d'assimilació només de mode d'articulació a la consonant oclusiva sense que això impliqui una assimilació de lloc d'articulació, sobretot quan l'oclusiva que segueix és alveolar, però també quan és velar (veg. Pons 2000, per a un percentatge d'aquestes resolucions):

(29) Menorquí (opcional)

<i>llev taques</i>	[lep.ˈta.kəs]
<i>agaf duros</i>	[gab.ˈdu.rus]
<i>agaf doblers</i>	[gab.dub.ˈbles]
<i>agaf gots</i>	[gab.ˈgɔts]
<i>agaf garrots</i>	[gab.gə.ˈrɔts]

Bibiloni (1983), referint-se a la pronúncia *llev* [lep] en posició de final absolut, argumenta que es tracta d'un procés d'ensordiment erroni de la *v* intervocàlica quan es troba en posició final. L'autor explica que en mallorquí aquesta pronúncia és pròpia dels parlants joves que han perdut el fonema /v/ (cf. *lleva* [ˈle.βə]) i que, per tant, fan l'ensordiment regular de l'oclusiva /b/ en posició final (*lleva* [ˈle.βə] ~ *llev* [lep]), de la mateixa manera que ocorre a *lloba* [ˈlo.βə] ~ *llop* [lop]. Aquesta no n'és la causa en el cas del menorquí, bàsicament per tres raons. D'una banda, tots els informants menorquins enquestats, inclosos els que mostren aquest tipus de realitzacions, compten amb /v/ en el seu inventari fonològic. D'altra banda, la realització en posició final i davant de vocal ha estat sempre amb [f]: (*jo ho llev* [ˈlef], *jo llev açò* [le.fə.ˈsɔ]). I, finalment, tal com es pot veure en els exemples de (29), aquesta realització és possible trobar-la en casos en què la consonant del radical en posició medial no és pas /v/ sinó /f/ (*agafar* [gə.ˈfa], *gaf* [ˈgaf]). Es tracta més aviat d'una pronúncia motivada per fonètica sintàctica, que també afecta, com es veurà més endavant, les seqüències de fricativa labiodental seguida de sibilant (veg. el § 6.1.2.2.1.3.2).

6.1.2.2.1.3.2. Fricativa labiodental + fricativa

6.1.2.2.1.3.2.1. Nivell lèxic

És possible trobar seqüències de fricativa labiodental seguida de fricativa sibilant en posició final quan, per formació de plural, s'afegeix una *-s* a mots acabats en *-f*: *bafs*, *matalafs*, *cadafs*, *fotògrafs*, etc. En aquesta posició, el grup o bé resta inalterat (*cadafs* [kə.'ðəfs], *bafs* ['bafs]) o bé s'insereix una vocal de suport, [u] en menorquí i en solleric, i [o] en mallorquí, per tal d'evitar el contacte entre ambdues fricatives (*cadufs* [kə.'ðu.fos] mall., *matalafs* [mə.tə.'rə.fus] men.). Es registra el mateix comportament davant de les seqüències finals de sibilants heteromòrfiques adjacents (cf. /kəpas+z/ [kə.'pa.sus]; veg. el § 6.1.2.4, en què es tracten els contactes de sibilants).

(30)

<i>bafs</i>	/baf+z/	['bafs]~['ba.fos]~['ba.fus]
<i>matalafs</i>	/mətəlaf+z/	[mə.tə.'laf]~[mə.tə.'la.fus] (men.)
<i>cadufs</i>	/kəduf+z/	[kə.'ðu.fos]~[kə.'ðu.fus]
<i>cadafs</i>	/kədaf+z/	[kə.'ðafs]~[kə.'ða.fus]~[kə.'ða.fos]
<i>fotògrafs</i>	/fotogrəf+z/	[fo.'tə.ɣrəfs] (~[fu.'tə.ɣrəfs])
<i>autògrafs</i>	/əwtogrəf+z/	[əw.'tə.ɣrəfs]

6.1.2.2.1.3.2.2. Nivell postlèxic

Quan la fricativa en segona posició és labiodental la consonant manté el mode d'articulació. El resultat sol ser una fricativa labiodental llarga. Recasens ([1991] 1996: 198) fa notar que és general a tot el territori, llevat de l'alguerès, la pronúncia amb fusió del grup integrat per les dues fricatives labiodentals. Cal advertir, però, que aquest procés de fusió és inexistent en mallorquí i menorquí (31); quan el grup consonàntic es troba lluny de les síl·labes accentuades, és registra una pronúncia relaxada de l'element fricatiu (cf. *fotògraf feliç* [fu.,tə.ɣrəf.fə.'lis]). Recasens ([1991] 1996: 198) també apunta que segons quins parlants mallorquins presenten un primer element més tens en els casos de fricativa seguida de fricativa sorda ([ff]). Aquest element més tens també és perceptible en les seqüències de dues fricatives sonores i en el subdialecte menorquí.

(31)

<i>llev vidres</i>	/lev##vidr+z/	[lev.'vi.ðrəs] (*[le.'vi.ðrəs])
<i>fotògraf valent</i>	/fotogrəf##vələnt/	[fu.,tə.ɣrəv.və.'lənt] (*[fu.,tə.ɣrə.və.'lənt])
<i>agaf flors</i>	/gaf##fləs/	[gaf.'fləs] (*[ga.'fləs])
<i>fotògraf felix</i>	/fotogrəf##fəlis/	[fu.,tə.ɣrəf.fə.'lis] (*[fu.,tə.ɣrə.fə.'lis])

També és possible la realització [b̞v] en alguns parlants menorquins (Maó) quan la fricativa labiodental que segueix és sonora (cf. *llev vidres* [le.b.'b̞vi.ðrəs]).

Segons Recasens ([1991] 1996), quan la consonant que segueix la fricativa és sibilant, la resolució en mallorquí és [t̪f]~[d̪d̪z] i [t̪s]~[d̪d̪z] i la resolució en menorquí és manteniment amb assimilació opcional quan es tracta de la fricativa prepalatal. Tot i amb això, en menorquí també és possible la resolució [t̪s]~[d̪d̪z] quan la segona consonant és fricativa alveolar. Aquestes resolucions són especialment freqüents quan la consonant afectada es troba en una síl·laba àtona (cf. *fotògraf sord*), i quan la consonant en segona posició es prepalatal (veg. Pons 2000, per a un percentatge d'aquestes resolucions).

(32) Mallorquí i menorquí

<i>llev s'oli</i>	/lev##s#oli/	[let.'tsoli]
<i>llev sa camisa</i>	/lev##s+ə#kəmi+ə/	[,let.tsə.kə.'miə]
<i>fotògraf sord</i>	/fotogrəf##sord/	[fu.,tə.ɣrət.'tsort]
<i>fotògraf jove</i>	/fotogrəf##zov+ə/	[fu.,tə.ɣrəd.'d̪zo.və]

També es registra una realització oclusiva del segment fricatiu labiodental en les varietats menorquines (de Maó i Alaior), especialment quan el grup va seguit de fricativa alveolar (veg. Pons 2000, per a un percentatge d'aquestes resolucions).

(33) Menorquí (Maó i Alaior)

<i>llev s'oli</i>	[lep.'sə.li]
<i>llev sa camia</i>	[,lep.sə.kə.'mi.ə]
<i>llev xua</i>	[lep.'ʃu.ə]
<i>agaf xampany</i>	[,gəp.t̪əm.'pəŋ]
<i>llev gerros</i>	[leb.'zɛ.rus]
<i>agaf jersey</i>	[,gəb.zər.'ses]

Les seqüències heteromòrfiques que en posició final es resolen sense assimilació (cf. *fotògrafs* [fo.'tə.ɣrəfs]) poden presentar realitzacions amb africada quan segueix un mot que comença en vocal (cf. *fotògrafs esperen* [fu,'tə.ɣrəd.ðzəs.'pe.rən]). En aquests casos, també és possible un pronúncia amb elisió de la fricativa (cf. [fu,'tə.ɣrə.zəs.'pe.rən]).

6.1.2.2.1.3.3. Fricativa labiodental + nasal

6.1.2.2.1.3.3.1. Nivell lèxic

La majoria de mots que inclouen seqüències de fricativa labiodental seguida de nasal són manllevats o d'origen culte (*FNAC*, *dafne*). Com a curiositat, és interessant constatar com pronuncien els mallorquins i els menorquins el mot *FNAC*, amb assimilació de la [f] a la nasal següent, després d'un procés d'epèntesi inicial: l'*FNAC*, [lən.'nak]~[lən.'nac].

6.1.2.2.1.3.3.2. Nivell postlèxic

Recasens ([1991] 1996) dona la solució sense assimilació de mode en les seqüències de fricativa labiodental més consonant nasal en el cas del menorquí; és possible trobar casos amb assimilació, però, en una parla ràpida i poc acurada. És cert, però, que hi ha una major resistència a l'assimilació en aquests casos respecte dels casos amb oclusiva en segona posició (veg. Pons 2000, per a un percentatge d'aquestes resolucions). En aquest sentit, cal recordar que en estudis anteriors (Mohanani 1993, Ohala 1990) s'ha demostrat que les consonants oclusives solen desencadenar processos d'assimilació amb més freqüència que no pas les consonants nasals. De la mateixa manera que ocorria en el cas de les seqüències de fricativa labiodental seguida d'oclusiva, hi ha una major tendència a l'assimilació quan la nasal és labial que no pas quan la nasal és alveolar. Així mateix, quan la consonant nasal és palatal, hi ha una major tendència a l'assimilació en menorquí, de manera paral·lela al comportament que presenten les seqüències de fricativa alveolar seguida de lateral palatal (veg. el § 6.1.2.2.1.4.2) (veg. Pons 2000, per a un percentatge d'aquestes resolucions en funció de la naturalesa de les consonants implicades).

6.1.2.2.1.3.4. Fricativa labiodental + líquida

En les seqüències de labiodental més consonant líquida aquest tipus d'assimilacions de mode d'articulació són força freqüents a Menorca i sistemàtiques a Mallorca. Atès que el menorquí presenta més variació, s'analitzarà com es comporta aquest dialecte.

Els grups integrats per fricativa més vibrant es resolen amb assimilació en totes les poblacions menorquines (*agaf roses* [gar.'rɔ.zəs]), llevat de Maó i Alaior, en què ha estat més freqüent la solució sense assimilació ([gav.'rɔ.zəs]). L'assimilació ha estat general a totes les poblacions, però, quan la síl·laba en què es troba la consonant implicada és àtona (cf. *fotògraf rar* [fu.ᵛtɔ.γrɐr.'ra.ru]).

Pel que fa a les seqüències de fricativa seguida de lateral, és més freqüent l'assimilació quan la lateral és palatal que quan és alveolar, de la mateixa manera que ocorre en les seqüències de fricativa alveolar seguida de lateral o nasal. D'altra banda, si la síl·laba en què es troba la fricativa és àtona l'assimilació és més freqüent (cf. *agaf làmines* [gav.'la.mi.nəs]~[gal.'la.mi.nəs] vs. [fu.ᵛtɔ.γrɐl.'lɔ.ku]).

6.1.2.2.1.3.5. Fricativa labiodental + semivocal

Quan una fricativa labiodental va seguida de semivocal pot assimilar-ne el mode d'articulació en les seqüències que són heterosil·làbiques. Recasens ([1991] 1996) només dona la solució amb assimilació opcional en el cas del mallorquí ([jj]) i ofereix el grup inalterat com a solució opcional en mallorquí i com a solució obligatòria en menorquí. En menorquí també és possible, però, un procés d'assimilació total, especialment a Ciutadella i Ferreries. Segons les nostres enquestes, l'assimilació de mode és força freqüent en aquestes seqüències. També s'han registrat pronúncies amb relaxament de la consonant fricativa labiodental:

(34) Mallorquí

<i>agaf iots</i>	[ʝaj.'jɔts] ~ [jav.'jɔts] ~ [ja ^v .'jɔts] ~ [ʝaf.'jɔts]
<i>llev iogurts</i>	[ᵛʎej.jo.'γurs] ~ [ᵛʎev.jo.'γurs] ~ [ᵛʎe ^v .jo.'γurs] ~ [ᵛʎef.jo.'γurs]
<i>software</i>	['sow.wɛr]
<i>agaf ulleres</i>	[gaw.'we.rəs]

(35) Menorquí

<i>agaf iates</i>	[gav.'ja.tes] ~ [gaf.'ja.tes] (pertot) [gad.'ja.tes] (Ciutadella, Ferreries, es Migjorn) [gaj.'ja.tes] (Ciutadella, Ferreries)
<i>llev iogurts</i>	[,ʎev.jo.'ɣurs] ([,ʎef.jo.'ɣurs]) (pertot) [,ʎed.jo.'ɣurs] (Ciutadella, Ferreries, es Migjorn) [,ʎej.jo.'ɣurs] (Ciutadella, Ferreries)
<i>software</i>	[¹ sow.wer]
<i>agaf ulleres</i>	[gaw.'we.rəs]

6.1.2.2.1.4. Fricativa alveolar + consonant

6.1.2.2.1.4.1. Fricativa alveolar + nasal

En el seu estudi de 1934, Moll afirmava que quan una consonant fricativa alveolar va seguida de consonant nasal pot assimilar-s'hi en mode d'articulació. La resta de descripcions dedicades al mallorquí (Alcover 1908-1909, Bibiloni 1983) no fan referència a aquestes assimilacions. Recasens ([1991] 1996) recull aquests casos, i precisa que aquestes assimilacions es desencadenen després d'un procés de debilitament de la consonant fricativa seguida de nasal. Dols (1993b), per la seva banda, dubta de l'existència d'aquestes assimilacions en mallorquí i de fet les descarta en la seva anàlisi. De les nostres dades es desprèn que aquest procés, que alterna amb el manteniment de la fricativa i amb el rotacisme en el cas del mallorquí, és prou freqüent a Mallorca, i que depèn de factors com ara el tempo de parla, el registre o l'informant. L'assimilació és més freqüent, d'altra banda, quan la nasal és alveolar o palatal que no pas quan és labial. En menorquí, aquestes assimilacions són inexistents, tant en el nivell lèxic com en el nivell postlèxic.

6.1.2.2.1.4.1.1. Nivell lèxic

En posició interior de mot, en què es demanaven els mots *asma*, *fantasma*, *alcoholisme*, *asmàtic* i *Bòsnia*, només en el cas de *fantasma* s'ha trobat la realització amb assimilació en un informant d'Inca. En la resta de mots o bé hi ha hagut rotacisme o bé s'ha mantingut el grup inalterat. En posició final de mot és possible trobar seqüències de fricativa alveolar seguida de nasal en algunes primeres persones singulars del present d'indicatiu (*enfurism*, *entusiasm*, etc.). Cap dels informants enquestats, però, ha

presentat la solució amb assimilació de mode (veg. el § 6.2.1.3, on es tracta el rotacisme). En menorquí, aquest tipus d'assimilacions són inexistents.

6.1.2.2.1.4.1.2. Nivell postlèxic

L'assimilació és prou freqüent, en canvi, en el nivell postlèxic, especialment en les seqüències de mots adjacents i quan la nasal és alveolar o palatal (veg. Pons 2000 per a una percentatge d'aquestes resolucions):

(36) Mallorquí

<i>desnatada</i>	/dəs##nat+a+d+ə/	[dəz.nə.'ta.ðə] ~ [dən.nə.'ta.ðə] ~ [dəɪ.nə.'ta.ðə]
<i>desnivell</i>	/dəs##niveɫ/	[dəz.ni.'veɫ] ~ [dən.ni.'veɫ] ~ [dəɪ.ni.'veɫ]
<i>desmoralitzat</i>	/dəs##moral+idz+a+d/	[dəz.mo.ra.lid.'d̪zət] ~ [dəɪ.mo.ra.lid.'d̪zət]
<i>desmaquillar</i>	/dəs##məkiɫ+a+r/	[dəz.mə.ki.'ɫa] ~ [dəɪ.mə.ki.'ɫa]

(37) Mallorquí

<i>tingués nassos</i>	/təŋ+e+s##nas+z/	[təŋ.gez.'na.sus]~[təŋ.geɪ.'na.sus]~[təŋ.gen.'na.sus]
<i>hagués niguls</i>	/əg+e+s##nigul+z/	[ə.ɣez.ni.'ɣuls]~[ə.ɣeɪ.ni.'ɣuls]~[ə.ɣen.ni.'ɣuls]
<i>fes nosa</i>	/fa+z##nɔz+ə/	[faz.'nɔ.zə]~[faɪ.'nɔ.zə]~[faz.'nɔ.zə]

6.1.2.2.1.4.1.3. Seqüències amb clítics

Tant en mallorquí com en menorquí, és sistemàtica l'assimilació de la fricativa alveolar dels clítics *mos* i *vos* seguits de clíctic que comença en nasal:

(38) Mallorquí i menorquí

<i>anam-mos-nos</i>	[nə.mun.'nos]
<i>anau-vos-nos</i>	[nəw.vun.'nos]~[nə.vun.'nos]

També és freqüent un fenomen d'elisió de la fricativa alveolar final dels clítics *mos* i *vos* seguits del clíctic *en*; aquest fenomen es dona en totes les varietats del balear:

(39) Balear

<i>mos n'anam</i>	[mu.nə.'nam] (~[mu.rə.'nam])
<i>mos ne du</i>	[mu.nə.'ðu]
<i>vos n'anau</i>	[vu.nə.'naw] (~[vu.rə.'naw])

6.1.2.2.1.4.2. Fricativa alveolar + lateral

En mallorquí i menorquí, quan una consonant fricativa alveolar va seguida de consonant lateral alveolar en pot assimilar el mode d'articulació. Les descripcions anteriors d'aquests contactes, però, no són pas coincidents. De fet, ni en el treball d'Alcover (1908-1909) ni en l'estudi de Moll (1934) dedicat a la fonètica mallorquina no s'hi fa referència. Bibiloni (1983: 178), en canvi, sí que s'hi refereix i afirma que en mallorquí davant de [l] (i de [ʎ]) la *s* s'hi assimila completament. En l'estudi sobre el ciutadellenc, Moll (1932: 14) esmenta que en aquesta varietat hi ha assimilació de *s* quan aquesta va seguida de lateral alveolar (cf. *es literat* [ə.l.i.tə.'rat]). Recasens ([1991] 1996: 272-273) dóna la solució amb assimilació i sense assimilació tant en el cas del mallorquí com en el cas del menorquí. Les nostres enquestes indiquen, també, certa variació pel que fa aquest procés.

Quan la fricativa alveolar precedeix la lateral palatal, l'assimilació és molt més freqüent que quan precedeix la lateral alveolar. En aquest cas, Moll (1934: 34) sí que es refereix a aquest tipus d'assimilacions en el cas del mallorquí i puntualitza que dels dos subjectes analitzats, només el més jove presenta l'assimilació a la lateral palatal. Quant a l'estudi sobre el menorquí (1932), l'autor fa esment d'aquest tipus d'assimilacions (*traslladar* [trəʎ.kə.'ða]). Recasens ([1991] 1996) ofereix les dues solucions, amb assimilació i sense assimilació, tant per al mallorquí com per al menorquí. Les nostres dades ens indiquen, però, que aquestes assimilacions són pràcticament sistemàtiques en totes les poblacions enquestades de tots dos dialectes, tant entre mots (*aferres llibres*) com entre clític i mot (*es llibre*).

6.1.2.2.1.4.2.1. Nivell lèxic

Són pocs els mots que contenen grups de fricativa alveolar seguida de lateral alveolar (*eslau, iugoslau, islandès, islam, legislar, slip*). La poca freqüència d'ús d'aquests mots segurament ha afavorit realitzacions sense assimilació, si bé s'ha registrat algun cas amb assimilació en mallorquí (cf. *iugoslau* [ju.ɣul.'law]).

6.1.2.2.1.4.2.2. Nivell postlèxic

L'assimilació de mode d'aquests grups és més freqüent en el nivell postlèxic, tant en les formes prefixades com en les seqüències de mots adjacents; en aquest darrer cas, l'assimilació depèn del tempo de parla i del registre.

6.1.2.2.1.4.2.2.1. Formes prefixades i compostes

(40) Mallorquí i menorquí

trasladar /trəs##lad+a+r/ [trəl.lə.'ða] ~ [trəz.lə.'ða]
dislèxia /dis##ləksi+ə/ [dil.'lə.tʃjə] ~ [diz.'lə.tʃjə]

6.1.2.2.1.4.2.2.2. Mots adjacents

(41) Mallorquí i menorquí

posàs límits /pɔz+a+s##limit+z/ [pu.zal.'li.míts] ~ [pu.zaz.'li.míts]
posàs lliris /pɔz+a+s##liri+z/ [pu.zaλ.'li.ris] ~ [pu.zaz.'li.ris]

6.1.2.2.1.4.2.3. Seqüències amb clítics

Les seqüències que impliquen un clíctic són encara més propenses a realitzar-se amb assimilació:

(42) Mallorquí i menorquí

es literat /s#litər+a+d/ [əl.li.tə.'rat]
es llum /s#lum/ [əλ.'lum]

Cal destacar, també, l'elisió de la *s* dels proclítics *mos* i *vos* quan aquests van seguits del clíctic *la* en menorquí (43a). D'altra banda, és possible trobar solucions amb assimilació en les seqüències enclíctiques formades pels pronoms *mos* i *vos* seguits del clíctic *la* (43b).

(43) Menorquí

a. *mos la du* [mu.lə.'ðu]
vos la du [vu.lə.'ðu]
b. *comprau-vos-la* [kum.,prəw.vul.'lɛ]

6.1.2.2.1.4.3. Fricativa alveolar + ròtica

Tant en mallorquí com en menorquí és obligatòria l'assimilació de mode de la fricativa alveolar a la ròtica següent. Aquest fenomen es dona tant en el nivell lèxic (44) com en el nivell postlèxic (45).

(44) Mallorquí i menorquí [*]

Israel /izɾəɛl/ [ir.rə.'ɛl]

(45) Mallorquí i menorquí

desraó /dəs##ɾəon/ [dər.rə.'o]

és rar /ɛz##ɾar+u/ [ɛr.'ra.ru]

6.1.2.2.1.4.4. Fricativa alveolar + semivocal

Segons Recasens ([1991] 1996: 272), és possible en mallorquí en la parla ràpida l'elisió de la fricativa quan aquesta va seguida de semivocal. Tal com fa notar Dols (1993b: 82), més que una elisió, es tracta d'un fenomen d'assimilació, que dona com a resultat una seqüència [jj]. Aquest tipus d'assimilacions també són possibles en menorquí en un tempo de parla ràpid.

(46) Mallorquí i menorquí (opcional)

es iates /s+z##jat+e+z/ [əj.'ja.tes]

sis iates /siz##jat+e+z/ [sij.'ja.tes]

6.1.2.2.1.5. Nasal no palatal + consonant

6.1.2.2.1.5.1. Nasal no palatal + semivocal

Les seqüències de nasal no palatal seguida de semivocal es resolen o bé amb un procés d'assimilació regressiva de lloc d'articulació (veg. el § 6.1.1.1.1.7) o bé amb un procés d'assimilació regressiva de mode d'articulació. Recasens ([1991] 1996: 252, 257) ofereix la solució amb assimilació regressiva de lloc ([ɲj]) o amb assimilació regressiva de mode ([jj]) en el cas del mallorquí. Segons l'autor també és possible una pronúncia

simplificada del grup assimilat ([jj] → [j]). Dols (1993b: 81) dubta de l'existència d'aquest tipus d'assimilacions en mallorquí. Per al menorquí, Recasens ([1991] 1996: 252, 257) ofereix la solució amb assimilació regressiva de lloc quan la consonant en posició implosiva és nasal alveolar; quan la nasal és labial, l'autor ofereix la solució sense assimilació ([mj]) o amb assimilació regressiva de lloc ([nj]). De les nostres enquestes es desprèn que aquestes seqüències es resolen amb assimilació regressiva de lloc sistemàtica en menorquí ([nj]), independentment de la qualitat segmental de la consonant en posició de coda, o bé amb assimilació regressiva de mode d'articulació ([jj]), especialment en un registre col·loquial:

(47) Mallorquí i menorquí (col·loquial)

a	<i>menjam iogurts</i>	/mənʒ+a+m##jogurt+z/	[mən.ɹaj.jo.'ɣurs]
	<i>fan ioga</i>	/fa+n##jog+ə/	[faj.'jo.ɣə]
	<i>tenc iogurts</i>	/teng##jogurt+z/	[,tej.jo.'ɣurs]
b	<i>cinc iates</i>	/sink##jate+z/	[sij.'ja.tes]
	<i>cinc iogurts</i>	/sink##jogurt+z/	[sij.jo.'ɣurs]

Cal destacar, finalment, que la [n] seguida de [j] homosil·làbica es pot realitzar en menorquí com a [ɲ]: (*e*) *n'hi ha molts* [ə.ɲa.'mols].

6.1.2.2.1.5.2. Nasal no palatal + lateral

En mallorquí i menorquí, els contactes entre nasal i lateral se solen resoldre amb una assimilació de mode, que dóna com a resultat una lateral geminada: [ll], [λλ]. En l'estudi de Moll (1934: 29), es fa referència a aquest procés en mallorquí: «Si la inicial que segueix a la nasal és una *l*, la nasal pot arribar a assimilar-s'hi no sols en quant al punt d'articulació sinó també en quant a la manera d'articulació, convertint-se en lateral: *com les vaig haver* = kól læz vaj və (54, 3).» Pel que fa al menorquí, Moll (1932: 14) ofereix la solució sense assimilació de mode, però amb assimilació de lloc d'articulació. De les nostres enquestes es dedueix que l'assimilació de mode és possible en totes dues varietats dialectals, si bé també és possible —tot i que menys freqüent— que aquests contactes es resolguin amb assimilació de lloc d'articulació.

(48) Mallorquí i menorquí

<i>miram la mar</i>	/mir+a+m##l+ə#mar/	[mi.ɾal.lə.'ma]
<i>resam l'Ave Maria</i>	/rez+a+m##l#ave##məri+ə/	[rə.ɟal.la.ve.mə.'ri.ə]
<i>compram llibres</i>	/kompr+a+m##liβr+z/	[kum.praɫ.'li.βrəs]
<i>tenen llibres</i>	/ten+ə+n##liβr+z/	[te.nəɫ.'li.βrəs]

6.1.2.2.1.6. Ròtica + consonant

6.1.2.2.1.6.1. Ròtica + nasal alveolar

En mallorquí quan una ròtica precedeix una nasal, en pot assimilar el mode d'articulació. Moll (1934: 34) fa referència a la reducció a [n] del grup [rn] en posició final de mot: *com un torn* [kə.muɲ.'ton], *que no torn* [kə.no.'ton]. Recasens ([1991] 1996: 330) ofereix la mateixa solució per a aquests grups finals (*carn* ['kan], *pern* ['pen]), si bé precisa que l'origen d'aquestes realitzacions podria ser un procés d'assimilació de mode. Tal com apunta Dols (1993b), no es tracta d'un procés de reducció sinó d'assimilació de la consonant ròtica a la nasal següent, que dona com a resultat una nasal geminada. De fet, la pronúncia sense simplificació, és la pronúncia més usual en mallorquí. Segons Dols, aquestes assimilacions es donen opcionalment només en posició final. A continuació s'esbossa el quadre de realitzacions que es desprèn de les nostres enquestes.

6.1.2.2.1.6.1.1. Nivell lèxic

6.1.2.2.1.6.1.1.1. Posició interior de mot

En posició interior de mot, es registren solucions amb assimilació en mallorquí, si bé són poc freqüents (cf. *escarnir* [əs.kən.'ni]; *tornassis* [ton.'na.sis]).

6.1.2.2.1.6.1.1.2. Posició final de mot

En posició final de mot, aquestes assimilacions són més freqüents, per bé que no sistemàtiques; l'acompliment del procés depèn del parlant, i fins i tot pot variar en un mateix parlant (veg. Pons 2000, per a un percentatge exacte d'aquestes resolucions):

(49) Mallorquí

<i>hivern</i>	/ivɛrn/	[i.'vɛnn] ~ [i.'vɛrn]
<i>forn</i>	/forn/	[ˈfɔnn] ~ [ˈfɔrn]
<i>pern</i>	/pɛrn/	[ˈpɛnn] ~ [ˈpɛrn]
<i>etern</i>	/ətɛrn/	[ə.'tɛnn] ~ [ə.'tɛrn]

Quan per formació de plural s'afegeix una -s a les seqüències de ròtica seguida de nasal, la consonant que es manté és la nasal (50a), contravenint el comportament general del subdialecte, que elideix la consonant en segona posició (50b).

(50) Mallorquí

a.	<i>hivern</i>	/ivɛrn+z/	[i.'vɛns]
	<i>forn</i>	/forn+z/	[ˈfɔns]
	<i>pern</i>	/pɛrn+z/	[ˈpɛns]
	<i>etern</i>	/ətɛrn+z/	[ə.'tɛns]
b.	<i>marcs</i>	/mark+z/	[ˈmars]
	<i>serps</i>	/serp+z/	[ˈsɛrs]

Per explicar aquest comportament, Dols & Wheeler (1996) proposen que, per a la formació del plural, es parteix de la forma opcional amb assimilació ([ˈpɛnn]) i que, per formació de plural o per fonètica sintàctica, el segon segment de la geminada s'elideix, tal com s'esdevé a *serps* [ˈsɛrs]. Aquesta no és, però, l'explicació més adequada per justificar aquest comportament, ja que les seqüències integrades per [r] més nasal labial ([rm]) es comporten de la mateixa manera (cf. *dorms* [ˈdɔns]; *reform ca meva* [rə.foŋ.kə.'me.və]), tot i que no operi l'assimilació en posició final (cf. *reform* [rə.'form], *dorm* [ˈdɔrm]). El comportament especial de les seqüències [rn] i [rm] s'ha de relacionar més aviat amb la necessitat de preservar el segment nasal (veg. el § 6.3.1.2).

A Menorca aquestes assimilacions no es donen mai; en posició final, però, és freqüent la realització feble de la *n*, i de vegades aquesta fins i tot es pot elidir; l'elisió

és prou freqüent quan segueix la -s de plural i obligatòria quan segueix un mot que comença en consonant (51) (veg. el § 6.3.1.2):

(51) Menorquí

<i>pern</i>	/pɛrn/	[ˈpɛrn] ([ˈpɛrn]) ~ [ˈpɛr] ~ [ˈpɛr ⁿ]
<i>perns</i>	/pɛrn+z/	[ˈpɛrs] ([ˈpɛrs]) ~ [ˈpɛrns]
<i>pern tort</i>	/pɛrn##tɔr+t/	[pɛr.ˈtɔrt] ~ [pɛr.ˈtɔrt]

6.1.2.2.1.6.1.2. Nivell postlèxic

En un estil de parla poc acurat, és possible un procés d'assimilació de mode de la ròtica a la nasal alveolar següent en mallorquí. L'assimilació en aquest context, però, no es tan freqüent com en posició final (per a un percentatge exacte d'aquestes resolucions, vegeu Pons 2000):

(52) Mallorquí

<i>bar nocturn</i>	/bar##nokturn/	[,bar.not.ˈturn] ~ [,ban.not.ˈtunn]
<i>mir neu</i>	/mir##new/	[min.ˈnew] ~ [mir.ˈnew]

6.1.2.2.1.6.1.3. Seqüències amb clítics

Pel que fa a les seqüències de verb en infinitiu més pronom enclític *en* (*comprar-ne*), és molt freqüent l'assimilació de la bategant final del verb a la [n] inicial del clític. Alcover (1908-1909: 277) ja es va referir a aquestes assimilacions en el nivell del grup clític en balear.

(53) Balear

<i>comprar-ne</i>	/konpr+a+r#n/	[kom.prən.ˈnə] ~ [kum.prən.ˈnɛ] ~ [kum.prən.ˈnɛ]
<i>fer-ne</i>	/fɛr#n/	[fɛn.ˈnə] ~ [fən.ˈnɛ] ~ [fən.ˈnə]

6.1.2.2.1.6.2. Ròtica + lateral

En mallorquí i menorquí, quan una ròtica va seguida de consonant lateral pot assimilar-ne el mode d'articulació. Moll (1934: 17) es referia al fenomen en el

termes següents: «El grup *rl* se redueix a *ll*: *mirar-lo* = *mirəłłó* (33, 4); *dar-li* = *dəłłi* (59, 4); *parlaria* = *pəłłəriá* (12, 4); els mots *əłłót* (35, 1), *əłłətə* (1, 1), pronunciats així a tota Mallorca i Menorca, representen un antic *arlot* que es troba usat per Ramon Llull, Eiximenis, Jaume Roig, etc.». Una altra forma del mallorquí i el menorquí, en què aquest procés també ha quedat lexicalitzat és *mèrlera* ‘merla’, pronunciat sempre [*məl.lə.rə*]~[*məl.lə.rə*]. Bibiloni (1983), fent referència al contacte entre ròtica i consonant, afirma que davant de *l* la vibrat s’hi assimila completament. Quant al menorquí, Moll (1932: 14) no es refereix explícitament al contacte entre ròtica i lateral, si bé es pot deduir de l’afirmació següent: «Una final (que no sigui *ł* o *l*), posada en contacte amb una inicial lateral, s’assimila a aquesta [...]». Recasens ([1991] 1996) ofereix les solucions amb assimilació i sense assimilació tant per al mallorquí com el menorquí. A continuació, es detallen les realitzacions que es desprenen de les nostres enquestes.

6.1.2.2.1.6.2.1. Nivell lèxic

6.1.2.2.1.6.2.1.1. Posició interior de mot

En posició interior de mot és força freqüent l’assimilació en mallorquí; aquest procés sol afectar, sobretot, mots d’ús freqüent (veg. Pons 2000, per a un percentatge exacte d’aquestes resolucions):

(54) Mallorquí

<i>parlar</i>	/parl+a+r/	[pəl.'la]
<i>perla</i>	/pɛr+l+ə/	[pəl.lə]
<i>Xarlot</i>	/ʃərłɔt/	[ʃər.'lɔt] ~ [ʃəl.'lɔt]
<i>Carles</i>	/karłəs/	[kəl.ləs]
<i>irlandesa</i>	/irłənd+ɛz+ə/	[il.ləŋ.'dɛ.zə] ~ [ir.ləŋ.'dɛ.zə]

En menorquí, en canvi, aquests contactes se solen resoldre sense assimilació, si bé és possible trobar solucions amb assimilació en mots en què aquest procés ha quedat lexicalitzat (cf. *parlar* [pəl.'la]; *Carlos* [kəl.los]).

6.1.2.2.1.6.2.1.2. Posició final de mot

En posició final de mot, també és possible trobar solucions amb assimilació, tant en mallorquí com en menorquí. Segons Dols (1993b), en mallorquí, l'assimilació de la ròtica a la lateral alveolar és obligatòria en aquesta posició.

(55) Mallorquí i menorquí

parl /parl/ [ˈpall]

6.1.2.2.1.6.2.2. Nivell postlèxic

6.1.2.2.1.6.2.2.1. Formes prefixades i compostes

A Mallorca, aquestes assimilacions també operen en formes prefixades i compostes, la qual cosa indica que encara es tracta d'un procés més o menys productiu en aquesta varietat.

(56) Mallorquí

interlocutor /inter##lokut+or/ [iŋ.ter.lo.ku.'to] ~ [iŋ.tel.lo.ku.'to]

6.1.2.2.1.6.2.2.2. Mots adjacents

En mallorquí, també és possible trobar solucions amb assimilació en seqüències de mots, tot i que és prou difícil trobar mots acabats en ròtica en aquesta varietat dialectal. En menorquí, aquestes assimilacions no es donen mai. Mentre que l'assimilació de la ròtica a la lateral alveolar és prou freqüent, es registra certa resistència a l'assimilació quan la lateral és palatal (cf. *mir llibres* [mir.'li.βrəs]).

(57) Mallorquí

esper l'amo /sper##l#am+o/ [əs.ɾel.'la.mo]
militar l'ha morta /milit+ar##l#a#mɔrt+ə/ [mi.li.ɾal.la.'mɔr.tə]

6.1.2.2.1.6.2.3. Seqüències amb clítics

Tant en mallorquí com en menorquí, és molt freqüent l'assimilació de la ròtica final dels verbs en infinitiu a la lateral inicial dels clítics *la* i *lo*.

(58) Mallorquí i menorquí

comprar-lo /konpr+a+r#lo/ [kom.prəl.'lo] (~ [kum.prəl.'lo])
comprar-la /konpr+a+r#l+ə/ [kom.prəl.'lə] (~ [kum.prəl.'lɛ])
esperar-lo /sper+a+r#lo/ [əs.pe.rəl.'lo] (~ [əs.pe.rəl.'lo])

L'assimilació també sol afectar la ròtica final de la preposició *per* seguida de lateral (*per l'amor de déu* [pəl.lə.ɾmɔr.ðə.'ðew]; *per la mare de Déu* [pəl.lə.ɾma.rə.ðə.'ðew]), si bé en mallorquí també és possible l'elisió d'aquesta consonant (cf. [pə.lə.ɾmɔr.ðə.'ðew]).

6.1.2.2.2. Anàlisi

6.1.2.2.2.1. Introducció

En els punts que segueixen s'assaja una anàlisi del procés d'assimilació regressiva de mode d'articulació del balear. Abans, però, es fa un breu repàs de les anàlisis que s'han desenvolupat en el marc del generativisme clàssic i de la fonologia autosegmental per donar compte d'aquest fenomen.

6.1.2.2.2.2. La fonologia generativa clàssica i l'assimilació de mode

L'assimilació de mode d'articulació en català ha estat poc tractada en el marc del generativisme clàssic. Bonet & Lloret (1998: 149-151) tracten, des d'aquesta perspectiva, el procés d'assimilació regressiva de mode d'articulació que pot afectar, optativament, tota oclusiva final seguida de nasal o lateral homorgàniques en català central (1), i ho fan a través d'una regla com la de (2), la qual prediu que tota oclusiva es lateralitza o nasalitza quan va seguida de lateral o nasal homorgàniques. Aquest procés d'assimilació regressiva de mode d'articulació és d'aplicació postlèxica i opera després del procés d'assimilació regressiva de lloc d'articulació que afecta les oclusives dentals, ja que l'homorganicitat de les consonants implicades és una condició indispensable perquè operi l'assimilació regressiva de mode d'articulació.

(1) Central (Bonet & Lloret 1998)

<i>sap música</i>	/sab##muzik+ə/	[sam.¹mu.zi.kə]
<i>ciutat meravellosa</i>	/siwtad##mərəbeʎ+oz+ə/	[siw.¹tam.mə.rə.βə.¹ʎo.zə]
<i>fred nefast</i>	/fred##nəfast/	[¹frɛn.nə.¹fast]
<i>pot lamentar</i>	/pəd##ləment+a+r/	[¹pəl.lə.mən.¹ta]
<i>soldat llicenciat</i>	/suldat##ʎisensi+a+d/	[su]¹daʎ.ʎi.sən.¹sjat]

(2) Regla d'assimilació regressiva de mode d'articulació (Bonet & Lloret 1998: 149)

$$\left[\begin{array}{c} \text{-sont} \\ \text{-cont} \\ \alpha\text{PA} \end{array} \right] \rightarrow \left\{ \begin{array}{c} [+nas] \\ [+lat] \end{array} \right\} / \text{---} \left[\begin{array}{c} \left\{ \begin{array}{c} +nas \\ +lat \end{array} \right\} \\ \alpha\text{PA} \end{array} \right]$$

Un dels problemes d'aquest tipus d'anàlisi, que cal atribuir al model teòric, és que una regla d'assimilació de mode d'articulació com la de (2) descriu el procés però no el justifica pas. D'altra banda, tampoc no queda justificat per què afecta les consonants oclusives i no pas la resta de consonants, ni tampoc per què afecta només les seqüències de consonants homorgàniques. Aquest tipus d'anàlisi, finalment, és insuficient per donar compte del comportament del mallorquí i el menorquí, en què l'assimilació de mode està estretament condicionada per un conjunt de factors (tipus de consonant en la posició de coda, tipus de consonant en la posició d'obertura) que depassen el potencial descriptiu i explicatiu que pugui tenir una regla fonològica: cal postular, en efecte, diferents regles d'assimilació de mode d'articulació en funció de la naturalesa de les consonants implicades, procediment que recau en la mera estipulació.

6.1.2.2.2.3. La fonologia autosegmental i l'assimilació de mode

Les mancances atribuïbles a l'anàlisi generativa clàssica pel que fa a l'assimilació regressiva de mode d'articulació es redueixen parcialment en la fonologia autosegmental: en aquest marc, és possible justificar per què el fenomen afecta un tipus de consonants i no pas unes altres. Referint-se al cas mallorquí, Palmada (1994a) argumenta que les oclusives i les fricatives labiodentals no estan especificades per al tret continu; això explica, segons l'autora, que aquestes consonants assimilin el mode d'articulació de la consonant següent en mallorquí (cf. *agaf pomes* [gap.'po.məs], *cap mort* [kam.'mɔrt]). La resta de consonants susceptibles d'experimentar assimilació regressiva de mode d'articulació (sibilants alveolars i nasals), però, queden excloses de l'anàlisi proposada per l'autora. Dols (1993b) també es refereix a l'assimilació regressiva de mode d'articulació en el marc de la fonologia autosegmental, i proposa una interpretació que es basa, en part, en la proposta de Palmada (1994a) i en les possibilitats de desencadenar el procés d'assimilació de mode de la consonant situada en la posició d'obertura. De forma similar a l'anàlisi de Palmada (1994a), l'autor proposa que les oclusives i les fricatives labiodentals no estan especificades pel que fa al mode d'articulació: l'especificació la reben per defecte quan es troben en posició final (*cap* ['kap], *baf* ['baf]) o en la posició d'obertura sil·làbica (*pau* ['paw], *fer* ['fe]), o bé a causa d'un procés d'escampament del mode d'articulació de la consonant situada a l'inici de la síl·laba següent (*cap mort* [kam.'mɔrt], *agaf mores* [gam.'mo.rəs]). El caràcter subespecificat de les oclusives i les fricatives labiodentals explica, segons l'autor, que la resta de consonants no s'assimilin mai a

les oclusives (*són quatre* [soŋ.'kwa.trə]) o a les fricatives labiodentals (*han fet* [aŋ.'fet]). D'altra banda, l'autor assumeix que l'especificació de mode d'articulació no es pot escampar quan aquesta depèn del lloc d'articulació; això és així, com s'ha vist en parlar de l'assimilació regressiva de lloc d'articulació (veg. el § 6.1.1.1.2.2), en el cas de les sibilants i en el cas de les laterals, i explica que les oclusives no s'assimilin al mode d'articulació quan precedeixen una consonant sibilant (*puc seure* [put.'tsew.rə]). El cas de les laterals és un xic més complicat, ja que, tot i que LATERAL és un mode d'articulació que, segons aquestes propostes, depèn del lloc d'articulació CORONAL, pot escampar-se en casos com ara *un líquid* o *pos líquid*. Segons l'autor, el fet que, en aquests casos, s'escampi el tret LATERAL cap a l'esquerra bloqueja que la consonant precedent estigui especificada pel que fa al mode d'articulació, i això explicaria l'assimilació regressiva de mode d'articulació en aquests casos. Pel que fa a les possibilitats assimilatòries de les laterals, l'autor proposa, seguint Palmada & Serra (1991), que aquestes es troben restringides pel seu lloc d'articulació CORONAL; això és, les laterals no poden perdre el seu lloc d'articulació CORONAL, fet que s'expressa a través de la dependència de LATERAL del node de punt d'articulació CORONAL.

Tant la proposta de Palmada (1994a) com la de Dols (1993b) pretenen explicar quines consonants es veuen afectades pel procés d'assimilació de mode a través d'una sofisticació considerable de les representacions dels segments. Aquestes propostes, tanmateix, tenen un caràcter explicatiu feble i fortament estipulatiu.

6.1.2.2.2.4. Nova proposta d'anàlisi en el marc de la teoria de l'optimitat

6.1.2.2.2.4.1. L'assimilació regressiva de mode en mallorquí i menorquí

6.1.2.2.2.4.1.1. Dades objecte d'anàlisi

En els punts anteriors s'ha pogut constatar que en mallorquí i menorquí les resolucions dels contactes consonàntics estan subjectes a força variabilitat pel que fa als canvis de mode d'articulació. Per tal de dur a terme l'anàlisi, doncs, caldrà abstraure un xic les dades. D'una banda, s'ha vist que en mallorquí i menorquí les consonants oclusives s'assimilen de manera sistemàtica al mode d'articulació de la consonant següent, llevat de quan van seguides de consonant sibilant o de consonant oclusiva, cas en què només s'assimilen al lloc d'articulació (3). Les consonants fricatives no sibilants s'assimilen, de manera opcional, al mode

d'articulació de la consonant següent; quan van seguides de sibilant, però, canvien el seu mode d'articulació fricatiu per un mode d'articulació oclusiu i n'assimilen el lloc d'articulació (4). Les consonants fricatives sibilants no palatals no solen assimilar-se al mode d'articulació de la consonant següent; només ho fan, de manera opcional, quan van seguides de líquida o de semivocal (5). Les consonants nasals mantenen el mode d'articulació menys quan van seguides de lateral i de semivocal, cas en què se solen assimilar al mode d'articulació (6). Les consonants laterals no assimilen mai el mode d'articulació de la consonant següent (7). Llevat d'alguns casos excepcionals, molts dels quals han quedat lexicalitzats (cf. *perla* [ˈpɛl.lə]), les consonants ròtiques solen preservar el seu mode d'articulació (8), si bé en mallorquí poden assimilar de manera opcional el mode d'articulació de la nasal alveolar, especialment en posició final (cf. *forn* [ˈfɔnn]), o de la lateral alveolar següent (cf. *interlocutor* [iŋ.tɛl.lo.ku.'to]). Finalment, també es resisteixen a l'assimilació regressiva de mode les semivocals (9). En el quadre següent, es destaquen amb ombrejat els casos en què hi ha assimilació de mode d'articulació. En aquest quadre s'ha prescindit de les resolucions dels contactes de ròtica seguida de lateral alveolar o nasal alveolar, ja que, tot i que es poden resoldre amb un procés d'assimilació de mode opcional, aquest és poc freqüent.

<i>C1</i>	<i>C2</i>	<i>Exemple</i>	<i>Mallorquí</i>	<i>Menorquí</i>
(3) OCLUSIVA	oclusiva	<i>cap tros</i> /kap##trɔs/	[kat.trɔs]	[kat.trɔs]
	fricativa labiodental	<i>cap fet</i> /kap##fet/	[kaf.'fet]	[kaf.'fet]
	fricativa sibilant	<i>cap so</i> /kap##sɔn/	[kat.'tsɔ]	[kat.'tsɔ]
	nasal	<i>cap nas</i> /kap##nas/	[kan.'nas]	[kan.'nas]
	lateral	<i>cap llit</i> /kap##lit/	[kaɫ.'lit]	[kaɫ.'lit]
	ròtica	<i>cap ram</i> /kap##ram/	[kar.'ram]	[kar.'ram]
	semivocal	<i>cap iot</i> /kap##jɔt/	[kaj.'jɔt]	[kaj.'jɔt]
(4) FRICATIVA LABIODENTAL	oclusiva	<i>agaf pa</i> /gaf##pan/	[gap.'pa]	[gap.'pa]
	fricativa labiodental	<i>agaf fulls</i> /gaf##fuj+z/	[gaf.'fujɫ]	[gaf.'fujɫ]
	fricativa sibilant	<i>agaf sal</i> /gaf##sal/	[gat.'tsal]	[gat.'tsal]
	nasal	<i>agaf mel</i> /gaf##mɛl/	[gam.'mɛl]	[gam.'mɛl]
	lateral	<i>agaf llet</i> /gaf##lɛt/	[gaɫ.'lɛt]	[gaɫ.'lɛt]
	ròtica	<i>agaf rams</i> /gaf##ram+z/	[gar.'rans]	[gar.'rams]
	semivocal	<i>agaf iots</i> /gaf##jɔt+z/	[gaj.'jɔts]	[gaj.'jɔts]
(5) FRICATIVA SIBILANT	oclusiva	<i>fas por</i> /fa+z##pɔr/	[fas.'pɔ]	[fas.'pɔ]
	fricativa labiodental	<i>fas fum</i> /fa+z##fum/	[fas.'fum]	[fas.'fum]
	fricativa sibilant	<i>fas suc</i> /fa+z##suk/	[fat.'tsuk]	[fat.'tsuk]
	nasal	<i>fas nosa</i> /fa+z##nɔz+ə/	[faz.'nɔ.zə]	[faz.'nɔ.zə]
	lateral	<i>fas llum</i> /fa+z##lum/	[faɫ.'lum]	[faɫ.'lum]
	ròtica	<i>fas riure</i> /fa+z##riw+r/	[far.'riw.rə]	[far.'riw.rə]
	semivocal	<i>fas iogurts</i> /fa+z##jogurt+z/	[faj.jo.'ɣurs]	[faj.jo.'ɣurs]
(6) NASAL	oclusiva	<i>són cars</i> /so+n##kar+z/	[soŋ.'kas]	[soŋ.'kas]
	fricativa labiodental	<i>són fredes</i> /so+n##frəd+z/	[soŋ.'frɛts]	[soŋ.'frɛts]
	fricativa sibilant	<i>som set</i> /so+m##set/	[son.'set]	[son.'set]
	lateral	<i>són lllits</i> /so+n##lit+z/	[soɫ.'lits]	[soɫ.'lits]
	ròtica	<i>som rics</i> /so+m##rik+z/	[son.'rits]	[son.'riks]
	semivocal	<i>són iots</i> /so+n##jɔt+z/	[soj.'jɔts]	[soj.'jɔts]
(7) LATERAL	consonant	<i>sol post</i> /sɔl##pɔs+t/	[sɔl.'pɔst]	[sɔl.'pɔst]
		<i>sol fer</i> /sɔl##fe+r/	[sɔl.'fe]	[sɔl.'fe]
		<i>sol rebre</i> /sɔl##rɛb+r/	[sɔl.'rɛ.βrə]	[sɔl.'rɛ.βrə]
		<i>vol iots</i> /vɔl##jɔt+z/	[vɔɫ.'jɔts]	[vɔɫ.'jɔts]
(8) RÒTICA	consonant	<i>mir pisos</i> /mir##piz+z/	[mir.'pi.zus]	[mir.'pi.zus]
		<i>mir flors</i> /mir##flɔr+z/	[mir.'flɔs]	[mir.'flɔs]
		<i>mir rams</i> /mir##ram+z/	[mir.'rans]	[mir.'rams]
		<i>mir iots</i> /mir##jɔt+z/	[mir.'jɔts]	[mir.'jɔts]
(9) SEMIVOCAL	consonant	<i>vull pots</i> /vuj##pɔt+z/	[vuj.'pɔts]	[vuj.'pɔts]
		<i>vull flors</i> /vuj##flɔr+z/	[vuj.'flɔs]	[vuj.'flɔs]
		<i>vull rams</i> /vuj##ram+z/	[vuj.'rans]	[vuj.'rams]
		<i>vull iots</i> /vuj##jɔt+z/	[vuj.'jɔts]	[vuj.'jɔts]

6.1.2.2.4.1.2. Anàlisi

La hipòtesi que se segueix en el present treball és que aquest comportament assimilatori del mallorquí i el menorquí es deriva, en bona part, de la interacció de dues restriccions de marcatge referents a les diferències de sonicitat permeses entre consonants heterosil·làbiques adjacents i les restriccions de fidelitat específiques que advoquen per la preservació dels trets de mode d'articulació. La restricció de marcatge COMPARTIU(Manera), situada més avall en la jerarquia, si bé no és la iniciadora del canvi de mode d'articulació, contribueix a decidir quina fesomia adopta el grup consonàntic resultant i justifica l'assimilació regressiva de mode quan una fricativa labiodental va seguida d'oclusiva.

En el § 6.1.2.1, dedicat a l'africació de sibilants, s'ha argumentat que la restricció SONICITAT INTERSIL·LÀBICA era la responsable del procés d'africació, entès com a reforçament, que experimenta tota consonant sibilant en posició d'obertura quan va precedida de consonant oclusiva (cf. *pot ser* [pɔt.ṽsɛ]). En el present capítol es constatarà que aquesta restricció també explica bona part dels casos en què una consonant assimila el mode d'articulació de la consonant següent. Cal recordar que aquesta restricció prescriu que el grau de sonicitat entre dos segments heterosil·làbics adjacents successius ha de ser igual o decreixent. Les relacions entre la sonicitat intersil·làbica i l'assimilació regressiva de mode d'articulació ja es troben en l'estudi de Vennemann (1988), el qual atribueix les alternances de mode d'articulació del llatí clàssic o de l'italià que s'exposen a (10) a la Llei del Contacte Sil·làbic, que es defineix a (11), en termes de força segmental, i a (12), en termes de sonicitat:

(10) a. *Llatí clàssic* (Vennemann 1988: 37-38)

MET-SU > messui
SUP-MOS > sum.mus
SUEP-NOS > som.mus
ATNUS > an.nus

b. *Italià* (Vennemann 1988)

val+rà > var.rà
dol+rà > dor.rà
sal+rà > sar.rà
ten+rà > ter.rà

(11) *Llei del Contacte Sil·làbic* (Vennemann 1988)

«A syllable contact A.B is the more preferred, the less the Consonantal Strength of the offset A and the greater the Consonantal Strength of the onset B»

(12) SONICITAT INTERSIL·LÀBICA (Clements 1990, Alderete 1995, Bat-El 1996, Shin 1997, Davis (1998), Davis & Shin (1999), Rose (2000), Gouskova 2003)

La sonicitat entre segments heterosil·làbics adjacents successius ha de ser igual o decreixent.

Quan s'observen els fets del mallorquí i el menorquí, es constata que el canvi de mode d'articulació de la primera consonant es pot relacionar, gairebé sempre, amb la presència d'una sonicitat intersil·làbica creixent, és a dir, hi ha assimilació quan la consonant en posició de coda és menys sonant que no pas la consonant en posició d'obertura:

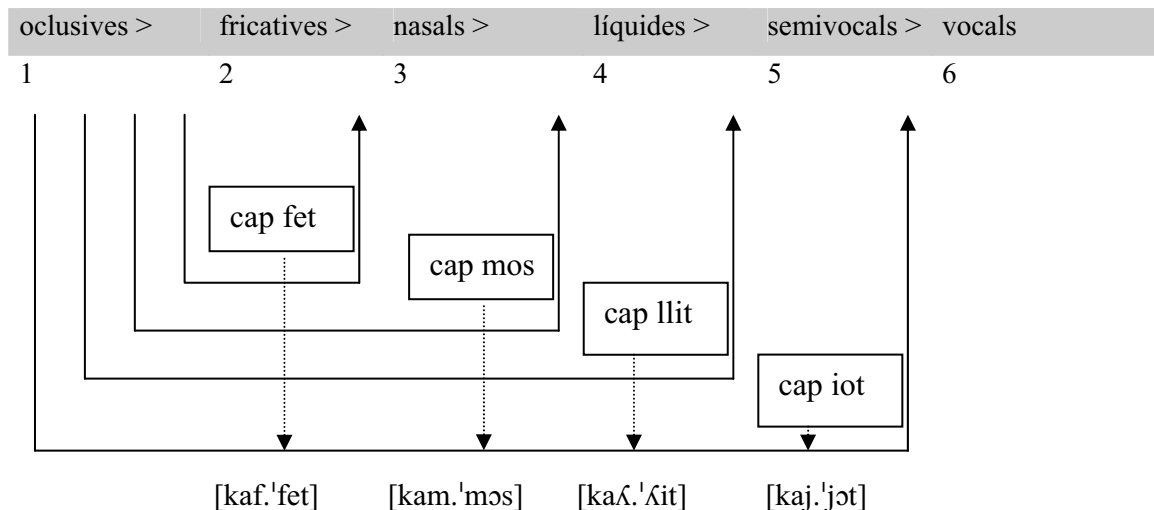
(13) Mallorquí i menorquí

cap mos [kam.'mɔs] vs. *un peu* [um.'pɛw]
dos llits [doʎ.'ʎits] vs. *dos peus* [dos.'pɛws]
un llum [uʎ.'ʎum] vs. *un peu* [um.'pɛw]

Tal com es constatarà, però, per tal de donar compte de manera sistemàtica del comportament del mallorquí i el menorquí, caldrà modificar lleugerament l'escala de sonicitat assumida fins ara i també establir quin grau de sonicitat intersil·làbica creixent és permès en aquestes varietats.

Vegem, primer, quina jerarquia dóna compte de les seqüències amb una oclusiva en primera posició seguides de consonant, les quals, en tractar-se de les consonants menys sonants de totes, estan implicades sempre en grups heterosil·làbics amb una sonicitat creixent, llevat de quan van seguides de consonant oclusiva:

(14) Assimilació de mode d'oclusives

Aquest tipus de consonants, com s'ha vist, s'assimilen de manera sistemàtica al mode d'articulació de la consonant següent menys quan van seguides de consonant sibilant i —òbviament— d'una altra consonant oclusiva. La restricció SONICITAT INTERSIL·LÀBICA (15a),

situada per damunt d'IDENT(-sonant) (15b), explica que aquest procés s'apliqui de manera sistemàtica. El fet que no hi hagi assimilació regressiva de mode quan la consonant següent és sibilant s'explica per l'activitat de la restricció de marcatge *[sib][sib] (15d), la qual prohibeix les seqüències de sibilants adjacents (veg. el § 6.1.2.4, per a una justificació detallada d'aquesta restricció i els seus efectes en balear). La restricció COMP(PA) (15e), introduïda en el § 6.1.1.1.2.4, justifica que aquests contactes es resolguin, també, amb assimilació regressiva de lloc d'articulació.

(15) *Restriccions*

- a. SONICITAT INTERSIL·LÀBICA (SONINTER): El grau de sonicitat entre els segments heterosil·làbics adjacents successius ha de ser igual o decreixent. (veg. el § 6.1.2.1)
- b. IDENTITAT(-sonant) (IDENT(-sont)): Els segments en correspondència han de tenir la mateixa especificació per a [-sonant] (McCarthy & Prince 1995)
- c. IDENT(Manera) (IDENT(MA)): Els segments en correspondència han de tenir la mateixa especificació pel que fa al mode d'articulació.
- d. *[sib][sib]: Es prohibeixen les seqüències de sibilants adjacents (veg. el § 6.1.2.4)
- e. COMPARTIU(PA) (COMP(PA)): Els segments adjacents han de tenir el mateix lloc d'articulació major (veg. el § 6.1.1.1.2.4)

(16) *Jerarquia de restriccions del mallorquí i el menorquí (provisional)*

*[sib][sib] >> SONINTER, COMP(PA) >> IDENT(-sont), IDENT(PA) >> IDENT(MA)

Tal com es pot observar en la jerarquia de (16), la restricció *[sib][sib] domina la restricció SONINTER, ordenació que es justifica per la relació de transitivitat que s'estableix entre aquestes dues restriccions: en el § 6.1.2.4 s'argumenta que, per tal de donar compte del procés de dissimilació de sibilants que opera en mallorquí i menorquí, cal que la restricció *[sib][sib] domini la restricció de fidelitat IDENT(sib); d'altra banda, com es justifica més endavant, la restricció SONINTER es troba dominada per la restricció IDENT(sib). La subjerarquia SONINTER >> IDENT(-sont), com s'ha apuntat, explica que la consonant no sonant en posició de coda perdi el seu mode d'articulació i assimili el de la consonant següent per tal d'obtenir un contacte intersil·làbic més harmònic. D'altra banda, l'ordenació de COMP(PA) per damunt d'IDENT(-sont) i IDENT(PA) assegura que en les seqüències d'oclusiva més nasal heterorgàniques sigui necessari no solament un canvi de mode d'articulació, que també satisfà SONINTER (cf. *puc nar* *[puŋ.'na]), sinó també un canvi de lloc d'articulació (cf. [pun.'na]). Els efectes d'aquesta jerarquia es poden observar en les taules de (17). Considerar restriccions com ara IDENT(-sont) o IDENT(sib) pressuposa considerar la restricció més general IDENT(Manera). Aquesta restricció és irrellevant en tots els casos. Ara bé, és una manera de

capturar el cost que implica, en relació amb la fidelitat, un canvi de mode d'articulació oclusiu per un de fricatiu no sibilant. Cal tenir present, en aquest sentit, que, de moment, no s'han invocat restriccions de fidelitat que distingeixin aquests dos modes d'articulació (occlusiu i fricatiu no sibilant), ja que no s'ha trobat evidència empírica per fer-ho: tots dos tipus de consonants presenten el mateix comportament (veg., però, el § 6.3.1.2). En tot cas, aquesta restricció general (IDENT(MA)) ha d'estar jerarquitzada per davall de les restriccions de fidelitat específiques (IDENT(sib), IDENT(-sont)).

(17) *Contacte d'oclusiva i consonant en mallorquí i menorquí*

(17a) Oclusiva + fricativa labiodental

puc fer /pug##fe+r/ [puf.'fe]

/pug##fe+r/	SONINTER	COMP(PA)	IDENT(-sont)	IDENT(PA)	IDENT(MA)
a. [puk.'fe]	*	*!			
☞ b. [puf.'fe]				*	*
c. [pup.'fe]	*!			*	

(SONINTER >> IDENT(MA)) justifica assimilació de mode quan C1=oclusiva i C2=consonant)

(17b) Oclusiva + fricativa sibilant

puc ser /pug##sɛ+r/ [put.'tɛ]

/pug##sɛ+r/	*[sib][sib]	SONINTER	COMP(PA)	IDENT(-sont)	IDENT(PA)	IDENT(MA)
a. [puk.'sɛ]		*	*!			
b. [put.'sɛ]		*!			*	
☞ c. [put.'tɛ]					*	
d. [pus.'sɛ]	*!				*	*

(*[sib][sib] justifica assimilació només de lloc quan C1=oclusiva i C2=sibilant)

(17c) Oclusiva + nasal

Seqüències homorgàniques

pot nedar /pɔd##ned+a+r/ [pɔn.nə.'ða]

/pɔd##ned+a+r/	SONINTER	COMP(PA)	IDENT(-sont)	IDENT(PA)	IDENT(MA)
a. [pɔd.nə.'ða]	*!				
☞ b. [pɔn.nə.'ða]			*		*

(SONINTER >> IDENT(-sont)) justifica assimilació de mode quan C1= oclusiva i C2=sonant)

Seqüències heterorgàniques

puc nedar /pug##ned+a+r/ [ᵀpun.nə.'ða]

/pug##ned+a+r/	SONINTER	COMP(PA)	IDENT(-sont)	IDENT(PA)	IDENT(MA)
a. [ᵀpug.nə.'ða]	*	*!			
b. [ᵀpud.nə.'ða]	*!			*	
☞ c. [ᵀpun.nə.'ða]			*	*	*
d. [ᵀpuŋ.nə.'ða]		*!	*		

(SONINTER >> IDENT(-sont) justifica assimilació de mode quan C1= oclusiva i C2= sonant; COMP(PA) >> IDENT(-sont), IDENT(PA) justifica l'assimilació regressiva de lloc d'articulació en les seqüències heterorgàniques d'oclusiva seguida de nasal)

pot mirar /pɔd##mir+a+r/ [ᵀpɔm.mi.'ra]

/pɔd##mir+a+r/	SONINTER	COMP(PA)	IDENT(-sont)	IDENT(PA)	IDENT(MA)
a. [ᵀpɔd.mi.'ra]	*	*!			
b. [ᵀpɔb.mi.'ra]	*!			*	
☞ c. [ᵀpɔm.mi.'ra]			*	*	*
d. [ᵀpɔn.mi.'ra]		*!	*		*

(SONINTER >> IDENT(-sont) justifica assimilació de mode quan C1= oclusiva i C2= sonant; COMP(PA) >> IDENT(-sont), IDENT(PA) justifica l'assimilació regressiva de lloc d'articulació en les seqüències heterorgàniques d'oclusiva seguida de nasal)

(17d) Oclusiva + líquida

puc lamentar /pug##ləment+a+r/ [ᵀpul.lə.mən̩.'ta]

/pug##ləment+a+r/	SONINTER	COMP(PA)	IDENT(-sont)	IDENT(PA)	IDENT(MA)
a. [ᵀpug.lə.mən̩.'ta]	*	*!			
b. [ᵀpud.lə.mən̩.'ta]	*!			*	
☞ c. [ᵀpul.lə.mən̩.'ta]			*	*	*

(SONINTER >> IDENT(-sont) justifica assimilació de mode quan C1=oclusiva i C2= sonant)

(17e) Oclusiva + ròtica

puc riure /pug##riw+r/ [pur.'riw.rə]

/pug##riw+r/	SONINTER	COMP(PA)	IDENT(-sont)	IDENT(PA)	IDENT(MA)
a. [pug.'riw.rə]	*	*!			
b. [pud.'riw.rə]	*!			*	
☞ c. [pur.'riw.rə]			*	*	*

(SONINTER >> IDENT(-sont) justifica assimilació de mode quan C1=oclusiva i C2= sonant)

(17f) Oclusiva + semivocal

poc iogurt /pɔk##jogurt/ [ɫpɔj.jo.'ɣurt]

/pɔk##jogurt/	SONINTER	COMP(PA)	IDENT(-sont)	IDENT(PA)	IDENT(MA)
a. [ɫpɔg.jo.'ɣurt]	*	*!			
b. [ɫpɔd.jo.'ɣurt]	*!			*	
☞ c. [ɫpɔj.jo.'ɣurt]			*	*	*

(SONINTER >> IDENT(-sont) justifica assimilació de mode quan C1= oclusiva i C2= sonant)

L'anàlisi es complica un xic quan s'analitzen les seqüències en què la primera consonant és fricativa, nasal o líquida. El comportament que presenten aquestes consonants està subjecte a una variabilitat que depassa les possibilitats explicatives de la restricció SONICITAT INTERSIL·LÀBICA. En efecte, en mallorquí —i, en menor mesura, en menorquí—, les fricatives labiodentals s'assimilen a la consonant següent de manera sistemàtica, tot i que la sonicitat entre les dues consonants adjacents sigui decreixent, i, per tant no problemàtica per a SONICITAT INTERSIL·LÀBICA (cf. *agaf pomes* [gəp.'po.məs], *agaf cols* [gək.'kɔls]). L'aplicació de l'assimilació regressiva de mode en aquests casos s'explica per la restricció COMPARTIU(MA):

(18) COMPARTIU(MA) (COMP(MA)): Les consonants adjacents han de tenir el mateix mode d'articulació.

Aquesta restricció no solament és responsable de desencadenar l'assimilació en casos com aquests sinó que contribueix a decidir quina qualitat segmental adopta la consonant en posició de coda per efecte de SONINTER, que ocupa una posició més elevada en la jerarquia. Per exemple, una seqüència com ara *puc lamentar* també podria resoldre's amb un procés de semivocalització, que satisfaria la restricció SONINTER. Això no és possible, però, gràcies a la restricció COMP(MA), que fa preferible una seqüència com ara [pʊm.'mɔwɾə], amb assimilació regressiva de mode d'articulació, a una seqüència com ara [puj.'mɔw.ɾə], amb semivocalització.

Per explicar els casos en què una fricativa labiodental va seguida d'oclusiva, cal establir una jerarquia en què COMP(MA) domina IDENT(MA). Els efectes de la restricció COMP(MA) queden inhibits, però, quan una fricativa labiodental va seguida d'oclusiva no homorgànica (veg. la primera taula de 20a). La restricció SONINTER és la responsable del procés d'assimilació de mode quan la sonicitat és creixent, és a dir, en la resta dels casos. La

jerarquia que dona compte de les resolucions d'aquests contactes és, doncs, la de (19), i els seus efectes són els que es mostren en les taules de (20) i (21).

(19) *Jerarquia de restriccions del mallorquí i el menorquí (provisional)*

*[sib][sib] >> SONINTER, COMP(PA) >> COMP(MA) >> IDENT(-sont) >> IDENT(MA)

(20) *Contacte de fricativa labiodental i consonant no sibilant en mallorquí i menorquí*

(20a) Fricativa labiodental + oclusiva

agaf cols /gaf##kɔl+z/ [gaf.'kɔls]

/gaf##kɔl+z/	SONINTER	COMP(PA)	COMP(MA)	IDENT(-sont)	IDENT(MA)
a. [gaf.'kɔls]		*!	*		
☞ b. [gak.'kɔls]					*

(COMP(MA) >> IDENT(MA) justifica assimilació de mode quan C1 = fricativa labiodental i C2 = oclusiva; en les seqüències heterorgàniques els efectes d'aquesta jerarquia queden inhibits per COMP(PA))

agaf pa /gaf##pan/ [gaf.'pa]

/gaf##pan/	SONINTER	COMP(PA)	COMP(MA)	IDENT(-sont)	IDENT(MA)
a. [gaf.'pa]			*!		
☞ b. [gap.'pa]					*

(COMP(MA) >> IDENT(MA) justifica assimilació de mode quan C1 = fricativa labiodental i C2 = oclusiva)

(20b) Fricativa labiodental + consonant sonant (nasal, líquida, semivocal)

agaf mel /gaf##mɛl/ [gam.'mɛl]

/gaf##mɛl/	SONINTER	COMP(PA)	COMP(MA)	IDENT(-sont)	IDENT(MA)
a. [gav.'mɛl]	*!		*		
☞ b. [gam.'mɛl]				*	*

(SONINTER >> IDENT(-sont) justifica assimilació de mode quan C1= fricativa labiodental i C2= sonant)

agaf llet /gaf##ɫet/ [gaɫ.'ɫet]

/gaf##ɫet/	SONINTER	COMP(PA)	COMP(MA)	IDENT(-sont)	IDENT(MA)
a. [gav.'ɫet]	*	*!	*		
☞ b. [gaɫ.'ɫet]				*	*

(SONINTER >> IDENT(-sont) justifica assimilació de mode quan C1= fricativa labiodental i C2= sonant)

agaf rams /gaf##ram+z/ [gar.'rans]

/gaf##ram+z/	SONINTER	COMP(PA)	COMP(MA)	IDENT(-sont)	IDENT(MA)
a. [gav.'rans]	*	*!	*		
☞ b. [gar.'rans]				*	*

(SONINTER >> IDENT(-sont)) justifica assimilació de mode quan C1= fricativa labiodental i C2= sonant)

agaf iots /gaf##jot+z/ [gaj.'jots]

/gaf##jot+z/	SONINTER	COMP(PA)	COMP(MA)	IDENT(-sont)	IDENT(MA)
a. [gav.'jots]	*	*!	*		
☞ b. [gaj.'jots]				*	*

(SONINTER >> IDENT(-sont)) justifica assimilació de mode quan C1= fricativa labiodental i C2= sonant)

Com en el cas de les oclusives seguides de sibilant, en el cas de les seqüències de fricativa labiodental seguida de sibilant, la restricció *[sib][sib] també té un paper destacat. Tal com es pot observar en la taula de (21), l'assimilació regressiva de mode d'articulació, que donaria lloc a una seqüència de dues sibilants adjacents, tampoc no és possible perquè la restricció *[sib][sib] es troba situada al capdamunt de la jerarquia. D'altra banda, i partint del supòsit que les consonants fricatives en conjunt presenten el mateix grau de sonicitat, és rellevant el paper que té la restricció COMP(PA), ja que determina que un candidat com el de (21a), amb preservació del grup consonàntic, sigui descartat com a òptim. Cal tenir en compte, però, que una altra possibilitat és considerar que les sibilants presenten un grau de sonicitat major que no pas les no sibilants, tal com s'ha proposat en altres treballs com ara el de Wheeler (2003: 85) o Wheeler (en premsa); si fos així, una seqüència amb preservació del mode d'articulació seria descartada per la restricció SONINTER.

(21) *Contacte de fricativa labiodental i consonant sibilant en mallorquí i menorquí*

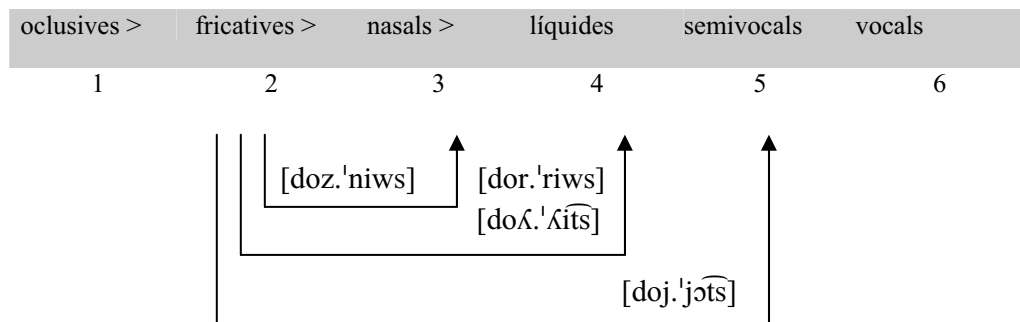
agaf sal /gaf##sal/ [gat.'tsal]

/gaf##sal/	*[sib][sib]	SONINTER	COMP(PA)	COMP(MA)	IDENT(-sont)	IDENT(MA)
a. [gaf.'sal]			*!	*		
b. [gas.'sal]	*!					*
c. [gat.'sal]		*!		*		*
☞ d. [gat.'tsal]				*		**

Per explicar el comportament de les seqüències de sibilant seguida de consonant, i tenint en compte la jerarquia establerta fins ara, cal establir que IDENT(sib) domina COMP(MA), de

manera que s'evita l'assimilació en els casos en què la sibilant va seguida d'oclusiva o de fricativa labiodental. De fet, les sibilants són les úniques obstruents que es resisteixen a aquest procés en aquest context (cf. *agaf pomes* [gəp.'po.məs]; *cap forma* [kəf.'for.mə]), de manera que queda justificada la indominància d'IDENT(sib) respecte de COMP(MA). Les sibilants, a diferència de la resta d'obstruents, no sempre s'assimilen al mode d'articulació de la consonant següent per efecte de la restricció SONICITAT INTERSIL·LÀBICA, tal com demostra una seqüència com ara *fas nosa* [faz.'nɔ.zə], en què, tot i que la sonicitat és creixent, no hi ha assimilació de mode. Sí que hi ha assimilació de mode, en canvi, quan van seguides de líquida (cf. *fas llum* [faɫ.'lum]; *fas riure* [far.'riw.rə]) o de semivocal (cf. *fas iogurts* [fəj.jo.'ɣurs]). Sembla, doncs, que, perquè hi hagi assimilació de mode, la sonicitat creixent entre els dos segments heterosil·làbics adjacents ha de ser de més d'un grau de diferència; efectivament, la sonicitat creixent entre una sibilant i una líquida o entre una sibilant i una semivocal és major que no pas entre una sibilant i una nasal (22).

(22) Assimilació de mode d'articulació de la sibilants

Aquest comportament, i, com es veurà, també el de les nasals, dona suporta a la idea defensada per Murray & Vennemann (1983), segons la qual la idoneïtat d'un determinat contacte intersil·làbic varia d'acord amb la major o menor distància de sonicitat entre els segments adjacents. Aquests autors proposen una extensió de la Llei del Contacte Sil·làbic, segons la qual la idoneïtat d'un determinat contacte consonàntic A.B, en què A i B són segments i *a* i *b* els seus valors de sonicitat, augmenta com més gran és el valor de $a - b$. Tenint en compte això, una seqüència com ara *am.la* constitueix una violació menor (-1) d'aquest principi que no pas una seqüència com ara *at.ja* (-4), i una seqüència com ara *ca.ta* és més harmònica (5) que no pas una seqüència com ara *ca.la* (2). Seguint aquesta extensió de la Llei del Contacte Sil·làbic, Clements (1990: 318) estableix la matriu de contactes

intersil·làbics de (23), en què els contactes intersil·làbics milloren de baix a dalt i d'esquerra a dreta. Segons aquesta matriu, doncs, una sil·labificació tipus *at.a*, amb una diferència de sonicitat de -5, exemplifica el pitjor tipus de contacte possible, mentre que una sil·labificació tipus *a.ta*, amb una diferència de sonicitat de 5, exemplifica el millor tipus de contacte possible:

(23) Matriu de contactes sil·làbics (adaptada de Clements 1990: 319)

	V	SV	L	N	O	
V	V.V	V.SV	V.L	V.N	V.O	↑ <i>més harmònic</i>
SV	SV.V	SV.SV	SV.L	SV.N	SV.O	
L	L.V	L.SV	L.L	L.N	L.O	
N	N.V	N.SV	N.L	N.N	N.O	
O	O.V	O.SV	O.L	O.N	O.O	

menys harmònic *més harmònic*

V=vocals; SV=semivocals; L=líquides; N=nasals; O=obstruents

En aquest sentit, una seqüència com ara *fas nosa* [faz.'no.zə] —en què, partint de l'escala de sonicitat de (14), la diferència de sonicitat entre els dos segments adjacents és -1— és menys ofensiva que no pas una seqüència com ara *fas llum* [faʎ.'lum] o *fas iogurts* [faj.jo.'ɣurs] —en què, partint de l'escala de sonicitat de (14), la distància de sonicitat és -2, en el primer cas, i -3, en el segon. Cal establir, doncs, que hi ha una restricció referent a la sonicitat que prohibeix que la sonicitat creixent entre dos segments heterosil·làbics adjacents successius sigui de més d'un grau de diferència, o, el que és el mateix, que la diferència de sonicitat entre dos segments heterosil·làbics adjacents successius sigui igual o inferior a -2. La introducció d'aquesta nova restricció i una petita matisació en l'escala de sonicitat del català, condueix als resultats volguts. Aquesta matisació afecta la jerarquia interna que s'estableix entre les líquides i, també, a les diferències de sonicitat entre semivocals i les líquides.

D'una banda, el fet que les nasals s'assimilin al mode d'articulació de les laterals i no pas de les vibrants sembla que indica que la distància entre nasals i laterals és major que no pas la distància entre nasals i vibrants. I això hauria de quedar reflectit en l'escala de sonicitat. És per això que es proposa una petita variació en l'escala de sonicitat en què les vibrants es desmarquen de la resta de líquides, i presenten un grau de sonicitat menor.

(24) Reformulació de l'escala de sonicitat

oclusives >	fricatives >	nasals >	vibrant >	líquides >	semivocals >	vocals
1	2	3	4	5	6	7

De fet, el menor grau de sonicitat de les vibrants respecte de la resta de líquides ha estat adduït en altres treballs per donar compte de comportaments semblants. Shin (1997: 173), per exemple, proposa una variació de l'escala de sonicitat idèntica a la de (24) per tal de donar compte dels fets del toba *batak*, en què la [r] assimila el mode d'articulació de la [l], però no pas a la inversa, fet que indica, segons l'autor, que la sonicitat de [l] és major que la de [r]. Tal com s'argumenta a Bonet & Mascaró (1997), la distribució de les ròtiques en català i en altres llengües romàniques sembla que també dona suport a atorgar una major sonicitat a les bategants respecte de les vibrants. De fet, com s'ha vist en el § 6.1.2.1, els autors situen les vibrants en el grup de les obstruents i les bategants, en el grup de les semivocals. Això els permet explicar, per exemple, el procés de vibrantització que afecta les bategants precedides de consonant nasal o lateral alveolars heterosil·làbiques (*honrat* /onr+a+d/ [un.'rat], *folrar* [folr+a+r] [ful.'ra]), ja que, si no fos així, la sonicitat seria creixent (*[un.'rat], *[ful.'ra]). En el present treball, en lloc de proposar una escissió tan radical entre bategants i vibrants pel que fa a la sonicitat, s'opta per invocar una restricció en contra de les seqüències consonàntiques heterosil·làbiques amb una diferència de sonicitat igual o inferior a -2, i per atorgar un grau de sonicitat menor a les vibrants respecte de la resta de líquides.

(25) *DISTÀNCIA ≤ -2 (*DIST ≤ -2): Es prohibeixen les seqüències consonàntiques heterosil·làbiques amb una diferència de sonicitat igual o inferior a -2. [La sonicitat creixent entre dos segments heterosil·làbics adjacents successius no pot ser de més d'un grau de diferència.]

L'escala de sonicitat proposada a (24), però, complica l'explicació de les seqüències de vibrant seguida de semivocal (*aferr iogurts*), en què hi hauria d'haver assimilació regressiva de mode d'articulació ja que la distància de sonicitat entre aquests dos tipus de segments és -2. Aquest, però, no és el comportament del mallorquí i el menorquí (cf. *aferr iogurts* [ə,fer.jo.'yurs]). Per això, es proposa una jerarquia en què les líquides ocupen la mateixa posició que les semivocals en l'escala de sonicitat, proposta que s'acosta a la de Wheeler

(1987). Al llarg d'aquest treball, es constata que aquesta jerarquia és necessària per donar compte d'altres comportaments del mallorquí i el menorquí, relacionats amb la configuració segmental intrasil·làbica permesa en mallorquí i menorquí, que expliquen, entre altres fenòmens, la inserció d'una vocal de suport en les seqüències finals de semivocal seguida de líquida (cf. *aire* [ˈaj.rə]; veg. el § 6.3.2) o el bloqueig de l'escissió en les seqüències de lateral palatal seguida de consonant (cf. mall. *coll petit* [kɔλ.pə.'tit], *[kɔjl.pə.'tit]; veg. el § 6.2.1.2)

(26) Escala de sonicitat (definitiva)

oclusives >	fricatives >	nasals >	vibrant >	semivocals, líquides >	vocals
1	2	3	4	5	6

Per tal de donar compte de la totalitat dels contactes del mallorquí i el menorquí, *DIST ≤ -2 ha de dominar les restriccions de fidelitat que advoquen pel manteniment del mode d'articulació de les consonants sibilants i nasals (27). Això explica, com s'apuntava, que les sibilants assimilin el mode d'articulació de la lateral i de la vibrant següent, ja que la distància de sonicitat entre aquest tipus de segments és -2 i -3, respectivament. Justifica, també, que les nasals només assimilin el mode d'articulació de les laterals i de les semivocals, ja que la diferència de sonicitat entre aquests dos tipus de consonants és -2. I explica, finalment, que les líquides i les semivocals no assimilin mai el mode d'articulació de la consonant següent, perquè la sonicitat entre aquests segments consonàntics i els següents no és mai igual o inferior a -2. Les restriccions de fidelitat que advoquen per la preservació del mode d'articulació de les laterals, ròtiques o semivocals no han d'ocupar una posició excessivament elevada en la jerarquia, ja que aquestes consonants no estan mai implicades en contactes consonàntics amb una sonicitat creixent, de manera que es protegeix el seu mode d'articulació. Els fets relacionats amb l'assimilació regressiva de lloc requereixen una jerarquia en què IDENT(lateral), IDENT(ròtica) dominen COMP(PA). La restricció SONINTER, per la seva banda, es troba dominada per les restriccions de fidelitat IDENT(sib) i IDENT(nas) (27), jerarquia que explica que les sibilants no assimilin el mode d'articulació de la nasal següent i que les nasals no assimilin el mode d'articulació de la vibrant següent. Cap d'aquestes consonants (sibilants, nasals i la resta de sonants) canvien el seu mode d'articulació a causa de la restricció COMP(MA), ja que aquesta restricció es troba dominada per les restriccions de fidelitat específiques que advoquen per la preservació del seu mode d'articulació (i.e. IDENT(sib), IDENT(nas), IDENT(lat), etc.). A primer cop d'ull podria semblar que no cal desplegar tota aquesta colla de restriccions de fidelitat i que seria més econòmic

per a l'anàlisi capturar la resistència de les consonants sonants mitjançant una restricció general del tipus IDENT(+sont): aquesta restricció, però, és insuficient per donar compte dels fets, ja que no hi hauria manera d'impedir, per exemple, un canvi de mode lateral per un de ròtic o un canvi de mode ròtic per un de lateral com a estratègies per satisfer COMP(MA). La restricció IDENT(+sont), més general, està situada més avall en la jerarquia.

(27) *DIST ≤ -2 >> IDENT(sib), IDENT(nas), IDENT(lat), IDENT(ròt), IDENT(-cons) >> SONINTER, COMP(PA) >> COMP(MA) >> IDENT(-sont) >> IDENT(MA)

(28) *Optimitat dels contactes sil·làbics en mallorquí i menorquí*

Obertura		6	5	4	3	3	1
Coda		V	SV/L	V	N	F	O
6	V	0	+1	+2	+3	+4	+5
5	SV/L	-1	0	+1	+2	+3	+4
4	V	-2	-1	0	+1	+2	+3
3	N	-3	-2	-1	0	+1	+2
2	F	-4	-3	-2	-1	0	+1
1	O	-5	-4	-3	-2	-1	0

←
→

menys harmònic
més harmònic

↑ *més harmònic*

↓ *menys harmònic*

V: vocals
SV: semivocals
L: líquides ([l] & [r])
T: vibrants
N: nasals
F: fricatives
O: oclusives

■ Distància de sonicitat no permesa per a les obstruents no sibilants.
■ Distància de sonicitat no permesa per a les sonants i les sibilants.

Les taules de (29) exemplifiquen els efectes de la jerarquia de (27) quan la primera consonant és sibilant. No s'han tingut en compte les seqüències de dues sibilants, que es resolen amb un procés de dissimilació per efecte de la restricció *[sib][sib] (veg. el § 6.1.2.4), ni tampoc les seqüències amb una sibilant prepalatal, que s'estudien en el § 6.2.1, dedicat als fenòmens que afecten les consonants palatals.

(29) *Contacte de sibilant alveolar + consonant en mallorquí i menorquí*

(29a) Sibilant alveolar + oclusiva

dos pous /doz##pow+z/ [dos.'pows]

/doz##pow+z/	*DIST ≤ -2	IDENT (sib)	SONINTER	COMP (PA)	COMP (MA)	IDENT (-sont)
a. [dos.'pows]				*	*	
b. [dop.'pows]		*!				

(IDENT(sib) >> COMP(MA) justifica la manca d'assimilació de mode quan C1 =

sibilant alveolar i C2= oclusiva)

(29b) Sibilant alveolar + fricativa labiodental

dos fils /doz##fil+z/ [dos.'fils]

/doz##fil+z/	*DIST ≤ -2	IDENT (sib)	SONINTER	COMP (PA)	COMP (MA)	IDENT (-sont)
☞ a. [dos.'fils]				*	*	
b. [dof.'fils]		*!				

(IDENT(sib) >> COMP(MA) justifica la manca d'assimilació de mode quan C1 = sibilant alveolar i C2= fricativa labiodental)

(29c) Sibilant alveolar + nasal

dos nous /dos##nɔw+z/ [doz.'nɔws]

/doz##nɔw+z/	*DIST ≤ -2	IDENT (sib)	SONINTER	COMP (PA)	COMP (MA)	IDENT (-sont)
☞ a. [doz.'nɔws]			*		*	
b. [don.'nɔws]		*!				*

(IDENT(sib) >> SONINTER justifica la manca d'assimilació de mode quan C1 = sibilant alveolar i C2= nasal)

(29d) Sibilant alveolar + lateral

dos llits /doz##kit+z/ [doʎ.'kʲits]

/doz##kit+z/	*DIST ≤ -2	IDENT (sib)	SONINTER	COMP (PA)	COMP (MA)	IDENT (-sont)
a. [doz.'kʲits]	*!		*		*	
☞ b. [doʎ.'kʲits]		*				*

*DIST ≤ -2 >> IDENT(sib) justifica l'assimilació de mode quan C1 = sibilant alveolar i C2 = lateral: la distància de sonicitat entre aquests dos segments és -3)

(29e) Sibilant alveolar + vibrant

dos rius /doz##riw+z/ [dor.'riws]

/doz##riw+z/	*DIST ≤ -2	IDENT (sib)	SONINTER	COMP (PA)	COMP (MA)	IDENT (-sont)
a. [doz.'riws]	*!		*		*	
☞ b. [dor.'riws]		*				*

*DIST ≤ -2 >> IDENT(sib) justifica l'assimilació de mode quan C1 = sibilant alveolar i C2 = vibrant: la distància de sonicitat entre aquests dos segments és -2)

(29f) Sibilant alveolar + semivocal

dos iogurts /doz##jogurt+z/ [ɫdoj.jo.'ɣurs]

/doz##jogurt+z/	*DIST ≤ -2	IDENT (sib)	SONINTER	COMP (PA)	COMP (MA)	IDENT (-sont)
a. [ɫdoj.jo.'ɣurs]	*!		*		*	
☞ b. [ɫdoj.jo.'ɣurs]		*				*

(*DIST ≤ -2 >> IDENT(sib) justifica l'assimilació de mode quan C1 = sibilant alveolar i C2 = vibrant: la distància de sonicitat entre aquests dos segments és -3)

Les taules de (30) exemplifiquen els efectes de la restricció *DIST ≤ -2 en les seqüències de nasal seguida de consonant.

(30) *Contacte de nasal + consonant en mallorquí i menorquí*

(30a) Nasal + oclusiva

som quatre /som##kwatr/ [soŋ.'kwa.trə]

/som##kwatr/	*DIST ≤ -2	IDENT (nas)	SONINTER	COMP (PA)	COMP (MA)	IDENT (MA)
☞ a. [soŋ.'kwa.trə]					*	
b. [sok.'kwa.trə]		*!				*

(IDENT(nas) >> COMP(MA) justifica la manca d'assimilació de mode quan C1 = nasal i C2 = oclusiva)

(30b) Nasal + fricativa labiodental

som freds /so+m##fred+z/ [soŋ.'frets̃]

/so+m##fred+z/	*DIST ≤ -2	IDENT (nas)	SONINTER	COMP (PA)	COMP (MA)	IDENT (MA)
☞ a. [soŋ.'frets̃]					*	
b. [sof.'frets̃]		*!				*

(IDENT(nas) >> COMP(MA) justifica la manca d'assimilació de mode quan C1 = nasal i C2 = fricativa labiodental)

(30c) Nasal + fricativa sibilant

som set /so+m##set/ [son.'set]

/so+m##set/	*[sib][sib]	*DIST ≤ -2	IDENT (nas)	SONINTER	COMP (PA)	COMP (MA)	IDENT (MA)
☞ a. [son.'set]						*	
b. [sos.'set]	*!		*				*

(Els efectes de la jerarquia IDENT(nas) >> COMP(MA) queden inhibits per la restricció *[sib][sib], que també impedeix l'assimilació de mode quan C2 = sibilant)

(30d) Nasal + lateral

són llits /so+n##lit+z/ [soλ.'lits̄]

/so+n##lit+z/	*DIST ≤ -2	IDENT (nas)	SONINTER	COMP (PA)	COMP (MA)	IDENT (MA)
a. [soj.'lits̄]	*!				*	
☞ b. [soλ.'lits̄]		*				*

(*DIST ≤ -2 >> IDENT(nas) justifica l'assimilació de mode quan C1 = nasal i C2 = lateral: la distància de sonicitat entre aquests dos segments és -2)

(30e) Nasal + ròtica

són rius /so+n##riw+z/ [son.'riws]

/so+n##riw+z/	*DIST ≤ -2	IDENT (nas)	SONINTER	COMP (PA)	COMP (MA)	IDENT (MA)
a. [son.'riws]			*		*	
☞ b. [sor.'riws]		*!				*

(IDENT(nas) >> SONINTER justifica la manca d'assimilació de mode quan C1 = nasal i C2 = ròtica)

(30f) Nasal + semivocal

són iots /so+n##jot+z/ [soj.'jots̄]

/so+n##jot+z/	*DIST ≤ -2	IDENT (nas)	SONINTER	COMP (PA)	COMP (MA)	IDENT (MA)
a. [soj.'jots̄]	*!		*		*	
☞ b. [soj.'jots̄]		*				*

(*DIST ≤ -2 >> IDENT(nas) justifica la manca d'assimilació de mode quan C1 = nasal i C2 = semivocal)

La jerarquia de restriccions proposada preveu que quan la consonant en posició de coda és lateral, ròtica o semivocal no opera l'assimilació regressiva de mode (31).

(31) Lateral, ròtica, semivocal + consonant

(31a) Lateral + consonant

sol post /sɔl##pɔs+t/ [sɔl.'pɔst]

/sɔl##pɔst/	*DIST ≤ -2	IDENT (lat)	SONINTER	COMP (PA)	COMP (MA)	IDENT (MA)
☞ a. [sɔl.'pɔst]				*	*	
b. [sɔp.'pɔst]		*!				*

(31b) Ròtica + consonant

corr iardes /korr##jard+ə+z/ [kor.'jar.ðəs]

/korr##jard+ə+z/	*DIST ≤ -2	IDENT (ròt)	SONINTER	COMP (PA)	COMP (MA)	IDENT (MA)
☞ a. [kor.'jar.ðəs]			*	*	*	
b. [koj.'jar.ðəs]		*!				*

(31c) Semivocal + consonant

vull rams /vuj##ram+z/ [vuj.'rans]

/vuj##ram+z/	*DIST ≤ -2	IDENT (-cons)	SONINTER	COMP (PA)	COMP (MA)	IDENT (MA)
☞ a. [vuj.'rans]				*	*	
b. [vur.'rans]		*!				*

Cal apuntar, finalment, que la introducció de la restricció *DIST ≤ -2 en la jerarquia de restriccions implica que les seqüències d'obstruent no sibilant seguida de consonant es resolguin amb assimilació de mode a causa d'aquesta restricció en la majoria dels casos (*cap mort*, *cap lluna*, *cap iot*, *agaf llunes*, *agaf iots*), i a causa de la restricció més general SONINTER, en la resta de casos (*cap forma*, *agaf mel*).

6.1.2.2.4.2. L'assimilació regressiva de mode d'articulació en eivissenc

En eivissenc col·loquial, l'assimilació regressiva de mode se circumscriu a les seqüències d'oclusiva seguida de lateral o nasal homorgàniques.

(32) Eivissenc col·loquial

pot lamentar /pɔd##ləment+a+r/ [pɔl.lə.mən.'ta]*pot nedar* /pɔd##ned+a+r/ [pɔn.nə.'ða]*cap mort* /kap##mɔrt/ [kam.'mɔrt]

Es detecten, doncs, tres condicions perquè es produeixi l'assimilació regressiva de mode d'articulació en aquesta varietat: a) la consonant en posició de coda ha de ser oclusiva (cf. *són lliris* [soj.'li.ris]), *agaf molls* [gav.'mɔls], sense assimilació); b) les consonants adjacents han de ser homorgàniques (cf. *puc lamentar* [puɔ.lə.mən.'ta], sense assimilació); c) les consonants adjacents han de compartir el tret de mode d'articulació [-continu] (cf. *pot riure* [pɔd.riw.rə], sense assimilació).

L'efecte d'aquestes condicions es pot capturar invocant tot un conjunt de restriccions de fidelitat que bloquegen l'activitat de la restricció de marcatge promotora del canvi de mode d'articulació (i.e. SONINTER).

Pel que fa a la primera condició, cal tenir present que, segons l'escala de sonicitat proposada a (26), l'única consonant sonant que pot estar implicada en transicions sil·làbiques amb una sonicitat creixent és la nasal (cf. *són lamentables* (-2), *són rics* (-1), *són iots* (-2)). Per evitar que es produeixi l'assimilació de mode en aquests casos, només cal situar la restricció de fidelitat IDENT(nas) per damunt de SONINTER (veg. la taula de 33). El fet que l'assimilació de mode no afecti les sibilants s'explica per la jerarquització d'IDENT(sib) per damunt de SONINTER (veg. la taula de 34). El fet que no afecti les fricatives labiodentals, d'altra banda, es relaciona amb les restriccions de fidelitat que donen compte de la segona i de la tercera condició.

La segona condició es pot formalitzar jerarquitzant la restricció IDENT(PA) per damunt de la restricció SONINTER. Aquesta restricció impedeix que operi l'assimilació en les seqüències d'oclusiva seguida de consonant no homorgànica (veg. les taules de 35). De retruc, impedeix que les seqüències de fricativa labiodental (no protegides per cap restricció de fidelitat específica referent al seu mode d'articulació) seguida de nasal no homorgànica (*agaf nous* [ə.ɣav.'nəws]), lateral (*agaf llits* [ə.ɣav.'lits]), ròtica (*agaf roses* [ə.ɣav.'rɔ.zəs]) o de semivocal (*agaf iots* [ə.ɣav.'jɔts]) es resolguin amb assimilació de mode, ja que es tracta de seqüències heterorgàniques (veg. les taules de 36). En el § 6.1.1.1.2.4 s'ha proposat la restricció IDENT(OclPA), per explicar la manca d'assimilació de lloc d'articulació d'aquestes consonants. Atès que ara interessa incloure-hi també les obstruents no sibilants, és convenient substituir la restricció específica IDENT(OclPA) per la restricció més general IDENT(ObstruentPA). Els efectes d'aquesta restricció, òbviament, es veuen limitats per la restricció de fidelitat IDENT(sib), esmentada fa un moment.

La tercera condició, finalment, es pot formalitzar jerarquitzant la restricció IDENT(continu) per damunt de la restricció SONINTER, fet que explica que les oclusives assimilin el mode d'articulació dels segments no continus següents (lateral i nasal), però no dels segments continus següents (vibrant o semivocal) (veg. les taules de 36). Aquesta jerarquia, de retruc, explica que les fricatives labiodentals no assimilin el mode d'articulació de la nasal bilabial següent (*agaf molls* [ə.ɣav.'mɔʎs]), ja que l'assimilació implicaria una transgressió de la restricció IDENT(cont) (vegeu la taula de 37).

(33) Eivissenc col·loquial

/so+n##rik+z/	IDENT(nas)	SONINTER
☞ a. [son.'riks]		*
b. [sor.'riks]	*!	
/so+n##lum+z/		
☞ a. [soj.'lums]		*
b. [soλ.'lums]	*!	
/so+n##jot+z/		
☞ a. [soj.'jots]		*
b. [soj.'jots]	*!	

(34) Eivissenc col·loquial

/doz##kɔk+z/	IDENT(sib)	SONINTER
☞ a. [doz.'kɔks]		*
b. [doλ.'kɔks]	*!	
/doz##jot+z/		
☞ a. [doz.'jots]		*
b. [doj.'jots]	*!	

(35) Eivissenc col·loquial

a. *pot nedar* /pɔd##ned+a+r/ [pɔn.nə.'ða]

/pɔd##ned+a+r/	IDENT(ObsPA)	SONINTER
a. [pɔd.nə.'ða]		*!
☞ b. [pɔn.nə.'ða]		

b. *sap nedar* /sab##ned+a+r/ [sab.nə.'ða]

/sab##ned+a+r	IDENT(ObsPA)	SONINTER
☞ a. [sab.nə.'ða]		*
b. [san.nə.'ða]	*!	

(36) Eivissenc

/əgaf##nəw+z/	IDENT(ObsPA)	SONINTER
☞ a. [ə.ɣav.'nəws]		*
b. [ə.ɣan.'nəws]	*!	
/agaf##lit+z/		
☞ a. [ə.ɣav.'lit̪s]		*
b. [ə.ɣal.'lit̪s]	*!	
/agaf##rəz+ə+z/		
☞ a. [ə.ɣav.'rə.zəs]		*
b. [ə.ɣar.'rə.zəs]	*!	
/agaf##jət+z/		
☞ a. [ə.ɣav.'jəts]		*
b. [ə.ɣaj.'jəts]	*!	

(37) Eivissenc col·loquial

a. *cap mort* /kap##mɔrt/ [kam.'mɔrt]

/kap##mɔrt/	IDENT(cont)	SONINTER
a. [kab.'mɔrt]		*!
☞ b. [kam.'mɔrt]		

b. *pot riure* /pɔd##riw+r/ [pɔd.'riwrə]

/pɔd##riw+r/	IDENT(cont)	SONINTER
☞ a. [pɔd.'riwrə]		*
b. [pɔr.'riwrə]	*!	

c. *tot iots* /tot##jət+z/ [tɔd.jəts]

/tot##jət+z/	IDENT(cont)	SONINTER
☞ a. [tɔd.'jəts]		*
b. [toj.'jəts]	*!	

(38)

/agaf##məɫ+z/	IDENT(cont)	SONINTER
☞ a. [ə.ɣav.'məɫs]		*
b. [ə.ɣam.'məɫs]	*!	

La jerarquia de restriccions de l'eivissenc és, doncs, la que figura a continuació:

(39) *Jerarquia de restriccions eivissenc (simplificada)*

IDENT(sib), IDENT(nas), IDENT(cont), IDENT(ObsPA) >> SONINTER

6.1.2.2.4.3. Altres estratègies: inserció, elisió, resil·labificació, assimilació progressiva

Arribats aquí cal considerar la possibilitat que es desencadenin altres estratègies per satisfer les restriccions referents a la sonicitat intersil·làbica. Es podria desencadenar, per exemple, un procés d'elisió de la consonant en posició de coda (*puc moure* [pu.'mɔw.rə]) o un procés d'inserció (*puc moure* [pu.kə.'mɔw.rə]). Les restriccions ALINEEU-Mots, ALINEEU-Prefix i MAX-IO, adduïdes ja en el § 6.1.1.1.2.4.3, bloquegen l'aplicació d'aquestes estratègies. Basta afegir aquestes restriccions a la jerarquia proposada (en les jerarquies següents s'hi han afegit restriccions introduïdes en apartats anteriors, tot i que no siguin rellevants en aquest capítol).

(40) *Jerarquia de restriccions mallorquí i menorquí*

ALINEEU-Mots, ALINEEU-Prefix, *[sib][sib], *DIST ≤ -2 >> MAX-IO >> IDENT(sib), IDENT(nas), IDENT(lat), IDENT(ròtica), IDENT(-cons) >> SONINTER, COMP(PA) >> COMP(MA) >> IDENT(-sont) >> IDENT(MA), IDENT(PA)

(41) *Jerarquia de restriccions eivissenc*

IDENT(sib), IDENT(nas), IDENT(cont), IDENT(ObsPA), IDENT(lab), IDENT(dor) >> ALINEEU-Mots, ALINEEU-Prefix >> MAX-IO >> SONINTER { *DIST ≤ -2 } >> IDENT(-sont) >> COMP(PA), COMP(MA) >> IDENT(NasPA), IDENT(cor), IDENT(MA)

La resil·labificació és una altra de les estratègies possibles quan una oclusiva o una fricativa labiodental van seguides de lateral o de ròtica (*cap lament* *[ka.plə.'men], *puc riure* *[pu.'kriw.rə]). Una manera de bloquejar aquestes estratègies és invocant les restriccions que demanen l'alineament entre categories prosòdiques, tal com fan Colina (1995: 31), Dols (2000: 298) o Wheeler (en premsa). Una restricció com la de (42) impossibilita, en efecte, una resil·labificació com la que s'adduïa, ja que el límit esquerre de la paraula prosòdica no coincideix amb el límit esquerra de la síl·laba. Una altra manera de donar compte de la impossibilitat d'aquesta estratègia és invocant una restricció que demana la uniformitat en l'organització sil·làbica en totes les ocurrences d'una paraula prosòdica, tal com fa Jiménez (1997, 1999), i reformula Wheeler (en premsa) (43).

(42) ALIN(PP, E, σ, E): El límit esquerre de la paraula prosòdica ha de coincidir amb el límit esquerre de la síl·laba (Colina 1995, Dols 2000, Wheeler en premsa)

(43) UNIFORMITAT SIL·LÀBICA: L'organització sil·làbica dels elements en la frase fonològica ha de ser la mateixa que en la paraula prosòdica (Jiménez 1997, 1999; Wheeler en premsa)

En el cas de les seqüències d'oclusiva seguida de fricativa labiodental (*cap fet*, *puc fer*) podria desencadenar-se un procés d'africació, entès com a reforçament, de la fricativa, tal com ocorre en les seqüències d'oclusiva seguida de sibilant (*puc ser*). De fet, en un registre més acurat és possible sentir realitzacions com aquestes ([kap.'p̪fɛt], [pup.'p̪fɛ]). El fet que sigui preferible l'assimilació total (*puc fer* [puf.'fe]) a l'africació de la segona consonant, cal atribuir-ho a la restricció COMP(MA), situada força avall en la jerarquia. En el cas de les oclusives seguides de sibilant, els efectes d'aquesta darrera restricció queden bloquejats, com s'ha vist, per la restricció *[sib][sib].

Cal considerar, també, la possibilitat que es desencadeni la geminació quan la primera consonant és oclusiva i la segona, ròtica o lateral alveolar (*cap lament* *[kap.plə.'meŋt]), tal com ha ocorregut diacrònicament en altres llengües, com ara l'italià o l'alemany, o com ocorre en català en determinats contextos (cf. *poble* ['pɔb.blə]). Les mateixes restriccions adduïdes a (42) i (43) donarien compte de la manca d'aplicació d'aquestes estratègies.

Finalment, el canvi de mode d'articulació de la consonant en posició d'obertura tampoc no és una estratègia possible per l'activitat de les restriccions de fidelitat referents a la preservació dels trets associats a les consonants situades en posicions perceptualment prominents, com és la posició d'obertura.

6.1.2.2.2.4.4. Altres interpretacions de l'assimilació regressiva de mode d'articulació

Cal fer notar que es podrien adduir altres interpretacions per donar compte de l'assimilació regressiva de mode d'articulació, com ara que aquest procés està motivat, no pas per requeriments sil·làbics com els adduïts en aquesta secció, sinó per condicionaments de tipus més aviat fonètic. Per exemple, Côté (2000), seguint l'estudi d'Ohala (1990), proposa una anàlisi de les seqüències amb una sonicitat creixent basada en la prominència perceptual de determinades consonants: el fet que les oclusives depenguin dels indicis contextuais proporcionats per la consonant següent fa que sigui preferible que ocupin una posició

prevocàlica (que és el millor context per a la percepció de l'oclusiva) que no pas una posició preconsonàntica (que és un context menys favorable per a la percepció de la consonant oclusiva). Això podria explicar que determinades llengües insereixin una vocal en aquest tipus de contactes. Cal dir, però, que aquesta no és la millor interpretació per al comportament del català de Mallorca i Menorca, en què no hi ha inserció vocàlica sinó assimilació regressiva de mode d'articulació. D'altra banda, cal tenir en compte que hi ha assimilació regressiva de mode fins i tot en aquells contextos preconsonàntics en què els indicis acústics que informen sobre l'especificació de les consonants són màximament favorables, com, per exemple, davant de consonant sonant.

6.1.2.2.2.4.5. Resum

A continuació es detallen les jerarquies de restriccions de donen compte del comportament del balear pel que fa a l'assimilació regressiva de mode d'articulació.

(44) *Jerarquia de restriccions mallorquí i menorquí (simplificada)*

<p>*DIST ≤ -2, *[sib][sib], ALINEEU-Mots, ALINEEU-Prefix, UNIFORMITAT σ</p> <p>MAX-IO</p> <p>IDENT(sib), IDENT(nas), IDENT(lat), IDENT(ròt), IDENT(-cons)</p> <p>SONINTER, COMP(PA)</p> <p>COMP(MA)</p> <p>IDENT(-sont)</p> <p>IDENT(MA), IDENT(PA)</p>

(45) *Jerarquia de restriccions eivissenc (simplificada)*

<p>IDENT(sib), IDENT(nas), IDENT(cont), IDENT(ObsPA), IDENT(lab), IDENT(dor), UNIFORMITAT σ</p> <p>ALINEEU-Mots, ALINEEU-Prefix</p> <p>MAX-IO</p> <p>SONINTER { *DIST ≤ -2 }</p> <p>IDENT(-sont)</p> <p>COMP(MA), COMP(PA)</p> <p>IDENT(NasPA), IDENT(cor), IDENT(MA)</p>

6.1.2.3. EL ROTACISME EN MALLORQUÍ

Cap avall, que fa baixada (segona part)

6.1.2.3.1. Descripció

En mallorquí, quan una fricativa alveolar va seguida d'oclusiva sonora o de nasal experimenta un procés opcional de rotacisme, que consisteix en un canvi del mode d'articulació fricatiu a aproximant ([ɹ]). Segons Recasens (1996), el rotacisme és un tret idiolectal que pot haver estat motivat per la percepció errònia de la *s* sonora en posició implosiva. D'altra banda, també apunta com a possible origen històric d'aquest fenomen el contacte d'aquest dialecte amb els parlars occitans i també sards, en què també hi ha rotacisme, en posició interior de mot i entre mots. Finalment, l'autor puntualitza que, en parles acurades o en gent lletrada, aquest fenomen es dóna en menor grau o és pràcticament inexistent. Alcover (1908-1909: 294) ja es referia a aquest procés de rotacisme, i puntualitzava que es tracta d'un procés que opera, sobretot, davant *m* i *n*. El treball de Moll (1934: 35), per la seva banda, ofereix altres contextos d'aplicació del fenomen. L'autor no descriu els contextos de manera sistemàtica, però en dóna alguns exemples: *colgar es darrer* [kol.ʝaɹ.da.'re], *es dia* [əɹ.'di.ə] (per tant, davant de [d]), *es meu estimat* [əɹ.me.wəs.ti.'mat], *des meu cor* [dəɹ.mew.'kə], *dos mocadors* [doɹ.mo.cə.'ðos] (i, doncs, davant [m]), *mules guapes* [mu.ləɹ.'gwa.pəs] (per tant, davant [g]), *dues vaques* [du.əɹ.'va.cəs] (i, per tant, davant [v]). Veny (1998) també fa referència al fenomen i especifica que es dóna davant de les consonants sonores *m*, *n*, *d* i *g*, i no esmenta les consonants sonores *b* i *v*.

En el seu treball dedicat als contactes consonàntics en mallorquí, Dols (1993b: 73) extreu una generalització de les dades aportades pels estudis anteriors que s'han vist suara, i afirma que aquest fenomen es dóna davant de qualsevol segment sonor no sil·làbic, això és, davant de consonant sonora. En la resta de casos, o bé no hi ha rotacisme (cf. *has posat*, *has tingut*), o bé opera un procés d'assimilació regressiva de mode d'articulació (cf. *has lamentat*, *has rigut*, *dues hienes*), o bé opera un procés de dissimilació de sibilants (cf. *has sabut*). Per tant, es pot concloure que aquest fenomen es dóna solament davant de consonant oclusiva sonora o davant de consonant nasal.

Cal puntualitzar, però, que l'acompliment d'aquest procés depèn, en gran mesura, d'altres factors, com ara el tempo de parla, i que en parlants que no solen practicar-lo apareix en partícules d'ús freqüent, com són els clítics (*es, has, dues, pes, ses*, etc.), seguits de mot començat en una d'aquelles consonants. També es registren certes asimetries en funció de les consonants que segueixen la fricativa alveolar: el rotacisme es mostra lleugerament més freqüent davant de [b] i [n] i, sobretot, davant de [d] i [m], que no pas davant de [g] i [v], per exemple. En aquest sentit, informants que pràcticament no són rotacistes han presentat aquesta realització davant de [d] i [m]. D'altra banda, en mots d'introducció recent en la llengua o bé en paraules d'ús poc freqüent aquest fenomen no es dona amb tanta intensitat, si bé també es pot accomplir (*bisbe* ['bi.ɾ.bə] vs. *lesbiana* [ləz.βi.'a.nə]).

Un fenomen curiós, no constatat fins ara, són les realitzacions rotacistes davant de [f], que s'han registrat en dos informants de la població de Pollença: *se*[ɾ] *festes*, *e*[ɾ] *focs* (Pons 2000). Grimalt (c.p.) també ha detectat aquestes realitzacions en la població de Sóller.

Cal fer notar, a més a més, que s'ha trobat algun cas en què, segurament després d'aquest procés de rotacisme, es produeix una assimilació a la consonant oclusiva labial següent: *bisbe* ['bib.bə], *pogués beure* [po.ʝeb.'bəw.rə], *lesbiana* [ləb.bi.'a.nə].

Aquest fenomen es dona tant en posició interior de mot, com en paraules compostes i prefixades, entre mots i, ocasionalment, en posició final de mot en les primeres persones singulars del present d'indicatiu dels verbs *enfurismar* i *entusiasmar*: *enfurism* [əŋ.fu.'riɪm], *entusiasma* [əŋ.tu.'zjaɪm].

A l'illa de Menorca, aquest fenomen és pràcticament inexistent. Sorprenentment, però, en els etnotextos de l'ALDC apareixen casos de rotacisme a Ciutadella. De les nostres enquestes es desprèn, d'altra banda, que aquest fenomen també es dona en la població des Migjorn Gran (cf. *has dit* [əɾ.'dit], *n'Aznar* [nəɾ.'nar], a partir de la pronúncia [əz.'nar]). De fet, Guiter (1943) registra casos de rotacisme a l'illa de Menorca (*fantasma, Cosme*).

6.1.2.3.2. Anàlisi

El rotacisme és un fenomen freqüent en les llengües indoeuropees, i especialment en les llengües romàniques. Com és sabut, en llatí, la *s* va esdevenir *r* en posició intervocàlica, sembla que a partir d'un estadi previ de sonorització (cf. *majosibus* > *majoribus*).

Altres llengües indoeuropees que coneixen el fenomen de rotacisme, ja sigui diacrònicament o sincrònicament, són el grec clàssic, l'anglès antic i l'alemany antic. És en les llengües romàniques, però, on el fenomen es dona amb més intensitat, i, de forma general, ocorre en contextos semblants, això és, en posició intervocàlica, o en posició de coda seguida de consonant sonora. Així, en alguns dialectes del sard, com ara a Barbàgia, i en nuorès i logudorès, la *s* es manté inalterada davant d'oclusiva sorda (1a), s'assimila a la consonant següent en posició de coda seguida de consonant sonant o *s* (1b) i esdevé ròtica davant d'obstruent sonora i fricativa no sibilant (1c).

(1) Algunes varietats del sard (Lorenzo 1975, Jones 1988)

- a. [sas.'tɛ.las]
[sos.'kɔ.ros]
[sas.'sɔ.res]
- b. [sor.'ra.jos]
[sal.'la.vras]
[sam.'ma.nos]
[son.ne.'βɔ.ðes]
- c. [sar.'dɛn.tes]
[sar.'gu.las]
[sor.'bɔ.es]
[sar.'fu.nes]
[sar.'d̪zen.tes]

El rotacisme també es registra en alguns dialectes del francès, com ara en picard, especialment davant de *l* i *n*, si bé també és possible que ocorri en altres contextos com ara davant de *j* i davant de *v* o *f*.

(2) Picard (Lorenzo 1975)

mesler > *merlé*
hasle > *harle*
posterne > *porterne*
murjoe, torjors
derver, orfraie

En occità també és possible aquest fenomen, especialment quan una *s* va seguida de nasal:

(3) Occità (Lorenzo 1975)

isnealment > *irnealment*
rejesme > *rejerme*
disnat > *dirnat*

En diferents dialectes del castellà, també és possible trobar aquest fenomen, que ocorre davant de consonant sonora o bé davant de fricativa interdental. Semblantment, en alguns dialectes de l'asturià, hi ha rotacisme de *s* quan aquesta es troba en posició de coda seguida de consonant sonora:

(4) Algunes varietats del castellà, en un registre col·loquial (Lorenzo 1975)

ascenso [aɪ.θen.so]
los dientes [loɪ.'djeɲ.tes]
los domingos [loɪ.do.'miɲ.gos]
los dedos [loɪ.'ðe.ðos]

(5) Asturià (valls de Felechosa i Casomera) (Lorenzo 1975)

asma ['aɪ.ma]
misma ['meɪ.ma]
limosna [li.'moɪ.na]
los gatos [loɪ.'ga.tos]
los domingos [loɪ.do.'miɲ.gos]
las yemas [laɪ.'je.mas]
isla ['iɪ.la]

El rotacisme també es dona en les varietats andaluses i americanes, en les quals alterna amb el fenomen de l'aspiració. En aquestes varietats, el rotacisme afecta tant la fricativa alveolar com la fricativa interdental.

(6) Andalus (Lorenzo 1975)

jazmín > *jarín*

fosforera > *forfoiyera*

(7) Espanyol americà (Lorenzo 1975)

a. Varietats argentines

muslo > *murlo* (algunes varietats argentines)

fósforo > *fórforo* (algunes varietats argentines)

b. Varietats cubanes

muslo > *murlo* (algunes varietats cubanes)

chozno > *chorno* (algunes varietats cubanes)

c. Varietats colombianes

isla > *irla*, *ihla* (algunes varietats colombianes)

muslo > *murlo*, *muhlo* (algunes varietats colombianes)

limosna > *limorna* (algunes varietats colombianes)

limosnero > *limornero* (algunes varietats colombianes)

fósforo > *fórforo* (algunes varietats colombianes)

d. Varietats mexicanes

muslo > *murlo* (algunes varietats mexicanes)

e. Varietats de Puerto Rico

desnudo > *dernudo* (algunes varietats de Puerto Rico)

ascender > *arcender* (algunes varietats de Puerto Rico)

las dos > *lar dos* (algunes varietats de Puerto Rico)

Finalment, a Galícia i a Portugal també es dona aquest fenomen, davant de consonant sonora i davant de fricativa:

(8) Gallec (Dubert 1999)

está[r] *mal*

está[r] *doente*

está[r] *facendo*

do[r] *cintos*

(9) Portuguès (Lorenzo 1975)

ós domingos > *ór domingos*

mais dinheiro > *mair dinheiro*

os dedos > or dedos

mesmo > mermo

L'estudi de Lorenzo (1975), que és d'on s'han extret bona part d'aquestes dades, conclou que, llevat de casos esporàdics, el rotacisme es dona entre vocals i, també, en posició de coda seguida de consonant sonora. Les causes del fenomen, però, no són prou clares. Lorenzo (1975), per exemple, apunta que el fet que el rotacisme es doni davant de consonant sonora es deu a la semblança entre la [z] i la [ɾ]. Segons Recasens (1996), el canvi de *s* a *r* en mallorquí pot haver estat promogut per la falsa percepció de la *s* sonora en posició implosiva. Segons Romero (2001), el rotacisme és el resultat d'un procés d'afebliment, com a conseqüència de la reducció temporal en la producció de la fricativa alveolar sonora. Prieto (1988) analitza el rotacisme en gallec des d'un punt de vista generativista: segons la seva anàlisi, hi ha rotacisme de la consonant en posició de coda quan aquesta va seguida d'una consonant amb una força segmental no superior a 4, segons l'escala de (10), és a dir, quan la consonant en posició de coda té més força segmental que no pas la consonant situada en la posició d'obertura. Es tractaria, doncs, d'un procés de lenició consonàntica, segons el qual una consonant forta és substituïda per una de més dèbil, amb la finalitat de millorar el contacte intersil·làbic. Dubert (1999) assenyala alguns problemes relacionats amb aquesta proposta. El més important és que res no impedeix que la fricativa interdental experimenti aquest procés quan va seguida d'una consonant amb una força segmental igual o inferior a 4.

(10) *Escala de sonicitat segons la força segmental* (Prieto 1988)

Semivocals	Líquides	Nasals	Oclusives sonores & Fricatives	Africades & Oclusives sordes
1	2	3	4	5

En el present treball, seguint de prop la proposta de Prieto (1988), s'hipotitza que el procés de rotacisme que ocorre en mallorquí és una manera d'optimitzar els contactes intersil·làbics a partir d'aquest procés de relaxació o d'afebliment de la consonant en posició de coda. No obstant això, les restriccions adduïdes fins ara, SONINTER i *DIST ≤ 2, són insuficients per explicar el fenomen, ja que una seqüència com ara *dos dies*, amb rotacisme, presenta una distància de sonicitat intersil·làbica decreixent, de manera que el

canvi no és pas motivat. Per explicar aquest tipus de casos, en què no hi ha una transgressió de la restricció SONINTER, Gouskova (2003) proposa desglossar la restricció SONINTER en diferents subrestriccions referents a la distància de sonicitat permesa entre consonants heterosil·làbiques adjacents; l'autora sosté que SONINTER no és pas una restricció unitària sinó una subjerarquia de restriccions com la que figura a (11):

(11) Subjerarquia de restriccions referents a la sonicitat intersil·làbica (modificada de Gouskova 2003)

***DIST -6 >> *DIST -5 >> *DIST -4 >> *DIST -3 >> *DIST -2 >> *DIST -1 >>**
***DIST 0 >>**
***DIST +1 >> *DIST +2 >> *DIST +3 >> *DIST +4 >> *DIST +5 >> *DIST +6**

Segons aquesta jerarquia, un contacte intersil·làbic amb una distància positiva també és susceptible de millora. Així, per exemple, és més harmònic un contacte amb una distància positiva de 5 que no pas un contacte intersil·làbic amb una distància positiva de 1. En una seqüència com ara *es dies*, la distància de sonicitat és d'un grau positiu, i, en una seqüència com ara *e[ɪ] dies*, la distància de sonicitat és de 3 graus positius, segons l'escala proposada en l'apartat dedicat a l'assimilació regressiva de mode d'articulació. En aquest mateix punt, s'havia proposat una jerarquia com la de (12), la qual pot ser substituïda per la jerarquia de (13), en què {**DIST -6 ... *DIST -1*} equival a SONINTER, i en què {**DIST -6 ... *DIST -2*} equival a **DIST ≤ 2*.

(12) **DIST ≤ -2 >> IDENT(sib), IDENT(nas), IDENT(lat), IDENT(ròtica), IDENT(-cons) >> SONINTER, COMP(PA) >> COMP(MA) >> IDENT(-sont) >> IDENT(MA)*

(13) *{*DIST -6 ... *DIST -2} >> IDENT(sib), IDENT(nas), IDENT(lat), IDENT(ròtica), IDENT(-cons) >> *DIST -1, COMP(PA) >> COMP(MA) >> IDENT(-sont) >> IDENT(MA)*

Per tal d'obtenir els resultats volguts per al rotacisme, cal afegir les restriccions referents a la sonicitat decreixent permesa entre consonants successives adjacents.

En les varietats que practiquen rotacisme, la restricció de fidelitat IDENT(sib) ha d'estar situada per davall de *DIST +1, per explicar els casos del tipus *es dies*, amb una distància de +1, i per davall de *DIST -1, per explicar els casos del tipus *es nas*, amb una distància de -1.

(14) { *DIST -6 ... *DIST -2 } >> IDENT(nas), IDENT(lat), IDENT(ròtica), IDENT(-cons) >> *DIST -1 >> *DIST +1 >> IDENT(sib) >> COMP(PA) >> COMP(MA) >> IDENT(-sont) >> IDENT(MA)

El fet que el rotacisme només afecti les sibilants seguides de consonant sonora s'explica per la restricció COMPARTIU(sonoritat), segons la qual les seqüències de consonants adjacents han de tenir la mateixa sonoritat (15) (vegeu la taula de 17). D'altra banda, el fet que el pas sigui a aproximant alveolar ([ɹ]) o a bategant ([r]) i no pas semivocal ([j]) o a lateral ([l]), cal atribuir-ho a la restricció de fidelitat IDENT(+cons), en el primer cas, i a la restricció IDENT(cont), en el segon (vegeu la taula de 17).

(15) COMP(son), { *DIST -6 ... *DIST -2 } >> IDENT(nas), IDENT(lat), IDENT(ròtica), IDENT(+cons) >> *DIST -1, *DIST +1 >> IDENT(sib) >> COMP(PA) >> COMP(MA) >> IDENT(PA), IDENT(cont)

(16) *dos deus* /doz##dew+z/ [doɪ.'dɛws]

/doz##dew+z/	COMP(son)	IDENT(+cons)	*DIST +1	IDENT(sib)	IDENT(cont)
☞ a. [doɪ.'dɛws]				*	
b. [doz.'dɛws]			*!		
c. [doj.'dɛws]		*!			
d. [dol.'dɛws]				*	*!

(17) *dos peus* /doz##pew+z/ [dos.'pɛws]

/doz##pew+z/	COMP(son)	IDENT(+cons)	*DIST +1	IDENT(sib)	IDENT(cont)
a. [doɪ.'pɛws]	*!			*	
b. [dos.'pɛws]			*		
c. [doj.'pɛws]	*!	*		*	
d. [dol.'pɛws]	*!			*	*

(18) *dos noms* /doz##nəm+z/ [doɪ.'nəms]

/doz##nəm+z/	COMP(son)	IDENT(+cons)	*DIST -1	IDENT(sib)	IDENT(cont)
↪ a. [doɪ.'nəms]				*	
b. [doz.'nəms]			*!		
c. [dɒl.'nəms]				*	*!
d. [doj.'nəms]		*!		*	

6.1.2.4. LA DISSIMILACIÓ DE SIBILANTS EN MALLORQUÍ I MENORQUÍ

*Dona tossuda, home tossut,
matrimoni mal avingut*

6.1.2.4.1. Descripció

En mallorquí, quan una sibilant alveolar precedeix una altra consonant sibilant, ja sigui alveolar o prepalatal, té lloc un procés de dissimilació que consisteix en el canvi de mode d'articulació de la primera consonant del grup. El resultat d'aquest procés és una africada ([tʃs], [dʒz], [tʃ], [dʒ]), o una seqüència integrada per una oclusiva coronal seguida d'africada, en cas que el grup es trobi en posició intervocàlica ([tʃs], [dʒz], [tʃ], [dʒ]). Quan la primera consonant del grup és una sibilant prepalatal es desencadena un procés de semivocalització amb motivacions independents que s'analitza més endavant (veg. el § 6.2.1). En menorquí, la dissimilació opera en les mateixes circumstàncies i també es pot acomplir quan la primera consonant és prepalatal, en la mesura que el procés de semivocalització no s'hi dona de manera tan sistemàtica (veg., però, el § 6.1.2.4.1.2.2). La consonant afectada pel procés de dissimilació és sempre la que es troba en primera posició, la qual cosa ratifica, altra vegada, la major tendència als processos regressius en detriment dels progressius.

L'eivissenc, de manera anàloga a la resta de varietats del català, resol els contactes de sibilants mitjançant un procés de simplificació/fusió que dona com a resultat una sola sibilant. La qualitat segmental d'aquesta sibilant sol coincidir amb la de la segona consonant del grup, per la qual cosa és difícil discernir si actua un procés de simplificació, que consistiria en l'elisió del primer segment, o bé d'un procés de fusió posterior a un procés d'assimilació de lloc (Recasens 1993, [1991] 1996). En tot cas, la consonant que preval és la segona, fet que s'ha relacionat amb la tendència general a preservar les consonants associades a la posició d'obertura. L'únic cas en què sembla que hi ha evidència que opera un procés de fusió és en les seqüències de sibilant prepalatal seguida de sibilant alveolar (*peix salat* [pe.ʂə.'lat]), ja que el resultat del contacte és un so intermedi que comparteix característiques dels dos segments originals (Recasens 1993, Dols 2002).²⁵

²⁵ El procés de dissimilació és sistemàtic en mallorquí i menorquí. En eivissenc, en canvi, es poden sentir pronúncies sense simplificació/fusió a causa del caràcter culte de certs mots, la seva baixa freqüència d'ús, o a causa d'un ritme de parla lent i un registre formal.

Llevat de casos excepcionals, totes tres varietats presenten un comportament homogeni quan es tracta de seqüències de sibilants heteromòrfiques en el nivell lèxic, cas en què opera un procés d'epèntesi.

Els processos de dissimilació, simplificació/fusió i epèntesi ocasionats pel contacte de dues consonants sibilants s'han interpretat com diferents estratègies per desfer el contacte entre dues consonants idèntiques o gairebé idèntiques (Alsina [ms], Palmada 1994a, 1994b). La semblança, però, no és l'únic requisit per tal que es desencadenin aquests processos; la naturalesa dels segments implicats és també un factor decisiu en la mesura que aquestes estratègies només es desencadenen quan es tracta de consonants sibilants (cf. *puc caure* [puk.'kaw.rə] vs. *coses sabudes* [kə.zət.ʔsə.'bu.ðəs]).

Les causes d'aquest comportament són d'índole diversa. Segurament hi intervenen factors de tipus articuladori i acústic. Cal tenir en compte, d'una banda, l'esforç que implica l'articulació d'una consonant sibilant, que demana un grau alt de constrenyiment. D'altra banda, tot i que aquest tipus de consonants són perceptualment prominents, la continuïtat que les caracteritza probablement en dificulta la percepció de la durada, fet que explicaria el procés de simplificació/fusió que ocorre en eivissenc i en altres varietats del català. El procés de dissimilació es podria entendre, tenint en compte això, com un recurs per mantenir la durada de la seqüència original. (Veg. Boersma 1998).²⁶

A continuació, es descriuen les resolucions d'aquests contactes en funció dels nivells d'aplicació.

6.1.2.4.1.1. Nivell lèxic

6.1.2.4.1.1.1. Posició interior de mot

En el nivell lèxic i en posició interior de mot és molt freqüent trobar el procés de dissimilació en mallorquí i menorquí i el procés de simplificació/fusió en eivissenc.

²⁶ Pel que fa a la motivació del procés de dissimilació, també es poden adduir factors de tipus psicoacústic, ja que es pot interpretar com una manera de mantenir el contrast entre segments relativament semblants (veg. Boersma 1998 i Suzuki 1998).

Així, allà on l'eivissenc presenta [s]~[z], el mallorquí i el menorquí presenten [tts]~[ddz]:²⁷

(1) Mallorquí i menorquí [*]

<i>piscina</i>	/pissin+ə/	[pit.ˈtsi.nə]
<i>escenari</i>	/ssən+ari/	[ət.ˈtsə.ˈna.ri]
<i>adolescent</i>	/ədoləssent/	[ə.ðo.lət.ˈtsɛnt] (~[ə.ðu.lət.ˈtsɛnt])

(2) Eivissenc [*]

<i>piscina</i>	/pissin+ə/	[pi.ˈsi.nə]
<i>escenari</i>	/ssən+ari/	[ə.sə.ˈna.ri]
<i>adolescent</i>	/əduləssent/	[ə.ðu.lə.ˈsen]

6.1.2.4.1.1.2. Posició final de mot

En posició final de mot és possible trobar el fenomen de dissimilació en mallorquí i menorquí quan s'afegeix el morf de plural /z/ a un mot acabat en *-st*; tal com fa notar Recasens ([1991] 1996: 347), en aquests casos hi podria haver l'elisió de la segona consonant ([t]), elisió que donaria lloc a una seqüència 's+s'. Aquesta seqüència de dues sibilants es resoldria amb un procés de dissimilació, tal com ocorre en la major part de contextos. Les realitzacions que figuren a continuació són vigents avui dia:

(3)

a. Mallorquí i menorquí (formes nominals)

<i>posts</i>	/pɔst+z/	[ˈpɔts]
<i>llagosts</i>	/læɡost+z/	[læ.ˈɣɔts]
<i>disgusts</i>	/disɡust+z/	[diz.ˈɣʊts]

b. Menorquí (participis i formes adjectivals)

<i>vists</i>	/vizt+z/	[ˈvits]
<i>disposts</i>	/dispɔzt+z/	[dis.ˈpɔts]
<i>trists</i>	/trist+z/	[ˈtrits] (~[ˈtris.tʊs])
<i>llest</i>	/lest+z/	[ˈlets] (~[ˈles.tʊs])

²⁷En aquests casos és lícit postular una forma subjacent amb l'africada, en el cas del mallorquí i el menorquí, i amb una sola sibilant, en el cas de l'eivissenc, ja que, en el marc d'aquestes varietats, no hi ha cap context que evidenciï l'existència d'una seqüència originària integrada per dues sibilants. Seguint la hipòtesi de la riquesa de la base, però, és convenient considerar, també, formes subjacents amb dues sibilants.

De fet, l'elisió de la consonant central en grups finals de tres consonants és el comportament regular en ambdós subdialectes (veg. el § 6.3.1.1), tal com es recull en els exemples següents:

(4) Mallorquí i menorquí

verds /vərd+z/ ['vərs]
serps /serp+z/ ['sers]

Malgrat tot, cal tenir present que en estudis anteriors s'ha donat una explicació diferent per a aquestes seqüències finals integrades per fricativa + oclusiva + fricativa (*llagosts* [ʎə.'ɣots]). Alcover (1908-1909: 294), per exemple, considera que en aquests casos hi ha elisió de la consonant contigua al nucli, és a dir, la *s* del radical. Tal com es desprèn dels exemples de (4), però, aquest no és el comportament general dels subdialectes mallorquí i menorquí, de manera que a priori una explicació com la que proposa Recasens no sembla desencertada (veg., però, més endavant).

En menorquí, també és possible trobar aquestes realitzacions quan s'afegeix el morf /z/ corresponent al morfema de segona persona singular a formes verbals de la tercera conjugació amb radical acabat en *-st*, només en els casos en què no s'afegeix l'increment *-eix-*.

(5) Menorquí

en vests /ən##vest+z/ [ən.'vets̃]
vests /vest+z/ ['vets̃]

Recasens ([1991] 1996) també proposa la mateixa explicació per als grups *-sps* i *-scs* finals. Quant al cas de *-sps*, cal tenir present que a penes hi ha paraules acabades en *-sp* en català (*creusp*, *gesp*), paraules d'altra banda inexistents a les Illes. Pel que fa al cas del grup *-scs* final, Veny ([1982] 1998: 67) aporta l'exemple de *boscs*, pronunciat ['bɔts̃] en mallorquí, que també es pot interpretar, de manera anàloga als exemples anteriors, com un procés de dissimilació posterior a un procés de simplificació:

(6) Mallorquí

boscs /bɔsk+z/ ['bɔts̃]
foscs /fosk+z/ ['fɔts̃]

A propòsit d'aquesta interpretació dels grups *-sts* i *-scs* finals, cal tenir en compte que, en mallorquí, els mots acabats en sibilant més oclusiva seguits de mot que comença en consonant presenten un comportament especial (veg. el § 6.3.1.1), ja que, en lloc d'elidir-se la consonant contigua al nucli, s'elideix la segona consonant del grup, circumstància que faria reconsiderar, almenys pel que fa al mallorquí, la hipòtesi segons la qual hi ha primer elisió de la consonant central i un posterior procés de dissimilació:

(7) Mallorquí

<i>bosc petit</i>	/bɔsk##pətɪt/	[,bɔp.pə.'tit]	(*[,bɔs.pə.'tit])
<i>vist coses</i>	/viz+t##kɔz+ə+z/	[vik.'kɔ.zəs]	(*[vis.'kɔ.zəs])

A Menorca, aquestes terminacions en *-scs* es resolen o bé amb manteniment del grup o bé amb la inserció d'una vocal de suport ([u]).

(8) Menorquí

<i>bosc</i>	/bɔsk+z/	[ˈbɔs.k <u>u</u> s]~[ˈbɔsk]
<i>fosc</i>	/fosk+z/	[ˈfos.k <u>u</u> s]~[ˈfosk]

L'eivissenc, per la seva banda, resol els grups finals *-sts* i *-scs* o bé amb manteniment del grup o bé amb inserció d'una vocal epentètica:

(9) Eivissenc

<i>posts</i>	/pɔst+z/	[ˈpɔsts̃]
<i>frèsc</i>	/frɛsk+z/	[ˈfrɛsk]~[ˈfrɛs.k <u>u</u> s]

Cal notar que, a banda dels casos estudiats fins ara, en posició final els contactes entre dues consonants sibilants subjacents se solen resoldre amb la inserció d'una vocal de suport, que té també la funció d'evitar la contigüitat entre dos segments massa semblants. Així, quan s'afegeix el morf de plural a formes adjectivals —invariables quant a gènere en les formes del singular— amb radical acabat en consonant sibilant s'insereix una vocal epentètica, que és [ə] o [u]~[o] en funció de si es tracta de formes femenines o masculines, respectivament. La inserció de [u]~[o] també és possible en radicals nominals masculins aguts acabats en sibilant.

(10) Balear

<i>felices</i>	/fəlis+z/	[fə.'li.səs]
<i>capaces</i>	/kəpas+z/	[kə.'pa.səs]
<i>feliços</i>	/fəlis+z/	[fə.'li.sus] ~ [fe.'li.sos]
<i>capaços</i>	/kəpas+z/	[kə.'pa.sus] ~ [kə.'pa.sos]

(cf. *iguals* [i.'ɣwals], *útils* ['utills])

<i>pedaços</i>	/pədas+z/	[pə.'ða.sus] ~ [pə.'ða.sos]
<i>casos</i>	/kaz+z/	['ka.zus]
<i>moixos</i>	/moʃ+z/	['mo.ʃus] ~ ['mo.ʃos]

(cf. *caps* ['kaps]; *animals* [ə.ni.'mals])

Es produeix una situació semblant quan s'afegeix el morf /z/ corresponent al morfema de segona persona singular a radicals verbals de la tercera i la segona conjugació acabats en sibilant (11a, b) o bé a verbs de la subclasse IIIa, que afegeixen l'increment -*eix*- (12):

(11) Balear

a	<i>tusses</i>	/tos+z/	['to.səs]	b	<i>neixes</i>	/neʃ+z/	['ne.ʃəs]
	<i>fuges</i>	/fuʒ+z/	['fu.ʒəs]		<i>coneixes</i>	/kunəʃ+z/	[ku.'nə.ʃəs]
	<i>cuses</i>	/kuz+z/	['ku.zəs]		<i>creixes</i>	/kreʃ+z/	['kre.ʃəs]

(cf. *sents* ['sens]) (cf. *tems* ['tems])

(12) Balear

<i>parteixes</i>	/pərt+əʃ+z/	[pər.'tə.ʃəs]
<i>serveixes</i>	/sərv+əʃ+z/	[sər.'və.ʃəs]

En mallorquí, les formes de (11b) i (12) alternen amb solucions amb semivocalització del segment prepalatal (*parteixes* [pər.'təjs]), tal com ocorre en les seqüències postlèxiques de fricativa prepalatal seguida de consonant (veg. el § 6.2.1). Aquestes solucions, però, es troben en franca recessió.

6.1.2.4.1.2. Nivell postlèxic

6.1.2.4.1.2.1. Formes prefixades i compostes

En el nivell postlèxic, també opera el fenomen de dissimilació en mallorquí i menorquí i el fenomen de simplificació/fusió en eivissenc quan a un radical començat en sibilant s'afegeix el prefix *des-*; en aquest cas, a diferència del que ocorre en el nivell lèxic i en posició interior de mot, hi ha evidència d'una seqüència /s##s/ original (cf. *desfer*, *desanimar*).

(13) Mallorquí i menorquí

<i>descentrar</i>	/dəs##sentr+a+r/	[dət.ʔsən̩'tra]
<i>desxondir</i>	/dəs##ʃond+i+r/~dəs##ʃund+i+r/	[dət.ʔʃon̩.'di] ~ [dət.ʔʃun̩.'di]
<i>desxifrar</i>	/dəs##ʃifr+a+r/	[dət.ʔʃi.'fra]
<i>dessalar</i>	/dəs##sal+a+r/	[dət.ʔsə.'la]

Cal destacar que les formes compostes *dos-cents*, *tres-cents* i *sis-cents* es comporten de manera excepcional, ja que, en contra del que s'esperaria, de la unió de les dues sibilants no en resulta una africada, sinó una [s]:

(14) Mallorquí i menorquí

<i>dos-cents</i>	[do.'sens]	(cf. <i>dos cents</i> [dot.ʔsens])
<i>tres-cents</i>	[trə.'sens]	(cf. <i>tres cents</i> [trət.ʔsens]~[trət.ʔsens])
<i>sis-cents</i>	[si.'sens]	(cf. <i>sis cents</i> [sit.ʔsens])

La realització d'aquestes formes compostes és amb una [s] i aparentment esdevé una excepció al procés de dissimilació de sibilants que tenen els dialectes mallorquí i menorquí. En tot cas, l'únic que se'n pot dir és que es tracta de formes lexicalitzades /dosent+z/, /trəsent+z/, /sisent+z/. La reducció a [ə] del mot *tres-cents* en els dialectes amb /ɛ/ tònica dóna evidència del tractament no compost que rep aquest mot a les balears. No es pot afirmar el mateix, però, en el cas de *dos-cents*, en què no hi ha hagut reducció a [u] en el cas del menorquí i en el parlar de Sóller.

6.1.2.4.1.2.2. Mots adjacents

Entre mots, es desencadena el procés de dissimilació quan una consonant sibilant alveolar va seguida de sibilant en el cas del mallorquí i el menorquí (15), i també quan una fricativa prepalatal va seguida de sibilant en la majoria de varietats del menorquí (16a). En aquesta varietat, quan la primera consonant del grup és prepalatal i la segona, alveolar, el resultat del procés pot ser una africada alveolar lleugerament endarrerida (16b).²⁸ A Ciutadella i a Ferreries, els contactes amb una sibilant prepalatal en primera posició se solen resoldre o bé amb un procés que dóna lloc a una seqüència formada per una semivocal anterior i una sibilant alveolar (17a) o bé amb un procés de dóna com a resultat una seqüència integrada per una semivocal anterior i una africada (17b). Aquests són casos clars de coalescència, que es poden relacionar amb la resistència que presenten les consonants palatals a perdre la seva configuració original i amb la tendència general a preservar les característiques dels segments situats en la posició d'obertura.

(15) Mallorquí i menorquí

<i>coses seves</i>	/kɔz+ə+z##sev+ə+z/	[₁ kɔ.zət.ˈtse.vəs]
<i>fas zeros</i>	/fa+z##zer+o+z/	[fad.ˈd̪ze.ros]
<i>poses xulla</i>	/pɔz+ə+z##suj+ə/	[₁ pɔ.zət.ˈtʃu.jə] ~ [₁ pɔ.zət.ˈtʃu.ə]
<i>poses gelat</i>	/pɔz+ə+z##zəlad/	[₁ pɔzəd.d̪zə.ˈlat]

(16) Menorquí (general)

a.	<i>mateix xoc</i>	/mətɛf##ʃɔk/	[mətet.ˈtʃɔk]
	<i>mateix gin</i>	/mətɛf##ʒin/	[mə.ted.ˈd̪ʒin]
b.	<i>mateix sac</i>	/mətɛf##sak/	[mə.tet.ˈtsak] ~ [mə.tet.ˈtsak]
	<i>mateix sol</i>	/mətɛf##sɔl/	[mə.tet.ˈtsɔl] ~ [mə.tet.ˈtsɔl]

(17) Ciutadella i Ferreries

a.	<i>mateix xoc</i>	/mətɛf##ʃɔk/	[mə.tej.ˈʃɔk]
	<i>mateix gin</i>	/mətɛf##ʒin/	[mə.tej.ˈʒin]
	<i>mateix sac</i>	/mətɛf##sak/	[mə.tej.ˈsak]

²⁸ Els casos amb semivocalització de l'element prepalatal que ocorren en mallorquí són estudiats en el § 6.2.1, atès que aquest procés té unes motivacions independents que es desmarquen del rebuig pels contactes de sibilants adjacents. En menorquí, els contactes que impliquen una consonant prepalatal en posició de coda presenten una gran variabilitat motivada per diferents factors, com ara la varietat, el tipus de consonants en la posició d'obertura i el nivell d'aplicació. Tots aquests aspectes són descrits i analitzats amb més profunditat en el § 6.2.1.

	<i>mateix sol</i>	/məteʃ##səl/	[mə.tej.'səl]
b.	<i>mateix xoc</i>	/məteʃ##ʃək/	[mə.tej.'ʃək]
	<i>mateix gin</i>	/məteʃ##ʒin/	[mə.tej.'dʒin]
	<i>mateix sac</i>	/məteʃ##sak/	[mətej.'tsak]
	<i>mateix sol</i>	/məteʃ##səl/	[mətej.'tsəl]

En eivissenc, les seqüències de sibilants que ocorren en el nivell postlèxic es resolen amb un procés de simplificació/fusió, en què de forma general preval la segona consonant del grup (18a). Quan la consonant en posició de coda és prepalatal i la consonant que la segueix és alveolar, es pot parlar d'un procés de fusió estricta que dona lloc a una sibilant alveolar lleugerament endarrerida (18b), fet que a priori també es pot atribuir a la resistència que presenten les consonants palatals a perdre les seves característiques originals, així com a la prominència de les consonants associades a la posició d'obertura.

(18) Eivissenc

a.	<i>coses seves</i>	/kɔz+ə+z##sev+ə+z/	[kɔ.zə.'se.vəs]
	<i>fas zeros</i>	/fa+z##zero+z/	[fa.'ze.ros]
	<i>poses xulla</i>	/pɔz+ə+z##ʃuj+ə/	[pɔ.zə.'ʃu.jə]
	<i>poses gelat</i>	/pɔz+ə+z##ʒəlat/	[pɔ.zə.ʒə.'lat]
	<i>mateix xoc</i>	/məteʃ##ʃəlet/	[mə.te.'ʃə.'let]
	<i>mateix gin</i>	/məteʃ##ʒin/	[mə.te.'ʒin]
b.	<i>mateix suc</i>	/məteʃ##suk/	[mə.te.'suk]
	<i>peix salat</i>	/peʃ##sal+a+d/	[pe.ʃə.'lat]

6.1.2.4.1.3. Seqüències amb clítics

Les seqüències integrades pel clíctic corresponent a l'article definit masculí singular /s/ seguit de mot començat en consonant sibilant es resolen sempre amb dissimilació en mallorquí i menorquí (19) i amb simplificació/fusió en eivissenc (20):

(19) Mallorquí i menorquí

<i>es sol</i>	/s#səl/	[ət.'tsəl]
<i>es xut</i>	/s#ʃut/	[ət.'ʃut]

(20) Eivissenc

es sol /s#sɔl/ [ə.'sɔl]

es xut /s#ʃut/ [ə.'ʃut]

Quan l'article definit masculí plural va seguit de mot que comença en vocal també apareix aquesta africada en el cas del mallorquí i el menorquí, i una sola sibilant en el cas de l'eivissenc:

(21) Mallorquí i menorquí

es altres /s+z#altr+z/ [əd.'d̪zɑ̃l.trəs]

es animals /s+z#ənimal+z/ [əd.d̪zə.ni.'mals]

(22) Eivissenc

es altres /s+z#altr+z/ [ə.'zɑ̃l.trəs]

es animals /s+z#ənimal+z/ [ə.zə.ni.'mals]

Són diverses les explicacions que s'han donat per a aquest fenomen. Veny ([1982] 1998: 62), que no reconeix la presència de dos segments subjacents, atribueix aquestes realitzacions africades de l'article masculí plural en posició prevocàlica a un procés d'analogia a formes com ara *es joves* [əd.'d̪ʒo.vəs], en què actua un procés estricte de dissimilació entre sibilants que dona lloc a una africada prepalatal. A partir d'aquest context, l'article masculí plural s'hauria interpretat com a *ets* (**ets joves*). La inexistència del procés de dissimilació entre consonants sibilants en eivissenc (cf. *es joves* [ə.'ʒo.vəs]) explicaria la realització sense africada de l'article masculí plural en posició prevocàlica en aquest subdialecte (cf. *es arbres* [ə.'zɑ̃.βrəs]).

Segons Dols (1993a), en aquests casos actua un procés de dissimilació entre la /s/ corresponent a l'article masculí singular i el morf de plural /z/, únic context en què aquests dos constituents es realitzarien fonèticament de manera conjunta.

(23) Mallorquí i menorquí

s'altre (masc. sg.) /s#altr/ ['sãl.trə]

es altres (masc. plur.) /s+z#altr+z/ [əd.'d̪zɑ̃l.trəs]

Quan l'article masculí plural precedeix una consonant, en canvi, un dels dos segments no es manifesta:

(24)

es carrers /s+z#kərrer+z/ [əs.kə.'res]

6.1.2.4.2. Anàlisi

6.1.2.4.2.1. Introducció

En els apartats precedents s'ha constatat que el contactes de sibilants es resolen de manera diferent en funció de tres factors: *a)* el nivell d'aplicació, *b)* la varietat dialectal i, ocasionalment, *c)* la naturalesa de les consonants implicades. Totes les varietats analitzades presenten, efectivament, un comportament diferent en funció de si es tracta del nivell lèxic o del nivell postlèxic. En el nivell lèxic, en què aquests contactes es produeixen a causa de l'adjunció del morf de plural o de segona persona singular a radicals terminats en consonant sibilant, totes les varietats opten, llevat de casos esporàdics, per la inserció d'una vocal epentètica. En el nivell postlèxic, en canvi, les solucions que es desencadenen depenen de les varietats implicades. Mentre que mallorquí i menorquí resolen els contactes de sibilants mitjançant el canvi de mode d'articulació de la primera consonant del grup, l'eivissenc, de manera anàloga a bona part de varietats del català, opta per la fusió/simplificació del grup consonàntic. La naturalesa de les consonants implicades és també un factor que cal tenir en compte: en mallorquí, quan la consonant en posició de coda és prepalatal, opera un procés de semivocalització, que tal com s'ha advertit, obeeix a unes motivacions diferents.²⁹ El menorquí i l'eivissenc, d'altra banda, resolen les seqüències de sibilant prepalatal seguida de sibilant de manera diferent a la resta de casos: en menorquí, quan la segona consonant del grup és alveolar, pot operar un procés de dissimilació que dona com a resultat una africada alveolar lleugerament endarrerida; en eivissenc, es desencadena un procés de fusió que dona lloc a una sibilant alveolar també endarrerida. A Ciutadella i a Ferreries opera un procés que dona com a resultat una seqüència [js] ([jz]~[jʃ]~[jʒ]) o [j.t̪s] ([j.d̪z]~[j.t̪ʃ]~[j.d̪ʒ]). Sembla que cal atribuir aquestes realitzacions a la resistència de les consonants palatals a perdre la seva configuració original i la tendència que

²⁹ Aquest procés s'ha interpretat també com una manera d'evitar l'adjacència de dues consonants sibilants adjacents. Més endavant, es discuteixen els problemes derivats d'una aproximació com aquesta.

presenten les consonants associades a la posició d'obertura a preservar les seves característiques segmentals (Recasens 1993, [1991] 1996).

La finalitat d'aquesta secció és oferir una anàlisi que doni compte d'aquest comportament. Per això, es revisaran primer les principals aportacions que han sorgit sobre aquesta qüestió en el marc de la fonologia generativa, concretament en el marc de la fonologia autosegmental, que és on aquest aspecte ha estat tractat amb més profunditat (veg. § 6.1.2.4.2.2). Es constatarà que una aproximació a la dissimilació i a la simplificació de sibilants en el marc de la fonologia autosegmental es mostra clarament insuficient, bàsicament perquè no és capaç d'explicar —al marge d'estipulacions sense més fonament que la voluntat d'obtenir els resultats volguts— les causes per les quals operen estratègies diferents en funció del nivell d'aplicació, les varietats implicades i, en menor mesura, la naturalesa de les consonants. Amb l'objectiu de superar aquestes mancances, s'assajarà una anàlisi d'aquest comportament en el marc de la teoria de l'optimitat (veg. § 6.1.2.4.2.7), model que disposa dels mecanismes necessaris per tal de donar compte d'aquestes diferents motivacions.

6.1.2.4.2.2. L'OCP en el marc de la fonologia autosegmental

Tal com s'ha avançat en els apartats precedents, els processos de dissimilació, de simplificació i d'epèntesi que ocorren entre consonants sibilants s'han interpretat com a estratègies diferents per evitar l'adjacència de dos segments massa semblants (Palmada 1994a, 1994b). Cal tenir present que aquest comportament no és pas exclusiu del català, sinó que respon a una tendència universal a evitar seqüències de segments idèntics o gairebé idèntics. L'anglès, per exemple, coneix un procés d'epèntesi que es desencadena quan s'adjunta el morf de plural o de tercera persona singular *-s* a radicals nominals i verbals acabats en sibilant (cf. *kisses* ['kɪsɪz] 'petons', però *hugs* ['hʌgz] 'abraçades'; *(he) misses* ['mɪsɪz] 'ell perd', però *(he) claims* ['kleɪmz] 'ell afirma', etc.). El basc, per la seva banda, resol els contactes de sibilants o bé amb un procés de dissimilació quan es tracta del clític *ez* (cf. *ez zan* e[t s]an 'no era') o bé amb un procés de simplificació (cf. *indarrez zapaldu indarre* [s]apaldu 'trepitja'l amb força').

Moltes llengües coincideixen a evitar les seqüències de segments semblants i ho fan mitjançant estratègies dispar; ara bé, no pas en totes les llengües els segments o els trets sensibles a aquest rebuig són els mateixos. Alguns dialectes del grec, per posar un

exemple, presenten un procés de dissimilació que afecta els grups integrats per dues consonants oclusives o per dues consonants fricatives; aquests contactes es resolen, semblantment al mallorquí i menorquí, amb un canvi del mode d'articulació opcional d'una de les dues consonants del grup (cf. [okto]~[oxto] ‘vuit’; [efxi]~[efki] ‘beneït’). En anglès, el procés d'epèntesi exemplificat més amunt també opera quan a radicals verbals acabats oclusiva alveolar s'afegeix el morf de passat /d/, també alveolar (cf. *wanted* ['wɒntəd] ‘voler, passat’; *needed* ['niːdɪd] ‘necessitar, passat’, però *claimed* ['kleɪmd] ‘demandar, passat’).³⁰

Diversos investigadors han intentat buscar una explicació formal i unitària per explicar aquest comportament, sembla que força general, de les llengües. Fou en el marc de la fonologia autosegmental que es va proposar per primera vegada un principi de caràcter universal que prohibeix les seqüències de segments adjacents idèntics. Els orígens d'aquest principi, conegut com a Obligatory Contour Principle (OCP) des que Goldsmith (1976) en va encunyar el nom, es remunten a l'estudi de Leben (1973), qui, per explicar certes regularitats distribucionals en els sistemes lèxics tonals,³¹ proposà un principi que prohibia l'adjacència de dos tons idèntics en el nivell melòdic. Fou Goldsmith (1976), però, qui el popularitzà i qui el definí com segueix:

(1) Goldsmith (1976: 36)

«At the melodic level of the grammar, any two adjacent tonemes must be distinct. Thus HHL is not a possible melodic pattern; it automatically simplifies to HL.»

Tot i que originalment el principi es referia exclusivament a les seqüències d'autosegments, diferents investigadors van mirar d'ampliar-ne l'abast, incorporant les seqüències de segments (Goldsmith 1976, McCarthy 1986). A McCarthy (1986), s'argumenta que l'OCP és el principi responsable no només de l'organització lèxica dels morfemes, sinó del bloqueig de certes regles en la derivació. D'acord amb aquest estudi, l'OCP bloqueja les regles de síncope presents en determinades llengües semítiques quan

³⁰ Les dades de l'anglès són de Yip (1988) i de Boersma (1998); les del basc, de Hualde (1991), les del grec de Newton (1972) i Tserdanelis (2000). Vegeu el § 6.1.2.4.2.7.3 d'aquesta mateixa secció, on es tracten comparativament diferents processos dissimilatoris des d'un punt de vista interlingüístic.

³¹ Aquest principi neix, efectivament, com una condició de bona formació (*Morpheme Structure Constraint*), és a dir, com una restricció que afecta només la bona formació en el nivell lèxic de la llengua. La formulació de Leben (1973) és la que segueix: «Adjacent identical tones are banned from the lexical representation of a morpheme» (El subratllat és nostre)

aquestes donen lloc a seqüències de consonants idèntiques, això és, a geminades; és el que l'autor anomena procés d'antigeminació. L'autor defensa, doncs, l'activitat del principi en el nivell fònic de la llengua, i el defineix així:

(2) McCarthy (1986: 208)

«*At the melodic level, adjacent identical elements are prohibited.*»

Yip (1988), per la seva banda, argüeix que el principi no únicament explica el bloqueig de determinades regles, sinó que també té la capacitat de desencadenar-ne. Processos com ara la degeminació, l'assimilació, la dissimilació i l'epèntesi són, segons l'autora, diferents estratègies de què disposen les llengües per tal de satisfer l'OCP.

6.1.2.4.2.3. Els efectes de l'OCP en català des de la perspectiva autosegmental

La principal aplicació al català dels efectes d'aquest principi es troba en els diferents treballs de Palmada (Palmada 1988, 1994a, 1994b), que tracta el tema en el marc de la fonologia autosegmental, concretament en el model de la geometria de trets. L'autora, partint de les proposta de Yip (1988), argumenta que l'OCP actua, en llengües com el català i l'espanyol, com a desencadenant de processos i com a bloquejador de regles.

El procés de simplificació consonàntica present en bona part de varietats del català inclòs l'eivissenc, com també el procés de dissimilació que opera en mallorquí i menorquí, es desencadenen, segons l'autora, per l'efecte d'aquest principi. Així mateix, la vocal epentètica que s'insereix entre les sibilants heteromòrfiques en el nivell lèxic es justificaria també per l'acció de l'OCP. Contràriament, el principi actuaria com a bloquejador de regles en el cas de les seqüències consonàntiques formades per una lateral seguida d'oclusiva dental sonora, en què no s'escamparia el tret [+cont], justament per evitar dos segments adjacents amb els mateixos valors de continuïtat i de lloc d'articulació (cf. *alcalde* [əl.ˈkaɫ.də]).³²

Palmada (1994b) classifica les diferents estratègies que satisfan l'OCP en el cas de les seqüències de sibilants —dissimilació, simplificació i epèntesi— en funció de la identitat i de l'adjacència dels segments resultants. Així, tal com es recull en el quadre

³² Vegeu Bonet & Lloret (1998) per a una valoració dels problemes que implica l'especificació de trets proposada per Palmada (1994a) i els treballs subsequents, i, especialment, Bonet & Lloret (1998: 158) per als problemes que representa en el cas concret de la regla d'escampament del tret [+cont].

de (3), la inserció de vocal epentètica té com a resultat la manca d'adjacència de la seqüència original i el manteniment de la qualitat dels segments; el procés de dissimilació consonàntica garanteix l'adjacència dels segments però significa una pèrdua de la identitat; finalment, el procés d'elisió comporta tant una pèrdua de la identitat com una pèrdua de l'adjacència.³³

(3) Palmada (1994: 97)

	Epèntesi	Dissimilació	Elisió
Identitat	+	-	-
Adjacència	-	+	-

Els segments que són sensibles a l'OCP són, segons la seva anàlisi, els que comparteixen el punt d'articulació primari i el mateix valor pel que fa a la continuïtat.³⁴ Cal tenir en compte que el marc en què treballa l'autora és el de la teoria de la subespecificació (veg. el § 6.1.1.1.2.2), en què es preveu que no tots els segments subjacents estan especificats per a tots els trets, i aquests són assignats en el decurs de la derivació mitjançant les regles de redundància, que introdueixen els trets menys marcats des d'un punt de vista interlingüístic. En aquest marc, s'assumeix que en el grup de les obstruents només són marcades pel que fa al tret de continuïtat les que tenen el valor positiu; no estan especificats, doncs, els segments oclusius i, pel seu comportament pròxim a les oclusives, la fricativa labiodental. Els trets [-cont] i [+cont] són introduïts posteriorment mitjançant dues regles de redundància. Això explica per què en el cas de les seqüències d'oclusives o de fricatives labiodentals no operi cap procés (cf. *cap port* [kap.¹pɔrt]; *buf fort* [buf.¹fɔrt]).

Pel que fa al grup de les sonants, es parteix de la hipòtesi que el valor no marcat és [+cont], de manera que una regla de redundància serà la responsable d'inserir aquest tret. Aquesta circumstància justifica també que les seqüències de laterals no es vegin afectades per l'OCP (cf. *molt líquides* [mol.¹li.ki.ðəs])

³³ La identitat, en aquest cas, no manté cap relació amb el principi de fidelitat sorgit en el marc de la teoria de la correspondència (McCarthy & Prince 1995) que advoca per la preservació dels trets associats als segments presents en la base. En aquest marc, l'elisió d'un segment no implica una pèrdua de la identitat, en la mesura que la relació de "correspondència" es perd amb l'elisió del segment. D'altra banda, l'adjacència també s'entén, en el marc de la teoria de la correspondència, des d'una òptica diferent (veg. el § 4.2.1.7.1).

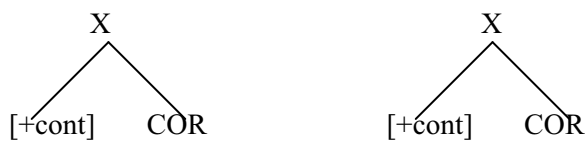
³⁴ Es tracta del que l'autora anomena nivell d'identitat pertinent per l'OCP. Aquesta interpretació és deutora, tal com l'autora reconeix, de l'anàlisi proposada per Borowsky (1987) per a l'anglès.

Quant als trets de lloc d'articulació, també s'assumeix que el tret coronal —que té un caràcter reconegudament menys marcat des d'un punt de vista interlingüístic— està subespecificat i és introduït per una regla de redundància. El tret coronal únicament no està subespecificat en aquells segments en què els trets de mode depenen del node coronal, això és, en el cas de les laterals i les sibilants, en què Lateral i Estrident depenen respectivament de Coronal.

D'acord amb aquesta anàlisi, doncs, les úniques consonants del català especificades pel que fa al mode i al lloc d'articulació són les sibilants, de manera que són les úniques susceptibles a l'OCP. En les seqüències formades per dues sibilants, que tindrien la representació plenament especificada que figura a (4), opera un procés de desassociació dels trets associats al primer segment, tal com es recull a (5); d'aquesta manera, resta una posició temporal buida (6):³⁵

(4)

a. *Seqüència inicial*

(5)

b. *Desassociació*

(6)

c. *Posició temporal buida*

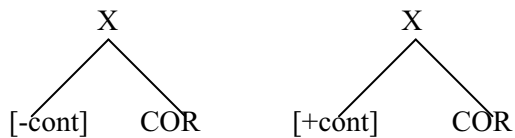

³⁵ Per motius de claredat, es prescindeix, seguint Palmada (1994b), de la representació amb tots els nodes implicats, atès que és irrellevant per a la discussió aquí presentada. Vegeu, però, Palmada (1994a) per a una visió detallada de les representacions, així com el § 6.1.1.1.2.2 i el § 6.2.1 d'aquest mateix treball. D'altra banda, cal tenir en compte que l'autora també tracta el cas de la semivocalització de les sibilants prepalatals en mallorquí com el resultat de l'efecte de l'OCP. En el § 6.2.1 es presenten arguments que qüestionen aquesta hipòtesi.

El pas següent presenta solucions disperses en funció de la varietat de què es tracti: en varietats com el mallorquí i menorquí, les regles de redundància assignen els trets menys marcats, [-cont] i COR, a la posició temporal que ha quedat buida (7):

(7) *Reinterpretació: regles de redundància*

[] → [-cont] [] → [COR]

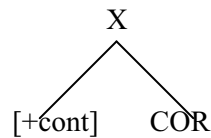

En varietats com el central i l'eivissenc, la posició temporal que queda buida és esborrada abans que sigui reinterpretada per les regles de redundància (8):

(8) *Esborrament posició temporal*

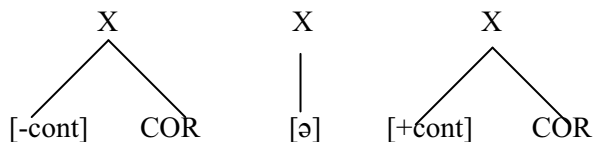
[X] → ∅

∅

Finalment, en el cas de les seqüències heteromòrfiques de sibilants que ocorren en el nivell lèxic, en cap moment hi ha una desassociació de trets i el procés consisteix en l'afegiment d'un moment temporal entre els dos segments afectats, el qual desfà l'adjacència i garanteix la preservació dels trets originals.

(9) *Epèntesi*

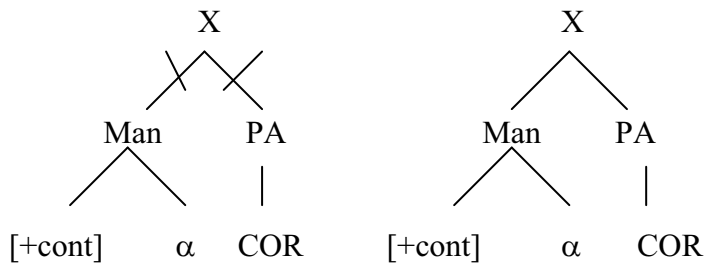
Un dels problemes de l'anàlisi de Palmada, segurament detectat per Bonet & Lloret (1998), és que, d'acord amb la (sub)especificació de trets i el nivell d'identitat pertinent proposats per l'autora, res no impedeix que les seqüències de ròtica més sibilant no es vegin afectades per l'activitat de l'OCP. Efectivament, en les diferents varietats del català, una seqüència [rs] no és mai objecte de simplificació/dissimilació (cf. *persona*

[pəɾ.'so.nə]; *bar senzill* [ˌbar.sen.'ziʎ]). El mateix es pot dir de l'escampament del tret continu en casos com ara *desdir* [dəz.'ði] o *verda* ['vər.ðə], en què les consonants acaben compartint el lloc d'articulació major i el mateix valor de continuïtat (veg. Bonet & Lloret 1998, Wheeler 2003).

D'altra banda, en mallorquí i menorquí, una seqüència postlèxica de dues ròtiques tampoc no experimenta cap tipus de canvi (cf. *bar radical* [ˌbar.rə.ði.'kal]). En aquests casos, les consonants en contacte comparteixen el lloc d'articulació primari i el valor de continuïtat i, tanmateix, no es desencadena cap reparació.

Segurament és per aquest tipus de problemes que Bonet & Lloret (1998) parteixen d'un nivell d'identitat lleugerament diferent del proposat per Palmada. Les autores, que se centren estrictament en el procés de simplificació de contínues present en central i que deriven el procés amb independència de l'OCP, consideren que les consonants adjacents susceptibles de simplificació són les que comparteixen el lloc d'articulació major, que ha de ser coronal, el mode d'articulació [+continu], així com els mateixos valors pel que fa a la resta de trets referents al mode d'articulació [α]:

(10) Adaptat de Bonet & Lloret (1998: 169)³⁶

A diferència de l'anàlisi de Palmada, els segments susceptibles de simplificació són els que comparteixen el valor positiu pel que fa a la continuïtat i el tret COR. Això permet a les autores prescindir de la subespecificació pel que fa a aquests trets. D'altra banda, el fet que els segments adjacents hagin de compartir, també, la resta de trets referents al mode d'articulació explica que les seqüències de ròtica més sibilant ([rs]) o de ròtica més aproximant ([rð]) no experimentin el procés de simplificació, ja que, si bé comparteixen els trets [+cont] i COR, no presenten la mateixa especificació pel que fa a la resta de trets de mode d'articulació.

Aquesta anàlisi permet donar compte del procés de simplificació que afecta les seqüències de ròtiques i de sibilants adjacents en central. Ara bé, es mostra insuficient quan es vol aplicar al comportament del balear i de certs registres del català, en què les seqüències de ròtiques postlèxiques no experimenten cap tipus de canvi relacionat amb el rebuig pels segments semblants.

Altres qüestions, com ara les causes que motiven l'aplicació d'una estratègia o altra, també escapen a l'anàlisi basada en la geometria de trets —tant la proposada per Palmada (1994a, 1994b) com la proposada per Bonet & Lloret (1998). La discussió d'aquestes aspectes és l'objectiu de l'apartat següent.

6.1.2.4.2.4. Resum i discussió

En l'apartat precedent s'ha constatat que els processos de dissimilació, simplificació/fusió i epentèsi que operen entre consonants sibilants en les diferents varietats del català es poden interpretar com estratègies diferents per tal de satisfer l'*Obligatory Contour Principle* (OCP), que, tal com fou definit per McCarthy (1986), prohibeix l'adjacència d'elements idèntics. Aquesta situació pot reparar-se, en el cas del català, mitjançant la pèrdua de la identitat (*i.e.* dissimilació), mitjançant la pèrdua de l'adjacència (*i.e.* epentèsi), o, encara, mitjançant la pèrdua d'ambdues circumstàncies (*i.e.* elisió).

Una anàlisi com la que proposa Palmada és clarivident pel que fa, sobretot, a la descripció dels processos. El procés de dissimilació del balear s'entén, des d'aquesta perspectiva, com l'esborrament dels trets en discordança i la posterior introducció dels trets menys marcats interlingüísticament. El procés de simplificació, com l'esborrament dels trets en conflicte i la posterior elisió del primer segment del grup. I, finalment, el procés d'epentèsi s'interpreta com una manera d'evitar l'adjacència entre els elements discordants, mitjançant la introducció d'una vocal epentètica.

Una anàlisi en aquests termes és lúcida pel que fa a la descripció dels processos, però no pas pel que fa a les causes que determinen l'aplicació d'una estratègia o l'altra en funció de la varietat de què es tracti o en funció del nivell d'aplicació. No hi ha, en aquesta interpretació, cap tipus de mecanisme que expliqui, almenys de manera no

³⁶ Semblantment a Palmada, les autores fan dependre del node supralaringi (SL) els nodes referents al mode d'articulació (Man) i al lloc d'articulació (PA), és a dir, tots els nodes que fan referència a l'activitat que es dona en la cavitat supraglotal. Per motius de simplificació, s'ha obviat aquest node superior.

estipulativa, per què en mallorquí i menorquí opera el procés de dissimilació i en eivissenc, el procés de simplificació. Només la convenció pot assegurar el bon funcionament del model:

(11) Palmada (1994: 101)

«[...] l'OCP pot actuar com a activador de regles, però ni l'existència ni la forma d'aquestes en els sistemes particulars són fixades per la gramàtica. Cada llengua pot tenir regles del tipus que discuteixo o no tenir-ne. Són regles sense context que s'apliquen només si hi ha un activador extern, en aquest cas l'OCP. Si aquestes regles no existeixen a la llengua, *Tier Conflation* unifica les melodies i no es produeix cap violació.»

Aquesta afirmació, però, planteja diferents preguntes, difícils de contestar en un model com l'adoptat per l'autora. Quina relació s'estableix entre l'OCP i aquestes regles? Què determina que una llengua tingui unes regles i que una altra llengua en tingui unes altres? Quines són les causes "naturals" que en forcen l'aplicació? Si *Tier Conflation* resol el problema en les llengües que no disposen d'aquestes regles, per què no totes les llengües recorren a aquest recurs, intangible i immillorable al mateix temps, que garanteix la satisfacció de l'OCP alhora que permet la preservació dels trets originals?

La interpretació basada en la geometria de trets i els principis i paràmetres tampoc no dona explicació al diferent comportament que presenten totes les varietats en funció del nivell d'aplicació o els dominis morfològics. Com és que en el nivell lèxic opera un procés d'epèntesi en lloc de les estratègies regulars de dissimilació i simplificació?

Altres qüestions, com ara quina de les dues consonants del grup és afectada pel procés, ja sigui de dissimilació o de simplificació, també escapen a les possibilitats explicatives d'una anàlisi en aquests termes. Aquestes limitacions queden implícites en la següent afirmació de l'autora:

(12) Palmada (1994a: 102)

«S'ha d'establir, això sí, que el mecanisme de comprovació relacionat amb l'OCP actua d'esquerra a dreta»

La finalitat dels apartats següents és donar raó d'aquestes divergències de comportament i intentar establir quines en són les motivacions, despullant la línia argumental de la mera estipulació. Com assenyala encertadament McCarthy (1999: 38), «stipulation is the enemy of explanation». Aquests objectius sembla que es poden assolir gràcies a l'inesgotable poder explicatiu de què gaudeix la teoria de l'optimitat. A continuació s'ofereix un resum del tractament que aquest principi, l'OCP, ha rebut en el marc de la teoria de l'optimitat.

6.1.2.4.2.5. L'OCP en la teoria de l'optimitat: aspectes formals i funcionals

Les varietats del balear coincideixen a evitar les seqüències de sibilants en tots els nivells fonològics, la qual cosa demostra que la restricció de marcatge que prohibeix aquestes seqüències ocupa una posició elevada en la jerarquia de restriccions de totes les varietats analitzades. El primer que cal determinar, doncs, és la naturalesa d'aquesta restricció, així com sobre quin tipus de segments o, si es vol, sobre quin tipus de trets actua en el cas del català

6.1.2.4.2.6. La naturalesa de l'OCP en la teoria de l'optimitat i la seva aplicació al català

L'OCP adopta, en el marc de la teoria de l'optimitat, la fesomia d'una restricció de marcatge, i, consegüentment, és transgredible. La simple ordenació d'una determinada restricció de fidelitat per damunt d'aquesta restricció n'implica la violació. Aquesta perspectiva s'allunya substancialment del tractament que aquest principi havia rebut en models anteriors, en què, un cop assumida la seva validesa com a principi primitiu de la gramàtica universal (McCarthy 1986), en cap cas era violable. El fet que en determinades llengües no es desencadenin estratègies de reparació davant de seqüències de segments idèntics posava en dubte, però, la primitivitat de l'OCP (Goldsmith 1976). El caràcter d'aquest principi, esdevingut restricció en el marc de la teoria de l'optimitat, sembla que resol les possibles objeccions en contra del seu caràcter universal (Myers 1997).

Tanmateix, també s'ha qüestionat el caràcter universal d'aquesta restricció i la seva consegüent presència a CON (component de la gramàtica universal que conté totes les restriccions). En aquest sentit, cal tenir present que s'han proposat dues interpretacions d'aquesta restricció. L'una considera que l'OCP és una restricció primitiva de la gramàtica universal segons la qual es prohibeixen les seqüències d'elements idèntics. Aquesta interpretació és encara hereva de McCarthy (1986) i s'allunya de la concepció que en tenia Goldsmith (1976). L'altra considera que la formulació d'una restricció específica referent a l'OCP és redundant, atès que els seus efectes es deriven de la conjunció, en un domini, d'una restricció de marcatge amb ella mateixa. Efectivament, segons les propostes recents d'Alderete (1997) i de Fukazawa (1998), l'OCP no és altra cosa que el resultat de l'activitat d'una *local self-conjunction* (Smolensky 1995). Aquesta és una extensió de l'anomenada *local conjunction* (Smolensky 1995), segons la qual la combinació, en un context o domini determinats, de dues restriccions de marcatge genera una restricció molt més decisiva en la jerarquia de restriccions de les llengües:

(13) *Local Conjunction* (Smolensky 1995)

«*Multiple constraint violations in a local context are categorally worse than the same violations in a nonlocal context*»

Suposem, per exemple, que C_1 i C_2 són dues restriccions que ocupen una posició menys elevada que la restricció C_3 en la jerarquia de restriccions d'una determinada varietat lingüística:

(14) $C_3 \gg C_1, C_2$

Segons aquesta jerarquia de restriccions, la transgressió de C_3 és més greu que no pas la violació de les restriccions C_1 o C_2 considerades de manera independent i desvinculades d'un context, de manera que en aquesta llengua és preferible transgredir C_1 i C_2 que no pas C_3 ; ara bé, CON admet la possibilitat de combinar aquestes dues restriccions en un domini determinat, D , i això pot donar lloc a una "restricció" més potent que no pas C_3 , que en pot forçar la transgressió:

(15) $[C_1 \& C_2]_D \gg C_3 \gg C_1, C_2$

En un intent d'adaptar aquesta circumstància als efectes de l'OCP s'ha proposat la ja esmentada *local self-conjunction*, segons la qual es preveu que la combinació d'una restricció de marcatge amb ella mateixa o, en altres paraules, la repetició d'una mateixa restricció de marcatge en un domini determinat pot ocupar una posició més elevada en la jerarquia que no pas aquesta mateixa restricció aïllada i desvinculada d'un context determinat. Així, si es prossegueix amb l'exemple anterior, la conjunció de la restricció C_1 , posem per cas, amb ella mateixa dóna lloc a una restricció que ocupa una posició més elevada que no pas C_3 i, que, per tant, en pot forçar la violació:

$$(16) [C_1 \& C_1]_{\text{DOMINI}} \gg C_3 \gg C_1$$

Si es parteix de les dades del català, en què, tal com es veurà, s'eviten les seqüències de segments adjacents que comparteixen el tret [sibilant], es pot dir que la violació de la combinació de la restricció de marcatge lliure de context *[sibilant] amb ella mateixa, i en un domini determinat, és més greu que no pas aquesta mateixa restricció de marcatge considerada de manera independent i desvinculada d'un context o domini; així, mentre que la hipotètica restricció *[sibilant] pot ocupar una posició inferior que una possible restricció de fidelitat, MAX-IO, posem per cas, la conjunció d'aquesta mateixa restricció de marcatge amb ella mateixa i en un domini determinat pot ocupar una posició més elevada que la restricció de fidelitat; fins a tal punt que en podria forçar la violació.

$$(17) [*[sibilant] \& *[sibilant]]_D \gg \text{MAX-IO} \gg *[sibilant]$$

Tant la *local conjunction* com la *local self-conjunction* són violades si i només si són transgredides, en el context determinat a què fan al·lusió, les dues restriccions de marcatge esmentades. Suzuki (1998: 96) adverteix que la interpretació de l'OCP en termes de *local self-conjunction* és excessivament restrictiva en dos sentits: d'una banda, perquè relaciona de manera massa directa aquest principi amb el marcatge; i, de l'altra, perquè, si bé incorpora dominis de tipus morfològic en la descripció, és incapaç de donar compte de factors com ara el grau de proximitat existent entre els segments

implicats.³⁷ Des d'aquesta perspectiva, s'entén, efectivament, que només es prohibeixen les seqüències d'elements més marcats en el marc d'una llengua determinada, de manera que sembla que no pot donar compte dels casos en què es desencadenen estratègies diferents per tal d'evitar les seqüències d'elements tipològicament no marcats —com és el cas de coronal. Tal com assenyala Fukazawa (1999), però, tots els segments han de ser considerats, en certa manera, més marcats; el caràcter més o menys marcat d'aquests es tradueix en la diferent posició que poden ocupar en el marc de la jerarquia de restriccions d'una llengua determinada. En el cas del català, la formulació d'una *self-conjunction* del tipus $[*[\text{sibilant}]&*[\text{sibilant}]]_D$ pressuposa, en efecte, l'existència d'una restricció de marcatge independent del tipus $*[\text{sibilant}]$.

Arribats aquí caldria fer dues observacions. L'una està relacionada amb la coherència de la perspectiva adoptada en el present treball. L'altra té un caire més general, i qüestiona l'argumentació de Suzuki (1998) i matisa l'objecció de Fukazawa (1999).

En el marc d'aquesta tesi, processos com ara l'assimilació no són mai interpretats com el resultat d'una especial ordenació de restriccions de marcatge lliures de context (del tipus $*[\text{sibilant}]$) sinó com el resultat de l'activitat de restriccions de marcatge sensibles al context —i.e. COMP(PA), COMP(MA)—, les quals es justifiquen per factors externs de tipus articuladori i acústic. Tot i que en el marc de la teoria de l'optimitat s'ha proposat la coexistència d'aquests dos tipus de restriccions, la introducció de restriccions de marcatge lliures de context implicaria, inevitablement, la redundància de la maquinària aquí establerta. Aquest és el principal motiu pel qual es descartarà la hipòtesi que l'OCP és el producte d'un *local self-conjunction*.

D'altra banda, cal tenir present la relació que s'estableix entre el marcatge i les ordenacions jeràrquiques de caràcter universal. Fukazawa (1999), per tal de combatre l'argument de Suzuki (1998), assenyala que el fet que una determinada propietat sigui més o menys marcada en una llengua determinada no depèn de la presència o l'absència d'una determinada restricció de marcatge lliure de context, sinó de la diferent posició que aquesta ocupa en la jerarquia de restriccions d'una determinada llengua en relació amb altres restriccions de marcatge de la mateixa naturalesa. Cal matisar, però, aquesta

³⁷ No s'insistirà en aquest segon aspecte. De totes maneres, un dels problemes que addueix Suzuki (1998), que té a veure amb la localitat dels processos (Steriade 1995), és contrarestat mitjançant l'assumpció de dominis del tipus "consonants adjacents". Cf., per exemple, $*[[\text{sibilant}]&[\text{sibilant}]]_{\text{CONSADJ}}$. Veg. Moreton & Smolensky (2002) per a una discussió sobre els dominis possibles en les formulacions de les conjuncions de restriccions.

afirmació, en la mesura que les restriccions que formen part d'una escala de restriccions de caràcter universal no són permutables i, per tant, la relació de dominància que s'estableix entre elles no és alterable per explicar el comportament específic d'una determinada varietat lingüística.

La introducció de restriccions de marcatge d'aquesta mena complica l'explicació del comportament del català, en què seria necessària una ordenació de restriccions del tipus *[-cont] >> *[sibilant] —que reflecteix la major tendència a l'assimilació de les oclusives en relació amb les sibilants— i una ordenació del tipus *[sibilant] >> *[-cont] —que podria donar compte del procés de dissimilació que ocorre en mallorquí i menorquí. La primera ordenació expressaria el caràcter menys marcat de les oclusives respecte de la resta de consonants. La segona ordenació entra en contradicció amb qualsevol escala universal.

Cal tenir present, respecte d'aquesta qüestió, el caràcter ambivalent que presenten les consonants sibilants pel que fa al marcatge. Des d'un punt de vista perceptual, els segments estridents (entre els quals cal incloure les sibilants del català) són menys marcats des d'un punt de vista tipològic, fet que s'ha atribuït al major grau de perceptibilitat que presenten respecte de la resta de fricatives (Kirchner 1998, Wheeler 2002); això explica, de fet, el manteniment d'aquest tipus de consonants, en detriment d'altres, en els processos de simplificació consonàntica en menorquí i en moltes altres varietats del català (veg. el § 6.3.1.1 i el § 6.3.1.2).

Ara bé, com assenyala Wheeler (2003), seguint Kirchner (1998), aquest tipus de consonants exigeixen un major esforç articulatori que d'altres, circumstància que explicaria, en certa manera, el rebuig que presenta el català per les seqüències de dues sibilants adjacents. D'altra banda, ja s'ha apuntat que una possible causa del procés de simplificació/fusió en eivissenc i del procés de dissimilació en mallorquí i menorquí és la continuïtat característica d'aquest tipus de sons, que n'impossibilita la percepció de la durada. La simplificació n'és una conseqüència; la dissimilació, una reparació.

Tots aquests són factors que justifiquen la formulació d'una restricció de marcatge específica que prohibeix les seqüències de consonants sibilants adjacents (*[sib][sib]) desvinculada del marcatge entès en un sentit categòric ([*[sibilant]&*[sibilant]]_b) i que defuig, al mateix temps, la indefinició pròpia de les restriccions de tipus estrictament funcional. A continuació, es reproduïxen unes paraules de McCarthy (2001), que posen de manifest l'esperit d'aquesta tesi.

(18) McCarthy (2002a: 221)

«Pure functionalism is to phonology what natural selection is to genetics: it can supply post hoc explanations for why things ended up the way they did, but it won't tell us how many peas from this particular plant are going to be yellow or green, round or shriveled.

»OT's relevance to these issues should now be apparent. In OT, there is no need to have an apparatus of formal rules and a separate apparatus of observed tendencies, each inadequate in themselves, to evaluate the naturalness of the rules. Instead, violable constraints model the tendencies, and those constraints themselves make up the formal grammar, with constraint ranking modeling "the tension between clarity and ease"»

La nostra adscripció a aquest punt de vista ens serveix per descartar, també, la hipòtesi segons la qual els processos de dissimilació es deriven *directament* de la necessitat de preservar el contrast entre dos segments relativament semblants tot afavorint-ne la perceptibilitat en detriment de la "facilitat articulatòria". Aquest tipus d'explicació s'ha proposat, sobretot, per explicar processos de dissimilació que s'apliquen entre vocals no necessàriament iguals que ocorren en el domini del mot (Suzuki 1998, Flemming 1995). Es recorre, en aquests casos, a restriccions que requereixen una mínima distància entre els segments implicats o a restriccions en contra de la repetició d'un determinat tret. En el cas del català, Jiménez (2002: 177) insinua una explicació semblant per als casos de dissimilació en formes com ara *mourà*, pronunciat [məw.'ra] o [mɔw.'ra] en moltes varietats del català, en què /ɔ/ passa a [ə], en lloc de [u], per tal d'evitar la seqüència repetitiva [uw] (cf. *mourà* *[muw.'ra]); d'aquesta manera, s'assegura la discriminació dels trets dels dos elements implicats.

Aquesta interpretació és vàlida, sobretot, per explicar el comportament que presenten determinats segments en el nivell lèxic, on el contrast sembla que té i ha de tenir un paper rellevant. En varietats com el mallorquí i el menorquí, en què els processos d'assimilació són tan freqüents, i en què, per tant, s'afebleix constantment aquest contrast, sembla que una interpretació com aquesta no és viable.

Tal com s'advertia, la formulació d'una restricció específica referent al rebuig pels contactes de sibilants, tal com es proposa a Bonet & Lloret (2002), és suficient en el marc d'aquest treball. Aquesta restricció —com ocorria amb COMP(PA)— queda

racionalitzada i justificada per totes les motivacions de tipus funcional adduïdes en aquest apartat.³⁸

6.1.2.4.2.7. Proposta d'anàlisi en el marc de la teoria de l'optimitat

6.1.2.4.2.7.1. Dades objecte d'anàlisi

A efectes de simplificació, les dades que seran objecte d'anàlisi són les que figuren en la taula següent. No es tenen en compte els processos més irregulars o poc freqüents avui dia. No obstant això, quan sigui convenient s'hi farà referència. Les seqüències de sibilants que ocorren en seqüències lèxiques tautomòrfiques (cf. *piscina*) no s'analitzen de manera directa, però s'hi farà referència de manera tangencial.

³⁸ En analitzar el tractament que l'OCP ha rebut en el marc de la fonologia autosegmental, s'ha constatat que, per al cas del català, s'havia proposat que afectava els segments adjacents que comparteixen els trets de continuïtat i de lloc d'articulació, concretament els segments que estan especificats pel que fa a aquests trets en la representació subjacent (Palmada 1994a, 1994b). Adoptant aquesta interpretació, però tenint present que en el marc de la teoria de l'optimitat no es preveu l'existència de segments subespecificats, caldria concloure que, en el cas del català, l'OCP afecta aquells segments que comparteixen els trets [+cont] i COR. Entès l'OCP en aquests termes, caldria formular una *local conjunction*, integrada per les restriccions de marcatge OCP(+cont) i OCP(cor). El domini d'aquesta *local conjunction* seria una seqüència de consonants adjacents ([OCP(+cont) & OCP(cor)]_{ADJCONS}). En aquest sentit, només es veurien afectades per aquesta restricció les seqüències de segments que comparteixen el tret de continuïtat i el lloc d'articulació coronal. Aquesta restricció es derivaria de dos factors que tenen una forta incidència en els processos de dissimilació: d'una banda, els efectes de *semblança*, i, de l'altra, els efectes del *marcatge*. El primer factor té a veure amb el fet que, com més semblants són dos segments, més susceptibles són d'experimentar processos que desfacin la semblança original. En treballs anteriors dedicats als efectes de l'OCP (Padgett 1991, 1992; Selkirk 1988, 1991, 1993; Yip 1988 i Pierrehumbert 1993), s'ha argumentat que les restriccions de coocurrència són més fortes entre segments que comparteixen més d'un tret que no pas entre els segments que comparteixen només un tret. Yip (1988), per exemple, aporta el cas de l'àrab, en què hi ha una forta tendència a evitar les seqüències de consonants coronals que tenen la mateixa especificació pel que fa al tret sonant; així, en aquesta llengua és possible una arrel formada per dues consonants coronals que difereixen pel que fa a la sonància (*rasam* 'dibuixo'), però no pas una arrel formada per dues consonants coronals que presenten la mateixa especificació pel que fa a sonant (**dasam*, **ralam*). Aquest efecte, anomenat *similarity effect* (veg. Suzuki 1998), en el marc de la teoria de l'optimitat, o *OCP-subsidiary feature effect* (veg. Padgett 1991, 1992), en el marc de la fonologia autosegmental, ha estat registrat en diverses llengües, com ara el javanès (Mester 1986), el cambodjà (Yip 1988), el rus (Padgett 1991), entre moltes altres. Tot fa pensar que en el cas del català aquest efecte també podria ser actiu, ja que l'OCP seria sensible a les seqüències de segments que presenten els trets [+continu] i COR, mentre que no ho seria en aquelles seqüències que comparteixen el tret [+continu] i el tret COR de manera independent. Els efectes de *marcatge* explicarien que l'OCP sigui sensible als segments que comparteixen el valor positiu pel que fa a continuïtat. Cal tenir en compte, però, que adoptar una restricció com l'esmentada en el marc de la teoria de l'optimitat conduiria a uns resultats erronis en el cas del balear, ja que, en no preveure's l'existència de segments subespecificats, afectaria totes les seqüències de consonants especificades com a [+cont] i [cor], això és, seqüències del tipus [rr], [rs], [rð], etc. L'única manera de compensar aquest efecte massa general d'aquesta *local conjunction* seria situar les restriccions de fidelitat que advoquen pel manteniment de les ròtiques per sobre de la restricció [OCP (+cont) & OCP(cor)]

Nivell d'aplicació	C1	C2	Mallorquí	Menorquí	Eivissenc
Nivell lèxic C1+C2	alv.	alv.	['ku.zəs]	['ku.zəs]	['ku.zəs]
			[fə.'li.səs]	[fə.'li.səs]	[fə.'li.səs]
	prep.	alv.	[ko.'nə.ʃəs]	[ku.'nə.ʃəs]	[ku.'nə.ʃəs]
			[sər.'və.ʃəs]	[sər.'və.ʃəs]	[sər.'və.ʃəs]
Nivell postlèxic C1##C2	alv.	alv.	[dət.t̪sə.'la]	[dət.t̪sə.'la]	[də.sə.'la]
			[kə.zət.t̪sə.'bu.ðəs]	[kə.zət.t̪sə.'bu.ðəs]	[kə.zə.sə.'βu.ðəs]
	alv.	prep.	[dət.t̪jɪ.'fra]	[dət.t̪jɪ.'fra]	[də.jɪ.'fra]
			[kom.prəd.'d̪ʒɔts]	[kom.prəd.'d̪ʒɔks]	[kom.prə.'ʒɔks]
	prep.	prep.	[mə.tej.'ʒɔc]*	[mə.ted.'d̪ʒɔk]	[mə.te.'ʒɔk]
				[mə.tej.'ʒɔk] (ciut., ferr.)	
				[mə.tej.'d̪ʒɔk] (ciut., ferr.)	
	prep.	alv.	[mə.tej.'sɔl]*	[mə.tet.'tsɔl]	[mə.te.'sɔl]
				[mə.tej.'sɔl] (ciut., ferr.)	
				[mə.tej.'tsɔl] (ciut., ferr.)	
Grup clíctic I C1#C2	alv.	alv.	[ət.'tsɔl]	[ət.'tsɔl]	[ə.'sɔl]
	alv.	prep.	[əd.'d̪ʒɔk]	[əd.'d̪ʒɔk]	[ə.'ʒɔk]
Grup clíctic II C1+C2#V	alv.	alv.	[əd.'d̪zɔ.mos]	[əd.'d̪zɔ.mus]	[ə.'zɔ.məns]

* Aquestes realitzacions amb semivocalització de la fricativa prepalatal s'interpreten com el resultat d'un procés independent del rebuig als contactes de sibilants (§ 6.2.1). Per a una interpretació d'aquests processos com el resultat de l'activitat de l'OCP, vegeu Palmada (1994a, 1994b).

6.1.2.4.2.7.2. Organització de la secció

En aquesta secció, s'estudia, primer, quina és la jerarquia de restriccions responsable del procés de dissimilació del mallorquí i el menorquí davant les seqüències de sibilant alveolar seguida de sibilant en el nivell postlèxic. Es demostra com, en aquest nivell, el procés de dissimilació s'ha d'entendre com una manera d'evitar l'adjacència de dues sibilants contigües mitjançant el mínim canvi segmental, el qual es tradueix en l'activitat de tota una colla de restriccions de fidelitat. Aquest mínim canvi, però, es veu condicionat per un conjunt de factors relacionats amb l'entorn fonològic, els quals s'expressen a partir de la restricció de marcatge contextual que requereix que els segments adjacents tinguin el mateix lloc d'articulació.

Posteriorment, s'introdueix la jerarquia que dona compte del comportament de l'eivissenc davant de les seqüències postlèxiques de sibilant alveolar seguida de sibilant, en què tant pot operar un procés d'elisió com de fusió. Aquesta circumstància es formalitza mitjançant la manca de jerarquització de dues restriccions que estan en conflicte respecte dels processos d'elisió i de fusió. Aquesta jerarquia possibilita que tant el candidat amb elisió com el candidat amb fusió surtin elegits com a òptims. Per donar compte de les seqüències heterorgàniques, s'invoquen dues restriccions de fidelitat que donen compte de les relacions que s'estableixen entre formes superficials relacionades morfològicament; aquestes restriccions determinen quina és la consonant elidida, en cas d'elisió, i quina configuració segmental adopta la consonant fusionada, en cas de fusió.

Després, s'introdueix la jerarquia de restriccions que justifica les estratègies que es desencadenen en menorquí i en eivissenc quan la consonant en primera posició és prepalatal. El procés de dissimilació que ocorre en bona part de varietats del menorquí s'interpreta, també, com una estratègia per evitar els contactes de sibilants mitjançant el mínim canvi segmental. El procés de semivocalització que opera en determinades varietats del menorquí (Ciutadella i Ferreries) s'interpreta com una manera d'evitar el contacte de sibilants sense perdre el caràcter palatal de la consonant en primera posició. El procés d'escissió que opera en determinades varietats del menorquí (Ciutadella i Ferreries) s'interpreta com una manera d'evitar el contacte de sibilants sense perdre el caràcter palatal i el caràcter obstruent de la consonant en primera posició. Les resolucions de l'eivissenc, finalment, s'analitzen com el resultat d'un procés de fusió estricta que permet evitar el contacte de sibilants i mantenir el caràcter palatal de la

consonant en primera posició. Una restricció que dona compte de les relacions que s'estableixen entre formes superficials força que en aquests casos operi la fusió, en detriment de l'elisió.

En el § 6.1.2.4.2.7.2.3 s'analitza el procés d'epèntesi que afecta les seqüències lèxiques heteromòrfiques de sibilants. Aquest comportament divergent és difícil de capturar en un marc no derivacional com el de la teoria de l'optimitat. Diversos factors n'impossibiliten una anàlisi còmoda: en primer lloc, el fet que cap de les varietats objecte d'anàlisi insereix una vocal de suport per raons d'excés de consonants en el nivell lèxic (cf. *camps* ['kams] i no *['kampəs]); això fa que la restricció que demana l'alineament entre radical i sufix ocupi una posició elevada en la jerarquia; en segon lloc, el fet que les varietats objecte d'estudi opten per altres estratègies en el nivell postlèxic (dissimilació, fusió i elisió); la impossibilitat de fer referència a diferents nivells d'aplicació en un marc no serial com l'adoptat en aquest treball fan que aquesta divergència d'estratègies condicionada pel nivell d'aplicació sigui difícil de capturar en un marc com el de la teoria de l'optimitat.

En el § 6.1.2.4.2.7.2.4 són objecte d'estudi els contactes de sibilants en les seqüències de clítics, i, finalment, en el § 6.1.2.4.2.7.3 es discuteixen els principals avantatges d'una interpretació de la dissimilació i de la simplificació/fusió com la proposada en aquest apartat i s'addueixen dades referents a altres fenòmens que hi donen suport.

6.1.2.4.2.7.2.1. Seqüències postlèxiques de sibilant alveolar seguida de sibilant

6.1.2.4.2.7.2.1.1. El cas del mallorquí i el menorquí: dissimilació

La restricció de marcatge responsable del procés de dissimilació en mallorquí i menorquí, així com del procés de simplificació/fusió en eivissenc, és *[sib][sib], la qual ocupa la posició més elevada en la jerarquia, atès que en cap cas es transgredeix.

(1) *[sib][sib]: Es prohibeixen els segments sibilants adjacents (veg. McCarthy 1986; Bonet & Lloret 2002, Pons 2002a, Pons 2003a, per al català)

Si s'entén que el procés de dissimilació que opera en mallorquí i menorquí és una manera d'evitar l'adjacència de dues consonants sibilants adjacents mitjançant la

mínima alteració de les consonants implicades, és raonable suposar que la mínima alteració es tradueix, en primera instància, en la preservació dels segments involucrats. La restricció MAX-IO, doncs, ha d'ocupar una posició força elevada en la jerarquia, i és la responsable del manteniment de les dues consonants originals. En mallorquí i menorquí, la inserció d'una vocal epentètica no és una estratègia disponible per tal d'evitar l'adjacència de dos segments sibilants contigus en el nivell postlèxic. Les restriccions d'alineament ALINEEU-Mots (segons la qual el costat dret del mot ha de coincidir amb el costat esquerre d'algun mot) i ALINEEU-Prefix (segons la qual el costat dret del radical ha de coincidir amb el costat dret de tot afix), són responsables d'aquest comportament (veg. el § 6.1.1.1.2.4.3, en què s'introdueixen aquestes restriccions). La responsabilitat de la manca d'inserció en aquests casos no pot recaure, en efecte, en la restricció DEP-IO, la qual s'ha de situar necessàriament per davall de MAX-IO, per tal com l'epèntesi, i no pas l'elisió, és l'estratègia a què totes les varietats del català recorren per qüestions d'estructura sil·làbica (veg. Bonet & Lloret 1996, 2002; Jiménez 1997, 1999).³⁸ D'altra banda, la ubicació d'aquesta restricció en una posició elevada en la jerarquia bloquejaria erròniament el procés d'inserció vocàlica que opera en les seqüències de sibilants heteromòrfiques que ocorren en el nivell lèxic (cf. *cuses* ['ku.zəs]).

En les taules de (3) i de (4), es pot observar que les restriccions d'alineament ALIN-Mots i ALIN-Pref (situades per damunt de MAX-IO)³⁹ asseguruen que, en el nivell postlèxic, la inserció d'una vocal epentètica no sigui una estratègia disponible per tal de satisfer *[sib][sib] en les varietats de Mallorca i Menorca (3b, 4b). La restricció *[sib][sib], situada al capdamunt de la jerarquia, garanteix que els candidats màximament fidels, (3a) i (4a), siguin descartats. La restricció MAX-IO, d'altra banda, penalitza els candidats amb elisió del primer segment, (3c) i (4c). Els candidats òptims són, doncs, els que presenten dissimilació, això és, (3d) i (4d).

³⁸ De fet, Jiménez proposa una jerarquia del tipus PARSE-F(eature)>>FILL>>PARSE-S(egment), per tal de donar una anàlisi global del procés d'epèntesi per motius sil·làbics (cf. *centre* /sentr/ ['sentrə]) i dels processos de simplificació consonàntica motivats per l'excés de consonants (cf. *camp* /kamp/ ['kam]). En el § 6.3.1.2, dedicat a la simplificació consonàntica, es discuteix amb més detall aquesta proposta.

³⁹ L'ordenació d'ALIN-Mots i ALIN-Pref per damunt de MAX-IO es justifica en el § 6.3.1.2.

(2) Jerarquia mallorquí i menorquí (provisional)

*[sib][sib], ALIN-Mots, ALIN-Pref >> MAX-IO >> DEP-IO

(3) Mallorquí i menorquí (formes prefixades)

dessalar /dəs##sal+a+r/ [dət.t̃sə.'la]⁴⁰

/dəs##sal+a+r/	*[sib][sib]	ALIN-Pref	MAX	DEP
a. [dəs.sə.'la]	*!			
b. [də.zə.sə.'la]		*!		*
c. [də.sə.'la]			*!	
☞ d. [dət.sə.'la] ⁴¹				

(4) Mallorquí i menorquí (mots adjacents)

coses sabudes /kɔz+ə+z##sab+u+d+ə+z/ [kɔ.zət.t̃sə.'βu.ðəs]

/kɔz+ə+z##sab+u+d+ə+z/	*[sib][sib]	ALIN-Mots	MAX	DEP
a. [kɔ.zəs.sə.'βu.ðəs]	*!			
b. [kɔ.zə.zə.'βu.ðəs]		*!		*
c. [kɔ.zə.sə.'βu.ðəs]			*!	
☞ d. [kɔ.zət.sə.'βu.ðəs]				

Aquesta jerarquia de restriccions, però, és insuficient per donar compte dels fets del balear. Efectivament, aquesta ordenació justifica el manteniment de la consonant en posició de coda, però no pas la naturalesa que aquesta adquireix. El problema queda reflectit en la taula de (5), en què la presència de qualsevol consonant que no sigui sibilant en la posició de coda garanteix la satisfacció de *[sib][sib], i res no impedeix que candidats d'aquesta mena siguin elegits com a òptims.

⁴⁰ Al llarg de tota l'exposició d'aquest subapartat, es prenen com a referència les seqüències de sibilants presents en les formes *dessalar* i *coses sabudes*. L'anàlisi que reben aquestes formes es pot extrapolar sense problemes als contactes amb una sibilant prepalatal com a segona consonant del grup (cf. *desxifrar* i *compres jocs*).

⁴¹ No es tenen en compte, de moment, candidats amb un canvi de mode d'articulació de la segona consonant del grup, amb fusió, amb africació, etc. Aquests candidats són introduïts més endavant.

(5) Mallorquí i menorquí

coses sabudes /kɔz+ə+z##sab+u+d+ə+z/ [kɔ.zət.tsə.'bu.ðəs]

/kɔz+ə+z##sab+u+d+ə+z/	*[sib][sib]	ALIN-Mots	MAX	DEP
a. [kɔ.zəs.sə.'βu.ðəs]	*!			
b. [kɔ.zə.zə.sə.'βu.ðəs]		*!		*
c. [kɔ.zə.sə.'βu.ðəs]			*!	
☞ d. [kɔ.zət.sə.'βu.ðəs]				
☛ e. [kɔ.zəp.sə.'βu.ðəs]				
☛ f. [kɔ.zər.zə.sə.'βu.ðəs]				
☛ g. [kɔ.zən.sə.'βu.ðəs]				
☛ h. [kɔ.zəm.sə.'βu.ðəs]				
☛ i. [kɔ.zəf.sə.'βu.ðəs]				

La solució al problema que es planteja en la taula anterior es troba en l'activitat de les restriccions de fidelitat específiques que advoquen per la preservació dels trets presents en la forma subjacent —IDENT(Trets)— i la restricció de marcatge que demana l'homorganicitat de les seqüències de consonants adjacents —COMP(PA). Les restriccions de fidelitat rellevants són IDENT(sib) i IDENT(-sont). La restricció IDENT(sib) ha d'estar necessàriament jerarquitzada per davall de la restricció *[sib][sib], fet que explica que no es preservi el caràcter sibilant de la consonant original en benefici del marcatge. La restricció IDENT(-sont) garanteix que el segment resultant del procés de dissimilació mantingui el caràcter obstruent subjacent, això és, el caràcter [-sont]; aquesta restricció, per tant, descarta qualsevol candidat amb una consonant sonant en la posició de coda (veg. la taula de 7). La restricció de marcatge COMP(PA), finalment, assegura que el resultat del procés de dissimilació sigui una consonant coronal, ja que el segon element de les seqüències de sibilants és sempre coronal. A primer cop d'ull, podria semblar que és la restricció IDENT(PA) la responsable del caràcter coronal que adopta la consonant en posició de coda; això no és així, per tal com en mallorquí i menorquí aquesta restricció de fidelitat es troba dominada per COMP(PA); en altres paraules, els possibles efectes de la restricció IDENT(PA) es veuen eclipsats per la restricció de marcatge COMP(PA). L'activitat de la restricció COMP(PA), d'altra banda, justifica que candidats amb les consonants fricatives labiodentals [f] i [v] en la posició de coda no siguin elegits com a òptims; de fet, dins de l'inventari consonàntic del català, les fricatives labiodentals són les que presenten més trets en comú amb les fricatives sibilants pel que fa al mode d'articulació, atès que hi comparteixen l'obstruència, l'estridentència i la continuïtat. Ara

bé, el canvi d'oclusiva a fricativa labiodental no és possible gràcies a l'activitat de la restricció COMP(PA).

S'ha constatat que els fets relacionats amb l'assimilació regressiva de lloc d'articulació demanen una jerarquia en què IDENT(sib) domina COMP(PA) i en què COMP(PA) domina IDENT(-sont). Ja s'ha indicat, també, la necessitat de situar la restricció IDENT(sib) per davall de *[sib][sib]. Cal que tenir present, d'altra banda, que és necessari que la restricció IDENT(sib) es trobi dominada per la restricció MAX-IO, ja que, si no fos així, el candidat amb elisió, que satisfà vàcuament IDENT(sib), sortiria elegit com a òptim. La jerarquia que dona compte dels fets del mallorquí i el menorquí és, doncs, la que figura a (6), i els seus efectes els que s'observen en la taula de (7).

(6) *Jerarquia mallorquí i menorquí (provisional)*

*[sib][sib], ALIN-Mots, ALIN-Pref >> MAX-IO >> IDENT(sib) >> COMP(PA) >> IDENT(-sont), DEP-IO

(7) Mallorquí i menorquí

coses sabudes /kɔz+ə+z##sab+u+d+ə+z/ [kɔ.zət̪.t̪sə.'bu.ðəs]

/kɔz+ə+z##sab+u+d+ə+z/	*[sib][sib]	ALIN-Mots	MAX	IDENT (sib)	COMP (PA)	IDENT (-sont)
a. [kɔ.zəs.sə.'bu.ðəs]	*!					
b. [kɔ.zə.zə.sə.'bu.ðəs]		*!				
c. [kɔ.zə.sə.'bu.ðəs]			*!			
d. [kɔ.zət̪.sə.'bu.ðəs]				*		
e. [kɔ.zəp.sə.'bu.ðəs]				*	*!	
f. [kɔ.zəf.sə.'bu.ðəs]				*		*!
g. [kɔ.zən.sə.'bu.ðəs]				*		*!
h. [kɔ.zəm.sə.'bu.ðəs]				*	*!	*
i. [kɔ.zəf.sə.'bu.ðəs]				*	*!	

La dissimilació s'ha d'entendre, doncs, com un procés per tal d'evitar l'adjacència de dues consonants sibilants mitjançant el mínim canvi segmental, canvi condicionat, d'altra banda, per raons contextuais. El mínim canvi s'expressa, bàsicament, a través de les restriccions de fidelitat MAX-IO i IDENT(-sont). Els condicionaments contextuais, d'altra banda, troben la seva expressió en l'activitat de la restricció de marcatge COMP(PA).

La interpretació basada en el mínim canvi condicionat pel context troba suport en el comportament que presenta el català i moltes altres llengües pel que fa a diferents fenòmens, de tipus dissimilatori i d'altra mena. En el punt § 6.1.2.4.2.7.3 d'aquesta secció s'hi fa referència de manera extensiva.

Abans de considerar el comportament de l'eivissenc, cal introduir altres candidats possibles, com ara formes amb un canvi del mode d'articulació de la segona consonant del grup (cf. *[kɔ,zəs.tə.'bu.ðəs] o *[dəs.tə.'la]). La impossibilitat de realitzacions com aquestes es justifica per les restriccions de fidelitat posicional de la família IDENTOBERTURA(Trets), introduïts en el § 4.2.1.8.2. La restricció rellevant en el cas que ens ocupa és IDENTOBERTURA(sib). El fet que el segment en la posició d'obertura experimenti un procés d'africació (veg. el § 6.1.2.1) impedeix que la restricció invocada sigui més general: per exemple, IDENTOBERTURA(MA). En tot cas, la restricció IDENTOBERTURA(sib) impossibilita que el canvi de mode d'articulació de sibilant o oclusiva afecti la consonant en posició d'obertura.

(8) IDENTOBERTURA(sib) (IDENTOB(sib)): Tota consonant sil·labificada en la posició d'obertura ha de preservar el caràcter sibilant del seu corresponent en la forma subjacent.

(9) Jerarquia de restriccions mallorquí i menorquí (provisional)

IDENTOB(sib), *[sib][sib], ALIN-Mots, ALIN-Prefix >> MAX-IO >> IDENT(sib) >> COMP(PA) >> IDENT(-sont), DEP-IO

(10) Mallorquí i menorquí

coses sabudes /kɔz+ə+z##sab+u+d+ə+z/ [kɔ.zət.tsə.'bu.ðəs]

/kɔz+ə+z##sab+u+d+ə+z/	IDENTOB (sib)	*[sib][sib]	ALIN-Mots	MAX	IDENT (sib)	COMP (PA)	IDENT (-sont)
a. [kɔ.zət.sə.'bu.ðəs]					*		
b. [kɔ.zəs.tə.'bu.ðəs]	*!				*		

Cal introduir tota una colla de candidats que, per la seva complexitat, s'han deixat per al final de l'argumentació. Són els candidats que figuren a (11), entre els quals hi ha el candidat real en mallorquí i menorquí, amb dissimilació i africació, (11a), el candidat fins ara considerat òptim, amb dissimilació, (11b), i, també, un candidat amb dissimilació i sil·labificació de les dues consonants en la posició d'obertura (11c), un

candidat amb fusió de les dues sibilants a una sola sibilant (11d) i un candidat amb fusió de les dues sibilants a una africada (11e).

(11) *dessalar* /dəs₁##s₂al+a+r/

a. [dət ₁ .ts ₂ ə.'la]	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Canvi de mode d'articulació de /s₁/ i de /s₂/ ▪ Sil·labificació de /s₁/ en posició de coda i de /s₂/ en posició d'obertura
b. [dət ₁ s ₂ ə.'la]	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Canvi de mode d'articulació de /s₁/ ▪ Sil·labificació de /s₁/ en posició de coda i de /s₂/ en posició d'obertura
c. [də.t ₁ s ₂ ə.'la]	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Canvi de mode d'articulació de /s₁/ ▪ Sil·labificació de /s₁/ i /s₂/ en posició d'obertura
d. [də.s ₁ s ₂ ə.'la]	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Fusió de /s₁/ i /s₂/ a [s_{1,2}] ▪ Manteniment mode d'articulació de /s₁/ i /s₂/ ▪ Sil·labificació de /s₁/ i /s₂/ en posició d'obertura
e. [də.ts _{1,2} ə.'la]	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Fusió de /s₁/ i /s₂/ a [ts_{1,2}] ▪ Canvi de mode d'articulació de /s₁/ i /s₂/ ▪ Sil·labificació de /s₁/ i /s₂/ en posició d'obertura

Les restricció responsable que el candidat real en mallorquí i menorquí sigui el que presenta africació del segon segment sibilant és SONICITAT INTERSIL·LÀBICA (veg. el § 6.1.2.1), segons la qual la sonicitat entre segments heterosil·làbics adjacents ha de ser igual o decreixent. Com es justifica en el § 6.1.2.2, dedicat a l'assimilació regressiva de mode d'articulació, aquesta restricció es troba jerarquitzada per davall d'IDENT(sib) i per damunt d'IDENT(-sont), i descarta un candidat com el de (11b), ja que presenta una sonicitat intersil·làbica creixent. El candidat (11c) és descartat per la restricció IDENTOB(sib), situada al capdamunt de la jerarquia. Cal tenir en compte que un candidat com aquest també seria descartat per la restricció SONICITAT GRADIENT, introduïda en el § 6.1.2.1. Els candidats amb fusió (11d, 11e), finalment, són descartats per les restriccions d'alineament. A (13) es poden observar els efectes de la jerarquia de (12), en què s'ha afegit la restricció SONICITAT INTERSIL·LÀBICA.

(12) *Mallorquí i menorquí (jerarquia de restriccions definitiva)*

IDENTOB(sib), *[sib][sib], ALIN-Pref, ALIN-Mots >> MAX-IO >> IDENT(sib) >> COMP(PA), SONINTER >> IDENT(-sont) >> DEP-IO

(13) Mallorquí i menorquí

dessalar /dəs##sal+a+r/ [dət.tsə.'la]

/dəs₁##s₂al+a+r/	IDENTOB (sib)	*[sib][sib]	ALIN -Pref	MAX	IDENT (sib)	SONINTER
a. [dəs₁.s₂ə.'la]		*!				
b. [də.z₁ə.s₁ə.'la]			*!			
c. [də.s₂ə.'la]				*!		
d. [dət₁.s₂ə.'la]					*	*!
e. [də.s₁₂ə.'la]			*!			
f. [də.ts₁₂ə.'la]			*!		*	
☞ g. [dət₁.ts₂ə.'la]					*	
h. [də.t₁s₂ə.'la]	*!				*	

6.1.2.4.2.7.2.1.2. El cas de l'eivissenc: elisió i fusió

En eivissenc, els contactes de sibilants es resolen amb un procés que dona com a resultat un sola sibilant. Els fets relacionats amb les seqüències de sibilant prepalatal seguida de sibilant alveolar, que donen lloc a un so intermedi entre la primera i la segona consonant (cf. *mateix sol* /mətɛʃ##səl/ [mə.te.'səl]), sembla que donen evidència que, en aquests casos, actua un procés de fusió estricta. Ara bé, en la resta de seqüències es fa difícil determinar quin és el procés que opera, si la simplificació (entesa com l'elisió del primer segment) o la fusió. Atès que no es disposa de més evidència empírica a banda de la relacionada amb les seqüències de sibilant prepalatal seguida de sibilant alveolar, s'hipotitzarà, d'entrada, que tant pot operar un procés de fusió com un procés de simplificació. Es tracta d'una opcionalitat estructural. La teoria de l'optimitat permet capturar aquesta circumstància mitjançant la manca de dominància entre restriccions que estan en conflicte, és a dir, restriccions que ordenades una respecte de l'altra donen lloc a resultats diferents.

Tal com s'esdevé en mallorquí i menorquí, les restriccions IDENTOB(sib) i *[sib][sib] se situen al capdamunt de la jerarquia. La primera garanteix que el canvi de mode de la segona consonant del grup no sigui una estratègia disponible per tal de satisfer *[sib][sib], i la segona descarta un candidat amb dues sibilants adjacents.

Una diferència essencial entre l'eivissenc i el mallorquí i el menorquí és la posició que ocupa IDENT(sib) en la jerarquia. Aquesta restricció ha d'estar situada tan amunt en la jerarquia com sigui possible, concretament per damunt de MAX-IO, per tal que no operi el procés de dissimilació.

L'opcionalitat entre la fusió i la simplificació es tradueix en una manca d'ordenació de la restricció MAX-IO, que afavoreix els candidats amb fusió, i les restriccions d'alineament (ALIN-Mots i ALIN-Pref), que afavoreixen els candidats amb elisió. La jerarquia provisional per a l'eivissenc és la que figura a (14) i els seus efectes els que es reflecteixen en la taula de (15):

(14) *Jerarquia eivissenc (provisional)*

IDENTOB(sib), *[sib][sib] >> IDENT(sib) >> ALIN-Pref, ALIN-Mots, MAX-IO >> DEP-IO

(15) Eivissenc

dessalar /dəs##saəl+a+r/ [də.sə.'la]

/dəs ₁ ##s ₂ a _l +a+r/	IDENTOB (sib)	*[sib][sib]	IDENT (sib)	ALIN-Pref	MAX	DEP
a. [dəs ₁ .s ₂ ə.'la]		*!				
b. [də.z ₁ ə.s ₂ ə.'la]				*		*!
☞ c. [də.s ₂ ə.'la]					*	
d. [dət ₁ .s ₂ ə.'la]			*!			
☞ e. [də.s ₁ .s ₂ ə.'la]				*		
f. [dəs ₁ .t ₂ ə.'la]	*!					

Tal com es pot observar en aquesta taula, la manca de dominància entre la restricció d'alineament ALIN-Pref i la restricció MAX-IO assegura un empat entre els candidats amb fusió i amb simplificació. D'altra banda, la restricció DEP-IO, situada força avall en la jerarquia, impedeix que el candidat amb epèntesi sigui elegit com a òptim. Es tracta d'un cas en què emergeix una estructura no marcada —manca d'epèntesi entre mots adjacents— gràcies a l'activitat d'una restricció situada molt avall en la jerarquia (veg. McCarthy 2002a).

La formalització es complica, però, quan el segon segment del grup no mostra el mateix lloc d'articulació que el primer (cf. *desxifrar* [də.ʃi.'fra]). Cal explicar, en efecte, per què en les seqüències integrades per una sibilant alveolar seguida de sibilant palatal s'imposa aquesta darrera consonant. Com es pot observar en la taula de (16), amb la jerarquia de restriccions proposada, surten elegits com a òptims candidats erronis, i això és així perquè no hi ha cap restricció que reguli les característiques del segment fusionat, ni tampoc cap restricció que determini quina consonant és elidida en cas de simplificació. A part dels candidats reals, amb elisió de la primera consonant (16b), i

amb fusió dels dos segments a una sibilant palatal (16d), surten elegits com a òptims, els candidats (16c), amb elisió de la segona consonant, (16e), amb fusió a un segment alveolar, i (16f), amb fusió a una alveolar endarrerida.

(16) Eivissenc

desxifrar /dəs##ʃifr+a+r/ [də.ʃi.'fra]

/dəs ₁ ##ʃ ₂ ifr+a+r/	IDENTOB (sib)	*[sib][sib]	IDENT (sib)	ALIN-Pref	MAX	DEP
a. [dəs ₁ ʃ ₂ i.'fra]		*!				
☞ b. [də.ʃ ₂ i.'fra]					*	
☛ c. [də.z ₁ i.'fra]					*	
☞ d. [də.ʃ _{1,2} i.'fra]				*		
☛ e. [də.s _{1,2} i.'fra]				*		
☛ f. [də.s _{1,2} i.'fra]				*		

Un aspecte important que cal tenir en compte abans de prosseguir en l'anàlisi és que quan es tracta d'elisió i de fusió de consonants la referència a la posició d'obertura no és viable. Les restriccions de fidelitat posicional referides a la posició sil·làbica dels sons implicats prescriuen que quan un segment es troba sil·labificat en la posició d'obertura ha de presentar la mateixa especificació, pel que fa un determinat tret, que el seu corresponent en la base. Ara bé, atesa la manca de sil·labificació subjacent, aquesta mena de restriccions esdevenen insuficients quan hi ha elisió d'un segment o fusió de dos segments. Per exemple, un candidat com (16c), amb elisió de la segona consonant i sil·labificació de la primera consonant en la posició d'obertura, satisfà la restricció IDENTOB(Trets), ja que la consonant preservada, sil·labificada en la posició d'obertura, mostra la mateixa especificació de trets que el seu corresponent en la forma subjacent. Els casos de fusió (16d, 16e, 16f) són encara més complexos: llevat que els dos segments de l'input siguin idèntics pel que fa als trets —com el cas de *dessalar* o *mateix joc*—, sempre hi haurà una violació d'IDENTOB(Trets). En efecte, tots els candidats amb fusió impliquen una transgressió d'aquesta restricció: el candidat (16d) viola IDENTOB(Trets) en relació amb /s₁/; el candidat (16e) viola IDENTOB(Trets) en relació amb /s₂/, i el candidat (16f) viola IDENTOB(Trets) en relació amb /s₁/ i /s₂/.

En teoria de l'optimitat, s'han desenvolupat diferents mecanismes per regular la consonant que és elidida, en cas d'elisió, i la configuració que adquireix la consonant fusionada, en cas de fusió. Un d'aquests és invocant restriccions de fidelitat que donen compte de les relacions entre formes superficials relacionades morfològicament (Benua

[1997] 2000; veg. el § 4.2.1.10.4), tal com proposen Bonet & Lloret (2002) i Pons (2003a). La restricció que penalitza un candidat com el de (16c), amb elisió, és OUTPUT-OUTPUT_{MAXCINICIAL}, segons la qual la consonant inicial de la base ha de tenir un corresponent en totes les seves ocurrences.

(17) OUTPUT-OUTPUT_{MAXCINICIAL} (O-O_{MAXCIN}): La consonant inicial de la base ha de tenir un corresponent en totes les seves ocurrences. (Es prohibeix l'elisió de la consonant inicial de la base.) (Veg. Bonet & Lloret 2002, Pons 2003a per al català.)

El fet que la restricció es refereixi al segment inicial dels elements en correspondència no és pas una condició *ad hoc*, tal com podria semblar a primer cop d'ull, sinó que respon a la major prominència de les consonants situades en posicions extremes, i, més concretament, en posició inicial. Es tracta d'una fidelitat posicional —amb motivacions més aviat psicològiques— semblant a la que s'atribueix a les consonants en posició d'obertura sil·làbica.

Si es considerés que en eivissenc actua sempre un procés de simplificació bastaria introduir aquesta restricció en la jerarquia. Ara bé, no sempre hi ha un procés de simplificació, tal com s'ha demostrat i tal com evidencien les seqüències en què la primera consonant és prepalatal; cal introduir, doncs, dues restriccions de fidelitat més que donin compte del caràcter prepalatal que adopta el candidat amb fusió. L'una és IDENT(-ant), segons la qual els elements en correspondència han de tenir la mateixa especificació pel que fa al tret [-ant] (18a). IDENT(-ant) no fa altra cosa que expressar la resistència que presenten les consonants palatals a perdre la palatalitat que les caracteritza, malgrat trobar-se, en alguns casos, en posicions febles. L'altra restricció és OUTPUT-OUTPUT_{IDENT(PA)CONSIN}, que demana que el segment inicial de totes les ocurrences d'una base tinguin la mateixa especificació pel que fa al tret de lloc d'articulació (18b).

(18) Restriccions

a. IDENT(-ant): Els segments en correspondència han de presentar la mateixa especificació pel que fa al tret [-ant]. (McCarthy & Prince 1995a) [Prohibeix el canvi de mode d'articulació d'un segment especificat subjacentment com a [-ant]]

b. OUTPUT-OUTPUT_{IDENT(PA)CONSIN} (O-O_{IDENT(PA)CIN}): La consonant inicial de la base té la mateixa especificació pel que fa al lloc d'articulació en totes les seves ocurrences.

L'ordenació d'aquestes noves restriccions respecte de la jerarquia proposada més amunt és la que figura a (19). OUTPUT-OUTPUT_{MAXCINICIAL} se situa al capdamunt de la jerarquia, perquè es tracta, òbviament, d'una restricció de fidelitat rellevant en català. IDENT(-ant) ocupa una posició relativament elevada, d'acord amb la tendència general a preservar aquest tret. D'altra banda, la restricció OUTPUT-OUTPUT_{IDENT(PA)CONSIN} es troba situada estratègicament per davall de DEP-IO i, per tant, per davall de MAX-IO (el comportament de les seqüències amb una sibilant prepalatal en primera posició justifiquen aquesta ordenació). OUTPUT-OUTPUT_{IDENT(PA)CONSIN} és imprescindible, tal com es pot veure en la taula de (20), perquè un candidat subòptim com el de (20g), amb fusió de les dues sibilants a una sibilant alveolar lleugerament endarrerida, sigui descartat com a òptim.

(19) *Jerarquia de restriccions eivissenc (provisional)*

IDENTOB(sib), OUTPUT-OUTPUT_{MAXCINICIAL}, *[sib][sib] >> IDENT(-ant), IDENT(sib) >> ALIN-Pref, ALIN-Mots, Max-IO >> DEP-IO >> OUTPUT-OUTPUT_{IDENT(PA)CONSIN}

(20) Eivissenc

desxifrar /dəs₁##₂ifr+a+r/ [də.ʃi.'fra]

/dəs ₁ ## ₂ ifr+a+r/ cf. <i>xifrar</i> [ʃi.'fra]	O-O MAXCIN	*[sib][sib]	IDENT (sib)	IDENT (-ant)	ALIN- Pref	MAX	DEP	O-O IDENT(PA)CIN
a. [də.ʃ ₂ i.'fra]		*						
b. [də.z ₁ ə.ʃ ₂ i.'fra]					*		*!	
c. [də.ʃ ₂ i.'fra]						*		
d. [də.z ₁ i.'fra]	*!							
e. [də.ʃ _{1,2} i.'fra]					*			*
f. [də.s _{1,2} i.'fra]				*!	*			*
g. [də.s _{1,2} i.'fra]					*			*!

En la taula anterior es constata que tant el candidat amb elisió de la primera consonant (20c) com el candidat amb fusió de les dues consonants a una sibilant prepalatal (20e) surten elegits com a òptims. El candidat amb fusió a una sola sibilant alveolar (20f) viola fatalment la restricció IDENT(-ant). Finalment, la restricció O-O_{IDENT(PA)CIN} s'encarrega de descartar el candidat amb fusió a una sibilant alveolar endarrerida (20g). En aquest cas, pot semblar que les restriccions IDENT(-ant) i O-O_{IDENT(PA)CIN} fan la mateixa funció —sobretot si es té en compte el candidat de (20f)— i que IDENT(-ant) és redundant. No obstant això, tal com es demostra més endavant, els fets relacionats amb

les seqüències de sibilant prepalatal seguida de sibilant alveolar demanen aquesta ordenació de restriccions.

Un altre dels mecanismes desenvolupats en el marc de la teoria de l'optimitat per regular quina consonant s'elideix i les característiques de la consonant fusionada és recorrent a les restriccions de fidelitat que fan referència a la necessitat de preservar el segment inicial del radical (21a) i a la conveniència de preservar l'especificació de lloc d'articulació dels segment inicial d'un radical (21b). Aquestes restriccions, com es pot observar en la taula de (22) aconseguen els mateixos efectes que les restriccions de fidelitat OUTPUT-OUTPUT adduïdes més amunt.

(21)

a. MAX-CONSONANTINICIALRADICAL (MAX_{CIR}): El segment inicial del radical ha de ser preservat en la forma superficial.

b. IDENT(PA)-CONSONANTINICIALRADICAL (IDENT(PA)_{CIR}): Els trets del segment inicial del radical han de ser preservats en la forma superficial.

(22) *desxifrar* /dəs##ʃifr+a+r/ [də.ʃi.'fra]

/dəs ₁ ##ʃifr+a+r/	MAX _{CIR}	*[sib][sib]	IDENT (sib)	IDENT (-ant)	ALIN-Pref	MAX	DEP	IDENT (PA) _{CIR}
a. [dəs ₁ .ʃi.'fra]		*!						
b. [də.z ₁ ə.ʃi.'fra]					*		*!	
☞ c. [də.ʃi.'fra]						*		
d. [də.z ₁ i.'fra]	*!							
☞ e. [də.ʃ ₁ i.'fra]					*			
f. [də.s ₁ i.'fra]				*!	*			*
g. [də.s ₁ i.'fra]					*			*!

6.1.2.4.2.7.2.2. Seqüències postlèxiques de sibilant prepalatal seguida de sibilant

Cal justificar ara quina és la jerarquia de restriccions responsable del comportament que presenten les varietats de Menorca i Eivissa quan la consonant en posició de coda és una sibilant prepalatal. El comportament del mallorquí davant d'aquesta mena de seqüències es tracta en el § 6.2.1.2, ja que s'assumeix que el procés de semivocalització que hi té lloc respon a unes motivacions independents a la restricció *[sib][sib].

6.1.2.4.2.7.2.2.1. El cas del menorquí: dissimilació, semivocalització i escissió

A Menorca, les solucions d'aquests contactes difereixen en funció de la varietat de què es tracti. Bona part de les varietats del menorquí presenten un procés de dissimilació idèntic al que s'ha estudiat per al cas de les seqüències amb una sibilant alveolar en la posició de coda (23a). El resultat d'aquest procés és una seqüència d'oclusiva seguida d'una africada que pren el lloc d'articulació de la consonant en segona posició, tot i que quan la segona consonant és alveolar l'africada pot adoptar un punt d'articulació lleugerament endarrerit. A Ciutadella i a Ferreries, aquests contactes es poden resoldre amb un procés de semivocalització que dona com a resultat una semivocal anterior seguida de la segona consonant del grup (23b); aquest procés, a diferència del mallorquí, està motivat, en part, per l'activitat de la restricció *[sib][sib]. A Ciutadella i Ferreries també són possibles les realitzacions amb escissió i fusió [j.ts]~[j.dʒ] (23b).

(23) Menorquí

	a Menorquí (general)	b Ciutadella i Ferreries
<i>mateix sol</i>	[mə.tet.ʔsɔl] ~ [mə.tet.ʔsɔl]	[mə.tej.'sɔl] ~ [mə.tej.ʔsɔl]
<i>mateix joc</i>	[mə.ted.'dʒɔk]	[mə.tej.'ʒɔk] ~ [mə.tej.'dʒɔk]

Per a les varietats del menorquí en què opera el procés de dissimilació regular, es pot adduir la mateixa jerarquia de restriccions proposada per als contactes amb una sibilant alveolar com a primer element. Es pot constatar en la taula que figura a (24), en què és elegit com a òptim el candidat amb dissimilació i africació de la segona consonant.

(24) Jerarquia menorquí (general)

IDENTOB(sib), *[sib][sib], ALIN-Mots, ALIN-Prefix >> MAX-IO >> IDENT(sib) >> COMP(PA), SONINTER >> IDENT(-sont) >> DEP-IO

(25) Menorquí (general)

mateix sol /məteʃ##sɔl/ [mə.tet.ˈtsɔl]

/məteʃ##sɔl/	IDENTOB (sib)	*[sib][sib]	ALIN-Mots	MAX	ID (sib)	COMP (PA)	SON INTER
a. [mə.tej ₁ .ˈs ₂ ɔl]		*!					
b. [mə ₁ .te.ʃ ₁ ɛ.ˈs ₂ ɔl]			*!				
c. [mə.te.ˈs ₂ ɔl]				*!			
d. [mə.tet ₁ .ˈs ₂ ɔl]					*		*!
e. [mə.te.ˈs _{1,2} ɔl]			*!				
f. [mə.te.ˈts _{1,2} ɔl]			*!		*		
g. [mə.tet ₁ .ˈts ₂ ɔl]					*		
h. [mə.te.ˈt ₁ s ₂ ɔl]	*!						

La situació és diferent, però, en les varietats de Ciutadella i de Ferreries, en què opera un procés de semivocalització. Aquest fet s'ha de relacionar amb la resistència de les consonants palatals a perdre la palatalitat que les caracteritza. La restricció de fidelitat IDENT(-ant), invocada per explicar el comportament de l'eivissenc, és la responsable que es mantingui el caràcter palatal de la consonant original. En mallorquí i menorquí, aquesta restricció es troba jerarquizada per davall de COMP(PA), ja que en les seqüències d'oclusiva velar (que és [-ant]) seguida de consonant es viola aquesta restricció per tal de satisfer COMP(PA) (cf. *puc treure* [put.ˈtrɛw.rɔ]). D'altra banda, IDENT(-ant) ha de dominar IDENT(-sont), ja que, si no fos així, el candidat amb dissimilació i africació sortiria elegit com a òptim. La introducció d'aquesta restricció garanteix que el candidat amb semivocalització sigui elegit com a òptim.⁴²

(26) Jerarquia Ciutadella i Ferreries

IDENTOB(sib), *[sib][sib], ALIN-Mots, ALIN-Prefix >> MAX-IO >> IDENT(sib) >> COMP(PA), SONINTER >> IDENT(-ant) >> IDENT(-sont) >> DEP-IO

⁴² La restricció COMP(PA) només afecta els segments adjacents que són [+cons].

(27) Ciutadella i Ferreries

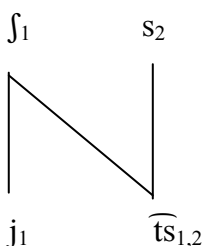
mateix sol /mətɛʃ##sɔl/ [mə.tej.'sɔl]

/mətɛʃ ₁ ##s ₂ ɔl/	IDENT OB (sib)	*[sib][sib]	ALIN- Mots	MAX	ID (sib)	COMP (PA)	SON INT	ID (-ant)	ID (-sont)
a. [mə.tej ₁ .'s ₂ ɔl]		*!							
b. [mə.tej ₁ ɔ.'s ₂ ɔl]			*!						
c. [mə.te.'s ₂ ɔl]				*!					
d. [mə.tet ₁ .'s ₂ ɔl]					*		*!		
e. [mə.te.'s ₁₂ ɔl]			*!						
f. [mə.te.'ts _{1,2} ɔl]			*!		*				
g. [mə.tet ₁ .'s ₂ ɔl]					*			*!	
h. [mə.te.'ts _{1,2} ɔl]			*!		*				
i. [mə.tej ₁ .'s ₂ ɔl]					*				*

En les varietats que no presenten aquest procés de semivocalització, la restricció IDENT(-ant) està situada més avall en la jerarquia, concretament per sota d'IDENT(-sont), jerarquització que descarta el candidat amb semivocalització.

A Ciutadella i Ferreries, les realitzacions amb semivocalització alternen de forma lliure amb realitzacions amb escissió i fusió (cf. *mateix sol* [mə.tej.'tsɔl]; veg. 23b). Partint de la jerarquia proposada fins ara, aquestes formes, que s'esquematitzen a (28), es mostren encara més harmòniques que no pas les formes amb semivocalització, ja que, a banda de satisfer IDENT(-ant), satisfan IDENT(-sont). L'element oclusiu de l'africada, en efecte, es portador del caràcter obstruent del segment original. Aquestes realitzacions, doncs, es poden interpretar com una manera d'evitar els contactes de sibilants conservant el lloc d'articulació palatal i el mode d'articulació obstruent de la consonant original. Es pot observar en la taula de (29), en què s'introdueixen diferents candidats amb escissió.

(28) Escissió i fusió a *mateix sol* /mətɛʃ##sɔl/ [mə.tej₁.'ts_{1,2}ɔl]

(29) *mateix sol* /mətɛʃ##sɔl/ [mə.tej.ʈsɔl]

/mətɛʃ##sɔl/	*[sib][sib]	ALIN-Mots	MAX	ID (sib)	COMP (PA)	SON INT	ID (-ant)	ID (-sont)
a. [mə.tet ₁ .ʈsɔl]				*			*!	
b. [mə.tej ₁ s ₁ .sɔl]	*!							
c. [mə.tej ₁ t ₁ .sɔl]				*!		*		
d. [mə.tej ₁ . ¹ sɔl]				*				*!
e. [mə.tej ₁ .ʈs ₁₂ ɔl]				*				

Per tal de donar compte que tant la realització amb semivocalització com la realització amb escissió són possibles, basta situar la restricció que prohibeix l'escissió (INTEGRITAT-IO; veg. el § 4.2.1.8.1) al mateix nivell que la restricció IDENT(-sont), de manera que s'estableix un empat entre el candidat amb semivocalització i el candidat amb escissió. (Per a una anàlisi detallada dels processos d'escissió que tenen lloc en balear, veg. el § 6.2.1.2).

6.1.2.4.2.7.2.2.2. El cas de l'eivissenc: fusió

Vegem ara quina és l'ordenació de restriccions que dona compte del procés de fusió que ocorre en eivissenc en les seqüències de sibilant prepalatal seguida de sibilant alveolar. La jerarquia de restriccions proposada en el § 6.1.2.4.2.7.2.1.2 és la que figura a continuació:

(30) *Jerarquia eivissenc (provisional)*

IDENTOB(sib), OUTPUT-OUTPUT_{MAXCINICIAL}, *[sib][sib] >> IDENT(-ant), IDENT(sib) >> ALIN-Pref, ALIN-Mots, MAX-IO >> DEP-IO >> OUTPUT-OUTPUT_{IDENT(PA)CONSIN}

Com reflecteix la taula de (31), amb la jerarquia de restriccions proposada fins ara, no s'obtenen els resultats volguts, ja que el candidat (31c) és elegit erròniament com a òptim. I això és així perquè el candidat real, (31f), viola fatalment la restricció OUTPUT-OUTPUT_{IDENT(PA)CONSIN}. D'altra banda, el candidat elegit erròniament com a òptim satisfà vàcuament la restricció IDENT(-ant), de manera que es perd la suposada prominència dels segments palatals.

(31) *mateix sol* /mətɛʃ##sɔl/ [mə.te.'sɔl]

/mətɛʃ##sɔl/	O-O MAXCIN	*[sib][sib]	ID (-ant)	ID (sib)	ALIN -Mots	MAX	DEP	O-O IDENTCIN(PA)
a. [mə.te.ʃ ₁ . ¹ sɔl]		*!						
b. [mə.te.ʃ _i ɔ. ¹ sɔl]					*		*!	
● c. [mə.te.sɔl]						*		
d. [mə.te. ¹ ʃ _i ɔl]	*!					*		
e. [mə.te.s ₁ ɔl]					*			*!
f. [mə.te. ¹ s ₁ ɔl]					*			*!
g. [mə.te.ʃ ₁ . ¹ sɔl]				*!				

Per tal de descartar un candidat com el de (31c) és necessària una nova restricció. Aquesta restricció és OUTPUT-OUTPUT_{MAXCFINAL}, que demana que el segment final de la base tingui un corresponent en totes les seves ocurrencies. Aquesta restricció, jerarquitzada al mateix nivell que les restriccions d'alineament i per damunt de OUTPUT-OUTPUT_{IDENT(PA)CONSIN}, garanteix que el candidat amb elisió de la darrera consonant de la base, sigui descartat com a òptim. La introducció d'aquesta restricció possibilita situar MAX-IO més avall en la jerarquia, ja que totes dues restriccions aconseguen, si fa no fa, els mateixos efectes. Una jerarquia del tipus ALIN-Mots, ALIN-Pref, O-O_{MAXCFINAL} >> MAX-IO prediu que només hi pot haver elisió quan el primer segment no forma part d'una base, la qual cosa és comprensible si es té en compte la major prominència de les arrels o radicals —que actuen de base— respecte dels afixos —que no actuen com a base (veg. McCarthy 2002a i més endavant). És a dir, les realitzacions de *dessalar* o *desxifrar* podrien ser interpretades com un procés d'elisió, atès que l'esborrament del primer segment no implica una violació de O-O_{MAXCFIN}. En els casos en què hi ha una base (*pis* a *pis senzill*; *gos* a *gos ximple*; *dos* a *dos-cents*), en canvi, hi ha sempre fusió ja que l'elisió implica una violació de O-O_{MAXCFINAL} i de MAX-IO. L'activitat de O-O_{MAXCFINAL} explica l'aplicació sistemàtica del procés de fusió quan la primera consonant és prepalatal, ja que tots els casos en què hi ha una seqüència de sibilant prepalatal seguida de consonant són instàncies de seqüències de mots o de mots compostos. D'altra banda, seguint amb la proposta que es feia al final del § 6.1.2.4.2.7.2.1.2, també es podria adduir una restricció com ara MAX-CONSONANTFINALRADICAL (MAX_{CFR}), la qual prohibeix l'elisió de la consonant final del radical, i que igualment captura la major prominència dels radicals i les arrels en relació amb els afixos (veg. la taula de 33).

(32) *mateix sol* /mətej##səl/ [mə.te.'səl]

/mətej##səl/	O-O MAXCIN	*[sib][sib]	ID (-ant)	ID (sib)	ALIN -Mots	O-O MAXCFIN	MAX	DEP	O-O IDENTCIN(PA)
a. [mə.tej ₁ .s ₂ əl]		*!							
b. [mə.te.j ₁ ə.s ₂ əl]					*			*!	
c. [mə.te.s ₂ əl]						*	*!		
d. [mə.te.'s ₁ əl]	*!						*		
e. [mə.te.s _{1,2} əl]			*!		*				
f. [mə.te.'s _{1,2} əl]					*				*
g. [mə.tej ₁ .s ₂ əl]				*!					

(33) *mateix sol* /mətej##səl/ [mə.te.'səl]

/mətej##səl/	MAXCIR	*[sib][sib]	ID (-ant)	ID (sib)	ALIN -Mots	MAXCFR	MAX	DEP	ID(PA) _{CIR}
a. [mə.tej ₁ .s ₂ əl]		*!							
b. [mə.te.j ₁ ə.s ₂ əl]					*			*!	
c. [mə.te.s ₂ əl]						*	*!		
d. [mə.te.'s ₁ əl]	*!						*		
e. [mə.te.s _{1,2} əl]			*!		*				
f. [mə.te.'s _{1,2} əl]					*				*
g. [mə.tej ₁ .s ₂ əl]				*!					

Cal advertir que la major idoneïtat d'un candidat amb fusió a una sibilant lleugerament endarrerida respecte d'un candidat —no considerat en aquestes darreres taules— amb fusió a una sibilant prepalatal (cf. *[mə.te.'j_{1,2}əl]), es deriva del desglossament de la restricció O-O_{IDENT(PA)_{CIN}} (o, alternativament, del desglossament d'ID(PA)_{CIR}) en la mesura que una sibilant alveolar endarrerida comparteix més trets de lloc d'articulació amb una sibilant alveolar —que és el segment inicial de la base *sol*— que no pas una sibilant prepalatal.

Un aspecte important que cal tenir en compte a l'hora de delimitar els efectes d'una restricció com ara O-O_{MAXCFINAL} és si la base pot ser una forma flexionada o no. De fet, Benua (1995, [1997] 2000) i Kenstowicz (1996) ho entenen així. Una seqüència com ara *coses sabudes* tindria per base *coses*, de la mateixa manera que *camp* ['kam] o *camp*s ['kams] són la base de les seqüències *camp obert* [ka.mu.'βərt] i *camp*s *oberts* [kam.zu.'βərs], respectivament. Enteses les coses així, *coses* és la base de *coses sabudes*, de manera que en casos com aquests s'hauria d'assumir que hi ha fusió i no pas elisió. En cas contrari, tant hi podria haver fusió com elisió.

Caldria estudiar, per acabar, quines són les conseqüències que té O-O_{MAXCFINAL} en relació amb altres tipus de fenòmens com ara la simplificació consonàntica. La subjerarquia ALIN-Mots, ALIN-Pref, O-O_{MAXCFINAL} >> MAX-IO >> DEP-IO preveu que

en les seqüències de mots es mantingui sempre la darrera consonant. De fet, el comportament de l'eivissenc és aquest. Llevat dels casos d'elisió en posició final en les seqüències de sonant seguida d'oclusiva homorgànica (*camp* ['kam]) i la consegüent absència del segment oclusiu en el nivell postlèxic (*camp humit* [ˌka.mu.'mit], *camp sembrat* [ˌkam.səm.'brat]), les seqüències postlèxiques que impliquen més d'una consonant se solen resoldre amb manteniment íntegre del grup, fins i tot quan la consonant en posició de coda és oclusiva: *arc petit* [ˌark.pə.'tit], *arcs petits* [ˌarks.pə.'tits], *arcs estrets* [ˌarg.zəs.'trəts̄]. De fet, només en aquests dos darrers casos (cf. *arcs estrets*) l'eivissenc pot presentar elisió opcional, fet que no implica ni una transgressió d'O-O_{MAXCFINAL} ni d'ALIN-Mots, ja que es manté la darrera consonant del grup i es preserva l'alineació.

Cal establir quina relació mantenen les restriccions introduïdes per a l'eivissenc amb la jerarquia proposada per al mallorquí i el menorquí. Una restricció com ara O-O_{MAXCINICIAL} és innecessària en menorquí i mallorquí si es té en compte que MAX-IO fa, en part, la mateixa feina. Ara bé, si s'assumeix la seva vigència en eivissenc, també s'ha d'assumir en mallorquí i menorquí. Com en el cas de l'eivissenc, aquesta restricció no és mai violada, de manera que s'assumeix que es troba situada al capdamunt de la jerarquia. O-O_{IDENT(PA)CIN} és més específica que no pas IDENTOB(PA), introduïda en l'aparat dedicat a l'assimilació de lloc, ja que el seu marge d'aplicació és més reduït: només és sensible als segments consonàntics inicials de formes que tenen una base de referència. Donada la manca d'evidència empírica d'una especial ordenació entre aquestes dues restriccions, s'assumeix que ocupen la mateixa posició en la jerarquia de restriccions.

Finalment, la restricció O-O_{MAXCFINAL} ocupa, en mallorquí i menorquí, una posició molt poc elevada en la jerarquia de restriccions, ja que l'elisió de la darrera consonant en el nivell postlèxic és molt freqüent.

6.1.2.4.2.7.2.3. Seqüències lèxiques de sibilant seguida de sibilant heteromòrfica

Cal determinar ara quina és la jerarquia de restriccions responsable de la inserció d'una vocal de suport en les seqüències de sibilants heteromòrfiques que ocorren en el nivell lèxic.

En un marc estrictament derivacional, i concretament en el marc de la fonologia lèxica (veg., per exemple, Kiparsky 1982, 1985), aquest comportament diferent dels contactes de sibilants motivats per l'adjunció del morf de segona persona singular a radicals verbals de la segona i la tercera conjugació acabats en consonant sibilant (cf., *coneixes* [ku.'nə.ʃəs], *cuses* ['ku.zəs]) o l'adjunció del morf de plural a radicals nominals o adjectivals —invariables quant a gènere en les formes de singular— acabats, també, en sibilant (cf. *casos* ['ka.zus], *felices* [fə.'li.səs], *feliços* [fə.'li.sus]) s'explica assumint que el procés d'inserció vocàlica és d'aplicació lèxica. El procés de dissimilació o de simplificació de sibilants, en canvi, seria d'aplicació postlèxica, la qual cosa explicaria el comportament divergent entre aquests dos nivells, el nivell dels mots (*word-level*) i el nivell de les seqüències de mots (*phrasal level*).⁴³

Des d'un punt de vista estrictament operatiu, aquest tipus d'argumentacions són eficaces perquè aconsegueixen els efectes volguts. Ara bé, les interpretacions basades en la dicotomia nivell lèxic~nivell postlèxic són pobres pel que fa al poder explicatiu. És a dir, bo i assumint la presència de nivells i de dominis, és indiscutible que hi ha epèntesi en el nivell lèxic; d'aquí el títol d'aquest subapartat. Ara bé, ¿per què en aquest nivell i no pas en un altre? Hi ha alguna raó, a banda de les mateixes dades, que ho justifiqui?

Explicar aquest comportament en el marc de la teoria de l'optimitat, concretament en el marc d'una teoria de l'optimitat no serial o no estratal, no és pas una tasca fàcil. Ja s'han explorat les conseqüències negatives que té una anàlisi optimal basada en la combinació de nivells o dominis i de restriccions d'alineament. Bàsicament són la pervivència de la pobresa explicativa que caracteritza la fonologia lèxica i la redundància en la maquinària (veg. el § 4.2.1.10). Per tal de mantenir la coherència del treball, es descarta, d'entrada, recórrer a aquesta possibilitat.

Cal tenir present, abans que res, que ens enfrontem a un cas clar d'opacitat de nivells (*level opacity*), el qual no es pot resoldre recorrent exclusivament a l'alineament i a la combinació de les restriccions de marcatge i de fidelitat input-output. D'una banda, perquè la inserció vocàlica no és una estratègia regular en aquest nivell. Els contactes de consonants heteromòrfiques finals —que no són sibilants— es resolen sempre amb simplificació i no pas amb inserció vocàlica. Això determina una elevada

⁴³ Vegeu, per exemple, Bonet & Lloret (1998) per a una aproximació al comportament dels contactes de sibilants en central basada en aquests termes.

jerarquització de la restricció d'alineament que prohibeix la inserció entre radical i sufix que dificulta l'anàlisi dels contactes de sibilants en el nivell lèxic.

La teoria de l'optimitat ha desencadenat diferents estratègies, a banda de l'anàlisi serial o estratal, per tal de donar compte d'aquests casos d'opacitat: un d'aquests mecanismes és la teoria dels paradigmes òptims (veg. el § 4.2.1.10.4). En aquesta secció, s'assaja una anàlisi del comportament de les seqüències heteromòrfiques de sibilants que parteix d'aquest model.

A (34) es reproduïx la jerarquia de restriccions proposada per al mallorquí i el menorquí en els punts anteriors, despullada de les restriccions irrellevants en aquest nivell.

(34) *Jerarquia mallorquí i menorquí (simplificada)*

*[sib][sib] >> MAX-IO >> IDENT(sib) >> DEP-IO

La consideració dels fenòmens que ocorren en aquest nivell obliga a introduir una restricció que faci referència a l'alineament entre el costat dret del radical i el costat esquerre del sufix. Aquesta restricció rep la formulació següent:

(35) ALIN-Suf(ix) (R, D, A, E): El costat dret de tot radical ha de coincidir amb el costat esquerre de tot afix (veg. McCarthy & Prince 1993b; Bonet & Lloret 2002 per al català)

Una aproximació precipitada a les dades establiria que aquesta restricció està estratègicament situada per davall d'IDENT(sib), fet que garantiria la selecció del candidat amb epèntesi com a òptim. Efectivament, tal com es pot observar en la taula de restriccions de (37), la ubicació d'aquesta restricció per davall d'IDENT(sib) condueix als resultats volguts. Es podria argumentar, en aquest sentit, que en aquest nivell és preferible mantenir la qualitat dels segments implicats a la concatenació de sufix i radical, i això s'aconsegueix mitjançant l'aplicació d'epèntesi.

(36) *Mallorquí i menorquí nivell lèxic (jerarquia provisional)*

*[sib][sib] >> MAX-IO >> IDENT(sib) >> ALIN-Sufix >> DEP-IO

(37) *Mallorquí i menorquí*⁴⁴

cuses /kuz+s/ ['ku.zəs]

/kuz ₁ +z ₂ /	*[sib][sib]	MAX	IDENT(sib)	ALIN-Suf	DEP
a. ['kus ₁ s ₂]	*!				
b. ['ku.z ₁ ə ₂ s ₂]				*	*
c. ['kus ₁]		*!			
d. ['kus ₂]		*!			
e. ['kut ₁ s ₂]			*!		

Cal investigar, però, quines són les conseqüències que una ordenació com aquesta té en l'explicació d'altres fenòmens, com ara la simplificació consonàntica en posició final de mot motivada per l'excés de consonants: les conseqüències que té l'ordenació de MAX-IO per damunt d'ALIN-Suf pel que fa a aquests processos són insalvables. Com es deia, en els processos de simplificació consonàntica que ocorren en el nivell lèxic, l'epèntesi no és mai una estratègia disponible (cf. mall i men. *camp*s /kamp+z/ ['kams], *verd*s /vərd+z/ ['vərs]). Una ordenació d'aquest tipus conduiria indefectiblement a la inserció d'una vocal de suport en aquests casos, tal com es reproduïx en la taula següent:

(38) *Mallorquí i menorquí*

*camp*s /kanp+z/ ['kams]

/kanp+z/	*CC3 ₄₅	MAX	ALIN-Sufix	DEP
a. ['kamps]	*!			
b. ['kampəs]			*	*
c. ['kams]		*!		

De fet, la inserció vocàlica no es desencadena mai per tal de reparar l'excés de consonants, tant en el nivell lèxic com en el nivell postlèxic. Dols (2000: 334), en parlar dels processos de simplificació consonàntica, afirma el següent:

⁴⁴ Per motius de claredat, no es té en compte encara el candidat amb fusió, el qual s'introdueix en la taula següent. D'altra banda, no s'inclou un possible candidat amb fusió de les dues sibilants a una africada alveolar, ja que complicaria excessivament l'argumentació.

«[...] es dedueix la tendència del català de Mallorca a restringir l'actuació de l'epèntesi a zones on no compliqui l'estructura morfològica [...] l'epèntesi és preferida sempre que no afecta la "zona de flexió" ni a la concatenació de mots»

L'afirmació que l'epèntesi no afecta la zona de flexió no és prou certa, ja que en els casos de contacte de sibilants per adjunció del morf de segona persona o de plural a radicals acabats en sibilant s'insereix una vocal de suport. Els fets relacionats amb la simplificació consonàntica obliguen a tenir, però, una ordenació en què la restricció MAX-IO ocupa una posició menys elevada que no pas ALIN-Sufix. Aquesta circumstància fa trontollar, doncs, la hipòtesi segons la qual l'aplicació d'epèntesi en les seqüències de sibilants heteromòrfiques que ocorren en el nivell lèxic es deu a la jerarquia MAX-IO >> IDENT(sib) >> ALIN-Sufix. L'ordenació ha de ser necessàriament ALIN-Sufix >> MAX-IO >> IDENT(sib) (ja s'ha assenyalat, d'altra banda, que, en el cas de les seqüències de sibilants postlèxiques, la restricció MAX-IO havia de dominar IDENT(sib), ja que, si no, surten elegits candidats amb elisió de la primera consonant).

Tal com es pot observar en la taula de restriccions següent, aquesta nova jerarquia de restriccions (*[sib][sib] >> ALIN-Sufix >> MAX-IO >> IDENT(sib) >> DEP-IO), complica l'anàlisi dels fets, atès que surt elegit el candidat amb dissimilació (39c), tal com s'esdevé en el nivell postlèxic. D'altra banda, candidats amb elisió d'alguns dels dos segments es mostren més òptims que no pas el candidat real, amb epèntesi.

(39) Mallorquí i menorquí

cuses /kuz+z/ [l^hku.zəs]

/kuz ₁ +z ₂ /	*[sib][sib]	ALIN-Suf	MAX	IDENT(sib)	DEP
a. [l ^h ku ₁ s ₂]	*!				
b. [l ^h ku.z ₁ ə ₂ s ₂]		*!			*
c. [l ^h ku ₁]			*!		
d. [l ^h ku ₂]			*!		
● ⁴⁵ e. [l ^h ku ₁ s ₂]				*	
f. [l ^h ku _{1,2}]		*!			

⁴⁵ *CC3 equival a *CODA-COMPLEXA3; per a una justificació d'aquesta restricció, veg. el § 6.3.1.2, dedicat a la simplificació consonàntica.

La solució al problema que es planteja en la taula anterior es podria cercar en les relacions de fidelitat que s'estableixen entre els membres d'un paradigma flexiu. Intuïtivament, sembla que l'aplicació d'epèntesi en aquests casos és una estratègia per tal de satisfer igualment *[sib][sib] preservant, però, la uniformitat del paradigma verbal —o nominal en casos com ara *felices* [fə.'li.səs].⁴⁶ Una forma amb dissimilació com la de (39e) és discordant respecte de tota la resta de formes del paradigma, en què la darrera consonant del radical és sempre sibilant (cf. *cus, cus, cusim, cusiu*, etc). Una restricció que fa referència a la necessitat que tots els membres del paradigma presentin la mateixa especificació pel que a sibilant seria la responsable que en el nivell lèxic operés, de forma excepcional, el procés d'epèntesi. Aquesta interpretació és extensible al comportament divergent del mallorquí en les seqüències heteromòrfiques de prepalatal seguida de consonant, en què, de forma general, opera un procés d'epèntesi en el nivell lèxic (cf. *mateixos* [mə.'te.ʃos]) i un procés de semivocalització en el nivell postlèxic (cf. *mateix dia* [mə.tej.'ðiə]).⁴⁷ Atès que en el cas que ens ocupa, la uniformitat s'estableix entre formes relacionades per flexió, cal recórrer a la teoria dels paradigmes òptims proposada per McCarthy (2001 en premsa). Com s'apuntava en el § 4.2.1.10.4, una de les premisses bàsiques d'aquest model és que aquestes pressions paradigmàtiques entre formes relacionades per flexió només poden motivar la sobreaplicació (*overapplication*) d'un procés, ja que la infraaplicació (*underapplication*) implica la violació de la restricció de marcatge activa en una llengua determinada, que, en el nostre cas, és *[sib][sib]. La interpretació que aquí es fa no entraria en contradicció amb aquesta premissa. Si bé és cert que la pressió que exerceixen els membres del paradigma condueix a la infraaplicació del procés regular en el marc del mallorquí i menorquí (i.e. la dissimilació), això no implica una transgressió de la restricció de marcatge *[sib][sib]: simplement es desencadena una estratègia diferent (i.e. l'epèntesi), que garanteix igualment la satisfacció de *[sib][sib].

En la taula de restriccions de (41), s'hi ha introduït la restricció intraparamètrica OP-IDENT(sib), segons la qual tots els membres del paradigma han de tenir la mateixa

⁴⁶ Les estratègies desencadenades davant de les seqüències de sibilants entre formes relacionades per flexió nominal són estudiades en els treballs de Bonet, Lloret, Mascaró (2003a, 2003b), en què es proposa una anàlisi basada en la selecció al·lomòrfica. Atès que l'anàlisi d'aquests autors es mostra satisfactòria, en aquest treball es farà referència només a les estratègies que es donen en el marc de la flexió verbal.

⁴⁷ En un cas com ara *parteixes* o *segueixes*, la situació és diferent, ja que la forma en correspondència en el marc del paradigma no és un radical, sinó un afix, això és, l'increment palatal [ɛʃ]. En aquests casos, la restricció responsable de la uniformitat del paradigma és CONSISTÈNCIA MÈTRICA (Burzio 1994), segons la qual cada morfema ha de ser tant consistent com sigui possible des d'un punt de vista mètric.

especificació pel fa que fa al tret sibilant. Aquesta restricció si situa per davall de *[sib][sib], ja que, per matisar els efectes de la restricció OP-IDENT(sib) en el nivell posltèxic, cal supeditar-la a les restriccions d'alineament; d'aquesta manera, es descarten els candidats amb inserció en aquest nivell.

(41) Jerarquia de restriccions mallorquí i menorquí

IDENTOB(sib), *[sib][sib] >> OP-IDENT(sib)>> ALIN-Suf >> MAX-IO >> IDENT(sib) >> DEP-IO

(42) Mallorquí i menorquí

cuses /kuz+z/ [¹ku.zəs]

/kuz/	IDENTOB (sib)	*[sib][sib]	OP-IDENT (sib)	ALIN-Suf	MAX	IDENT (sib)	DEP
a. <kus, kuzəs, kus, kuzim, kuziw, kuzən>				*			*
b. <kus, kuts, kus, kuzim, kuziw, kuzən>			*****!			*	
c. <kut, kuts, kut, kutim, kutiw, kutən>	***!						

Tal com es pot veure en la taula de restriccions anterior, un paradigma com el de (42b) és descartat perquè no és homogeni pel que fa a l'especificació del tret sibilant i, per tant, transgredeix OP-IDENT(sib): en la forma de segona persona singular, amb dissimilació, la darrera consonant del radical no és sibilant sinó oclusiva. El paradigma de (42c), en què la forma amb dissimilació és la que exerceix la pressió, també és descartat, perquè tres membres del paradigma violen la restricció de fidelitat posicional IDENTOB(sib). El paradigma elegit com a òptim és, doncs, el que presenta inserció vocàlica (42a).

Cal estudiar, ara, la possibilitat que es generin altres candidats, amb altres paradigmes. Un candidat amb elisió de la darrera consonant (cf. *[kus₁]) és descartat per la restricció ANCOREU(PG, F, FF, F), segons la qual el darrer segment de la paraula gramatical s'ha de trobar al final de la frase fonològica (veg. el § 6.3.1.2, en què s'introdueix aquesta restricció). Un candidat amb fusió (cf. *[kus_{1,2}]) és descartat perquè, a banda de transgredir la restricció ALIN-Sufix, com el candidat real, transgredeix, també, la restricció UNIFORMITAT, la qual es troba jerarquitzada per damunt de DEP-IO. El mateix ocorreria amb un candidat amb fusió a una africada

alveolar (cf. *[kuts_{1,2}]), ja que transgredeix UNIFORMITAT i DEP-IO. En la taula de restriccions següent, es poden veure aquests efectes.

(43) Mallorquí i menorquí

cuses /kuz+z/ [ˈku.zəs]

/kuz/	IDENT OB (sib)	*[sib] [sib]	ANC (PG, FF)	OP- IDENT (sib)	ALIN- Suf	MAX	IDENT (sib)	UNIF	DEP
a. <kus, kuzəs, kus, kuzim, kuziw, kuzən>					*				*
b. <kus, kuts, kus, kuzim, kuziw, kuzən>				***** !			*		
c. <kut, kuts, kut, kutim, kutiw, kutən>	***!								
d. <kus, kus ₁ , kus, kuzim, kuziw, kuzən>			*!			*			
e. <kus, kus _{1,2} , kus, kuzim, kuziw, kuzən>					*			*!	

També podrien generar-se candidats en què la vocal inserida forma part del radical (cf. <kuzə[s>) o del sufix (cf. <kuz[əs>); s'assumeix que aquests candidats serien descartats per les restriccions de fidelitat OP que regulen la inserció i l'elisió, en el primer cas, i per la restricció CONSISTÈNCIA MÈTRICA, en el segon cas (veg. el § 6.1.2.4.2.7.2.4). D'altra banda, un paradigma amb sobreaplicació d'inserció a causa de la pressió d'una forma com ara <kuzə[s> seria descartat per la restricció de marcatge que prohibeix les seqüències adjacents de vocals (cf. *<kuzə[im, kuzə[iw, etc>). (Per a una anàlisi més detallada d'aquestes possibilitats, vegeu Lloret 2002b, en premsa)

La mateixa explicació proposada per al mallorquí i el menorquí és vàlida per donar compte del comportament de l'eivissenc, en què també opera un procés d'epèntesi. Simplement, caldria ajustar l'ordenació d'ALIN-Suf, MAX-IO i IDENT(sib), tal com s'ha proposat en els apartats anteriors, i introduir la restricció UNIFORMITAT (per damunt de DEP-IO) per descartar un candidat amb fusió de les dues sibilants.

6.1.2.4.2.7.2.4. Seqüències de sibilants en clítics

Resta analitzar el comportament de les seqüències de sibilants que impliquen un clíctic. En aquest apartat, són objecte d'estudi les formes que figuren a (44) i (45): s'estudia

només el comportament de les seqüències formades pel clíctic corresponent a l'article definit masculí singular *es* (subjacentment /s/) seguit de mot que comença en sibilant (44a, 45a) i de les seqüències formades pel clíctic corresponent a l'article definit masculí plural *es* (subjacentment /s+z/) quan va seguit de mot que comença en vocal (44b, 45b).

(44) Mallorquí i menorquí

a.	<i>es sol</i>	/s#səl/	[ət.ˈtsəl]
	<i>es joc</i>	/s##ʒɔg/	[əd.ˈdʒɔk]
b.	<i>es altres</i>	/s+z##altr+z/	[əd.ˈdʒal.trəs]

(45) Eivissenc

a.	<i>es sol</i>	/s#səl/	[ə.ˈsəl]
	<i>es joc</i>	/s##ʒɔg/	[ə.ˈʒɔk]
b.	<i>es altres</i>	/s+z##altr+z/	[ə.ˈzəl.trəs]

Tal com es pot veure en les formes anteriors, en mallorquí i menorquí, aquestes seqüències es resolen amb un procés de dissimilació entre les dues sibilants subjacents que dona com a resultat una africada llarga. En eivissenc, en canvi, opera el procés regular de simplificació/fusió entre les dues sibilants originals.

Cal tenir en compte, abans que res, que l'article definit masculí és subjacentment asil·làbic, és a dir, no pot conformar una síl·laba ell tot sol. Per això, el sistema ha de recórrer a un procés d'epèntesi per tal que es pugui sil·labificar correctament (cf. /s#tren/ → [əs.ˈtren]). La posició de l'epèntesi és perifèrica quan es tracta del determinant *es*, però no pas en el cas dels clíctics pronominals, en què la vocal de suport se situa sempre darrere del clíctic (cf. *em compra* /m#kompr+ə/ [mə.ˈkom.prə]; *comprar-me* /kompr+a+r#m/ [kum.prəm.ˈmə]~[kum.ˈprər.mə]). Una restricció d'alineament específica referida a la concatenació del determinant *es* i una forma no verbal és la que dona compte d'aquest comportament (veg. Bonet & Lloret 2002). Aquesta restricció d'alineament explica la manca d'inserció d'una vocal epentètica entre el clíctic *es* /s/ i un mot començat en consonant sibilant (cf. *es sorteig* /s#sɔrtədʒ/ *[sə.sor.ˈtətʃ]). La restricció d'alineament referida a la concatenació del determinant i el seu hoste rep la formulació següent.

(46) ALIN-Det (Cl, D, ~V, E): El límit dret del determinant ha de coincidir amb el límit esquerre d'una forma no verbal (veg. Bonet & Lloret 2002)

A (47) es reproduceix la jerarquia proposada per al mallorquí i el menorquí, en què s'ha incorporat la restricció ALIN-Det.⁴⁸ La introducció d'ALIN-Det, per damunt de MAX-IO, condueix als resultats volguts. En la taula de (47), en què es considera una seqüència formada per l'article definit masculí singular *es* i un mot començat en sibilant, es pot veure com aquesta restricció és la responsable que els candidats amb vocal inserida entre clític i hoste (48b) o amb fusió (48h, 48i) siguin descartats com a òptims. Tal com ocorria en el nivell postlèxic, la resta de candidats —a excepció del candidat real— són correctament descartats per la jerarquia de restriccions proposada en els punts anteriors. Cal destacar, en aquest cas, el paper de la restricció O-O_{MAXCIN}, que, si bé es mostrava irrellevant en el nivell postlèxic, ara s'encarrega de descartar un candidat amb elisió del segon segment (48d).

(47) *Jerarquia de restriccions mallorquí i menorquí*

IDENTOB(sib), O-O_{MAXCIN}, *[sib][sib], ALIN-Det >> MAX-IO >> IDENT(sib) >> SONINTER >> DEP-IO⁴⁹

(48) Mallorquí i menorquí

es sorteig /s#sɔrtədʒ/ [ət̪.tsur̪.tət̪]

/s ₁ #s ₂ ɔrtədʒ/	IDENTOB (sib)	O-O MAXCIN	*[sib][sib]	ALIN- Det	MAX	IDENT (sib)	SON INTER	DEP
a. [ə̃s ₁ .s ₂ ur̪.tət̪]			*!					*
b. [s ₁ ə̃.s ₂ ur̪.tət̪]				*!				*
c. [s ₂ ur̪.tət̪]					*!			
d. [s ₁ ur̪.tət̪]		*!			*			
e. [ət̪ ₁ .s ₂ ur̪.tət̪]						*	*!	*
f. [ət̪ ₁ .ts ₂ ur̪.tət̪]						*		*
g. [t̪ ₁ s ₂ ur̪.tət̪]	*!					*		
h. [s ₁ ₂ ur̪.tət̪]				*!		*		
i. [ts ₁ ₂ ur̪.tət̪]				*!				
j. [əs ₁ .t ₂ ur̪.tət̪]	*!							

⁴⁸ Per motius de claredat, s'han exclòs de la jerarquia COMP(PA) i IDENT(-sont). Aquestes restriccions continuen sent rellevants en aquest nivell, ja que s'encarreguen de descartar els candidats amb una consonant no oclusiva i/o no coronal en la posició de coda.

⁴⁹ Cal notar que la restricció de bona formació sil·làbica OBERTURA hauria d'estar situada per davall de MAX per tal d'obtenir els resultats volguts.

Aquesta jerarquia de restriccions també dona compte d'una seqüència com ara *es joc* /s₁#z₂ɔg/ [əd.¹d̪ɔk], en què la segona consonant del grup és prepalatal:

(49) Mallorquí i menorquí

es joc /s#zɔg/ [əd.¹d̪ɔk]

/s ₁ #z ₂ ɔg/	IDENTOB (sib)	O-O MAXCIN	*[sib][sib]	ALIN- Det	MAX	IDENT (sib)	SON INTER	DEP
a. [əz ₁ .z ₂ ɔk]			*!					*
b. [s ₁ ə.z ₂ ɔk]				*!				*
c. [ˈz ₂ ɔk]					*!			
d. [ˈs ₁ ɔk]		*!			*			
e. [əd ₁ .ˈz ₂ ɔk]						*	*!	*
f. [əd ₁ .ˈd̪z ₂ ɔk]						*		*
g. [ˈd̪z ₂ ɔk]	*!					*		
h. [ˈz _{1,2} ɔk]				*!		*		
i. [ˈd̪z _{1,2} ɔk]				*!				

Cal analitzar ara el comportament que presenten les seqüències formades pel clític corresponent a l'article definit masculí plural seguit de mot que comença en vocal. Es tracta de l'únic cas en què el morf de plural /z/ i el clític /s/ es realitzen fonèticament de manera conjunta (cf. *es carrers* /s+z##kærer+z/ [əs.kə.'res]). En la taula de (50) es consideren tots els candidats possibles per a una seqüència com *es altres* /s+z#altr+z/ i la interacció que aquests presenten amb la jerarquia ja proposada:

(50) Mallorquí i menorquí⁵⁰

es altres /s+z#altr+z/ [əd.¹d̪z₁l.trəs]

/s _{1+z} #altr+z/	IDENTOB (sib)	ALIN-Det	MAX	IDENT (sib)	SONINTER	DEP
a. [əz ₁ .ˈz ₂ al.trəs]	*!					
b. [s ₁ ə.ˈz ₂ al.trəs]						*!
c. [ˈz ₂ al.trəs]			*!			
d. [ˈs ₁ al.trəs]			*!			
e. [əd ₁ .ˈz ₂ al.trəs]				*!	*	
f. [əd ₁ .ˈd̪z ₂ al.trəs]				*!		
g. [ˈd̪z ₂ al.trəs]	*!					
h. [ˈd̪z _{1,2} al.trəs]						
i. [ˈz _{1,2} al.trəs] ⁵¹						

⁵⁰ S'ha exclòs de la jerarquia la restricció O-O_{MAXCIN}, ja que, en aquest cas, no hi ha cap base amb una consonant inicial que pugui exercir pressió.

En aquest cas, la jerarquia de restriccions proposada és insuficient per tal de donar compte dels fets del mallorquí i el menorquí: els candidats amb fusió (50h, 50i) es mostren més harmònics que no pas el candidat real; d'altra banda, el candidat amb vocal epentètica entre la /s/ corresponent al clíctic masculí singular i el morf de plural /z/ (50b) també es mostra més harmònic que no pas el candidat real. De fet, aquesta és la solució que exhibeixen algunes varietats del català parlades en la zona costanera que abraça Blanes i Begur («parlar salat»). La restricció ALIN-Det, tal com ha estat definida, és satisfeta per aquests tres candidats, ja que la /z/ del plural forma part del clíctic i, per tant, el clíctic està perfectament alineat amb la forma no verbal a la qual acompanya. D'altra banda, cal tenir en compte que, des d'un punt de vista sil·làbic, la forma de (50b) es mostra molt harmònica, ja que respecta la restricció de bona formació sil·làbica —no considerada en aquesta taula de restriccions— OBERTURA, que demana que les síl·labes tinguin obertura. Cal trobar, doncs, quin és el motiu pel qual aquest candidat no és el gramatical en mallorquí i menorquí. Bonet & Lloret (2002) proposen una restricció de tipus general, la qual exigeix la concatenació de morfoms adjacents. Aquesta restricció rep la formulació que (51), i, per les seves característiques més generals, podria substituir ALIN-Sufix:

(51) ALIN-Morf: El costat esquerre d'un morf ha d'estar alineat amb el costat dret d'algun morf (veg. Bonet & Lloret 2002).⁵²

Tenint en compte que una seqüència com ara /s+z/ està constituïda per dos morfoms, basta introduir aquesta restricció per tal d'impedir que s'insereixi una vocal epentètica entre la /s/ corresponent a l'article definit masculí i la /z/ corresponent al morfema de plural.⁵³

⁵¹ La sonoritat del candidat amb fusió no es pot predir a partir de la jerarquia proposada. A diferència de seqüències del tipus *es sorteig* /s₁#s₂ɔrtədʒ/, en què totes dues consonants són subjacentment sordes, en un cas com *es altres* /s₁+z₂#altr+z/ és difícil discernir quina sonoritat hauria d'adquirir el segment amb fusió de les dues sibilants subjacents. En aquest cas, no només es mostra insuficient la referència a les posicions sil·làbiques, sinó també les restriccions de fidelitat OUTPUT-OUTPUT, ja que no hi ha cap base lèxica a la qual es pugui fer referència. Per tant, també caldria considerar un candidat com s_{1,2}, el qual tindrem en compte en tractar el cas de l'eivissenc.

⁵² ALIN-Morf també podria substituir ALIN-Prefix. Ara bé, atès el diferent comportament dels mots prefixats i els mots sufixats, convé mantenir aquestes restriccions separades. Simplement, cal ordenar ALIN-Prefix per damunt d'ALIN-Morf, ja que la primera és més específica.

⁵³ Aquesta restricció complica les coses si es consideren la totalitat de dades del mallorquí. En aquesta varietat, per exemple, és prou freqüent la inserció d'una vocal epentètica entre el clíctic de tercera persona /l/ i el morf de plural /z/ (cf. *els compra* [əls.'kom.prə] ~ [ləs.'kom.prə]). En menorquí i en eivissenc, en canvi, l'epèntesi no interromp mai la contigüïtat dels morfemes que integren el clíctic (cf. [əls.'kom.prə] ~ [əd.d̪zə.'kom.prə]).

La posició d'aquesta restricció és per davall d'ALIN-Det, ja que es tracta d'una restricció més general.

(52) *Jerarquia de restriccions mallorquí i menorquí*

*[sib][sib], ALIN-Det >> ALIN-Morf >> MAX-IO >> IDENT(sib) >> SONINTER >> DEP-IO

En la taula que segueix es pot veure com el candidat amb inserció d'una vocal de suport entre el clític i el morf de plural és correctament descartat per la restricció ALIN-Morf.

(53) *Mallorquí i menorquí*

es altres /s+z#altr+z/ [əd.ˈd̪z̪a̪l.trəs]

/s ₁ +z ₂ #altr+z/	*[sib][sib]	ALIN-Det	ALIN-Morf	MAX	IDENT (sib)	SYLLCONT	DEP
a. [s ₁ ə.ˈz ₂ a̪l.trəs]			*!				*
b. [əd ₁ .ˈd̪z̪a̪l.trəs]							*
c. [ˈd̪z̪ _{1,2} a̪l.trəs]			*!				
d. [ˈz _{1,2} a̪l.trəs]			*!				

El cas de l'eivissenc és un xic més complex. En el § 6.1.2.4.2.7.2.1.2, s'havia conclòs que en aquesta varietat hi pot haver fusió o simplificació, sempre que la simplificació no impliqui l'elisió del darrer segment de l'ocurrència d'una base. A propòsit d'això, cal tenir en compte que, semblantment als afixos, el clític /s/ no pot considerar-se una base: no pot aparèixer mai tot sol, la qual cosa implica que la influència que pot exercir en les seves diferents ocurrències és nul·la. Pel que fa a les seqüències del clític /s/ seguit de mot que comença en sibilant, cal introduir, en primer lloc, la restricció ALIN-Det, la qual es troba per davall de MAX-IO.⁵⁴

(54) *Jerarquia evissenc*

O-O_{MAXCIN}, *[sib][sib] >> IDENT(sib) >> MAX-IO >> ALIN-Det >> DEP-IO⁵⁵

⁵⁴ S'han exclòs de la jerarquia O-O_{MAXCFINAL}, ja que és irrellevant en les seqüències que impliquen un clític, i la restricció IDENT(-ant), perquè, de moment, és irrellevant. També s'exclou, de moment, la restricció O-IDENT(PA)CIN (veg. més endavant).

⁵⁵ La ubicació de MAX-IO per damunt d'ALIN-Det es justifica més endavant. De fet, aquesta ordenació té una certa lògica, ja que la fusió permet la conservació del clític, mentre que l'elisió no.

(55) Eivissenc

es sol /s#sɔl/ [ə.'sɔl]

/s ₁ #s ₂ ɔl/	O-O MAXCIN	*[sib][sib]	IDENT (sib)	MAX	ALIN-Det	DEP
a. [ə̣s ₁ .'s ₂ ɔl]		*!				*
b. [s ₁ ə̣.'s ₂ ɔl]						*!
c. [.'s ₂ ɔl]				*!		
d. [.'s ₁ ɔl]	*!			*		
e. [ə̣.'s _{1,2} ɔl]					*	*!
f. [ə̣.'s ₂ ɔl]				*!		*
g. [.'t ₁ s ₂ ɔl]			*!			
h. [.'s _{1,2} ɔl]					*	

Tal com es pot veure en la taula de (55), aquesta jerarquia de restriccions dóna lloc a resultats incorrectes en eivissenc. El problema es troba en el fet que la fusió es mostra suficient per tal de satisfer no només *[sib][sib], sinó també les restriccions de bona formació sil·làbica (OBERTURA), que justifiquen la inserció d'una vocal epentètica en la resta de seqüències que impliquen un clíctic (cf. *me compr* [mə.'kompr]). El candidat real, (55e), amb fusió i inserció vocàlica, és descartat perquè viola DEP-IO, i viola, també, la restricció OBERTURA, no introduïda en aquesta taula de restriccions. Cal esbrinar, doncs, què motiva l'aplicació d'epèntesi en aquests casos. Bonet & Lloret (2002) tracten un cas similar: en totes les varietats del català central, s'insereix una vocal de suport quan el clíctic pronominal *es* /s/ va seguit de mot que comença en sibilant (*se~es sent* /s#sent/); en la major part de varietats, aquests contactes es resolen amb una seqüència [sə̣.'sen], amb inserció vocàlica entre el clíctic i el verb; en altres varietats, però, la resolució és [ə̣.'sen]. De manera similar al comportament del clíctic masculí singular de l'eivissenc, l'aplicació d'epèntesi en aquests casos és injustificada, ja que la fusió entre les dues sibilants ja serveixen com a estratègies per satisfer *[sib][sib] i les restriccions de bona formació sil·làbica. Per tal tal d'explicar aquests casos de sobreaplicació d'epèntesi, les autores recorren a una restricció que fa referència a la uniformitat de paradigmes (Kenstowicz 2000). El fet que la resta de clíctics pronominals presentin una estructura sil·làbica VC, i no pas CV, en posició proclítica (cf. *em sent* [əm.'sen], *et sent* [ət.'sen], *el sent* [əl.'sen], etc.) podria haver motivat l'aplicació d'epèntesi *perifèrica* en aquests casos. Una restricció del tipus UNIFORMITAT DE PARADIGMES és la responsable, segons les autores, que el clíctic /s/ adopti la forma sil·làbica [ə(s)]. D'altra banda, també explica que hi hagi fusió de /s₁/ i /s₂/ i no pas

elisió de /s₁/; l'elisió ([ə.¹s₂en]) implica, segons les autores, la pèrdua de l'estructura VC. Entesa d'aquesta manera, aquesta influència intraparadigmàtica permetria, de retruc, que el clític es realitzés fonèticament juntament amb la sibilant del mot següent. En el cas de l'eivissenc, la situació és un xic diferent, ja que no són altres formes del mateix paradigma les que exerceixen la seva influència, sinó les altres ocurrences del mateix morfema (*es tren* /s#tren/ [əs.¹tren]; *es govern* /s#govərn/ [əz.ɣo.¹vərn]). Una restricció com ara CONSISTÈNCIA-VC /s/ (Burzio 1994) fóra suficient per tal de donar compte d'aquest comportament:

(56) C(ONSISTÈNCIA) M(ÈTRICA)-VC /s/: El morfema /s/ corresponent al clític masculí singular s'ha de realitzar consistentment com a VC. (Burzio 1994)

Si s'incorpora aquesta restricció en la jerarquia, al mateix nivell que ALIN-Det, s'obtenen els resultats volguts. Es pot veure en la taula de (58), en què els candidats amb només fusió i elisió són descartats perquè violen CM-VC /s/ i les restriccions ALIN-Det i MAX-IO, respectivament. Aquesta restricció, d'altra banda, penalitza un candidat com el de (55b), amb inserció vocàlica entre el clític i la forma no verbal. Surt elegit, doncs, el candidat amb fusió i inserció d'una vocal epentètica perifèrica. Cal tenir present que és crucial que CM-VC /s/ domini OBERTURA.

(57) *Jerarquia evissenc*

O-O_{MAXCIN}, *[sib][sib] >> IDENT(sib) >> MAX-IO >> CM-VC /s/, ALIN-Det >> DEP-IO

(58) Eivissenc

es sol /s#sɔl/ [ə.'sɔl]

/s ₁ #s ₂ ɔl/	O-O MAXCIN	*[sib][sib]	IDENT (sib)	MAX	ALIN- Det	CM-VC /s/	DEP
a. [ə̣s ₁ .'s ₂ ɔl]		*!					
b. [s ₁ ə̣.'s ₂ ɔl]						*!	*
c. [.'s ₂ ɔl]				*!		*	
d. [.'s ₁ ɔl]	*!			*		*	
e. [ə̣t ₁ .'s ₂ ɔl]			*!				
f. [ə̣t ₁ .'s ₂ ɔl]			*!				
g. [.'t ₁ s ₂ ɔl]			*!			*	
h. [.'s ₁ ɔl]						*!	
i. [ə̣.'s ₂ ɔl]				*!			*
☞ j. [ə̣.'s _{1,2} ɔl]					*		*

Per tal de donar compte dels casos en què el clíctic masculí singular va seguit de sibilant prepalatal, cal introduir les restriccions IDENT(-ant) i O-O_{IDENTINITIAL(place)}, que ocupen la mateixa posició que se'ls ha assignat en el § 6.1.2.4.2.7.2.1.2: aquestes restriccions determinen que el candidat elegit com a òptim sigui el que presenta fusió a una sibilant prepalatal (cf. *es joc* /s₁#ʒ₂ɔg/ [ə.'ʒ_{1,2}ɔk]).

Cal determinar ara la jerarquia de restriccions que dóna compte de les seqüències formades pel clíctic masculí plural seguit de mot que comença en vocal (cf. *es altres*). En aquest cas, les restriccions O-O no són necessàries, ja que els segments implicats (/s#z/) no formen part de cap base. Cal introduir, això sí, la restricció ALIN-Morf, tot i que no tingui uns efectes decisius. El paper decisiu torna recaure en la restricció MC-VC /s/, que descarta tots els candidats amb una estructura diferent de VC. La naturalesa sonora de la consonant fusionada s'explica per la restricció IDENT(+sonor), que cal assumir que està jerarquitzada per damunt IDENT(-sonor), per descartar un candidat amb fusió a una sibilant sorda (60k).

(59) Jerarquia de restriccions eivissenc

*[sib][sib] >> IDENT(sib) >> MAX-IO >> ALIN-Det, CM-VC /s/ >> DEP-IO, ALIN-Morf >> IDENT(+sonor) >> IDENT(-sonor)

(60) Eivissenc

es altres /s+z#altr+z/ [ə.zal.trəs]

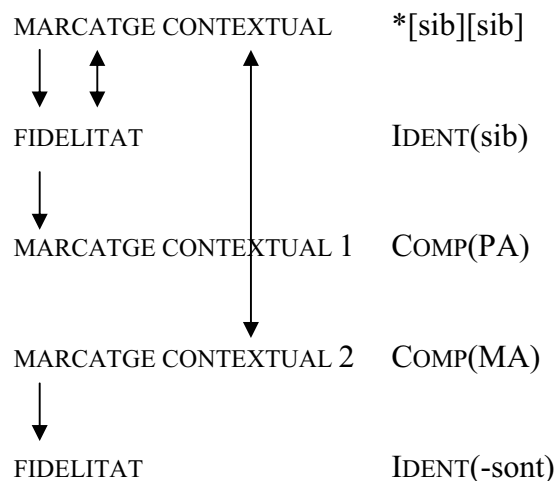
/s ₁ +z ₂ #altr+z/	*[sib][sib]	IDENT (sib)	MAX	ALIN- Det	CM-VC /s/	DEP	ALIN- Morf	IDENT (+son)
a. [əz ₁ . ^l z ₂ a _l .trəs]	*!							
b. [^l z ₂ a _l .trəs]			*!		*			
c. [^l s ₁ a _l .trəs]			*!		*			
d. [s ₁ ə. ^l z ₂ a _l .trəs]					*!			
e. [^l z _{1,2} a _l .trəs]					*!			
f. [^l s _{1,2} a _l .trəs]					*!			
g. [əd ₁ . ^l z ₂ a _l .trəs]		*!				*		
h. [əd ₁ . ^l d̪z ₂ a _l .trəs]		*!				*		
i. [ə. ^l z ₂ a _l .trəs]			*!			*		
j. [ə. ^l s ₁ a _l .trəs]			*!			*		
☞ k. [ə. ^l z _{1,2} a _l .trəs]						*		
l. [ə.s _{1,2} a _l .trəs]						*		*!

6.1.2.4.2.7.3. Resum i discussió

En aquest subapartat dedicat als contactes de consonants sibilants en balear, s'ha exposat una anàlisi basada en la teoria de la correspondència estàndard (McCarthy & Prince 1995a). S'ha pogut comprovar com, en aquest marc, el procés de dissimilació que ocorre en mallorquí i menorquí admet de ser analitzat com una estratègia per tal d'evitar el contacte de dues consonants sibilants adjacents mitjançant el mínim canvi segmental. El rebuig pels contactes de sibilants s'expressa a través de la restricció de marcatge contextual *[sib][sib], la qual ocupa una posició elevada en la jerarquia de restriccions de totes les varietats objecte d'anàlisi. La mínima alteració s'assoleix gràcies a l'activitat de tot un conjunt de restriccions de fidelitat input-output que assegurin, en primer terme, el manteniment de les consonants involucrades (MAX-IO) i la màxima preservació del mode d'articulació de la primera consonant del grup (IDENT(Trets)). Aquesta màxima preservació, però, no pot entrar en conflicte amb la restricció de marcatge *[sib][sib]. És per això que els efectes d'IDENT(sib) —situada força amunt en la jerarquia respecte d'altres restriccions de fidelitat IDENT— es veuen neutralitzats. El canvi de sibilant alveolar a oclusiva dental s'interpreta com una conseqüència de l'activitat de la restricció de fidelitat IDENT(-son) i de la restricció de marcatge contextual COMP(PA). COMP(PA) no solament assegura que la consonant en primera posició adquireixi el lloc d'articulació de la consonant següent, que és coronal,

sinó que també garanteix que candidats amb una fricativa labiodental en la posició de coda siguin descartats com a òptims; tot i que aquest tipus de consonants presenten força similituds amb les sibilants pel que fa al mode d'articulació, no són possibles perquè no satisfan COMP(PA). Es tracta, doncs, d'una mínima alteració condicionada per factors contextuals. El gràfic que figura a continuació reproduïx de forma esquemàtica aquesta interacció entre les restriccions de fidelitat i les restriccions de marcatge contextual. Les fletxes unidireccionals reflecteixen relacions de dominància entre les restriccions, i les fletxes bidireccionals reflecteixen relacions de dominància que entren en conflicte. El conflicte es resol òbviament a favor de la restricció situada més amunt en la jerarquia. Aquest gràfic també inclou la restricció de marcatge COMP(MA), que, com la restricció de fidelitat IDENT(sib), entra en conflicte amb *[sib][sib].

(61) Dissimilació com a mínim canvi segmental condicionat pel context

La interpretació basada en el mínim canvi troba suport en el comportament que presenta el català i moltes altres llengües pel que fa altres tipus de fenòmens.

En són un exemple els coneguts processos de dissimilació que, esporàdicament i en un registre col·loquial, ocorren entre consonants sonants en llengües com el mateix català (*juliol* [ʒu.'ɾjɔl], *qualsevol* [kwan.sə.'βɔl]) o l'espanyol (*pelegrino* [pe.re.'ɣri.no], *celebro* [θe.'re.βro]);⁵⁶ en aquests casos, sol mantenir-se el caràcter sonant, així com el lloc d'articulació dels segments originals. Aquest comportament, però, no és pas exclusiu de les llengües romàniques, sinó que es troba documentat interlingüísticament.

⁵⁶ Els exemples s'han extret de Recasens (1991) i de Lloret (1997).

Així, tal com s'exposa a (62), en georgià opera un procés de dissimilació entre ròtiques vibrants que es troben en síl·labes adjacents. Aquest procés, que consisteix en el canvi de /r/ a [l], ha estat interpretat com el resultat d'una estratègia per evitar la presència de dues consonants ròtiques idèntiques en síl·labes adjacents preservant al màxim la naturalesa de les consonants implicades (Walsh-Dickey 1997).

(62) Georgià (Dickey 1997)

/asuru+uri/ [asuruli] 'siri'
/ungr+uri/ [ungruli] 'hongarès'

(cf. /dan+uri/ [danuri] 'danès'; /som+uri/ [somuri] 'armeni')

El procés de dissimilació que opera en diverses varietats del grec mostra unes característiques semblants a les del mallorquí i el menorquí. En aquests dialectes, el procés de dissimilació es desencadena en les seqüències de consonants adjacents que comparteixen el tret continu; en els exemples que figuren a (63), es pot constatar com les consonants afectades pel procés de dissimilació conserven sempre les especificacions primitives de lloc i de mode d'articulació, llevat, és clar, de l'especificació de continuïtat:

(63) Grec (Newton 1972, Tserdanelis 2000)

[pt]ero~[ft]ero 'ploma'
[kt]ena~[xt]ena 'pinta'
e[pt]a~e[ft]a 'set'
o[kt]~o[xt]o 'vuit'

La influència més o menys directa del context en la resolució d'un determinat fenomen és també un factor recurrent. En mallorquí i menorquí, per exemple, és prou freqüent un procés de dissimilació entre vocals labials posteriors, en què la vocal àtona inicial *o* (realitzada [o] en mallorquí i [u] en menorquí) esdevé [ə] quan va seguida de *u* tònica. El mínim canvi garanteix que el resultat del procés no sigui una [i], ja que es perdria el tret [+posterior]; i el context —posició àtona— determina que la vocal resultant no sigui una [a]:

(64) Mallorquí i menorquí

romput [rəm.'put] (cf. *rompre* ['rom.prə])

<i>mogut</i>	[mə.'ɣut]	(cf. <i>moure</i> ['mɔw.rə])
<i>pogut</i>	[pə.'ɣut]	(cf. <i>pot</i> ['pɔt])

L'entorn fonètic pot influir també en la naturalesa de les consonants inserides. Lloret (2002a: 241) fa notar, per exemple, que les característiques de les consonants epentètiques afegides entre radical i terminació per raons d'estructura sil·làbica en algunes formes verbals de certes varietats del català, depenen, en gran mesura, de la naturalesa de les consonants contigües, i, més concretament, de les consonants precedents. Així, per exemple, alguns parlars de Girona afegeixen, en alguns verbs de la segona conjugació, una oclusiva labial sonora entre els radicals acabats en nasal labial i els morfemes d'infinitiu, futur i condicional (65a). Semblantment, certes varietats d'Alacant insereixen una consonant oclusiva entre el radical acabat en palatal o sibilant alveolar i els morfemes de futur, condicional i infinitiu; aquesta consonant és sorda o sonora en funció de la sonoritat de la darrera consonant del radical (65b):

(65) Lloret (2002a)

a. Girona (algunes varietats)			b. Alacant (algunes varietats)		
<i>tembre</i>	/tem+r/	['tem.b̥rə]	<i>coneixtre</i>	/koneʃ+re/	[ko.'neʃ.tre]
<i>tembré</i>	/tem+re/	[təm.'brɛ]	<i>planydré</i>	/plɔn+re/	[plɔn.'dre]
<i>tembria</i>	/tem+riə/	[təm.'briə]	<i>cusdré</i>	/kuz+re/	[kuz.'ðre]

La naturalesa de la consonant antihlàtica inserida en mallorquí en casos com els que s'exposen a (66) sembla que també respon a condicionaments contextuals. Com assenyala Lloret (2002a: 241), aquesta consonant comparteix, amb les vocals que l'envolten, el caràcter labial.

(66) Mallorquí (Bibiloni 1983: 67, Moll 1934: 25, Lloret 2002a)

<i>raó</i>	[rə.'vɔ]
<i>lleó</i>	[lə.'vɔ]
<i>coent</i>	[ko.'vɛnt]
<i>flaó</i>	[flə.'vɔ]

De fet, la influència que pot exercir el context en les característiques d'un determinat segment també està documentada universalment.

El portuguès, de manera semblant a algunes varietats del català, afegeix una [j] antihiàtica en les seqüències de dues vocals adjacents quan la primera és una [e] accentuada:

(67) *Portuguès* (Crysmann 2001: 5)

- a. passe[j]o ‘passeig’
- b. rece[j]o ‘tinc por’
- c. are[j]a ‘arena’

En Lenakel, la naturalesa de les vocals inserides per raons d'estructura sil·làbica i morfològica depèn de la configuració segmental de les consonants precedents. Com mostren els exemples de (68), en aquesta llengua s'insereix una vocal central alta [ɨ] quan la consonant precedent és una alveolar (68a); en la resta de contextos, s'insereix sempre la vocal de defecte [ə] (68b).

(68) *Lenakel* (Kager 1999: 126, a partir de Lynch)

a	/t+n+ak+ol/	[t̥ɨ.na.ɡɔl]	‘ho faràs’
	/ark+ark/	[ar.ga.rɨk]	‘rondinar’
	/r+n+ol/	[rɨ.nɔl]	‘ho ha fet’
b	/to+rm+n/	[tɔr.mən]	‘per al seu pare’
	/apn+apn/	[ab.na.bən]	‘lliure’
	/r+əm+əŋn/	[rɨ.mə.ŋən]	‘estava preocupat per ell’

Kager (1999) argüeix que les restriccions lliures de context, que afavoreixen els elements menys marcats interlingüísticament, són les responsables de la inserció de [ə] en detriment d'altres segments. Ara bé, aquestes restriccions es poden veure inhibides o matisades pel marcatge contextual (*contextual colouring*), que afavoriria la inserció de [ɨ] en lloc de [ə] quan la consonant precedent és coronal.

A diferència dels casos d'epèntesi, en què naturalment les restriccions de fidelitat I-O no intervenen, la dissimilació del balear es pot entendre com el resultat de la interacció de les restriccions de fidelitat, que garanteixen la mínima alteració, i les restriccions de marcatge *contextual*, que condicionen la naturalesa d'aquest canvi.

A continuació, s'exposen les jerarquies proposades per a les diferents varietats analitzades. A (68) s'introdueix la jerarquia proposada per al mallorquí, del qual solament s'han analitzat les seqüències de sibilants en què la primera consonant és alveolar, ja que quan aquesta és prepalatal experimenta una altra sèrie de processos desvinculats del rebuig al contactes de sibilants. A (69) i (70) s'exposen les jerarquies proposades per al menorquí i l'eivissenc.

(69) *Jerarquia mallorquí*

a. *Jerarquia mallorquí (dissimilació i africació en seqüències de mots)*

<p style="text-align: center;">IDENTOB(sib), *[sib][sib], ALIN-Mots, ALIN-Prefix, (O-O_{MAXCINICIAL}, O-O_{IDENT(PA)CONSIN}) MAX-IO IDENT(sib) COMP(PA), SONINTER IDENT(-sont) DEP-IO (O-O_{MAXCFINAL})</p>

b. *Jerarquia mallorquí (dissimilació i africació en seqüències amb clítics)*

<p style="text-align: center;">IDENTOB(sib), *[sib][sib], ALIN-Det, (O-O_{MAXCINICIAL}) ALIN-Morf MAX-IO IDENT(sib) COMP(PA), SONINTER IDENT(-sont) DEP-IO</p>
--

(70) *Jerarquia menorquí*

a. *Jerarquia menorquí (general) (dissimilació i africació en seqüències de mots)*

<p style="text-align: center;">IDENTOB(sib), *[sib][sib], ALIN-Mots, ALIN-Prefix, (O-O_{MAXCINICIAL}, O-O_{IDENT(PA)CONSIN}) MAX-IO IDENT(sib) COMP(PA), SONINTER IDENT(-sont) IDENT(-ant) DEP-IO (O-O_{MAXCFINAL})</p>
--

b. *Jerarquia menorquí (general) (dissimilació i africació en seqüències amb clítics)*

<p style="text-align: center;"> IDENTOB(sib), *[sib][sib], ALIN-Det, (O-O_{MAXCINICIAL}) ALIN-Morf MAX-IO IDENT(sib) COMP(PA), SONINTER IDENT(-son) IDENT(-ant) DEP-IO </p>
--

c. *Jerarquia menorquí (Ciut. i Ferr.) (semivocalització, escissió i fusió en seqüències de mots)*

<p style="text-align: center;"> IDENTOB(sib), *[sib][sib], ALIN-Mots, ALIN-Prefix, (O-O_{MAXCINICIAL}, O-O_{IDENT(PA)CONSIN}) MAX-IO IDENT(sib) COMP(PA), SONINTER IDENT(-ant) IDENT(-son), INTEGRITAT-IO DEP-IO (O-O_{MAXCFINAL}) </p>
--

(71) *Jerarquia eivissenc*

a. *Jerarquia eivissenc (simplificació i fusió en seqüències de mots)*

<p style="text-align: center;"> IDENTOB(sib), OUTPUT-OUTPUT_{MAXCINICIAL}, *[sib][sib] IDENT(-ant), IDENT(sib) ALIN-Pref, ALIN-Mots, OUTPUT-OUTPUT_{MAXCFINAL} MAX-IO DEP-IO OUTPUT-OUTPUT_{IDENT(PA)CONSIN} </p>
--

b. *Jerarquia eivissenc (simplificació i fusió en seqüències de clítics)*

<p style="text-align: center;"> IDENTOB(sib), OUTPUT-OUTPUT_{MAXCINICIAL}, *[sib][sib] IDENT(-ant), IDENT(sib) MAX-IO ALIN-Det CONSISTÈNCIA MÈTRICA-VC /s/, DEP-IO ALIN-Morf IDENT(+son) IDENT(-son) </p>
--

6.2. CANVIS EN LA QUANTITAT I LA QUALITAT SEGMENTAL

6.2.1. SEMIVOCALITZACIÓ, ESCISSIÓ I DESPALATALITZACIÓ DE PALATALS

6.2.1.1. DESCRIPCIÓ

6.2.1.1.1. *Introducció*

En aquest capítol s'estudien els processos que afecten les consonants palatals en mallorquí i menorquí. En el § 6.2.1.1.2 es descriuen els processos de semivocalització i escissió que experimenten les fricatives i africades prepalatals en mallorquí i menorquí. El § 6.2.1.1.3 es dedica al procés d'escissió que afecta les consonants nasals palatals quan van seguides de consonant. En el § 6.2.1.1.4 es descriu el procés de despalatalització que afecta les laterals palatals en mallorquí. I, finalment, en el § 6.2.1.1.5 es descriu el procés de semivocalització que afecta la lateral palatal seguida de lateral alveolar en mallorquí i menorquí.

6.2.1.1.2. *Semivocalització i escissió de fricatives i africades prepalatals*

*I adore simple pleasures.
They are the last refuge of the complex
Oscar Wilde*

En mallorquí és freqüent un fenomen de semivocalització quan una fricativa o africada prepalatal va seguida de consonant. Aquest procés dona com a resultat una semivocal anterior ([j]). A diferència del que s'esdevé en el cas de la nasal palatal seguida de consonant, en què es conserva tant el caràcter nasal com palatal del segment original (cf. *any passat* [ˌajm.pə.'sat]), en aquest cas es conserva només la palatalitat del segment primitiu; el caràcter sibilant, en canvi, es perd. A parer de Recasens ([1991] 1996: 294), aquest fenomen pot ser degut al baix grau de palatalitat d'aquests segments en posició preconsonàntica. Aquest fenomen, sistemàtic en mallorquí, presenta molta variació en menorquí; en aquesta darrera varietat, l'acompliment del procés depèn en gran mesura de la naturalesa de la consonant que segueix i, també, de la localitat de què es tracta.

6.2.1.1.2.1. Nivell lèxic

6.2.1.1.2.1.1. Posició final de mot

En el nivell lèxic, és possible trobar aquest fenomen quan, per formació de plural, s'afegeix una -s a mots acabats en fricativa o africada prepalatal (Alcover 1908-1909, Bibiloni 1983, Dols 1993b, Dols 2002).

(1) Mallorquí

<i>aqueixs</i>	/əkəʃ+z/	[ə.'kəjs]
<i>passeigs</i>	/pəsədʒ+z/	[pə.'səjs]
<i>mateixs</i>	/mətəʃ+z/	[mə.'tejs]
<i>calaixs</i>	/kəlaʃ+z/	[kə.'ləjs]

Aquestes formes, que sovint s'han interpretat com el resultat d'un procés de dissimilació entre consonants fricatives sibilants (Alsina, Coromines 1971, Moran 1997, Palmada 1994a, 1994b),⁵⁷ són poc freqüents avui dia en la parla mallorquina: Veny (1982 [1998]: 64) afirma que aquest tipus de realitzacions les trobem només en parlants vells de Mallorca.⁵⁸ Aquestes formes arcaïques tendeixen a ser substituïdes per les formes amb epèntesi, tal com s'ha esdevingut en la major part de dialectes catalans (Bibiloni 1983).

En menorquí, d'altra banda, no es troben mai aquestes realitzacions, i sembla que en l'època en què Alcover va escorcollar l'illa tampoc no eren habituals (Alcover 1908-1909). En aquest dialecte s'opta per la inserció d'una vocal epentètica. Com s'argumenta en el § 6.1.2.4.2.7.2.3, la inserció de la vocal [u] es pot entendre com un procés per evitar també el contacte entre les dues consonants sibilants, si bé en aquest cas es recorre a una estratègia diferent en favor de la conservació de la qualitat segmental dels segments originals.

(2) Menorquí

<i>passeigs</i>	/pəsədʒ+z/	[pə.'səd.ɗʒus]
<i>mateixos</i>	/mətəʃ+z/	[mə.'te.ʃus]

⁵⁷ L'origen d'aquestes realitzacions és probablement deguda a una dissimilació entre consonants sibilants; cal tenir present, però, que aquest fenomen de semivocalització de la consonant prepalatal s'estén a totes les prepalatals finals seguides de consonant, de manera que, des d'un punt de vista sincrònic, no és apropiat parlar de dissimilació.

⁵⁸ Certes varietats del rossellonès també presenten aquestes realitzacions (*peixos* ['pejs]), si bé també han estat substituïdes per les formes amb vocal de suport (*peixos* ['pe.ʃus]).

calaixos /kəlaʃ+z/ [kə.'la.ʃus]

També és possible trobar el fenomen de semivocalització quan s'afegeix el morf de segona persona singular a radicals verbals de la subclasse IIb acabats en /ʃ/ o a radicals verbals de la subclasse IIIa, que afegeixen l'increment /εʃ/~/əʃ/. De la mateixa manera que ocorre en les formes nominals, aquest és un procés que està quedant en desús a Mallorca i que ha estat substituït per la inserció de la vocal epentètica entre el radical i el morf de segona persona singular -s. Un escorcoll a *La flexió verbal en els dialectes catalans* permet trobar alguns casos amb aquesta solució, si bé ja solien alternar amb les formes amb vocal epentètica:

(3) Mallorquí (Alcover & Moll 1929-1933)

- *llegeixes* [kəd.'dʒəʃs] (Pollença, sa Pobla, Sóller, Santa Margalida, Esporles)
[kəd.'dʒɛʃs] (Binissalem)
[kəd.'dʒɛʃs] (Sóller)
[kəd.'dʒɛʃs] (Artà, son Servera)
[kəd.'dʒə.ʃəs] (Palma)
- *menteixes* [mən̩.'təʃs] (alternant amb ['mens], a Pollença i a Esporles)
- *mereixes* [mə.'rəʃs] (Pollença, sa Pobla, Sóller, Santa Margalida, Artà, Binissalem, Esporles, Ariany, Sineu, son Cervera)
[mə.'rɛʃs] (Binissalem)
[mə.'rɛ.ʃəs] (Alcúdia, Artà)
- *coneixes* [ko.'nəʃs] (Pollença, sa Pobla, Santa Margalida, Artà, Esporles, Ariany, Sineu, son Servera, Palma, Manacor, Felanitx)
[ko.'nɛʃs] (Binissalem)
[ku.'nəʃs] (Sóller)
[ko.'nə.ʃəs] (Alcúdia, Artà, Esporles, Ariany)

Aquestes i altres formes (*neixes*, *llueixes*, etc.), almenys antigament i esporàdicament avui dia (*pareixes* [pə.'rəʃs]), presenten aquest comportament, que és del tot inexistent actualment a Menorca, i, pel que es dedueix de les dades recollides per Alcover & Moll (1929-1933), també a principi del segle passat. La solució amb vocal epentètica és la que es troba a Menorca (4a); en alguns casos, pocs, de la unió entre una africada final i la -s de segona persona singular en resulta una africada, per un procés de fusió consonàntica (4b):

(4) Menorquí

- a *mereixes* [mə.'rɛ.ʃəs] ~ [mə.'rɛ.ʃəs]
llegeixes [ˈli.d.ɫ̪ɛs]~[ˈli.ʒəs] (alternant amb [ˈlɛd.ɫ̪ɛ.ʃəs]~[ˈlɛd.ɫ̪ɛ.ʃəs])
b *fregeixes* [ˈfri.ʒəs]~[ˈfritʃ]

6.2.1.1.2.2. Nivell postlèxic

En el nivell postlèxic, aquest fenomen és vigent amb tota la seva vitalitat a Mallorca i es mostra vacil·lant a Menorca.

6.2.1.1.2.2.1. Formes prefixades i compostes

En formes compostes, és possible trobar el fenomen de semivocalització en alguns topònims:

(5) Mallorquí

<i>Puig Major</i>	/puʒ##məʒor/	[puj.mə.'ʒo]
<i>Puig Punyent</i>	/puʒ##pujɛnt/	[puj.pu.'jɛnt]
<i>Puig Gros</i>	/puʒ##grɔs/	[puj.'ɣrɔs]

És peculiar el comportament de la forma composta *migdia*, que tant en mallorquí com en menorquí se sol pronunciar [mid.'di.ə], alternant amb [mij.'di.ə] a Mallorca (Moll, 1934: 34). Aquesta darrera seria la pronúncia esperable, si es té en compte el comportament d'aquestes varietats en les seqüències de mots (cf. *vaig dir* [vaj.'ði]). En el cas de [mid.'di.ə] tot fa pensar que es tracta d'una forma lexicalitzada, l'origen de la qual podria ser una assimilació de l'africada a la consonant oclusiva següent, o bé un procés d'elisió del segment fricatiu de la consonant africada —tal com s'esdevé en les seqüències d'africada alveolar final seguida de mot començat en consonant (cf. *pots dir* [pɔd.'di]). El fet que el menorquí també presenti la forma [mid.'di.ə] fa pensar que potser el procés responsable d'aquesta pronúncia és l'assimilació del segment africatat a l'oclusiva següent, en la mesura que el contacte entre africada i consonant ([tʃ+C]) s'hi sol resoldre amb l'elisió del moment oclusiu de l'africada (*vaig dir* [vaj.'ði]). De fet, una seqüència com ara «em vaig passar *mig dia* rentant» es pronuncia d'acord amb la fonètica regular del dialecte (cf. [miʒ.'ði.ə]).

Les realitzacions que s'han registrat per a les seqüències *mig temps* i *mig partit* tampoc no s'adiuen amb el comportament general del dialecte mallorquí:

(6) Mallorca

mig temps /mid₃##tenp+z/ [mit.'tens] (*[mij.'tens])
mig partit /mid₃##pərt+i+d/ [ˌmip.pəɾ.'tit] (*[ˌmij.pəɾ.'tit])

Aquests casos excepcionals corresponen sempre a formes en què una [i] precedeix l'aplec consonàntic.⁵⁹ Cal tenir en compte, però, que el diftong [ij] medial és possible en el català de Mallorca, almenys en el nivell postlèxic (cf. *estudii molt* [əs.tu.ði.j.'moɫt], *nuvi cansat* [nu.ˌvij.kən.'sat]). D'altra banda, sembla que antigament la presència d'una *i* precedent no tenia cap mena d'incidència en el comportament d'aquestes seqüències (cf. *guix* ['giʃ] ~ *guixos* ['gijs] o *migdia* [mij.'ði.ə]).

En menorquí, en canvi, el comportament d'aquestes seqüències ha estat el regular, amb elisió del moment oclusiu:

(7) Menorquí

mig temps /mid₃##tenp+z/ [miʃ.'tems]
mig partit /mid₃##pərt+i+d/ [ˌmiʃ.pəɾ.'tit]

6.2.1.1.2.2.2. Mots adjacents

Quant a les seqüències de mots, aquest procés de semivocalització és sistemàtic a Mallorca, i afecta tant les seqüències de fricativa prepalatal seguida de consonant com les seqüències d'africada prepalatal seguida de consonant, sigui quina sigui la consonant que segueix. Tot i amb això, Recasens ([1991] 1996) ofereix la solució [t.t̪] ~ [d.d̪], en règim d'alternança amb [j.ʃ] ~ [j.ʒ], quan la consonant que segueix és fricativa prepalatal. Segons les nostres enquestes, aquesta realització africada, mentre que és força general en menorquí, és inexistent en mallorquí.

Pel que fa a la realització amb semivocalització de l'africada en mallorquí, Recasens ([1991] 1996: 343) argumenta que es podria haver donat un procés de vocalització de l'oclusiva després de l'elisió de C2, la qual cosa sembla improbable; en el marc del mateix dialecte, aquest tipus de semivocalitzacions no afecten mai consonants oclusives, ni, fins i tot, les oclusives palatals. Dols (1993: 87) suggereix dues possibles explicacions del procés: o bé la regla de semivocalització actua abans del procés d'africació o bé la regla que fa referència a la semivocalització de palatals

⁵⁹ És interessant constatar que aquest és precisament el context en què no hi ha segregació de iod en els dialectes occidentals.

també ha d'incloure les africades. El fet que el procés també afecti les africades subjacents (*lleig però intel·ligent* ['ləj.pə.ɾɔjɪŋ.tə.lid.ˈdʒɛnt]) donaria suport a aquesta darrera interpretació. Les realitzacions generals del mallorquí són les de (8):

(8) Mallorquí

<i>vaig dir</i>	/vaʒ##di+r/	[vaj. ˈði]
<i>vaig contar</i>	/vaʒ##kont+a+r/	[ˌvaj.koŋ.ˈta]
<i>faig patates</i>	/faʒ##pətət+ə+z/	[ˌfaj.pə.ˈta.təs]
<i>vaig tenir</i>	/vaʒ##ten+i+r/	[ˌvaj.tə.ˈni]
<i>vaig fermar</i>	/vaʒ##fərm+a+r/	[ˌvaj.fər.ˈma]
<i>vaig veure</i>	/vaʒ##vəw+r/	[vaj.ˈvəw.rə]
<i>faig iogurts</i>	/faʒ##jogurt+z/	[ˌfaj.jo.ˈɣurs]
<i>faig nosa</i>	/faʒ##nɔz+ə/	[faj.ˈnɔ.zə]
<i>faig nyanyos</i>	/faʒ##ɲaɲ+o+z/	[faj.ˈɲa.ɲos]
<i>vaig menjar</i>	/vaʒ##mənʒ+a+r/	[ˌvaj.mən.ˈʒa]
<i>faig renou</i>	/faʒ##rənoʊ/	[ˌfaj.rə.ˈnoʊ]
<i>vaig seure</i>	/vaʒ##səw+r/	[vaj.ˈsəw.rə]
<i>veig xulla</i>	/vəʒ##ʃuj+ə/	[vəj.ˈʃu.jə]
<i>vaig jeure</i>	/vaʒ##ʒɛw+r/	[vaj.ˈʒɛw.rə]
<i>vaig llegir</i>	/vaʒ##lədʒ+i+r/	[ˌvaj.ləd.ˈdʒi]
<i>veig l'amo</i>	/vəʒ##lʌm+o/	[vəj.ˈla.mo]

(cf. *vaig* ['vatʃ]; *faig* ['fatʃ]; *veig* ['vətʃ])

<i>mateix dia</i>	/mətɛʃ##di+ə/	[mə.tej.ˈði.ə]
<i>mateix ca</i>	/mətɛʃ##kan/	[mə.tej.ˈka]
<i>mateix padrí</i>	/mətɛʃ##prədin/	[mə.ˌtej.prə.ˈði]
<i>mateix tassó</i>	/mətɛʃ##tas+on/	[mə.ˌtej.tə.ˈso]
<i>mateix forn</i>	/mətɛʃ##forn/	[mə.tej.ˈforn]
<i>mateix vicari</i>	/mətɛʃ##vicar+i/	[mə.tej.vi.ˈca.ri]
<i>mateix iogurt</i>	/mətɛʃ##jogurt/	[mə.ˌtej.joˈɣurt]
<i>mateix nas</i>	/mətɛʃ##nas/	[mə.tej.ˈnas]
<i>mateix nyap</i>	/mətɛʃ##ɲap/	[mə.tej.ˈɲap]
<i>mateix meló</i>	/mətɛʃ##məlon/	[mə.ˌtej.mə.ˈlo]
<i>mateix ram</i>	/mətɛʃ##ram/	[mə.tej.ˈram]
<i>mateix loco</i>	/mətɛʃ##lək+o/	[mə.tej.ˈlə.ko]
<i>mateix llençol</i>	/mətɛʃ##lənsɔl/	[mə.ˌtej.lən.ˈsɔl]
<i>mateix sopar</i>	/mətɛʃ##sopar/	[mə.ˌtej.so.ˈpa]
<i>mateix xino</i>	/mətɛʃ##ʃin+o/	[mə.ˌtej.ˈʃi.no]
<i>mateix joc</i>	/mətɛʃ##ʒɔç/	[mə.tej.ˈʒɔç]

(cf. *mateix* [mə.ˈteʃ])

Aquestes pronúncies s'assoleixen només en un ritme de parla ràpid. D'altra banda, la connexió sintagmàtica del grup i la freqüència d'ús de la paraula precedent (*vaig*, *veig*,

faig, mateix vs. *moix, peix*) sembla que són factors determinants per a l'acompliment del procés. Així, informants que han mostrat reducció a [j] de manera sistemàtica, han vacil·lat en casos com ara “es *moix de*”, “es *maig qui ve*”, “*peix vermell*”. Cal destacar, en aquest sentit, que s’han trobat algunes realitzacions que s’allunyen de les que s’exposaven a (8): en alguns casos, s’ha mantingut l’africada inalterada, sobretot davant oclusiva; en d’altres, hi hagut un procés de simplificació de l’africada amb elisió del moment oclusiu, tal com s’esdevé en menorquí; i, finalment, en un nombre més reduït de casos s’ha trobat una realització [jz.C], que és força freqüent també en menorquí davant de consonant coronal sonora.

(9) Mallorquí (opcional)

<i>faig pomes (as forn)</i>	[fatʃ̣.ˈpo.məs] (Felanitx [1/3])
<i>faig patates (as forn)</i>	[ˌfatʃ̣.pə.ˈta.təs] (Sóller [1/3], Pollença [1/3], Inca [1/3])
<i>faig bicicleta</i>	[ˌfadʒ̣.βi.si.ˈklə.tə] (Manacor [1/3])
<i>faig cops</i>	[fatʃ̣.ˈkɔts] (Pollença [1/3])
<i>faig bicicleta</i>	[ˌfaʒ̣.βi.si.ˈklə.tə] (Inca [1/3])
<i>faig cops</i>	[faʃ̣.ˈkɔts] (Palma [1/3], Manacor [1/3])
<i>maig qui ve</i>	[ˌmaʃ̣.ci.ˈve] (Palma [2/3], Manacor [2/3], Pollença [1/3])
<i>vaig contar</i>	[ˌvaʃ̣.kon̩.ˈta] (Manacor [1/3])
<i>vaig dir</i>	[vajz.ˈði] (Felanitx [1/3], Sóller [1/3], alternant amb [vaj.ˈði])

En les seqüències de fricativa prepalatal final seguida de mot començat per fricativa prepalatal s’ha trobat, també, en alguns casos una realització [ʃ], resultat d’un procés de fusió entre les dues fricatives: *mateix cigarro* [mə.ˌte.ʃi.ˈɣa.ro]. El ciutadellenc, com es veurà, també pot presentar aquest tipus de realitzacions. Menció especial mereixen les seqüències en què l’africada va precedida de la vocal [i]: *mig, enmig*, etc. En aquests casos, la pronúncia esperable seria la que s’ha vist opcionalment per a *migdia* ([ij.C]). Cal dir, però, que, si bé és possible trobar aquesta pronúncia, aquesta sol alternar amb una realització amb elisió de l’africada i, fins i tot, una solució força freqüent, amb assimilació de mode i lloc de l’africada a la consonant següent; cal fer notar que una interpretació possible per a aquestes realitzacions és l’elisió del moment fricatiu de l’africada i l’assimilació del moment oclusiu a la consonant següent, tal com s’esdevé en les seqüències d’oclusiva i sibilant finals seguides de mot que comença en consonant.

(10) Mallorquí

enmig de tothom

- [əm.,mij.ðə.to.'təm]
- [əm.,mi.ðə.to.'təm]
- [əm.,mid.də.to.'təm]

a Felanitx no (hi ha ningú)

- [ə.fə.lə.,nij.no]
- [ə.fə.lə.,ni.no]
- [ə.fə.lə.,nin.no]

Aquest és el comportament general de tot Mallorca. Cal dir, però, que en certs indrets de l'illa els contactes entre africada final seguida de consonant presenten una solució amb una geminada amb el mateix lloc i mode d'articulació que la segona consonant: *vaig fer* [vaf.'fe]. Bibiloni (1983) localitza aquest fenomen —que l'autor qualifica d'assimilació total de l'africada a la consonant següent— al barri de Santa Catalina de Palma, i segons l'autor afecta només l'auxiliar *vaig*. Puigròs (1998) es refereix a aquestes realitzacions en el parlar de Manacor, i afirma també que es tracta d'assimilacions totals de l'africada a la consonant que segueix. L'autora precisa, a més a més, que aquestes assimilacions afecten només l'auxiliar *vaig* seguit de mot que comença en consonant: *vaig fer* [vaf.'fe]. Respecte d'aquestes realitzacions, però, caldria fer algunes observacions. Aquest comportament s'ha registrat en dos informants de Manacor i en un de Pollença, si bé és possible que es doni en altres indrets de l'illa de Mallorca que no s'han enquestat. Els informants que han presentat aquesta solució són relativament joves, la qual cosa indica que potser es tracta d'un fenomen relativament recent, almenys en aquestes dues poblacions. Informants d'edat més avançada, tant de Manacor com de Pollença, han presentat la solució regular que hem exposat fa tot just un moment, és a dir, amb semivocalització. Cal tenir present, d'altra banda, que el fenomen no afecta només l'auxiliar *vaig*, sinó també les formes *faig* i *veig*. Un dels informants de Manacor ha estat sistemàtic en aquestes realitzacions, mentre que l'altre ha presentat més vacil·lacions. Pel que fa a l'enquestat de Pollença, aquest ha estat també sistemàtic.

Pel que fa a l'origen d'aquestes realitzacions en els informants de Manacor, cal dir que les solucions amb assimilació (*va*[f f]*er*, *ve*[k k]*oses*, *fa*[p p]*or*) segurament són degudes al fet que la consonant final d'aquestes formes (*vaig*, *veig*, *faig*) no és pas una africada palatal sinó una oclusiva palatal. De fet, en les nostres enquestes han alternat les solucions amb oclusiva palatal i amb fricativa prepalatal.

(11) Manacorí

vaig [ˈvac]~[ˈvatʃ]

vaig anar

[ˌva.cə.'na]

(cf. *vagi* [ˈvaj.ji])

<i>faig</i>	[^h fac]~[^h fajc]~[^h fat̪]	<i>faig això</i>	[fa.cə.'ʃə]	(cf. <i>vagi</i> [^h faj.ʝi])
<i>veig</i>	[^h vəc]~[^h vət̪]	<i>veig això</i>	[və.cə.'ʃə]	(cf. <i>vegi</i> [^h və.ʝi])

Com és sabut, les seqüències d'oclusiva final seguida de consonant es resolten amb assimilació de mode i de lloc en mallorquí (cf. *puc coure* [puk.'kəw.rə]; *puc moure* [pum.'məw.rə]). Les solucions amb aquestes geminades són, doncs, del tot esperables si es té en compte aquesta forma original amb una consonant oclusiva final. Les dades recollides per Alcover & Moll (1929-1933) també donen constància d'aquestes realitzacions analògiques a Artà (*vaig* [^hvac], alternant amb [^hvat̪]), a Pollença, Manacor (*faig* [^hfac], alternant també amb [^hfat̪]) i a son Servera ([^hfæc]). Una altra prova que l'origen d'aquestes assimilacions és aquesta oclusiva palatal final és que en els casos en què és segur que hi ha una africada final (cf. *maig*) no hi ha assimilació total.

El cas de l'informant de Pollença és un xic més complex, ja que en les formes *vaig*, *faig* i *veig* ha presentat només la solució amb africada final: [^hvat̪], [^hfat̪], [^hvət̪]. En aquest cas, hi hauria, primer, un procés de simplificació de la consonant africada amb elisió del moment fricatiu i, després, un procés d'assimilació; el procés, en aquests casos, seria anàleg al de les africades alveolars seguides de consonant (12):

(12) Mallorquí

<i>pots caure</i>	[pɔc.'caw.rə]
<i>vaig caure</i>	[vac.'caw.rə]

Les varietats que presenten aquest fenomen tracten les africades prepalatals com si fossin dues consonants. De fet, el menorquí també ho fa si bé els resultats són diferents: *vaig caure* [vaʃ.'kaw.rə]. Aquest dialecte opta sempre per mantenir el moment fricatiu de l'africada (cf. *caps petits* [kas.pə.'tits]). A continuació s'exposen les realitzacions d'aquests informants de Mallorca:

(13) Manacor i Pollença (alguns parlants)

<i>vaig caure</i>	[vəc.'caw.rə]	(cf. <i>mateix cossiòl</i> [mə.,tej.ko.si.'ol])
<i>veig galls</i>	[vəʝ.'jaʎs]	(cf. <i>mateix gall</i> [mə.tej.'jaʎ])
<i>vaig tenir</i>	[vat̪.tə.'ni]	(cf. <i>mateix tassó</i> [mə.,tej.tə.'so])
<i>faig pomes</i>	[fap.'po.məs]	(cf. <i>mateix padrí</i> [mə.,tej.prə.'ði])
<i>faig feina</i>	[faf.'fəj.nə]	(cf. <i>mateix forn</i> [mə.tej.'forn])
<i>vaig veure</i>	[vav.'vəw.rə]	(cf. <i>peix verd</i> [pej.'vərt])
<i>faig iogurts</i>	[faj.jo.'ɣurs]	(cf. <i>mateix iot</i> [mə.tej.'jɔt])

<i>faig nosa</i>	[fan.ˈnɔ.zə]	(cf. <i>mateix nas</i> [mə.tej.ˈnas])
<i>faig renou</i>	[ˌfar.rə.ˈnɔw]	(cf. <i>mateix ramell</i> [mə.tej.rə.ˈmeʎ])
<i>vaig sentir</i>	[ˌvat.t͡sən̩.ˈti]	(cf. <i>mateix sol</i> [mə.tej.ˈsɔl])
<i>veig joves</i>	[vəd.ˈd͡ʒo.vəs]	(cf. <i>mateix joc</i> [mə.tej.ˈʒɔc])
<i>veig l'amo</i>	[vəl.ˈla.mo]	(cf. <i>mateix loco</i> [mə.tej.ˈlo.ko])
<i>vaig llegir</i>	[ˌvaʎ.ʎə.ˈʒi]	(cf. <i>mateix llum</i> [mə.tej.ˈʎum])

A continuació s'estudien les realitzacions que s'han localitzat a Menorca. Recasens ([1991] 1996), en referir-se a les seqüències de fricativa prepalatal seguida de consonant, ofereix de forma general la solució amb la fricativa inalterada, llevat de quan va seguida de vibrat, de lateral palatal, i de fricativa alveolar o palatal. En el cas d'africada palatal seguida de [r], Recasens ofereix la solució [j.r], és a dir, amb semivocalització, alternant amb una solució amb assimilació parcial de la fricativa a la vibrat següent ([zr]). En cas que la consonant que segueix la fricativa sigui lateral palatal l'autor dona la solució amb assimilació total ([ʎʎ]). Quan va seguida de lateral alveolar, reporta la solució amb assimilació opcional, si bé també és possible que no hi hagi assimilació total sinó només de lloc ([ll] ~ [zl]). Finalment, quan l'africada precedeix una fricativa prepalatal o alveolar el resultat és, segons l'autor, [t.t͡ʃ] i suposem que [d.d͡ʒ] en cas que la consonant sigui sonora, tot i que l'autor no ho indica. Atès que hi ha força variació en funció de les consonants implicades i, de vegades, en funció de la localitat, tot seguit s'exposa què ocorre en cada cas.

a) Fricativa o africada prepalatal + consonant oclusiva

Quan una fricativa prepalatal va seguida d'oclusiva velar o labial la solució majoritària en totes les varietats és amb manteniment de la consonant. En cas que la consonant sigui una africada s'elimina el moment oclusiu i el comportament de la fricativa resultant és el mateix que s'ha vist just ara, a saber, la consonant no experimenta cap modificació.

(14) Menorquí (solució majoritària)

<i>vaig caure</i>	/vad͡ʒ##kaw+r/	[vaʃ.ˈkaw.rə]
<i>vaig beure</i>	/vad͡ʒ##bəw+r/	[vaʒ.ˈβəw.rə]
<i>mateix gall</i>	/mət͡eʃ##gaʎ/	[mə.teʒ.ˈʎaʎ]

mateix peix /məteʃ##peʃ/ [mə.teʃ.'peʃ]

S'han registrat, però, alguns casos en què la solució és amb semivocalització del segment africad a Maó i, sobretot, a Ciutadella; en aquests casos, el mot precedent sol ser un mot d'ús freqüent (cf. *vaig, faig, veig*, etc.).

(15) Menorquí

veig boires [vej.'βɔj.rəs] (Maó [1/3])
faig pomes [faj.'po.məs] (Ciutadella [1/3])
faig patates [ˌfaj.pə.'ta.təs] (Ciutadella [2/3])
vaig guanyar [ˌvaj.ɣu.'ɲa] (Ciutadella [1/3])

Quan una fricativa o africada prepalatals precedeixen una oclusiva dental és força freqüent una realització lleugerament despalatalitzada del segment fricatiu (després de l'elisió del moment oclusiu en el cas de l'africada). Quan l'alveolar és sonora és lleugerament més freqüent aquest procés d'assimilació parcial al punt d'articulació de la consonant següent:

(16) Menorquí

vaig tenir [ˌvaʃ.tə.'ni]
mateix dia [mə.tez.'ði.ə]⁶⁰

L'alguerès presenta un procés de despalatalització de les consonants fricatives prepalatals en posició preconsonàntica que recorda aquestes realitzacions: *mateix dia* [ma.tez.'di.a] (cf. *mateix* [ma.'teʃ]), *aqueix carbó* [a.ˌkez.gal.'bo] (cf. *aqueix* [a.'keʃ]). Segons Recasens ([1991] 1996: 294), aquestes realitzacions són un so intermedi entre les fricatives prepalatal i alveolar (*s* palatalitzada). La mateixa realització es troba, doncs, en menorquí, si bé en aquest dialecte només ocorre davant de consonant alveolar o dental.

A banda d'aquestes realitzacions, també és possible trobar, en totes les poblacions, una realització [jz.ð]~[js.t] ([jz.ð]~[js.t]) especialment en partícules d'ús freqüent (*vaig, faig*) i quan la consonant que segueix l'africada és sonora:

⁶⁰ Tal com indica Recasens (1986: 71), els fenòmens de despalatalització que afecten les consonants palatals se solen donar precisament en contacte amb consonant alveolar. Més endavant es constata que aquest tipus de realitzacions intermèdies també són freqüents en menorquí davant altres consonants amb un lloc d'articulació alveolar.

(17) Menorquí

vaig dir [vaj.z.'ði]

vaig treure [vajs.'trɛ.wrə]

A Ciutadella, i a Ferreries en menor grau, és força usual una realització amb [jd]~[jt] en mots d'ús freqüent:

(18) Ciutadella i Ferreries (opcional)

vaig dir [vaj.'ði]

vaig tenir [vaj.tə.'ni]

b) Fricativa o africada prepalatal + consonant fricativa

Quan la fricativa que segueix la palatal és labiodental, la tendència general és el manteniment de la fricativa, amb elisió del moment oclusiu en cas que sigui africada. Ara bé, en seqüències d'ús freqüent (*peix frit*, *vaig fer*) no és estrany trobar la realització [j.f]. A Ciutadella, les seqüències *vaig fermar* i *vaig fer* han presentat la solució amb semivocalització de manera sistemàtica; en la resta de poblacions, aquesta realització és més aviat esporàdica (*vaig voler* [vaj.vu.'lɛ]); un repàs dels etnotextos de l'ALDC (1998) permet detectar, també, aquestes realitzacions a la població de Maó: *vaig fer* [vaj.'fe] (etnotext 139).

Quan la fricativa que segueix és alveolar o prepalatal, el conjunt de realitzacions es diversifica força (veg., també, el § 6.1.2.4.1). En cas que precedeixi una fricativa alveolar, Recasens ([1991] 1996: 295) dona la solució [t.t̪], amb assimilació progressiva de lloc d'articulació. Aquesta realització, però, és inexistent a Menorca.

A Ciutadella i Ferreries la solució majoritària és [j.s]~[j.t̪s]. A la resta de poblacions, si bé també és possible aquesta realització (especialment a Ferreries), les solucions majoritàries són o bé [t.t̪s] o bé [j.t̪s], sobretot a En tot cas, mai hi ha la realització [t.t̪], que correspondria, en canvi, a una seqüència de fricativa sibilant seguida de fricativa prepalatal (*mateix xocolati* [mə.t̪.t̪u.ku.'la.ti]). A continuació, s'ofereixen les realitzacions d'aquestes seqüències de fricativa i africada prepalatals seguides de sibilant alveolar (per a un percentatge de cadascuna d'aquestes realitzacions, veg. Pons 2000):

(19) Menorquí (Ciutadella i Ferreries)

<i>vaig seure</i>	[vaj.ˈsɛw.rə] ~ [vaj.ˈtɛw.rə]
<i>vaig sentir</i>	[ˌvaj.sən̩.ˈti] ~ [ˌvaj.tɛsən̩.ˈti]
<i>mateix sol</i>	[mə.tej.ˈsɔl] ~ [mə.tej.ˈtɛsɔl]
<i>mateix sopar</i>	[mə.ˌtej.su.ˈpa] ~ [mə.ˌtej.tɛsu.ˈpa]

(20) Menorquí (pertot)

<i>vaig seure</i>	[vaj.ˈtɛw.rə] ~ [vat.ˈtɛw.rə]
<i>vaig sentir</i>	[ˌvaj.tɛsən̩.ˈti] ~ [ˌvat.tɛsən̩.ˈti]
<i>mateix sol</i>	[mə.tej.ˈtɛsɔl] ~ [mə.tet.ˈtɛsɔl]
<i>mateix sopar</i>	[mə.ˌtej.tɛsu.ˈpa] ~ [mə.ˌtet.tɛsu.ˈpa]

Quan la fricativa que segueix és palatal, la solució majoritària a l'illa de Menorca és [t.t̪] ~ [d.d̪], és a dir, amb dissimilació. Ara bé, a Ciutadella i Ferreries el quadre de realitzacions es diversifica. En aquestes localitats, també és possible trobar les realitzacions [j.t̪], [j.d̪] i [j.ʃ], [j.ʒ], que s'han registrat en seqüències com ara *vaig gitar*, *vaig jeure* i *mateix xoc*, etc. A Ciutadella és possible trobar, també, la realització [ʃ] resultat d'un procés de fusió de les dues fricatives palatals en contacte quan la segona sibilant és sorda: *mateix xocolati* [mə.ˌte.ʃu.ku.ˈla.ti].⁶¹

c) Fricativa o africada prepalatal + semivocal

Quan la consonant que segueix és la semivocal [j], Recasens ([1991] 1996) dona la solució [ʒj] per al menorquí; tot i que aquesta és una solució possible, és més freqüent la realització [jj], sobretot a Ciutadella, Ferreries i Maó. Alaior és la població que s'ha mostrat més resistent a l'assimilació (per a un percentatge de cadascuna d'aquestes realitzacions, veg. Pons 2000).⁶²

⁶¹ Alsina (apud Palmada 1994a: 100) també reporta la realització [ʃʃ] per al menorquí. Nosaltres no hem trobat aquesta realització a Menorca.

⁶² Aquestes solucions amb [jj] es deuen, en el cas del menorquí, a un procés d'assimilació i no pas de diftongació estricta. Cal recordar que les fricatives alveolars i labiodentals poden assimilar-se a la semivocal següent tant en mallorquí com en menorquí en un tempo de parla relativament ràpid.

d) Fricativa o africada prepalatal + consonant líquida

Davant de vibrant el resultat majoritari és [j.r]. La realització [z.r], que ofereix Recasens ([1991] 1996) com a opcional, apareix molt esporàdicament i en una parla més aviat lenta. Quan la líquida que segueix és lateral alveolar, les solucions són un xic més variables. Trobem altra vegada tres tipus de realitzacions: la realització [j.l] és la predominant a Ciutadella i a Ferreries, si bé alterna amb una realització [jz.l] i [z.l] (*mateix laboratori*). En la resta de poblacions, alternen les realitzacions amb [j.l], [jz.l] i [z.l], si bé també predomina la solució amb semivocalització. En maonès i alaiorenc es pot apreciar una major tendència a realitzar el grup en [zl] en el cas d'africada seguida de lateral alveolar (*veig l'amo, vaig lamentar*). No s'ha trobat, però, una pronúncia amb assimilació total ([ll]), que és la que ofereix com a opcional Recasens ([1991] 1996: 296).

Quan l'africada o la fricativa prepalatal precedeixen una lateral palatal, les solucions poden ser o bé amb assimilació total ([ʎ.ʎ]), tal com indica Recasens ([1991] 1996: 296), o bé amb semivocalització ([j.ʎ]). Aquesta darrera ha estat, de fet, la solució més general. També és possible trobar, però, realitzacions [ʒ.ʎ] i [z.ʎ]. (Per a un percentatge de cadascuna d'aquestes realitzacions, veg. Pons 2000.)

e) Fricativa i africada prepalatal + consonant nasal

La solució davant de nasal alveolar és similar a la que s'ha vist per a la resta de consonants alveolars. Hi ha o bé manteniment del grup (sobretot a Maó i a Alaior), o assimilació parcial de la consonant fricativa [z.n], solució majoritària, o bé la realització [jz.n], també força freqüent. Algun cas, esporàdic, s'ha fet amb semivocalització (*mateix nedador* a Maó i Ciutadella). Cal destacar, altra vegada, la presència de semivocalització en seqüències d'ús freqüent: *vaig anar* [vaj.'na]. Les dades recollides per l'ALDC confirmen aquesta pronúncia en aquests casos: *vaig anar* apareix transcrit [vaj.'na] en tres ocasions en un informant de Maó (etnotext 139, Veny & Pons (1998)).

Davant de nasal labial, la fricativa es manté força estable, tal com ocorria en el cas de les oclusives labials, si bé en aquest cas s'han registrat algunes realitzacions amb [jz.m] (Ciutadella, Ferreries, es Migjorn). Cal destacar, també, algunes solucions [j.m]

que s'han localitzat a Ciutadella, i, en menor grau, a Ferreries i es Migjorn, en seqüències com ara *vaig moure* [vaj.'mɔw.rə] o *vaig menjar* [vaj.mən.'ʒa]. (Per a un percentatge de cadascuna d'aquestes realitzacions, vegeu Pons 2000.)

6.2.1.1.3. *Escissió de nasals palatals*

*Aunque la mona se vista de seda,
mona se queda*

Tant en mallorquí com en menorquí les seqüències consonàntiques constituïdes per consonant nasal palatal (/ɲ/) seguida de consonant heteromòrfica es resolen amb un procés d'escissió que dona com a resultat una seqüència integrada per una semivocal anterior [j] i una consonant nasal assimilada a la consonant següent. En aquest procés, es manté la qualitat del segment original (palatalitat i nasalitat), si bé s'aprecia un augment del nombre de segments respecte de la consonant original (cf. *anys* /aɲ+z/, ['ajns]).

Cal tenir present que aquest procés només afecta les nasals palatals que ho són fonològicament (/ɲ/), de manera que les consonants nasals palatalitzades per l'efecte d'una consonant palatal posterior, llevat d'un cas que es tractarà més endavant, no experimenten mai aquest procés, ja sigui en posició interior de mot, ja sigui en posició final de mot, ja sigui en formes prefixades. En altres paraules, la consonant que desencadena aquest procés no és mai la mateixa que és responsable del procés de palatalització de la nasal.

6.2.1.1.3.1. Nivell lèxic

6.2.1.1.3.1.1. Posició interior de mot

Tal com es pot veure a (21), aquest fenomen no es dona mai en posició interior de mot. En aquests casos, la consonant palatal es manté inalterada:

(21) Mallorquí i menorquí

<i>planxa</i>	/planʃ+ə/	['plan̩.fə]~['plan̩.tʃə]
<i>penja</i>	/penʒ+ə/	['pen̩.ʒə]

encara /əncərə/⁶³ [əŋ.ˈca.rə] (algunes varietats del mallorquí)
enganyar /əŋjan+a+r/ [əŋ.jə.ˈna] (algunes varietats del mallorquí)

6.2.1.1.3.1.2. Posició final de mot

En posició final de mot tampoc no és possible trobar aquest fenomen en seqüències que són tautomòrfiques:

(22) Mallorquí

planx /planʃ/ [ˈplanʃ]~[ˈplantʃ]
enganx /əŋjanʃ/ [əŋ.ˈjanʃ]~[əŋ.ˈjantʃ]
banc /banc/⁶⁴ [ˈbaŋc]
tronc /tronc/ [ˈtrɔŋc]

Sí que és possible, en canvi, trobar aquest fenomen en el nivell lèxic en seqüències heteromòrfiques: en mallorquí, i amb menys freqüència en menorquí, quan una paraula acabada en [ŋ] va seguida de la consonant -s de plural, aquella experimenta un procés d'escissió que dona com a resultat una seqüència [jns]. Mentre que entre mots l'acompliment d'aquest fenomen és sistemàtic en totes dues illes, en posició final de mot es percep certa variació, sobretot en el cas de Menorca. De les nostres enquestes, en què es demanaven els mots *anys*, *panyes*, *xampanyes* i *banys*, es dedueix el següent: a Ciutadella, la realització amb diftongació és avui dia sistemàtica. En algunes ocasions, a més, és possible una realització feble de la [n] resultat del procés de descomposició; aquesta pot arribar a elidir-se, sobretot si segueix un mot que comença en consonant:

(23) Ciutadellenc

anys [ˈajns]~[ˈajˈns]~[ˈajs]
anys que [ˈajs.kə]

A Ferreries també és força freqüent la realització d'aquests grups amb escissió ([jns]), si bé alterna amb les realitzacions [jns]~[jns] i [jns]~[jns]. A es Migjorn la solució majoritària és amb [jns], per bé que esporàdicament hi ha hagut també escissió. A Alaior i Maó, les solucions [jns]~[jns]~[jns]~[jns] alternen en funció de l'informant i de la peça

⁶³ Per riquesa de la base, també seria lícit considerar les formes amb una nasal palatal subjacent (cf. /əŋcarə/).

⁶⁴ Vegeu la nota anterior.

lèxica. *Anys*, per exemple, ha mostrat la solució amb escissió amb més freqüència que no pas *pany*s. La diferent freqüència d'ús d'aquests mots explicaria el diferent comportament. Quan no té lloc l'escissió, la [s] pot palatalitzar-se opcionalment, amb més freqüència a Alaior que a Maó. D'altra banda, en maonès és possible la inserció d'una [t] entre la [ɲ] i la [s̺]. Finalment, a es Mercadal aquest fenomen no es dona mai. La resolució d'aquests grups /ɲ+s/ en mercadalenc és amb assimilació progressiva de palatalitat.

Totes les poblacions enquestades a Mallorca, en canvi, han presentat la solució amb escissió.

També és possible trobar seqüències de nasal palatal i consonant quan s'afegeix el morfema de segona persona singular a radicals verbals acabats en [ɲ]: *empenys*. Aquestes seqüències es resolen amb escissió de manera sistemàtica a Mallorca, almenys en les poblacions enquestades: *empenys* [əm.'pəjns], *estrenys* [əs.'trəjns]. Les dades recollides per Alcover-Moll (1929-1933), però, donen la solució [plɔ̃s] ((*tu*) *planys*) alternant amb ['plɔ̃ʃ] a Alcúdia i la solució ['plɔ̃s] a son Servera.

Pel que fa a les varietats menorquines, tot i que Alcover & Moll (1929-1933) donen de forma general la solució sense escissió i amb palatalització de la *s*, cal dir que les resolucions d'aquests contactes són avui dia diferents; les solucions són semblants a les que s'han trobat en les formes nominals:

(24) Menorquí

Empenys-estrenys

[jns]~[jⁿs] (Ciutadella)

[jns]~[jɲs]~[ɲs] (Ferrerries)

[jns]~[ɲs] (es Migjorn)

[ɲs] (Alaior, es Mercadal)

[jns]~[ɲs]~[ɲts̺] (Maó)

És interessant constatar com Ciutadella i la seva àrea d'influència (Ferrerries i es Migjorn) presenten, pel que fa a aquest fenomen, solucions més acostades a la parla mallorquina, concomitàncies que potser s'han d'atribuir a la proximitat i a la intensitat de les relacions entre aquests punts geogràfics.

A banda dels casos que s'han analitzat fins ara, en mallorquí encara hi ha un altre entorn fonològic en què es pot desencadenar aquest fenomen de semivocalització, que

implica la intervenció de més de dues consonants. Com s'ha indicat abans, solament hi ha un context en què una consonant nasal palatalitzada pot ser susceptible d'experimentar aquest procés: en mallorquí, quan una nasal va seguida de consonant palatal (oclusiva o fricativa) en posició final de mot es palatalitza en certes varietats del mallorquí (*tronc* ['troŋc], *banc* ['baŋc], *menj* ['məŋʃ], *planx* ['plaŋʃ]); quan a aquests grups finals s'afegeix una consonant, ja sigui per formació de plural, ja sigui per fonètica sintàctica, la consonant palatal que ha desencadenat el procés de palatalització s'elimina per simplificació del grup consonàntic (tal com ocorre a *bancs* ['bans] o *banc de fusta* [ˌbaŋ.də.'fus.tə] en els dialectes que no presenten les variants oclusives palatals) i, aleshores, la nasal palatalitzada rep els efectes de la consonant heteromòrfica que segueix, això és, experimenta el procés d'escissió. Per tant, és necessari que la consonant que ha originat el procés de palatalització s'elideixi per tal que es desencadeni el procés, o dit d'altra manera, la consonant palatal que ho és per l'efecte d'un procés de palatalització només experimenta el procés de diftongació si segueix una consonant que pertany a un morf diferent. Alcover (1908-1909: 265) ja es va referir en nota a peu de pàgina a aquest fenomen de la fonètica mallorquina:

(25) Alcover (1908-1909: 265)

«A Mallorca, respecte de la formació de plural dels noms acabats en *-n* i *-nk'* (*any*, *crank*), se dona'l cas de que, sobrevenintlos la *-s*, característica del plural, una i altra desinència prenen la mateixa forma: *-jns*; i, per lo mateix, pronuncien generalment els mallorquins: *ajns*; per *anys*, *pujns* per *punys*, *krajns* per *cranks*.»

Aquestes realitzacions són encara avui dia vigents en els dialectes amb variants palatals, i també es pot donar quan aquestes seqüències finals precedeixen un mot que comença en consonant.

(26) Mallorquí (algunes varietats)

<i>tronc</i>	['troŋc]	<i>banc</i>	['baŋc]
<i>troncs</i>	['trojns]	<i>bancs</i>	['bajns]

6.2.1.1.3.2. Nivell postlèxic

En el nivell postlèxic és possible trobar una nasal palatal seguida de consonant en dos contextos diferents: d'una banda, quan un mot que acaba en nasal palatal i va seguit de consonant, i de l'altra, quan un grup consonàntic final integrat per nasal i oclusiva

palatal o fricativa prepalatal va seguit de mot començat en consonant. Tal com es pot veure en els exemples de (27), aquest fenomen no es dona mai en formes prefixades i compostes, atès que la consonant responsable de la palatalització és present en la forma superficial.

6.2.1.1.3.2.1. Formes prefixades i compostes

(27) Mallorquí

enjoiar /ən##ɔj+a+r/ [ən.ɔo.'ja]~[ən.ɔu.'ja]

Només hi ha una forma composta en què aquest fenomen es podria donar: el cas del numeral *cinc-cents*. En les varietats que compten amb l'oclusiva palatal [c], seria esperable trobar, després d'un procés de palatalització de la *n* seguida de *c* i de la posterior elisió d'aquesta darrera consonant, una semivocalització de la nasal palatalitzada seguida de la *s* del mot següent (*[sijn.'sens]), tal com s'esdevé en les seqüències de mots (cf. *banc sencer* [ˌbajn.sən.'sə]). Aquesta, però, no és la forma resultant en mallorquí, sinó [sin.'sens]. Torna a tractar-se d'un context especial que ha de ser considerat, sembla, excepcional. Es tractaria, com s'ha vist per als casos *dos-cents*, *tres-cents*, d'una forma lexicalitzada no susceptible, per tant, als processos regulars de la llengua: /sinsent+z/. Cal recordar, d'altra banda, que les seqüències de fricativa prepalatal seguida de consonant presenten un comportament especial quan van precedides de consonant [i].

6.2.1.1.3.2.2. Mots adjacents

Entre mots és possible que es desencadeni aquest procés quan una forma acabada en /ɲ/ va seguida d'un mot que comença en consonant. Aquest procés no es dona quan una [n] final es palatalitza quan va seguida de consonant palatal:

(28) Mallorquí i menorquí

<i>són xerecs</i>	/so+n##ʃəɾɛk+z/	[ˌsɔn.ʃə.'rɛks]~[ˌsɔn.ʃə.'rɛts]
<i>són xatos</i>	/so+n##ʃat+o+z/	[sɔn.'ʃa.tus]
<i>són nyores</i>	/so+n##ɲoɾ+ə+z/	[soɲ.'ɲo.rəs]
<i>son garrits</i>	/so+n##jərrid+z/	[ˌsoɲ.jə.'rits] (algunes varietats del mallorquí)
<i>som catalans</i>	/so+n##cətələn+z/	[ˌsoɲ.cə.tə.'lans] (algunes varietats del mallorquí)

Quant a les seqüències de nasal palatal final de mot seguida de consonant, Recasens ([1991] 1996) ofereix la solució amb escissió obligatòria en mallorquí i la solució amb semivocalització i sense semivocalització en el cas del menorquí:

(29) Recasens ([1991] 1996)

Consonants	Mallorquí	Menorquí	
/ɲ/ + oclusiva	[jɲp]~[jɲb]	[jɲp]~[jɲb]	[ɲp]~[ɲb]
	[jɲt]~[jɲd]	[jɲt]~[jɲd]	[ɲt]~[ɲd]
	[jɲk]~[jɲg] [jɲc]~[jɲɟ]	[jɲk]~[jɲg]	[ɲt]~[ɲd]
/ɲ/ + nasal	[jɲm]	[ɲm]	
	[jɲn]	[ɲn]	
	[jɲɲ]	[ɲɲ]	
/ɲ/ + fricativa	[jɲf]~[jɲv]	[jɲf]~[jɲv]	[ɲf]~[ɲv]
	[jɲs]~[jɲz]	[jɲs]~[jɲz]	[ɲs]~[ɲz]
	[jɲʒ]~[jɲʃ]	[ɲʃ]~[ɲʒ]	
/ɲ/ + semivocal	[jɲj]	[ɲj]	
/ɲ/ + líquida	[jɲr]	[ɲr]	[ɲr]
	[jɲl]~[jɲll]	[jɲl]~[jɲll]	[ɲl]~[ɲll]
	[jɲʎ]~[jɲʎʎ]	[ɲʎ]	[ʎʎ]

Cal dir, però, que aquestes solucions no són prou acurades, no només en el cas del menorquí, sinó també en el cas del mallorquí. La primera matisació que caldria fer-hi és que en menorquí les solucions sense escissió responen a un tempo de parla lent que sovint implica una pausa. Davant de consonant oclusiva, tant sorda com sonora, la solució general és amb escissió en totes les poblacions enquestades, llevat d'alguns casos esporàdics. Solament cal destacar, en aquest cas, una pronúncia amb assimilació de la nasal palatal a l'oclusiva bilabial següent, que només afecta la seqüència *any passat* [am.pə.'sat], i que s'ha localitzat a les poblacions des Mercadal i Alaior.⁶⁵ També s'ha trobat una realització sense assimilació de la consonant nasal alveolar a l'oclusiva labial següent. Davant de consonant fricativa labiodental, és possible la realització sense escissió a Alaior i a Mercadal; en la resta de poblacions, la realització amb diftongació és sistemàtica. Quan segueix una consonant nasal alveolar o bilabial en totes dues illes es produeix l'escissió. Cal dir, però, que és possible, després que la nasal alveolar s'assimili a la nasal següent, donant a lloc a una seqüència [jɲ.n] ~ [jɲ.m], que el grup

se simplifiqui, de manera que el grup resultant és [j.n]~[j.m]. Aquestes realitzacions són especialment freqüents quan la consonant nasal que segueix la nasal palatal es troba en una síl·laba inaccentuada:

(30) Mallorquí i menorquí

<i>any molt bo</i>	[,aj.mol.'bɔ]~[,ajm.mol.'bɔ]
<i>any mític</i>	[ajm.'mi.tik]
<i>(aquell) any no m'ho va dir</i>	[,aj.no.mu.va.'ði]~[,aj.no.mu.va.'ði]
<i>bany nostro</i>	[bajn.'nɔs.tru]~[bajn.'nɔs.tro]

Un procés semblant es dona quan segueix una consonant lateral alveolar: després que la nasal alveolar s'assimili opcionalment a la consonant [l], és possible un procés de simplificació:

(31) Mallorquí i menorquí

<i>aquell any li vaig dir</i>	[ə.ce.,ʎajl.li.vaj.'ði]~[ə.ke.,ʎajl.li.vaʒ.'ði]
	[ə.ce.,ʎajl.li.vaj.'ði]~[ə.ke.,ʎajl.li.vaʒ.'ði]

En aquest cas, però, l'accent no s'ha mostrat rellevant. Pel que fa al procés d'assimilació de la nasal [n] a la lateral, aquest és sistemàtic a Mallorca i molt freqüent a Menorca, si bé els informants des Mercadal, Alaior i Maó han presentat certa resistència a l'assimilació.

(32) Mallorquí i menorquí

<i>(aquell) any li (vaig dir)</i>	[,ajl.li] ~ [,aj.li]
<i>any limit</i>	[ajl.'li.mit] ~ [aj.'li.mit]

Quan la consonant que segueix és lateral palatal, hi ha realitzacions lleugerament diferents. A Ciutadella hi ha hagut realització amb escissió de manera sistemàtica. A Ferreries apareix la realització [jn.ʎ] ([jn.ʎ]) en règim d'alternança amb [j.ʎ]. La solució majoritària en la resta de poblacions menorquines ha estat sense escissió. A Mallorca també s'ha constatat certa resistència a la diftongació quan la consonant lateral és palatal (Palma [2/3], Manacor [2/3]). També és possible, en aquest casos, un

⁶⁵ Tal com fa notar Recasens ([1991] 1996), seguint Mariner (1975), aquesta pronúncia amb assimilació la trobem també en algunes varietats del català central.

procés de simplificació de la seqüència resultant [jʎ.ʎ], especialment quan la síl·laba en què es troba la consonant en posició d'obertura és inaccentuada:

(33) Mallorquí i menorquí

bany lleig [baj̞.ˈʎet̪ʃ̃] (Ciutadella, Ferreries, Mallorca)
[baɲ.ˈʎet̪ʃ̃] (es Migjorn, es Mercadal, Alaior, Maó, Manacor, Palma)
bany lluminós [ˌbaj̞ʎ.ʎu.mi.ˈnos]~[ˌbaj̞.ʎu.mi.ˈnos] (Ciutadella, Ferreries, Mallorca)

També és força freqüent la manca d'escissió quan segueix una fricativa prepalatal, tant en mallorquí com en menorquí, especialment si la fricativa palatal és sorda. Curiosament Ciutadella, més que no pas les poblacions mallorquines, ha estat la població que més realitzacions amb diftongació ha presentat en aquest context.

(34) Mallorquí i menorquí

any seixanta [ˌaj̞.ʃi.ˈʃaɲ̞.tə]~[ˌaj̞̞.ʃi.ˈʃaɲ̞.tə]
any gelat [ˌaj̞.ʒə.ˈlat]~[ˌaj̞̞.ʒə.ˈlat]

L'escissió és sistemàtica quan segueix una fricativa alveolar o una vibrant. Cal destacar, però, la presència d'una *t* opcional en les seqüències en què el segon element és una fricativa alveolar [jnt̪s̃] (Inca, Palma, Alaior, Ferreries).

Davant de la semivocal [j] és possible la semivocalització en ciutadellenc i és sistemàtica en mallorquí; la resta de poblacions menorquines no presenten semivocalització:

(35) Mallorquí i ciutadellenc

any hi érem [aj̞̞.ˈje.rəm]

Finalment, en mallorquí també és possible trobar aquest fenomen d'escissió quan, per simplificació consonàntica en el nivell postlèxic, s'elideix una consonant palatal responsable de la palatalització d'un segment nasal precedent: *menj prunes* (Bibiloni 1983, enquestes personals). Aquest fenomen també es pot donar quan la consonant que segueix la nasal en posició final de mot és oclusiva palatal:

(36)

a. Mallorquí

menj pomes /mənʒ##pom+ə+z/ [məjm.'po.məs]
planx roba /planʃ##rəb+ə/ [plajn.'rə.βə]

b. Mallorquí (algunes varietats)

banc petit /banc##pətit/ [ˌbajm.pə.'tit]
tronc petit /tronc##pətit/ [ˌtrojm.pə.'tit]

Aquest fenomen no es dona mai en menorquí. D'una banda, perquè no compta amb les consonants oclusives palatals, i de l'altra, perquè les seqüències finals en [ɲʃ] (*menj*, *planx*, *enganx*) seguides de consonant es resolen de manera diferent que en mallorquí: el menorquí en les seqüències de nasal més fricativa seguida de consonant sol elidir, en la parla col·loquial, la consonant nasal (*menj prunes* [mɛʃ.'pru.nəs]), de manera que no és possible l'escissió. Aquesta és una tendència general del dialecte menorquí, que en les seqüències de consonant més sibilant finals seguides de mot que comença en consonant sol preservar la fricativa en detriment de la consonant precedent (veg. el § 6.3.1.1).

6.2.1.1.4. *La despalatalització de la lateral palatal en mallorquí*

*La benuyransa és promesa a aquells
qui són simples e suaus
Llull, Doctrina Pueril, 38*

En algunes poblacions mallorquines té lloc un procés de despalatalització de la /ʎ/ precedida de la vocal anterior mitjana alta /e/ quan aquesta va seguida de consonant, ja sigui per formació de plural, ja sigui perquè va seguida d'un mot començat en consonant. Aquest fenomen ja fou descrit per Alcover (1908-1909: 269). Fent referència a l'afirmació de Saroïhandy que a les Balears els plurals dels noms acabats en [eʎ] es fan sovint en [el], Alcover afirma el següent:

(37) Alcover (1908-1909: 269)

«Nosaltres sols hem trobats aqueys plurals en *-els* a certs pobles de Mallorca, v. gr. Manacor, Santanyí, Felanitx, Lluchmajor, Calonge, Randa, Algayre, Montuiri, Campos, Pina, Lorito, Costitx, Petra, Ariany, Vilafranca, Pollensa. I

no sols fan axò aqueys pobles sino que, si derrera els noms en *-el'* segueix un mot que comença en consonant, la *-l'* torna *-l*: v. gr. un *kapel-nou*, un *porssel-petit*, un *aysel-kə-vola*.»

Amb tot, cal dir que certament aquestes centralitzacions no són pas generals a tot Mallorca i que la solució amb despalatalització o sense pot variar en un mateix informant, depenent de la paraula, del tempo de parla, entre altres factors. En aquest sentit, Recasens ([1991] 1996: 318) puntualitza que aquestes realitzacions només es donen davant de consonant quan el segment palatal va precedit de [e] i forma part d'un mot d'ús freqüent (*aquells*, *ells*) o bé es donen de manera sistemàtica.

De totes les poblacions enquestades, cal dir que aquest procés, tot i que s'ha apuntat que es troba en recessió (Bibiloni 1983), és encara ben viu a les poblacions de Pollença, Manacor i Felanitx. No s'ha localitzat, en canvi, a les poblacions de Palma, Inca i sa Pobla, poblacions de fet no citades per Alcover (1908-1909). El cert és, però, que ha estat difícil elicitar aquestes pronúncies per mitjà del qüestionari. Ha estat més aviat a partir de les entrevistes guiades que s'han detectat aquestes pronúncies, la qual cosa indica que tendeixen a produir-se en un ritme de parla relativament ràpid. Vegem-ne alguns exemples:

(38) Mallorquí (Pollença, Manacor, Felanitx, etc.)⁶⁶

<i>graells</i>	[¹ grɛls]
<i>a ell no el conec</i>	[ə.ɛl.nol.ko.'nɛc]
<i>ells</i>	[¹ ɛls]
<i>ell clava</i>	[ɛl.'kla.və]
<i>ramells</i>	[rə.'mɛls]
<i>aquell temps</i>	[ə.'kɛɫ.'tɛns]
<i>ells corren</i>	[ɛl.'ko.rɛn]
<i>ell se ferma</i>	[ɛl.sə.'fɛr.mə]

Cap dels estudis dedicats al mallorquí, ni tampoc l'estudi de Recasens ([1991] 1996), no es refereixen a les causes (fonètiques o d'altre tipus) que haurien pogut motivar aquest fenomen de centralització en aquest context tan específic (lateral palatal precedida de vocal *e* i seguida de consonant).

⁶⁶ A Felanitx s'ha registrat un fenomen de desvelarització de la [ʃ], sobretot quan aquesta es troba en posició final: *mul* [¹mul], *igual* [i.'ɣwal].

6.2.1.1.5. *La semivocalització de la lateral palatal en mallorquí i menorquí*

En mallorquí i menorquí, la lateral palatal seguida de lateral alveolar pot experimentar un procés de despalatalització que dona com a resultat una seqüència [lʎ]. Segons Recasens (Recasens [1991] 1996: 319), també és possible un procés de semivocalització de la consonant lateral palatal quan aquesta va seguida de lateral alveolar en mallorquí i menorquí i, també, quan va seguida de la semivocal anterior en mallorquí. Cal advertir, però, que nosaltres no hem trobat aquesta darrera solució [jj] quan la [lʎ] precedeix la semivocal.

(39) Mallorquí i menorquí
ball lentament [ˌbaj.leŋ.tə.'meŋt]

(40) Mallorquí (segons Recasens [1991] 1996)
bull iode [buj.'jo.ðə]

Aquest procés implica, doncs, un manteniment de la palatalitat del segment original i suposa una pèrdua de la lateralitat que el caracteritza. Cal fer notar, en aquest sentit, que es tracta d'un cas força excepcional en el marc de la llengua catalana, ja que les consonants líquides, especialment les laterals, solen preservar el mode d'articulació de manera força sistemàtica (Palmada 1994a, 1994b, 2002).

6.2.1.2. ANÀLISI

6.2.1.2.1. Introducció

En els punts precedents s'ha constatat que les consonants palatals, quan van seguides de consonant, són susceptibles d'experimentar força processos, com ara l'escissió en dos segments diferents, la semivocalització, la despalatalització i la despalatalització parcial. L'alt grau de variació que presenten aquests contactes —sobretot en menorquí— requereix una generalització de les realitzacions que s'han trobat:

NASAL PALATAL + CONSONANT
(a) /ɲ/ seguida de consonant heteromòrfica (escissió) <ul style="list-style-type: none">▪ <u>Resultat en mallorquí</u>: [jNC]▪ <u>Resultat en menorquí</u>: [jNC] Exemples <i>anys</i> ['ajns], <i>empenys</i> [əm. 'pəjns], <i>any passat</i> [ajm.pə. 'sat]
(b) [ɲ], resultat d'un procés d'assimilació, seguida de consonant heteromòrfica (escissió) <ul style="list-style-type: none">▪ <u>Resultat en mallorquí</u>: [jNC] Exemples: <i>troncs</i> ['trojns], <i>tronc petit</i> [ɲtrojm.pə. 'tit], <i>menj patates</i> [ɲməjm.pə. 'ta.təs]
CASOS ESPECIALS
<ul style="list-style-type: none">▪ /ɲ/ seguida de consonant lateral i nasal heteromòrfiques (semivocalització) Exemples: <i>any molt bo</i> [aj.mol. 'βɔ], <i>any lamentable</i> [aj.lə.məŋ. 'tab.blə]▪ [ɲ], resultat d'un procés d'assimilació, seguida de consonant tautomòrfica (assimilació/no escissió) Exemples: <i>menjar</i> [məŋ. 'ʒa], <i>són lliures</i> [soŋ. 'liw.rəs], <i>fan cas</i> [fan. 'cas] (mall.)▪ [ɲ], resultat d'un procés d'assimilació, seguida de consonant palatal heteromòrfica (escissió /assimilació) Exemples: <i>fang calent</i> [ɲfajɲ.cə. 'leŋt] (mall.)
FRICATIVA/AFRICADA PREPALATAL + CONSONANT
(c) Fricativa prepalatal /ʃ/ seguida de consonant: <ul style="list-style-type: none">▪ <u>Resultat en mallorquí</u>: [jC] (semivocalització) Exemple: <i>mateixos</i> [mə. 'tejs] (opcional), <i>mateix cotxe</i> [mə.tej. 'kot.tʃo]

<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>Resultat en menorquí</u> (manteniment, escissió, semivocalització, dissimilació, escissió & fusió) <ul style="list-style-type: none"> ▪ Manteniment: [ʒC] davant de consonant <i>labial</i> o <i>velar</i> Exemples: <i>mateix cotxe</i> [mə.teʃ.ˈkɔt.ʃ̺u] ▪ Despalatalització parcial: [zC/ʒC] davant de consonant <i>dental</i> o <i>alveolar</i> Exemples: <i>mateix dia</i> [mə.tez.ˈði.ə], <i>mateix nas</i> [mə.tez.ˈnas] ▪ Escissió: [jzC/jsC] davant de consonant <i>dental</i> o <i>alveolar</i> Exemples: <i>mateix dia</i> [mə.tejz.ˈði.ə], <i>mateix tros</i> [mə.tejs.ˈtrɔs] ▪ Semivocalització (força sistemàtica): [jC] davant de [ʎ], [r] i [j] Exemples: <i>mateix llum</i> [mə.tej.ˈlum], <i>mateix ram</i> [mə.tej.ˈram], <i>mateix iot</i> [mə.tej.ˈjɔt] ▪ Semivocalització (molt freqüent): [jɪ] davant de [ɪ] Exemples: <i>mateix lament</i> [mə.ˌtej.lə.ˈmeɲt] ▪ Assimilació de mode: [CC] davant de [ʎ], [ɪ], [r], [j] Exemples: <i>mateix llum</i> [mə.teʎ.ˈlum], <i>mateix ram</i> [mə.ter.ˈram], <i>mateix iot</i> [mə.tej.ˈja.te] ▪ Semivocalització: [jC] davant de sibilant (algunes var.) (veg. el § 6.1.2.4.1) Exemples: <i>mateix suc</i> [mə.tej.ˈsuk] ▪ Dissimilació: [t.ʃs], [t.ʃʃ], [d.ɖʒ] davant de sibilant (algunes var.) (veg. el § 6.1.2.4.1) Exemples: <i>mateix suc</i> [mə.tet.ˈʃsuk] ▪ Escissió & fusió: [j.ʃs / j.ʃʃ / j.ɖʒ] davant de sibilant (algunes var.) (veg. el § 6.1.2.4.1)
CASOS ESPECIALS
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Fricativa prepalatal /ʃ/ seguida de -s de plural o de segona persona singular (epèntesi) Exemples: <i>mateixos</i> [mə.ˈte.ʃus], <i>serveixes</i> [sər.ˈvə.ʃəs], <i>coneixes</i> [ku.ˈnə.ʃəs] (veg. el § 6.1.2.4)
LATERAL PALATAL + CONSONANT
(d) Lateral palatal seguida de lateral alveolar (semivocalització): <u>Resultat en mallorquí i menorquí:</u> [jɪ] Exemple: <i>ball lentament</i> [ˌbaj.leɲ.tə.ˈmeɲt]
(e) Lateral palatal seguida de consonant i precedida de <i>e</i> (despalatalització): <ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>Resultat en mallorquí:</u> [ɪC] (opcional) ▪ Exemple: <i>aquells</i> [ə.ˈkɛls], <i>aquell dia</i> [ə.keɲ.ˈdi.ə]

Abans de començar l'anàlisi, caldria fer algunes observacions sobre aquestes dades. D'una banda, cal insistir en la forta resistència que presenten les consonants palatals a assimilar-se completament a la consonant següent a causa dels elevats requisits articuladoris que presenten (Recasens 1986). En contrapartida, però, aquest tipus de consonants són susceptibles d'experimentar tot un conjunt de processos que en certa manera simplifiquen la consonant original. De vegades, aquests processos signifiquen una pèrdua dels trets de mode originals (veg., per exemple, la pèrdua de sibilant en alguns dels exemples de *c* o la pèrdua del mode lateral en els exemples de *d*). En altres casos, aquests processos impliquen només un canvi en la quantitat segmental del segment original, però no en la qualitat segmental (veg. els exemples de *a*, en què es manté el caràcter palatal i nasal del segment original). I, finalment, en alguns casos,

més aviat esporàdics, es perd el lloc d'articulació de la consonant original (veg. els exemples de *e*, en què té lloc un procés de despalatalització).

Tal com afirma Recasens (1996), aquest tipus de fenòmens —que l'autor qualifica de despalatalitzacions— podrien haver estat motivats pel baix grau de palatalitat que presenten les consonants palatals en aquestes varietats. El mateix autor, referint-se al comportament de les palatals en les varietats del català central, precisa que els fenòmens de despalatalització tenen lloc principalment davant de consonant dental o alveolar. I aquest és precisament el comportament que es troba en menorquí, en què la majoria de canvis que experimenta la consonant fricativa prepalatal (escissió, despalatalització parcial) es donen quan va seguida de consonant dental o alveolar. En canvi, quan la fricativa prepalatal va seguida de labial o de velar es manté molt més estable.

Els canvis que experimenta la fricativa prepalatal en menorquí sembla que també poden atribuir-se al mode d'articulació de la consonant següent: la semivocalització és força sistemàtica davant de líquida i totalment sistemàtica davant de semivocal, precisament els contextos en què la fricativa alveolar és susceptible a l'assimilació regressiva de mode (veg. el § 6.1.2.2).

En altres casos, sembla que el mode i el lloc d'articulació contribueixen a decidir conjuntament quin és el resultat d'un determinat contacte consonàntic: cal tenir en compte, en aquest sentit, que el fenomen de semivocalització de la lateral palatal ocorre precisament quan aquesta va seguida de lateral alveolar, però no opera quan va seguida de lateral palatal.

Cal insistir, finalment, que les dades del menorquí aporten evidència que, potser, un estadi previ a la semivocalització de les fricatives palatals en mallorquí és el d'escissió d'aquestes consonants en una semivocal anterior seguida de sibilant alveolar. Com s'ha vist, les consonants nasals palatals, a diferència de les consonants fricatives prepalatals, es descomponen sempre en dos segments diferents quan van seguides de consonant heteromòrfica (cf. *anys* ['ajns]). Intentant buscar un paral·lelisme per al comportament de les nasals palatals i el comportament de les fricatives, s'ha insinuat (Palmada 1996) que un estadi derivacional previ a la seqüència [jC] podria ser una seqüència [jsC], és a dir, amb descomposició de la fricativa prepalatal en una semivocal i una fricativa alveolar. La supervivència del segment sibilant en mallorquí és molt fràgil, ja que aquest dialecte no permet més d'una consonant en la posició de coda interna (cf. *alls petits* [aj.pə.ti̯ts]). En menorquí, en canvi, les seqüències subjacents de

semivocal més fricativa alveolar finals no experimenten simplificació (cf. *alls petits* [ˌajs.pə.'tits]), la qual cosa explicaria la presència, en el marc del subdialecte, de realitzacions com ara *mateix dia* [mə.tejz.'ði.ə].

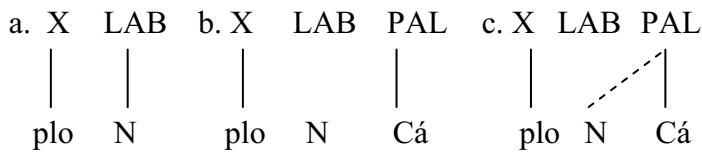
L'anàlisi que es proposi per donar compte d'aquestes dades hauria de prendre en consideració tots aquests factors, concretament hauria de donar compte de les qüestions següents:

- a) Per què els processos d'escissió, semivocalització i centralització afecten només les consonants palatals? Com és que no afecten, però, les oclusives palatals (cf. *puc caure* [puc.'caw.rə], *puc treure* [put.'trɛw.rə])?
- b) Per què, en mallorquí, les nasals palatals, les fricatives prepalatals i les laterals palatals es comporten de manera diferent quan van seguides de consonant?
- c) Per què, en el cas del menorquí, els processos d'escissió i de despalatalització parcial són més freqüents quan aquestes consonants van seguides de consonant coronal?
- d) Per què, en el cas del menorquí, s'imposa la semivocalització a l'escissió i al manteniment en les seqüències de fricativa prepalatal seguida de líquida i de semivocal?
- e) Com és que el procés d'escissió de [ɲ] resultat d'un procés d'assimilació només opera quan aquest procés és desencadenat per una consonant que posteriorment és elidida (cf. *són nyores* [soɲ.'no.rəs]), *encara* [ɛɲ.'ca.rə] vs. *troncs* ['trojns], *tronc petit* [ˌtrojm.pə.'tit])?
- f) Com és que en el nivell lèxic no opera el procés de semivocalització de fricatives i opera, en canvi, un procés d'epèntesi?

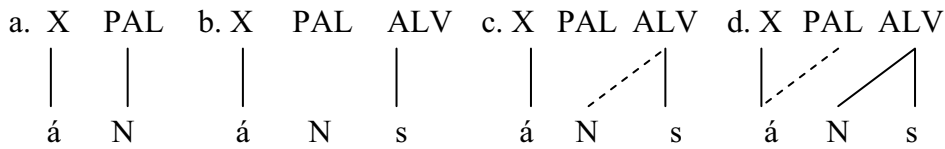
6.2.1.2.2. Anàlisis prèvies

Treballs anteriors, emmarcats sobretot en la fonologia autosegmental, han intentat donar resposta a algunes d'aquestes qüestions, sobretot a aquelles referides al mallorquí. El primer treball que hi fa referència és el de Mascaró (1986b). En aquest estudi, s'hipotitza que la [j] apareix en l'estadi en què la /ɲ/ subjacent perd les seves propietats de lloc d'articulació com a conseqüència d'un procés d'assimilació, és a dir, quan aquest segment va seguit de consonant. L'autor interpreta l'assimilació de nasals en mallorquí com un procés de desassociació (1b, 2b) i de reassociació (1c, 2c), el qual deixa un autosegment flotant en un estadi de la derivació (1b, 2b). Quan aquest autosegment és palatal, s'associa a la vocal precedent, tot formant un diftong breu (2d). La diftongiació s'entendria, doncs, com un procés que opera per tal de compensar la pèrdua d'una propietat, això és, el lloc d'articulació palatal. La mateixa explicació donaria compte dels casos tipus *troncs* ['trojns], tot i que, en aquest cas, la [j] apareixeria per tal de compensar la pèrdua d'un segment, també palatal ([c]), i no pas la pèrdua d'una propietat.

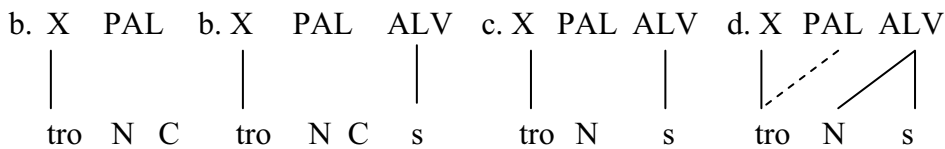
(1)

(2)

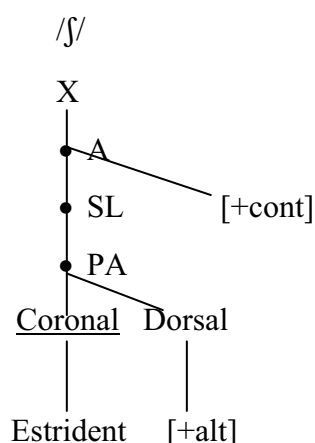
(3)

L'autor argumenta que aquest procés no afecta altres seqüències consonàntiques com ara *ploms* ['plons] (*['plowns]), paral·lela a *anys* ['ajns], o *camps* ['kams] (*['kawns]), paral·lela a *troncs* ['trojns], perquè la semivocal [w] no comparteix les mateixes propietats de lloc d'articulació amb les velars i les labials, a diferència de la semivocal [j], que sí que comparteix les mateixes propietats de lloc amb les consonants palatals [ç] i [ɲ].

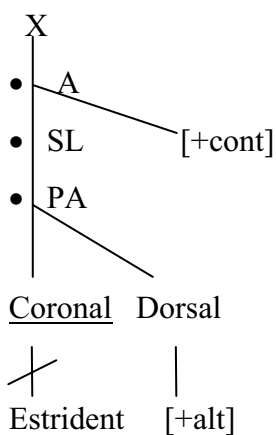
Els treballs de Palmada & Serra (1991) i Palmada (1994a, 1996) també analitzen, des d'una perspectiva autosegmental, els processos d'escissió i de semivocalització que afecten les nasals palatals i les fricatives prepalatals del mallorquí. En aquests estudis, s'argumenta, seguint Keating (1988), que el comportament dels segments palatals en el català de Mallorca requereix una representació d'aquest tipus de segments com a segments complexos, això és, amb dos articuladors de lloc d'articulació major: un de CORONAL, que correspondria a l'articulador primari, i un altre de DORSAL, que correspondria a l'articulador secundari. En el cas de les fricatives prepalatals, el mode d'articulació quedaria expressat, com en el cas de les fricatives alveolars, mitjançant la dependència del tret Estrident de l'articulador CORONAL (veg. el § 6.1.1.1.2.2):

(4) Palmada (1996: 35)

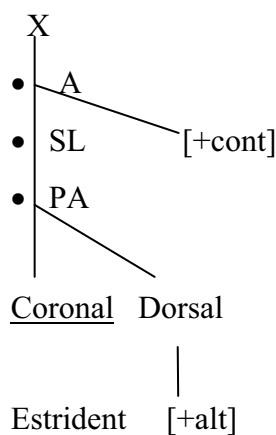

Palmada (1996) entén el procés de semivocalització que afecta les fricatives prepalatals com una instrucció que demana la desassociació del tret Estrident de la representació original (5a, 5b); partint del supòsit que la presència de l'articulador CORONAL només queda justificada quan en depenen Estrident i Lateral (veg. el § 6.1.1.1.2.2), la desassociació d'Estrident fa innecessària la presència de l'articulador CORONAL en la representació, de manera que també és elidit. D'aquesta manera, DORSAL, que era l'articulador secundari, queda com a únic articulador i esdevé l'articulador primari per la *Condició de l'Articulador Primari* —segons la qual tots els segments han de tenir un articulador primari. La representació de (5c) es correspondria, segons la seva proposta, al segment [j]; i aquest és, de fet, el resultat del procés de semivocalització que afecta les fricatives prepalatals en mallorquí.

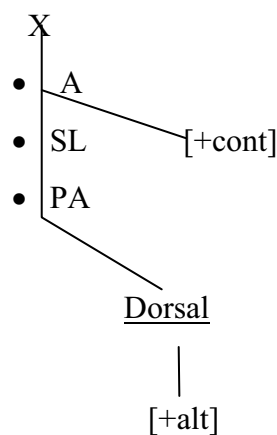
(5a)

(5b)

(5c)

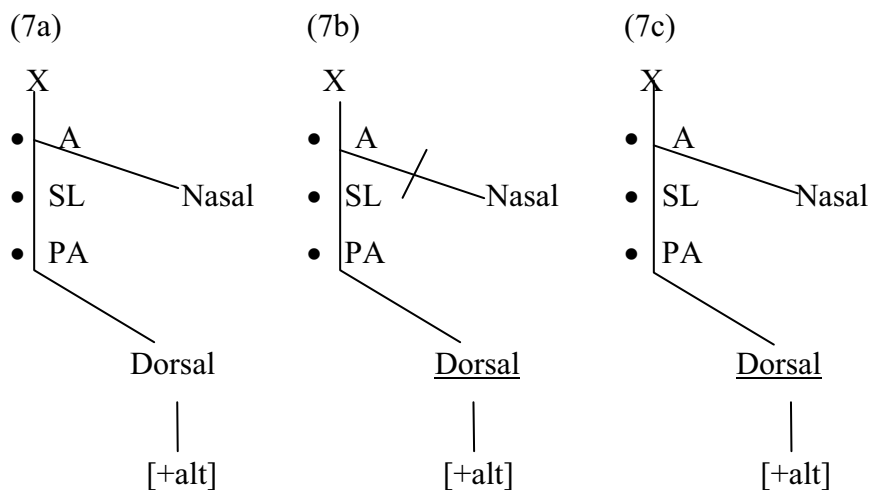

L'autora apunta que la creació d'una nova posició per a l'autosegment Estrident (*peix frit* *[pejs.'frit]) no és una estratègia possible tenint en compte les restriccions de llargada màxima de les codex internes del mallorquí, que, de forma general, és d'un màxim d'una consonant (veg., també, el § 6.3.1.1):

(6) Mallorquí

<i>camp segat</i>	[kan.sə.'ɣat]
<i>tens por</i>	[tem.'pɔ]
<i>alls petits</i>	[aj.pə.'tits̃]
<i>ous petits</i>	[ɔw.pə.'tits̃]

Per donar compte del procés d'escissió de les nasals palatals seguides de consonant heteromòrfica, Palmada (1996) proposa, també, un procés de desassociació del tret Nasal (7b), que donaria lloc a la representació de (7c), és a dir, al segment [j]. En aquest cas, però, la propietat desassociada, Nasal, té l'oportunitat d'associar-se al segment següent, de manera que el resultat de l'operació és una seqüència d'una semivocal seguida de nasal assimilada a la consonant següent. La preservació de Nasal s'ha de relacionar, segons l'autora, amb les possibilitats assimilatòries de les nasals enfront de les estridents, fet que també explicaria la preservació de les seqüències de semivocal més nasal subjacents (8b), i la preservació de la nasal, i no pas de la bategant, en les seqüències subjacents de bategant més nasal seguides de consonant (9):

(8) Mallorquí

a. <i>anys</i>	[ˈajns]	(cf. <i>verds</i> [ˈvərs])
<i>banys</i>	[ˈbajns]	(cf. <i>parcs</i> [ˈpars])
b. <i>feim cas</i>	[fəjŋ.ˈkas]	(cf. <i>alls petits</i> [ˌaj.pə.títʃ])
<i>cuin faves</i>	[kujŋ.ˈfa.vəs]	(cf. <i>ous petits</i> [ˌɔw.pə.títʃ])

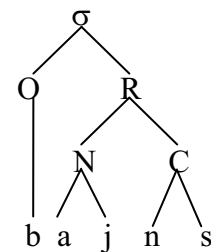
(9) Mallorquí

<i>dorms</i>	[ˈdɔns]	(cf. <i>parcs</i> [ˈpars])
<i>carn podrida</i>	[ˌkam.pu.ˈðri.ðə]	(cf. <i>parc petit</i> [ˌpar.pə.tit])

Dols (1993b), seguint de prop la proposta de Mascaró (1986b), argumenta que la semivocal resultat del procés d'escissió de la nasal palatal forma part d'un nucli complex i no pas de la coda; això explicaria, segons l'autor, que aquestes seqüències no transgredeixin les restriccions de llargada màxima de les codas del mallorquí (10a, 10b). Sí que ho farien, però, les seqüències de semivocal més nasal subjacents (8b), que, des d'aquesta perspectiva, haurien de ser considerades excepcionals.

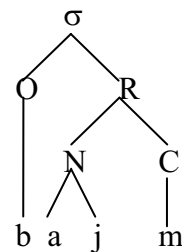
(10) Dols (1993a: 190-191; 196-197)

a.

banys [ˈbajns]

b.

bany petit [ˌbajm.pə.tit]

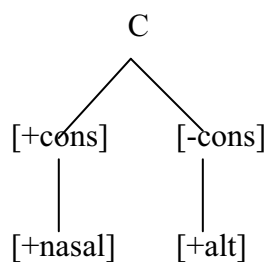
En aquest treball, el procés de semivocalització que afecta les fricatives prepalatals s'explica estipulant que una coda interna no pot legitimar més de dos trets de lloc d'articulació, fet que motiva l'esborrament del tret Estrident. Un problema d'aquesta proposta és que res no impedeix que la semivocal formi un nucli complex juntament amb la vocal precedent, tal com ocorre en el cas de la nasal palatal, i que l'autosegment Estrident creï la seva pròpia posició en la representació.

Mirant de superar aquest tipus de problemes, Lloret (2002a: 205-206) relaciona aquest comportament asimètric entre les fricatives i les nasals palatals precedides de semivocal amb la complexitat de les codas. L'autora, seguint la proposta de Clements (1990), argumenta que les codas formades per semivocal més nasal són més harmòniques que no pas les codas formades per semivocal més fricativa, atès que la

diferència de sonicitat entre els dos segments en el primer cas és menor. Això podria explicar, segons l'autora, el manteniment de les codex internes formades per semivocal més nasal (*bany petit* [ˌbajm.pə.'tit], *feim cas* [fəjŋ.'kas]) i la simplificació de les codex internes formades per semivocal més fricativa sibilant (*peix petit* [ˌpej.pə.'tit], *ous petits* [ˌow.pə.'tits]).

L'única anàlisi d'aquestes realitzacions en el marc de la teoria de l'optimitat és la que es troba a Dols (2000). L'autor es planteja de quina manera es pot explicar el caràcter excepcional de les seqüències de semivocal més nasal finals seguides de mot que comença en consonant, siguin de caràcter subjacent o no. Aquestes seqüències, com argumenta l'autor, no responen a la jerarquia ALIN(σ , L, σ , R) >> *CODA-COMPLEXA >> *APÈNDIX, que dóna compte de la resta de contactes consonàntics que tenen lloc en el nivell postlèxic (cf. *camp petit* [ˌkam.pə.'tit]; veg., també, el § 6.3.1.2). L'autor proposa tres explicacions possibles per a aquest tipus de seqüències. Una possibilitat és considerar que la [j] forma un diftong breu juntament amb la vocal precedent, i que només el segment nasal se sil·labifica en la posició de coda, tal com proposa Mascaró (1986b) o el mateix autor en un treball anterior (Dols 2000: 320). En aquest cas, perseveren els mateixos problemes que es detectaven en el marc de la fonologia autosegmental: res no explica per què el procés de diftongació afecta només les nasals palatals, i no pas la resta de consonants palatals. Una altra possibilitat, suggerida a l'autor per Wheeler, és considerar que, de fet, es tracta d'un segment consonàntic doble de forma, que es realitza com a [ɲ] quan les condicions ho permeten, és a dir, en posició final, quan la consonant s'incorpora com un apèndix. Aquesta interpretació és insinuada, també, en el treball de Mascaró (1986b) i adaptada, en certa manera, en el treball de Romera & Fernández (1996), en què es proposa una especificació complexa per a les nasals palatals, com la de (11):

(11) Romera & Fernández (1996: 46)

Finalment, l'autor suggereix una altra explicació, de tipus fonètic, que interpreta les realitzacions de *feim cas* o *any passat* amb una semivocal anterior nasalitzada [j̃], segment que satisfà les restriccions de llargada màxima del mallorquí, i, també, el manteniment del caràcter nasal de la consonant original. Per bé que és possible detectar aquestes realitzacions en determinats contextos, no sembla que tinguin un caràcter general (veg. *any passat* [aj̃m.pə.'sat] vs. *any que ve* [aj̃.ci.'ve]).

6.2.1.2.3. *Resum i discussió*

De la proposta de Mascaró (1986b), cal destacar el fet que relaciona el procés de diftongació amb el procés d'assimilació de nasals; aquesta potser no és l'explicació més apropiada per al mallorquí, en què totes les palatals experimenten un procés o altre —i no necessàriament com a conseqüència d'un procés d'assimilació a la consonant següent (cf. *aquell cavall* [ə.kel.kə.'vaɫ])—, però sí per al menorquí, en què sembla que aquest procés es relaciona estretament amb l'exigència que les consonants adjacents comparteixin el mateix lloc d'articulació. Un altre aspecte important d'aquesta proposta, reprès en els diferents treballs de Palmada, és que interpreta la realització [j] resultat del procés com una estratègia per no perdre la palatalitat del segment original. El treball de Palmada (1994a), i sobretot de Palmada (1996), tenen l'avantatge, respecte de Mascaró (1986b), que ofereixen una interpretació global dels processos de semivocalització i escissió que afecten les palatals en mallorquí: aquests processos donen evidència, segons l'autora, que es tracta de segments amb dues especificacions de lloc d'articulació major (CORONAL i DORSAL), que es tracta de segments complexos. El fet que altres segments que, fonèticament, també poden ser interpretats com a complexos no experimentin aquesta mena de processos ([j], [ɥ]) condueix a l'autora a assumir unes representacions d'aquests segments com a segments simples; també haurien de rebre aquesta interpretació els segments [c], [j], ja que no experimenten cap mena de procés quan van seguits de consonant. És inqüestionable, en aquest sentit, el caràcter estipulatiu de la proposta. És per això que en el present treball, tot i que també s'assumeix la doble especificació dels segments palatals, la qual els diferencia, per exemple, dels segments coronals, s'evitarà invocar una restricció en contra dels segments complexos en general.

De la proposta de Dols (1993b), cal destacar que relaciona el resultat d'aquests fenòmens amb les restriccions de llargada màxima de les codex internes en mallorquí. Ja s'ha apuntat, però, que encara poden rebre un millor tractament si es fa referència al grau de complexitat de les codex en funció de les relacions de sonicitat que s'estableixen entre els segments que les componen (Lloret 2002), o, tal com s'argumenta en el § 6.3.1.2, fent referència a la necessitat de preservar determinats segments en funció de la seva naturalesa segmental.

6.2.1.2.4. Anàlisi en teoria de l'optimitat

6.2.1.2.4.1 Escissió, semivocalització i centralització en mallorquí

En el present treball, s'interpreta que els processos d'escissió, semivocalització i centralització que afecten les consonants palatals seguides de consonant heteromòrfica en mallorquí són diferents estratègies desencadenades per satisfer les restriccions de marcatge *ʃC, *ɲC i *ʎC (12) mitjançant el mínim canvi segmental de les consonants implicades (Mascaró 1986b, Palmada 1994a, 1996). Aquest mínim canvi s'expressa a través de les restriccions de fidelitat referents a la preservació dels trets presents en l'input, les quals expliquen la disparitat d'estratègies desencadenades en mallorquí, i es troba condicionat per les restriccions de marcatge que fan referència a la complexitat de les codex.

(12) *ʃC, *ɲC, *ʎC: Es prohibeixen les consonants palatals [ʃ], [ɲ] i [ʎ] seguides de consonant.

S'assumeix que la restricció *ɲC també descarta candidats amb una nasal prepalatal en la posició de coda interna ([ɲ]): el fet que operi els processos d'escissió en casos com ara *menj pomes* [məjɲm.ˈpo.məs], en què la nasal és prepalatal i no pas palatal, evidencien que aquest tipus de consonants també són rebutjades en mallorquí quan van seguides de consonant heteromòrfica.

Abans de començar l'anàlisi, caldria tenir en compte alguns fets relacionats amb el comportament assimilatori del català de Mallorca. Tal com s'ha vist en el § 6.1.1.1.1 d'aquest treball, en aquest dialecte una seqüència subjacent de nasal no palatal seguida

de consonant palatal es resol amb un procés d'assimilació regressiva de lloc d'articulació que dona com a resultat una nasal palatal en la posició de coda. Ocorre el mateix quan una lateral alveolar va seguida de lateral palatal. De fet, tal com s'il·lustrava en el § 4.2.1.10, ens trobem davant d'un cas d'opacitat, concretament aquella opacitat en què una determinada generalització lingüística —com és ara el rebuig per les consonants palatals seguides de consonant— no és superficialment certa, és a dir, ens trobem davant d'un cas d'infraaplicació d'un procés (i.e. escissió). Davant d'aquesta situació, sembla que una jerarquia en què COMP(PA) domina *ɲC i *ʎC és la més adequada (13), ja que, si no fos així, l'aplicació de l'assimilació regressiva de lloc d'articulació en aquests casos quedaria bloquejada per les restriccions *ɲC i *ʎC (14).

(13) COMP(PA) >> *ɲC

són nyores /so+n##ɲor+ə+z/ [soɲ.ˈɲo.rəs]

/so+n##ɲor+ə+z/	COMP(PA)	*ɲC
☞ a. [soɲ.ˈɲo.rəs]		*
b. [son.ˈɲo.rəs]	*!	

(14) *ɲC >> COMP(PA)

són nyores /so+n##ɲor+ə+z/ [soɲ.ˈɲo.rəs]

/so+n##ɲor+ə+z/	*ɲC	COMP(PA)
a. [soɲ.ˈɲo.rəs]	*!	
●* b. [son.ˈɲo.rəs]		*

Per tal d'obtenir una anàlisi consistent del comportament dels segments palatals, tanmateix, és més apropiada una jerarquia en què la restricció *ɲC domini la restricció COMP(PA), de manera que aquella primera restricció sigui l'única responsable de desencadenar tot aquest conjunt de processos; si no fos així, en alguns casos el procés s'explicaria per l'activitat de la restricció COMP(PA) (cf. *any passat* [ajm.pə.'sat], *aquells* [ə.'kels]), i, en d'altres, per la restricció *ɲC (cf. *aquell cotxo* [ə.kel.'kot.t̪o]). És per això que, seguint el marcatge comparatiu (McCarthy 2003a), s'hipotitza que, de fet, hi ha dues restriccions de marcatge *ɲC i *ʎC: $v_{(ell)}^* \text{ɲC} / v_{(ell)}^* \text{ʎC}$ i $N_{(ou)}^* \text{ɲC} / N_{(ou)}^* \text{ʎC}$. Els candidats subjectes a avaluació transgredeixen les dues primeres restriccions si també les transgredeix el candidat plenament fidel, això és, el candidat més fidel a la

forma subjacent; i transgredeixen la segona si no ho fa el candidat plenament fidel. Tal com es pot observar en la taula de (15), un candidat amb el segment [ɲ] en la posició de coda que és el resultat d'un procés d'assimilació regressiva de lloc d'articulació viola la restricció $N^*ɲC$ però no pas la restricció $v^*ɲC$.

(15) *són nyores* /so+n##ɲor+ə+z/ [soɲ.'ɲo.rəs]

/so+n##ɲor+ə+z/	$v^*ɲC$	$N^*ɲC$
a. [soɲ.'ɲo.rəs]		*
CPF b. [son.'ɲo.rəs]		

Una jerarquia del tipus $v^*ɲC \gg \text{COMP(PA)} \gg N^*ɲC$ permet que un candidat amb assimilació regressiva de lloc d'articulació, sense escissió, sigui elegit com a òptim, tot i que tingui el segment [ɲ] seguit de consonant, i, al mateix temps, explica la impossibilitat d'un candidat amb [ɲ] seguit de consonant, si aquest segment també és present en la forma subjacent (16).

(16) $v^*ɲC \gg \text{COMP(PA)} \gg N^*ɲC$

/so+n##ɲor+ə+z/	$v^*ɲC$	COMP(PA)	$N^*ɲC$
↻ a. [soɲ.'ɲo.rəs]			*
CPF b. [son.'ɲo.rəs]		*!	
/aɲ##pas+a+d/			
CPF a. [ɪaɲ.pə.'sat]	*!	*	
↻ b. [ɪajm.pə.'sat]			

Aquesta jerarquia també justifica la manca d'escissió en les seqüències de nasal palatal seguida de consonant tautomòrfica que són el resultat d'un procés d'assimilació (17):⁶⁷

⁶⁷ Per riquesa de la base, caldria considerar, per aquestes formes, formes subjacents amb una consonant palatal; aleshores aquests candidats sí que transgredirien la restricció de marcatge $v^*ɲC$. Tal com s'estudia més endavant, això no implica un problema per a l'anàlisi proposada. Com ja s'ha advertit en diferents punts del treball, en els casos en què no hi ha alternança, és important donar compte de la jerarquia de restriccions de les diferents varietats partint de les formes subjacents menys acostades a les reals, ja que són les que requereixen una especial jerarquia de restriccions.

(17) $v^*jC \gg \text{COMP(PA)} \gg N^*jC$

/mənɜ+a+r/	v^*jC	COMP(PA)	N^*jC
↻ a. [mən.ˈʒa]			*
CPF b. [mən.ˈʒa]		*!	
/əncarə/			
CPF a. [ən.ˈca.rə]		*!	
↻ b. [ən.ˈca.rə]			*

Com s'avançava, els processos d'escissió, semivocalització i despalatalització que operen en el català de Mallorca es poden entendre com a diferents estratègies per tal de satisfer les restriccions $*jC$, $*jC$ i $*\lambda C$ mitjançant la mínima alteració dels segments involucrats. Aquesta circumstància s'expressa a través de les restriccions de fidelitat que advoquen per la preservació dels trets de l'input. En el cas de les nasals palatals seguides de consonant, les restriccions de fidelitat rellevants són IDENT(pal),⁶⁸ segons la qual els segments en correspondència han de tenir la mateixa especificació pel que fa a palatal (18), i IDENT(nas), segons la qual els segments en correspondència han de tenir la mateixa especificació pel que fa a nasal (19). La posició elevada de la restricció IDENT(pal) expressa la resistència d'aquests segments a perdre la seva configuració original tot i trobar-se en una posició feble; la posició elevada de la restricció IDENT(nas) es justifica pel grau de perceptibilitat d'aquest tipus de segments, que explica no solament la seva resistència a assimilar el mode d'articulació de la consonant següent (veg. § 6.1.2.2), sinó també la seva resistència a l'elisió (veg. el 6.3.1.2). La jerarquitització d'aquestes dues restriccions per damunt de les restriccions de marcatge que prohibeixen les codes complexes internes (20) i les codes complexes formades per tres consonants (21), i per damunt de la restricció INTEGRITAT, que prohibeix l'escissió (22), garanteix que el candidat elegit com a òptim sigui el que presenta escissió. La restricció COMP(PA), per la seva banda, contribueix a determinar la configuració segmental del grup resultant.

(18) IDENT(pal): Tot segment palatal de l'input també ha de ser palatal en l'output
(McCarthy & Prince 1995a)

⁶⁸ Una manera de diferenciar els segments palatals, que es resisteixen a l'assimilació, dels segments velars, que s'assimilen a la consonant següent, és mitjançant la conjunció de restriccions IDENT(Dor) & IDENT(-post)]_{SEG}, i la jerarquia IDENT(Dor) & IDENT(-post)]_{SEG} >> COMP(PA). Per motius claredat, però, s'utilitza la restricció de fidelitat IDENT(pal).

- (19) IDENT(nas): Els segments en correspondència han de tenir la mateixa especificació pel que fa a nasal (McCarthy & Prince 1995a)
- (20) *CODACOMPLEXAINTERNA (*CCI): Es prohibeixen les codex complexes internes (Jiménez 1997, 1999; veg. el § 6.3.1.2)
- (21) *CODACOMPLEXA3 (*CC3): Es prohibeixen les codex complexes formades per tres consonants (veg. el § 6.3.1.2 per a una justificació d'aquesta restricció)
- (22) INTEGRITAT-IO (INTEGR): Cap element de S_1 pot tenir més d'un corresponent en S_2 . [Prohibeix l'escissió.] (McCarthy & Prince 1995a; veg. el § 4.2.1.8.1)

Abans de prosseguir, caldria fer referència a la relació que s'estableix entre els candidats amb elements escindits i les restriccions de fidelitat IDENT(Trets). Segons la definició d'aquestes restriccions, els elements en correspondència han de tenir la mateixa especificació pel que fa a un determinat tret. Així, una forma escindida com ara [jm] corresponent a un segment subjacent /ɲ/ transgredeix IDENT(nas), ja que només un dels corresponents, [m], és nasal. El corresponent [j], en canvi, no és nasal. Una situació semblant ocorre en el cas d'IDENT(pal); només el corresponent [j], i no pas [m], respecta aquesta restricció. Davant d'aquest tipus de limitacions, Struijke & de Lacy (2000) veuen la necessitat de modificar l'abast de la restricció IDENT(Trets) i proposen el que ells anomenen «*existencial faithfulness*». Així, la definició d'IDENT(Trets) proposada per McCarthy & Prince i la qual figura a *a* és modificada per la definició de *b*.

- a* Fidelitat estàndard IDENT(Trets) (McCarthy & Prince 1995a)
 \forall -IDENT(F): "If x is αF , then all correspondents of x are αF "
- b* Fidelitat existencial IDENT(Trets) (Struijke 2000, Struijke & de Lacy 2000)
 \exists -IDENT(F) "If x is αF , then some correspondents of x are αF "

L'anàlisi que aquí s'ofereix parteix d'aquesta darrera definició de fidelitat, de manera que un candidat amb escissió a semivocal més nasal [jm], corresponent a la forma subjacent /ɲ/, no transgredeix ni IDENT(nas) ni IDENT(pal). Aquest marc també és l'adoptat implícitament en el capítol anterior dedicat als contactes de sibilants.

(23) *Jerarquia mallorquí (provisional)*IDENT(pal), IDENT(nas), $v^*jC \gg *CCI \gg COMP(PA)$, INTEGR⁶⁹

(24) Mallorquí

a. *any passat* / $aj\#\#pas+a+d/$ [$ajm.pə.'sat$]

/ $aj\#\#pas+a+d/$	IDENT (pal)	IDENT (nas)	v^*jC	*CCI	COMP (PA)	INTEGR
a. [$aj.n.pə.sat$]			*!		*	
b. [$aj.n.pə.sat$]			*!		*	
c. [$am.pə.sat$]	*!					
d. [$aj.pə.sat$]		*!				
e. [$ajn.pə.sat$]				*	*	*!
☞ f. [$ajm.pə.sat$]				*		*

b. *anys* / $aj+z/$ [$'ajns$]

/ $aj+z/$	IDENT (pal)	IDENT (nas)	v^*jC	*CC3	COMP (PA)	INTEGR
a. [$'ajns$]			*!		*	
b. [$'ans$]			*!			
c. [$'ans$]	*!					
d. [$'ajs$]		*!				
☞ e. [$'ajns$]				*		*
f. [$'ajŋ$]			*!			

El procés de semivocalització que opera quan la primera consonant és fricativa prepalatal es pot entendre de la mateixa manera, si bé, en aquest cas, la preservació del mode d'articulació sibilant no és possible, ja la restricció de fidelitat IDENT(sib) es troba dominada per la restricció de marcatge que prohibeix les codes complexes internes. Això explica la asimetria que s'estableix entre les consonants nasals palatals i les consonants fricatives palatals. Cal insistir, en aquest sentit, que, en aquest punt, la present proposta difereix de la de Palmada (1994a, 1996), que relaciona el manteniment del segment nasal amb les possibilitats assimilatòries d'aquest segment. D'altra banda, cal fer notar que el fet que la restricció COMP(PA) afecti solament les seqüències de segments caracteritzats com a més consonàntics (veg. el § 6.1.1.1.2.3) fa que el candidat amb semivocalització es mostri sovint més harmònic que el candidat amb escissió pel que fa a aquest aspecte, això és, respecte de COMP(PA) (veg., en aquest sentit, les taules

⁶⁹ La jerarquia $*CCI \gg COMP(PA)$ es justifica per la relació de transitivitat que s'estableix entre aquestes dues restriccions: com es veurà tot seguit, $*CCI$ domina IDENT(sib) i IDENT(sib) domina COMP(PA). Per tant, $*CCI$ domina COMP(PA).

de (26) i (27), en què els candidats amb escissió transgredeixen la restricció COMP(PA), ja que la consonant que segueix no és coronal.

(25) *Jerarquia mallorquí (provisional)*

IDENT(pal), IDENT(nas), _v*nC >> *CCI >> IDENT(sib) >> COMP(PA), INTEGR

(26) Mallorquí

mateix dia /mətɛʃ##di+ə/ [mə.tej.ˈði.ə]

/mətɛʃ##di+ə/	IDENT (pal)	*ʃC	*CCI	IDENT (sib)	COMP (PA)	INTEGR
a. [mə.teʒ.ˈði.ə]		*!			*	
b. [mə.teʒ.ˈði.ə]		*!				
b. [mə.tejz.ˈði.ə]			*!			*
☞ c. [mə.tej.ˈði.ə]				*		
d. [mə.tez.ˈði.ə]	*!					

(27) Mallorquí

mateix pa /mətɛʃ##pan/ [mə.tej.ˈpa]

/mətɛʃ##pan/	IDENT (pal)	*ʃC	*CCI	IDENT (sib)	COMP (PA)	INTEGR
a. [mə.teʃ.ˈpa]		*!			*	
b. [mə.teʒ.ˈpa]		*!			*	
b. [mə.tejs.ˈpa]			*!		*	*
☞ c. [mə.tej.ˈpa]				*		
d. [mə.tes.ˈpa]	*!				*	

(28) Mallorquí

mateix cos /mətɛʃ##kɔs/ [mə.tej.ˈkɔs]

/mətɛʃ##kɔs/	IDENT (pal)	*ʃC	*CCI	IDENT (sib)	COMP (PA)	INTEGR
a. [mə.teʃ.ˈkɔs]		*!			*	
b. [mə.teʒ.ˈkɔs]		*!			*	
b. [mə.tejs.ˈkɔs]			*!		*	*
☞ c. [mə.tej.ˈkɔs]				*		
d. [mə.tes.ˈkɔs]	*!				*	

La jerarquia que dóna compte dels fets del mallorquí, pel que fa a les seqüències de nasal palatal i fricativa prepalatal seguida de consonant heteromòrfica és, doncs, la que figura a continuació. En aquesta jerarquia s'han afegit les restriccions d'alineament, que

descartarien els candidats amb inserció vocàlica, i la restricció de fidelitat MAX-IO, que descartaria els candidats amb elisió.

(29) *Jerarquia mallorquí (provisional)*

ALIN-Mots, ALIN-Prefix >> IDENT(pal) {[IDENT(Dor) & IDENT(-post)]_{SEG}}, IDENT(nas),
 v*ɲC, v*ʃC >> *CCI >> MAX-IO >> IDENT(sib) >> COMP(PA), INTEGR

Cal explicar, ara, per què també hi ha escissió en casos com els que s'exposen a (30). De moment es considera que aquests mots tenen una nasal alveolar subjacent. Seguint la hipòtesi de la riquesa de la base, més endavant s'introdueix la possibilitat que aquesta consonant ja sigui palatal subjacentment.

(30) Mallorquí

<i>troncs</i>	/tronc+z/	['trojns]
<i>trunc petit</i>	/tronc+pətít/	[,trojm.pə.'tit]
<i>menj pa</i>	/mənʒ+pan/	[məjm.'pa]

En un marc no derivacional com el de la teoria de l'optimitat, aquests casos són encara més problemàtics que els que s'adduïen anteriorment (*són nyores*), ja que la consonant responsable del procés de palatalització de la nasal que la fa susceptible al procés d'escissió és eliminada; es tracta d'aquell tipus d'opacitat en què la forma superficial reflecteix l'activitat d'una determinada generalització, tot i que les condicions que en motiven l'aplicació no són superficialment visibles (*not surface-apparent opacity*); és a dir, aquells casos que, en un marc derivacional, es resolien invocant estadis intermedis. Efectivament, partint de formes subjacents /tronc+z/, /tronc##pətít/ o /mənʒ##pan/, és difícil explicar les formes superficials ['trojns], [,trojm.pə.'tit] i [məjm.'pa]: ens trobem davant d'un cas de sobreaplicació d'un procés, el procés d'escissió.

La teoria de l'optimitat ha desenvolupat diferents mecanismes per resoldre aquests casos d'opacitat: un d'aquests és, com s'apuntava en la introducció, la teoria de la correspondència transderivacional (veg. el § 4.2.1.10), que preveu la pressió que pot exercir una base damunt de totes les seves ocurrencies (en la derivació i en la fonologia de l'enunciat). En els casos de (30), la pressió vindria donada per les bases ['troɲc] i ['mənɲ], en què l'assimilació regressiva de lloc d'articulació queda justificada per la jerarquia fins ara adduïda: COMP(PA) >> IDENT(PA) (veg. el § 6.1.1.1.2.3).

Abans d'introduir la restricció de fidelitat Ouput-Output que fa visible aquest procés d'assimilació i, també, la consonant palatal responsable que es desencadeni el procés d'escissió, cal fer referència —encara que sigui tangencialment— a la jerarquia de restriccions que justifica el procés de simplificació consonàntica que opera en mallorquí en posició final. Aquesta jerarquia és la que figura a (31) i és la que explica que les seqüències de tres consonants finals es resolguin amb elisió de C2, i que les seqüències postlèxiques de tres consonants es resolguin també amb elisió de C2 (en el § 6.3.1.2, en què es tracta la simplificació consonàntica, s'ofereix una jerarquia molt més completa per a aquestes resolucions, en què es tenen en compte la totalitat de restriccions de fidelitat referents a la preservació de determinades consonants, les restriccions referents a la contigüitat entre segments tautomòrfics, etc.).

(30) *Simplificació de grups consonàntics en mallorquí (jerarquia simplificada)*

ALIN-Mots, ANCOR(PG, FF), MAX(nas) >> *CCI >> *CC3 >> ALIN-Sufix

(31) Mallorquí

*camp*s /kanp+z/ ['kans]

/kanp+z/	ANCOR(PG,FF)	MAX(nas)	*CC3	ALIN-Suf
a. ['kamps]			*!	
b. ['kamp]	*!			
☞ c. ['kans]				
d. ['kaps]		*!		
e. ['kam.pəs]				*!

(32) Mallorquí

camp ple /kanp##plən/ [kam.'plə]

/kanp##plən/	ALIN-Mots	MAX(nas)	*CCI
a. [kəmp.'plə]			*!
☞ b. [kam.'plə]			
c. [kəp.'plə]		*!	
d. [kam.pə.'plə]	*!		

Introduint aquestes noves restriccions a la jerarquia proposada fins ara, tanmateix, no s'obtenen els resultats desitjats per a les formes *troncs* o *tronc petit*. Es pot observar en les taules que figuren a continuació, en què els candidats amb elisió i assimilació a la consonant següent surten elegits com a òptims. Aquest és, de fet, el comportament que

presenten les varietats del mallorquí que no compten amb les oclusives palatals, i les varietats del menorquí.

(33) IDENT(pal), IDENT(nas), v^*jC , MAX(nas) >> *CCI >> *CC3 >> MAX >> IDENT(sib) >> COMP(PA), INTEGR

(34) Mallorquí

tronc petit /tronc##pətit/ [trojm.pə.'tit]

/tronc##pətit/	ID (pal)	ID (nas)	v^*jC	MAX (nas)	*CCI	MAX	COMP (PA)
CPF a. [nc.pətit]					*!		*
b. [jnc.pətit]					*!		*
c. [jn.pətit]						*	*!
● d. [m.pətit]						*	
e. [j.pətit]		*!		*		*	
f. [jm.pətit]					*!		

Com es pot veure en la taula anterior, el candidat més fidel, (34a), és descartat per la restricció que prohibeix les codex complexes internes. Aquest candidat, tanmateix, actua de terme de comparació pel que fa a la restricció v^*jC . És important tenir en compte, en aquest sentit, que aquesta restricció no és violada pels candidats amb un segment palatal en la posició de coda (34b, 34c), ja que el candidat plenament fidel tampoc no transgredeix aquesta restricció. Aquests candidats, però, són descartats per les restriccions *CCI i COMP(PA), respectivament. El candidat real, (34f), es mostra menys harmònic que el candidat amb simplificació i assimilació a la consonant del mot següent (34d), perquè implica una violació, innecessària, de la restricció de marcatge *CCI.

Una manera de resoldre aquest cas de sobreaplicació del procés d'escissió és, com es deia, recórrer a la teoria de la correspondència transderivacional (Benua 1995, [1997] 2000). En efecte, afegint a la jerarquia proposada una restricció de fidelitat OUTPUT-OUTPUT, que demana que el caràcter palatal de la base sigui preservat (35) en totes les seves ocurrences s'assoleixen els resultats desitjats.

(35) IDENT(pal)O-O: Tota consonant palatal de la base ha de mantenir aquesta especificació en les seves ocurrences (Benua 1995, [1997] 2000)

Abans de prosseguir amb l'anàlisi, però, és necessari incidir en la interacció que s'estableix entre la teoria de la correspondència transderivacional i el marcatge comparatiu, al qual s'ha recorregut per explicar els casos del tipus *són nyores*. Respecte d'aquesta qüestió, McCarthy (2002b, 2003a) afirma el següent:

(36) McCarthy (2002b, 2003a)

«Correspondence theory asserts that faithfulness is not just a relation between inputs and outputs; it also extends to base/reduplicant pairs (McCarthy & Prince 1995a, 1999) and to morphologically-related output forms (Benua 1997 and others). Since comparative markedness theory is based on correspondence, comparative markedness can also be applied to these other faithfulness relations. A markedness violation is new relative to the output-output faithfulness relation if the locus of violation in the derived form is not matched in the simple form (which Benua calls the “base”). For example, Korean **mati* from /mat-i/ contains an unpalatalized *ti* sequence that is new relative to the base *mat*, but the *ti* sequence *mati* from /mati/ ‘knot’ is old, since there is no simpler base form from which /mati/ is derived by adding *i*.»

Això és, sense introduir la teoria de la correspondència transderivacional, un candidat com ara [t₁trɔŋ.pə.'tit], corresponent a la forma subjacent /trɔŋc##pətɪt/, implica una violació de la restricció _N*_nC, però no pas de la restricció _v*_nC, ja que el candidat plenament fidel, *[trɔŋc.pə.tit], no viola aquesta darrera restricció. Ara bé, amb la introducció de la teoria de la correspondència transderivacional, el candidat plenament fidel ja no és [trɔŋc.pə.tit] sinó [t₁trɔŋc.pə.tit], ja que, ara, hi ha la base [t₁trɔŋc] a la qual els diferents candidats han de ser fidels; d'aquesta manera, un candidat com ara [t₁trɔŋ.pə.'tit] sí que implica una violació d'aquesta restricció _v*_nC, ja que també la viola el candidat plenament fidel, això és, [t₁trɔŋc.pə.'tit]. En altres paraules, el candidat plenament fidel es correspon amb el candidat més fidel a la base, i no pas a la forma subjacent.

Per tal que la restricció IDENT(pal)O-O no impedeixi l'assimilació regressiva de lloc d'articulació quan una oclusiva palatal va seguida de consonant (cf. *puc treure*), cal situar-la per davall de COMP(PA). Ara bé, si situem IDENT(pal)O-O per davall de COMP(PA), la restricció MAX, que està situada per damunt de COMP(PA), converteix el

candidat amb només assimilació de lloc d'articulació en el candidat òptim, ja que el candidat real viola MAX i, també, *CCI.

(37) Mallorquí

tronc petit /tronc##pətit/ [trojm.pə.'tit]

/tronc##pətit/ (cf. <i>tronc</i> ['troŋc])	ID (pal)	ID (nas)	v* _J C	MAX (nas)	*CCI	MAX	COMP (PA)	IDENT (pal)-OO
a. [nc.pətit]					*!		*	*
CPF b. [ŋc.pətit]			*!		*		*	
c. [ɲ.pətit]			*!			*	*	
d. [m.pətit]						*		*
e. [j.pətit]		*!		*		*		
☞ f. [jm.pətit]					*!	*		

Cal recordar que la jerarquia MAX >> IDENT(sib) >> COMP(PA) es justifica pel comportament assimilatori i dissimilatori del mallorquí i el menorquí. Per tal que hi hagi dissimilació, i no elisió, cal que MAX domini IDENT(sib). D'altra banda, per tal d'explicar la manca d'assimilació de lloc d'articulació de les sibilants, cal que IDENT(sib) domini COMP(PA). Per tal de resoldre aquest tipus de problemes, cal afinar un xic més la restricció, i proposar una restricció O-O que demana la preservació del caràcter palatal dels segments nasals. Situant aquesta restricció per damunt de *CCI s'obtenen els resultats desitjats:

(38) IDENT(NasPal)O-O: Tota consonant nasal palatal de la base ha de mantenir aquesta especificació de lloc d'articulació en les seves ocurrencies (Benua 1995, [1997] 2000)

(39) Mallorquí

tronc petit /tronc##pətit/ [trojm.pə.'tit]

/tronc##pətit/ (cf. <i>tronc</i> ['troŋc])	ID (pal)	ID (nas)	v* _J C	MAX (nas)	IDENT (NasPal)-OO	*CCI	MAX	COMP (PA)
a. [nc.pətit]					*!	*		*
CPF b. [ŋc.pətit]			*!			*		*
c. [ɲ.pətit]			*!				*	*
☛ d. [m.pətit]					*!		*	
e. [j.pətit]		*!		*			*	
f. [jm.pətit]						*!	*	

Cal fer referència ara a una casos encara més complexos: aquells en què una nasal palatal, ja sigui subjacent o resultat d'un procés d'assimilació de «caràcter lèxic», va seguida de consonant palatal (*bany car, menj nyores, tronc calent*); des d'un punt de vista derivacional, aquests casos no són problemàtics: el procés d'assimilació d'aplicació postlèxica és posterior al procés d'escissió:

(40) Mallorquí

NIVELL POSTLÈXIC	'bajn##'ca	'trojnc##cə'lent
SGC	_____	'trojn##cə'lent
Escissió	'bajn##'ca	'trojn##cə'lent
Assimilació	[bajn.'ca]	[₁ trojn.cə.'leŋt]

Aquests casos tornen a suposar un problema per a un model no derivacional com és la teoria de l'optimitat. En tots dos casos (*bany car, tronc calent*), no és visible el rebuig per les consonants palatals seguides de consonant; es tracta, doncs, d'un cas d'opacitat en què una determinada generalització no és superficialment certa semblant al que es constata en seqüències com ara *són nyores* i el qual es resolvia recorrent a la jerarquia de restriccions $\sqrt{*}\eta C \gg \text{COMP(PA)} \gg \text{N}*\eta C$. En casos com ara *bany car* i *tronc calent*, però, la restricció $\sqrt{*}\eta C$ sí que es violada, ja que el candidat plenament fidel ([bajn.'ca], [₁trojnc.cə.'leŋt]) també transgredeix aquesta restricció. Per tant, els candidat reals [bajn.'ca] i [₁trojn.cə.'leŋt] també violen aquesta restricció. Una manera de resoldre el problema és recorrent a la relació de correspondència que s'estableix entre el candidat plenament fidel i la resta de candidats: si el candidat plenament fidel té un segment amb dos corresponents en un altre candidat, aleshores la restricció de marcatge que impossibilita que el candidat plenament fidel sigui elegit com a òptim només es transgredida si els dos corresponents compleixen la descripció estructural a què fa referència aquesta restricció.

(41) *Marcatge comparatiu i correspondència entre el CPF i la resta de candidats*

	CPF	$\begin{array}{c} [n]_1 \\ \wedge \\ [j]_1 [n]_2 \end{array}$	CPF	$\begin{array}{c} [n]_1 \\ \\ [n]_1 \end{array}$
v^*nC	No es transgredeix perquè $[j]_1$ no compleix la descripció estructural a què fa referència la restricció v^*nC		Es transgredeix perquè $[n]_1$ compleix la descripció estructural a què fa referència la restricció v^*nC	

Això és, els segments palatals dels candidats plenament fidels tenen dos corresponents en els candidats reals; el segon corresponent transgredeix la restricció v^*nC , però no ho fa el primer corresponent; de manera que la restricció v^*nC no és violada per aquest tipus de candidat. Tenint en compte aquesta estipulació, el candidat amb escissió es mostrarà sempre més harmònic que no pas el candidat plenament fidel, amb una nasal palatal seguida de consonant.

(42) *bany car* /ban##car/ [bajn.'ca]

/ban##car/ (cf. <i>bany</i> ['banj])	ID (pal)	ID (nas)	v^*nC	MAX (nas)	IDENT (NasPal)-OO	*CCI	MAX	COMP (PA)
CPF a. [n.ca]			*!					
b. [n.ca]	*!				*			
c. [j.ca]		*		*!				
d. [jn.ca]						*		*!
e. [jn.ca]			(*)			*		

(43) *tronc calent* /tronc##cəlent/ [trojn.ca.leŋt]

/tronc##cəlent/ (cf. <i>tronc</i> ['troŋc])	ID (pal)	ID (nas)	v^*nC	MAX (nas)	IDENT (NasPal)-OO	*CCI	MAX	COMP (PA)
a. [nc.cə.leŋt]					*!	*		*
CPF b. [nc.cə.leŋt]			*!			*		
c. [n.cə.leŋt]			*!					
d. [j.cə.leŋt]		*		*!			*	
e. [jn.cə.leŋt]						*		*!
f. [jn.cə.leŋt]			(*)			*		

Cal tenir en compte, d'altra banda, que és precisament en aquests contextos en què la realització [j] adduïda per Dols (2000) és més plausible (cf. *any que ve* [aĩ.ki.'ve]), de manera que, potser, no caldria recórrer a aquesta estipulació. D'altra banda, aquestes

seqüències també es poden resoldre, simplement, amb una assimilació regressiva de lloc d'articulació.

Cal explicar, ara, el procés de centralització que afecta les laterals palatals quan van seguides de consonant i precedides de vocal anterior. En aquest cas, a diferència dels anteriors, no hi ha escissió (**ball de poble* [ˌbaj̩.də.'pɔb.blə]) ni semivocalització (**ball de poble* [ˌbaj.də.'pɔb.blə]). El procés d'escissió no és possible per la restricció de marcatge SONICITAT INTRASIL·LÀBICA, segons la qual la sonicitat dels elements que conformen una síl·laba ha de ser decreixent respecte del nucli sil·làbic. Tal com s'ha justificat en el § 6.1.2.2, els fets relacionats amb l'assimilació regressiva de mode d'articulació semblen requerir una escala de sonicitat en què les líquides i les semivocals ocupen la mateixa posició; com s'avançava, també sembla requerir aquesta escala el fet que les seqüències subjacents de semivocal més líquida es resolguin gairebé sempre amb epèntesi (veg. el § 6.3.2). Una seqüència formada per una semivocal i una líquida resultat del procés d'escissió viola, doncs, la restricció SONICITAT INTRASIL·LÀBICA. De fet, aquesta restricció és la responsable que les seqüències de nasal palatal seguida de lateral (*bany lamentable*) donin com a resultat [j] i no pas [jl]. La semivocalització tampoc no és una estratègia possible ja que implicaria la pèrdua del tret lateral: la restricció IDENT(lat) justifica la manca d'aplicació d'aquest procés.

(44) SONICITAT INTRASIL·LÀBICA: La sonicitat entre els elements que conformen una síl·laba ha de ser decreixent respecte del nucli sil·làbic (Clements 1990; Jiménez 1997, 1999 per al català; veg. el § 6.3.2, per a una exposició detallada sobre els efectes d'aquesta restricció en català)

(45) *Jerarquia de restriccions del mallorquí (provisional)*

SONINTRA >> IDENT(pal), IDENT(lat), $\sqrt{*}\lambda C$ >> MAX >> COMP(PA), INTEGR

Mester & Padgett 1995, Causley 1997, Walker 1998; veg. el § 4.2.1.8 i el § 4.2.1.9)

- (49) MAX(pal): Tot tret palatal de l'input té un corresponent palatal en l'output (Lombardi [1995a] 2001, Lamontagne & Rice 1995, Itô & Mester & Padgett 1995, Causley 1997, Walker 1998; veg. el § 4.2.1.8 i el § 4.2.1.9)
- (50) UNIFORMITAT(Segments)-IO: Dos segments de S_1 no poden tenir un sol corresponent en S_2 (McCarthy & Prince 1995a; veg. el § 6.1.2.2.2)
- (51) IDENT(pal): Els segments en correspondència han de tenir la mateixa especificació pel que fa a palatal (McCarthy & Prince 1995a)

(52)

	IDENT(pal)	MAX(pal)	UNIF(Trets)	UNIF(Seg)
a. [ə k e l s] <div style="text-align: center;"> </div>	✓	✓	✗	✓
b. [ə k e l s] <div style="text-align: center;"> </div>	✗	✗	✓	✓

La jerarquia de restriccions que donaria compte dels fets del mallorquí és la que figura a (53), i els seus efectes els que figuren a la taula de (54).

(53) *Jerarquia mallorquí (simplificada)*

SONINTRA >> IDENT(pal), MAX(pal), IDENT(lat), $\sqrt{*}\text{AC}$ >> MAX >> COMP(PA), INTEGR, UNIF(T)

(54) Mallorquí

aquells /əkeʎ+z/ [ə.'kels]

/əkeʎ+z/	SONINTRA	IDENT (pal)	MAX (pal)	IDENT (lat)	v*ʎ]C	INTEG	UNIF(T)
a. [ə k e ʎ s]					*!		
b. [ə k e ʎ s] [ʎ] [pal]							*
c. [ə k e l s] [ʎ] [cor]		*	*!				
d. [ə k e j l s]	*!					*	
e. [ə k e j s]				*!			

Per tal d'evitar que operi aquest procés de fusió de trets quan la fricativa prepalatal i la nasal palatal van precedides de vocal anterior i seguides de consonant heteromòrfica (*mateix dia, empeny portes*) basta situar la restricció UNIFORMITAT(Trets) per damunt de les restriccions referents a la complexitat de les cods.

6.2.1.2.4.2. Escissió i semivocalització de palatals en menorquí

Tal com s'apuntava més amunt, en menorquí els processos d'escissió i semivocalització no poden atribuir-se a l'activitat de les restriccions de marcatge en contra dels segments palatals seguits de consonant, atès que aquesta varietat permet la presència d'aquests segments en determinats contextos (cf. *mateix cas* [mə.teʃ.'kas]). Aquests processos, més aviat, s'han d'atribuir a altres restriccions de marcatge actives en el dialecte.

El procés d'escissió que afecta les nasals palatals seguides de consonant heteromòrfica, per exemple, és motivat per la restricció COMP(PA) (Mascaró 1986b). Com en el cas del mallorquí, la qualitat segmental del grup resultant ve determinada per les restriccions de fidelitat IDENT(pal) i IDENT(nas), que assegurin el manteniment d'aquests dos trets. D'altra banda, la jerarquia IDENT(pal), IDENT(nas) >> *CCI possibilita que operi el procés d'escissió, encara que això doni lloc a una coda complexa interna:

(55) *Jerarquia de restriccions del menorquí*

IDENT(pal), IDENT(nas) >> COMP(PA) >> *CCI >> INTEGR

(56) *Menorquí**any passat* /aɲ##pas+a+d/ [ajm.pə.'sat]

/aɲ##pas+a+d/	IDENT(pal)	IDENT(nas)	COMP(PA)	*CCI	INTEGR
a. [ajm.pə.'sat]			*!		
b. [am.pə.'sat]	*!				
☞ c. [ajm.pə.'sat]				*	*
d. [aj.pə.'sat]		*!			

El procés d'escissió que opera quan una fricativa prepalatal va seguida de consonant coronal també es pot entendre com una manera de satisfer la restricció COMP(PA) mitjançant el mínim canvi segmental dels segments implicats. La jerarquia IDENT(sib) >> *CCI, d'altra banda, explica que operi l'escissió, que dona lloc a una coda complexa interna, i no pas la semivocalització.

(57) *Jerarquia de restriccions del menorquí (provisional)*

IDENT(pal), IDENT(nas), IDENT(sib) >> COMP(PA) >> *CCI >> INTEGR

(58) *Menorquí**mateix tros* /mətɛf##trɔs/ [mə.tejs.'trɔs]

/mətɛf##trɔs/	IDENT(pal)	IDENT(sib)	COMP(PA)	*CCI	INTEGR
a. [mə.tef.'trɔs]			*!		
b. [mə.tes.'trɔs]	*!				
☞ c. [mə.tejs.'trɔs]				*	*
d. [mə.tej.'trɔs]		*!			

El procés de semivocalització que opera quan la consonant fricativa prepalatal precedeix una líquida o una semivocal es pot interpretar com una manera de satisfer la restricció *DIST ≤ -2, adduïda per explicar l'assimilació regressiva de mode d'articulació (veg. el § 6.1.2.2), mitjançant el mínim canvi segmental. Es pot observar en les taules de (60-62). En aquest cas, òbviament, la desintegració en una seqüència formada per semivocal més sibilant alveolar no és possible, justament per l'activitat d'aquesta restricció, *DIST ≤ -2 (60b, 61b, 62b). La possibilitat d'un candidat amb escissió i assimilació a la consonant següent vibrant següent (60e), que satisfà *DIST ≤ -2, tampoc no és possible per l'activitat de la restricció *CCI. La possibilitat d'un candidat amb escissió i assimilació a la consonant següent lateral següent (61e), que

també satisfà $*DIST \leq -2$, tampoc no és possible per l'activitat de la restricció SONICITAT INTRASIL·LÀBICA. En les seqüències fricativa prepalatal seguida de lateral, cal advertir que es planteja una situació diferent en funció del lloc d'articulació de la consonant següent: si aquesta és alveolar, la jerarquia de restriccions proposada és suficient; si és palatal, però, es crea un empat entre el candidat amb assimilació de mode ($[m\grave{a}.te\lambda.'\lambda\acute{o}k]$) i el candidat amb semivocalització ($[m\grave{a}.tej.'\lambda\acute{o}k]$). La major idoneïtat del contacte sil·làbic en el segon cas (amb una distància positiva) respecte del primer cas (amb la mateixa sonicitat) explicaria la preferència pel candidat amb semivocalització.

(59) *Jerarquia de restriccions del menorquí (provisional)*

$*DIST \leq -2 \gg IDENT(pal), IDENT(nas), IDENT(sib) \gg SONINTER \gg COMP(PA) \gg *CCI \gg INTEGR$

(60) *Menorquí*

mateix ram / $m\grave{a}te\text{\#}\#ram/$ [$m\grave{a}.tej.'ram$]

/ $m\grave{a}te\text{\#}\#ram/$	$*DIST \leq -2$	IDENT (pal)	IDENT (sib)	SONINTER	COMP(PA)	*CCI	INTEGR
a. [$m\grave{a}.te\zeta.'ram$]	*!			*	*		
b. [$m\grave{a}.te\zeta.'ram$]	*!			*		*	*
☞ c. [$m\grave{a}.tej.'ram$]			*				
d. [$m\grave{a}.ter.'ram$]		*!	*				
e. [$m\grave{a}.tejr.'ram$]			*			*!	*

(61) *Menorquí*

mateix lament / $m\grave{a}te\text{\#}\#\grave{a}ment/$ [$m\grave{a}.tej.l\grave{a}.m\grave{e}nt$]

/ $m\grave{a}te\text{\#}\#\grave{a}ment/$	SON INTRA	$*DIST \leq -2$	IDENT (pal)	IDENT (sib)	SONINTER	COMP (PA)	*CCI
a. [$m\grave{a}.tej.l\grave{a}.m\grave{e}nt$]		*!				*	
b. [$m\grave{a}.te\zeta.l\grave{a}.m\grave{e}nt$]		*!			*		*
☞ c. [$m\grave{a}.tej.l\grave{a}.m\grave{e}nt$]				*			
d. [$m\grave{a}.tel.l\grave{a}.m\grave{e}nt$]			*!	*			
e. [$m\grave{a}.tejl.l\grave{a}.m\grave{e}nt$]	*!						*

(62) Menorquí

mateix iot /mətɛʃ##jət/ [mə.tej.'jət]

/mətɛʃ##jət/	*DIST ≤ -2	IDENT (pal)	IDENT (sib)	SONINTER	COMP (PA)	*CCI	INTEGR
a. [mə.teɜ.'jət]	*!			*			
b. [mə.tejz.'jət]	*!			*		*	*
c. [mə.tej.'jət]			*				

6.2.1.2.4.3. Inserció en mallorquí i menorquí

El procés d'epèntesi que ocorre en les seqüències heteromòrfiques integrades per consonant prepalatal seguida de morf de segona persona singular (cf. *mereixes*, *coneixes*) poden interpretar-se —com el cas de les seqüències heteromòrfiques de sibilant alveolar seguida de morf de segona persona singular (cf. *cuses*)— com una estratègia per satisfer *ʃC i *[sib][sib], en el cas del mallorquí, i COMP(PA) i *[sib][sib], en el cas del menorquí, mitjançant la mínima alteració del grup consonàntic però preservant el caràcter sibilant dels segments implicats per tal de mantenir l'homogeneïtat del paradigma: OP-IDENT(sib) és la restricció responsable que en aquests casos no operi la semivocalització, sinó la inserció. En els casos en què el segment palatal forma part del morf d'extensió /əʃ/ (cf. *comparteixes*) és la restricció CONSISTÈNCIA MÈTRICA la responsable que no operi el procés d'escissió.

6.3. CANVIS EN LA QUANTITAT SEGMENTAL

En aquest apartat s'estudien els processos que impliquen un canvi en la quantitat segmental dels segments implicats, això és, els canvis que signifiquen una disminució del nombre de segments presents en la forma subjacent i els canvis que signifiquen un augment del nombre de segments presents en la forma subjacent. En el § 6.3.1 s'estudia la simplificació consonàntica i en el § 6.3.2 s'estudia la inserció vocàlica.

6.3.1. LA SIMPLIFICACIÓ CONSONÀNTICA

Més val tot sol que mal acompanyat

Com més són, més s'embullen

6.3.1.1. DESCRIPCIÓ

L'objectiu principal d'aquest apartat és presentar una descripció tan acurada com sigui possible dels contactes de més de dues consonants en balear. Les dades que es presenten s'han extret dels treballs de Bibiloni (1983), Dols (1993b), Recasens ([1991] 1996) i Veny & Pons (1998), pel que fa al mallorquí, i de Recasens ([1991] 1996) i Veny & Pons (1998), pel que fa al menorquí i l'eivissenc. L'ampli abast del treball de Recasens ([1991] 1996) impossibilita un tractament detallat d'aquests dos darrers dialectes, de manera que s'ha ampliat aquest treball a partir de les dades textuais de què disposa el Corpus Oral Dialectal (COD) (veg. el § 4.1) i a partir d'enquestes específiques.

Els contactes de més de dues consonants també presenten un comportament diferent en funció de quin és el domini o context en què aquests es troben. En aquest cas, però, el contacte consonàntic no se sol resoldre amb un canvi en la qualitat segmental d'algun dels segments, sinó que acostuma a produir-se un canvi en la quantitat segmental del grup consonàntic original: bona part dels contactes de més de dues consonants es resolen amb un procés de simplificació que consisteix en l'elisió d'algun dels segments que integren el grup consonàntic original.

S'estudien primer quines són les resolucions dels contactes consonàntics que tenen lloc en el nivell lèxic, tant en posició interior de mot com en posició final de mot, i després els contactes que tenen lloc en el nivell postlèxic.

6.3.1.1.1. *Nivell lèxic*

6.3.1.1.1.1. Posició interior de mot⁷⁰

Tant en mallorquí com en menorquí no es permeten codes complexes en posició interior de mot. En aquest context, els grups integrats per més de dues consonants es poden resoldre de tres maneres diferents en funció de quines són les consonants implicades. Els grups d'oclusiva o nasal més fricativa alveolar seguits de consonant (*explicar* o *institut*) es resolen sempre amb elisió del segment contigu al nucli, és a dir, s'opta sempre per preservar la consonant sibilant. En eivissenc, aquests contactes es resolen amb preservació del grup en un registre acurat i amb simplificació en un registre col·loquial (Recasens [1991] 1996).

(1) Mallorquí i menorquí [*]

explicar /ksplik+a+r/ [əs.pli.'ka]
institut /institut/ [is.ti.'tut]

(2) Eivissenc

explicar /ksplik+a+r/ [əks.pli.'ka]~[əs.pli.'ka]
institut /institut/ [ins.ti.'tut]~[is.ti.'tut]

Els grups consonàntics formats per semivocal més oclusiva ([wg], [wk]) seguits de consonant es resolen amb elisió del segment central, de manera que en aquest cas es manté la consonant contigua al nucli. L'eivissenc pot elidir l'oclusiva, si bé la tendència és conservar aquesta consonant.

⁷⁰ En tots els casos que s'estudien en aquest apartat, es podria adduir una forma subjacent amb només una consonant sil·labificable en la posició de coda (cf. *institut* /istitut/), sense necessitat de recórrer al procés de simplificació. Per riquesa de la base, però, es consideren les formes subjacents amb totes les consonants.

(3) Mallorquí i menorquí [*]

<i>augment</i>	/əwɡment/	[əw.'mɛ̃nt]~[u.'mɛ̃nt]
<i>auxili</i>	/əwksili/	[əw.'si.li]~[u.'si.li]

(4) Eivissenc [*]

<i>augment</i>	/əwɡment/	[əw.'mɛ̃n]
<i>auxili</i>	/əwksili/	[əw.'si.li]

Els grups consonàntics integrats per semivocal més fricativa alveolar en la posició de coda ([ws]) seguits de consonant solen mantenir el grup inalterat en totes tres varietats. En posició inicial és força freqüent, però, la simplificació del diftong [əw] en [u], d'acord amb la tendència general que presenten certes varietats del català (entre elles menorquí i mallorquí) a reduir el diftong àton [əw] en [u] en posició inicial. Aquesta simplificació també pot afectar les seqüències inicials [əwk]~[əwg], que s'han tractat en el paràgraf anterior.

(5) Balear

<i>australià</i>	/əwstrali+an/	[əws.trə.'lja]~[us.trə.'lja]
<i>claustre</i>	/klawstr/	['klaws.trə] ⁷¹

Del que s'ha vist en aquest apartat, es dedueix que quan la consonant que es troba en segona posició és una fricativa alveolar, el comportament del grup consonàntic és diferent: o bé s'opta per l'elisió de la consonant contigua al nucli o bé es manté el grup inalterat. En canvi, en la resta de casos, és a dir, quan la consonant que es troba en segona posició és oclusiva, es manté la consonant contigua al nucli, seguint les estratègies regulars de sil·labificació.

Jiménez (1999: 189) fa notar que aquest comportament peculiar dels grups consonàntics amb una [s] en la posició de coda suggereix que les sibilants tenen un

⁷¹ Dols (1993: 168) reporta la realització ['klas.trə] en el cas del mallorquí, forma que ha quedat lexicalitzada per designar 'el pati anterior o central d'una casa de pagès, envoltat de les habitacions i altres dependències de la casa' (*DCVB*).

estatus prosòdic especial en català.⁷² Seguint la proposta de Clements (1990),⁷³ l'autor considera que el manteniment de les codes [ws] internes seguides de consonant s'explica perquè són més harmòniques (menys complexes) que les codes del tipus [wg] o [wk], ja que les consonants oclusives presenten una sonicitat relativa menor que no pas les fricatives. Més endavant, es constatarà que en menorquí aquesta asimetria també és constatable en el nivell postlèxic.

6.3.1.1.1.2. Posició final de mot

6.3.1.1.1.2.1. Grups de dues consonants

Els grups finals de dues consonants amb una sonicitat decreixent es resolen amb preservació en mallorquí i menorquí (6). En eivissenc, en canvi, els grups consonàntics integrats per nasal o lateral seguida d'oclusiva homorgànica es resolen amb elisió del segment oclusiu (7a). L'elisió és menys freqüent, però, en les seqüències de nasal seguida d'oclusiva velar homorgànica (7b). En la resta de casos hi ha sempre preservació del grup (7d), fins i tot quan es tracta de seqüències de ròtica o de fricativa alveolar seguides d'oclusiva dental (7c).

(6) Mallorquí i menorquí

<i>camp</i>	/kanp/	['kamp]
<i>pont</i>	/pɔnt/	['pɔnt]
<i>sang</i>	/sang/	['saŋk]
<i>malalt</i>	/məɫalt/	[mə.'laɫt]
<i>verd</i>	/vərd/	['vərt]
<i>serp</i>	/serp/	['serp]
<i>porc</i>	/pɔrk/	['pɔrk]
<i>serf</i>	/sɛrv/	['sɛrf]

⁷² Cal tenir present que les fricatives alveolars presenten la peculiaritat de poder-se adjuntar a una coda sil·làbica ja existent, tot i que això comporti una transgressió de l'escala de sonicitat (cf. *pocs* ['pɔks], *porcs* ['pɔrks]).

⁷³ Aquest autor, partint del comportament sil·làbic de diferents llengües, atorga diferents graus de complexitat a les rimes en funció de la distància de sonicitat que separa els segments que les integren; les rimes formades per consonants que presenten entre elles més diferències de sonicitat serien les més complexes.

<i>remolc</i>	/rəmolk/	[rə.'mɔlk]
<i>calb</i>	/kalb/	['kɑlp]
<i>golf</i>	/gɔlf/	['gɔlf]
<i>fons</i>	/fɔnz/	['fɔns]
<i>gust</i>	/gust/	['gust]
<i>casç</i>	/kask/	['kask]
<i>forn</i>	/fɔrn/	['fɔrn]
<i>dorm</i>	/dɔrm/	['dɔrm]
<i>buit</i>	/bujd/	['bujt]
<i>mosaic</i>	/muzajk/	[mu.'zajk]
<i>naip</i>	/najp/	['najp]

(7) Eivissenc

a.

<i>camp</i>	/kɑnp/	['kɑm]
<i>pont</i>	/pɔnt/	['pɔn]
<i>malalt</i>	/mələlt/	[mə.'lɑl]

b.

<i>sang</i>	/sɑŋ/	['sɑŋk]~['sɑŋ]
<i>fang</i>	/fɑŋ/	['fɑŋk]~['fɑŋ]

c.

<i>verd</i>	/vərd/	['vərt]
<i>gust</i>	/gust/	['gust]

d.

<i>serp</i>	/sɛrp/	['sɛrp]
<i>porç</i>	/pɔrk/	['pɔrk]
<i>serf</i>	/sɛrv/	['sɛrf]
<i>remolc</i>	/rəmolk/	[rə'mɔlk]
<i>calb</i>	/kalb/	['kɑlp]
<i>golf</i>	/gɔlf/	['gɔlf]
<i>fons</i>	/fɔnz/	['fɔns]
<i>casç</i>	/kask/	['kask]
<i>forn</i>	/fɔrn/	['fɔrn]
<i>dorm</i>	/dɔrm/	['dɔrm]
<i>buit</i>	/bujt/	['bujt]
<i>mosaic</i>	/muzajk/	[mu.'zajk]
<i>naip</i>	/najp/	['najp]

6.3.1.1.1.2.2. Grups de tres consonants

6.3.1.1.1.2.2.1. Seqüències heteromòrfiques

En posició final de mot, és possible trobar grups de tres consonants quan, a mots acabats en dues consonants, se'ls afegeix el morf *-s* de plural o de segona persona singular. En posició final de mot, el mallorquí permet un màxim de dues consonants, llevat d'uns casos excepcionals, que es comenten més endavant. El menorquí, en canvi, es mostra més permissiu pel que fa al nombre de consonants en posició de coda final: en aquesta posició permet un màxim de tres consonants. En aquest subdialecte, les simplificacions consonàntiques solen venir donades sobretot pel tipus de consonants implicades i, també, per factors contextuais com ara l'estil o el ritme de parla. Així, se simplifiquen amb més freqüència els grups que presenten un cert grau d'homorganicitat que no pas els que presenten punts d'articulació dispars.⁷⁴ Molt sovint allà on les simplificacions són obligatòries en mallorquí, són opcionals en el parlar de Menorca. L'eivissenc, d'altra banda, exhibeix el mateix comportament detectat més amunt: hi ha elisió en els casos de nasal o lateral seguida d'oclusiva homorgànica i preservació en la resta de casos.

A continuació, es mostren les realitzacions d'aquests grups en funció de les consonants implicades:

a) C1 (ròtica) C2 (oclusiva) + C3 (fricativa alveolar)

(8) Balear

	Mallorquí	Menorquí	Eivissenc	
<i>serps</i>	[^l seɾs]	[^l seɾs]~[^l seɾps]	[^l seɾps]	(cf. <i>serp</i> [^l seɾp])
<i>porcs</i>	[^l pɔɾs]	[^l pɔɾs]~[^l pɔɾks]	[^l pɔɾks]	(cf. <i>porc</i> [^l pɔɾk])
<i>verds</i>	[^l vɔɾs]	[^l vɔɾs]	[^l vɔɾts]	(cf. <i>verd</i> [^l vɔɾt])

⁷⁴ Tal com fa notar Colomina (1996: 200), algunes varietats del valencià (Marina Baixa) presenten precisament simplificació en els plurals dels mots acabats en *-rt*, *-lt*, *-nt* i *-mp*, és a dir, en els grups consonàntics finals homorgànics. El menorquí exhibeix un comportament semblant, si bé també pot presentar simplificació (opcional) quan el grup final no és homorgànic. En mallorquí, en canvi, la simplificació és sistemàtica i respon estrictament a les restriccions de llargada sil·làbica màxima del dialecte, que, com s'ha dit, és de dues consonants en posició final.

Com s'observa en aquests exemples, en menorquí la simplificació és opcional quan C1 i C2 presenten punts d'articulació diferents. Aquestes simplificacions, però, esdevenen obligatòries quan segueix un mot que comença en consonant o en vocal.

b) C1 (nasal) C2 (oclusiva) + C3 (fricativa alveolar)

(9) Balear

	Mallorquí	Menorquí	
<i>camp</i> s	[ˈkans]	[ˈkams]	(cf. <i>camp</i> [ˈkamp])
<i>vent</i> s	[ˈvens]	[ˈvens]	(cf. <i>vent</i> [ˈveŋt])
<i>banc</i> s	[ˈbans]~[ˈbajns]	[ˈbaŋks]~[ˈbaŋ ^k s]~[ˈbaŋs]	(cf. <i>banc</i> [ˈbaŋk])

Eivissenc

<i>camp</i> s	[ˈkams]	(cf. <i>camp</i> [ˈkam])
<i>vent</i> s	[ˈvens]	(cf. <i>vent</i> [ˈven])
<i>banc</i> s	[ˈbaŋks]~[ˈbaŋs]	(cf. <i>banc</i> [ˈbaŋk]~[ˈbaŋ])

Quant a la realització del menorquí en un mot com ara *bancs*, la solució més freqüent és sense simplificació, tal com ocorre també en altres varietats com ara l'eivissenc o el valencià (Recasens [1991] 1996: 346). En cas que hi hagi simplificació, però, en aquesta posició no hi ha mai assimilació de lloc d'articulació a la fricativa alveolar següent. Quan el grup final va seguit d'un mot que comença en vocal o en consonant, en canvi, sí que és possible que s'apliqui el procés de simplificació, i també el d'assimilació.

La realització [ˈbajns] (*bancs*), que presenten els dialectes mallorquins amb les variants oclusives palatals, transgredeix la restricció sil·làbica del mallorquí segons la qual en la posició de coda sil·làbica final només hi poden haver dues consonants. En el § 6.2.1.2 ja s'ha donat raó del comportament especial d'aquestes seqüències amb escissió.

c) C1 (lateral) C2 (oclusiva) + C3 (fricativa alveolar)

(10) Balear

	Mallorquí	Menorquí	
<i>malalts</i>	[mə.'lals]	[mə.'lals]	(cf. <i>malalt</i> [mə.'laɫt])
<i>remolcs</i>	[rə.'mols]	[rə.'molks]	(cf. <i>remolc</i> [rə.'molk])

Eivissenc

<i>malalts</i>	[mə.'lals]	(cf. <i>malalt</i> [mə.'lal])
<i>remolcs</i>	[rə.'mols]	(cf. <i>remolc</i> [rə.'molk])

d) C1 (ròtica) C2 (nasal) + C3 (fricativa alveolar)

(11) Balear

	Mallorquí		Menorquí	
<i>perns</i>	[ˈpɛns]	(cf. <i>pern</i> [ˈpɛrn]~[ˈpɛnn])	[ˈpɛrs]~[ˈpɛrns]	(cf. <i>pern</i> [ˈpɛrn])
<i>dorms</i>	[ˈdɔns]	(cf. <i>dorm</i> [ˈdɔrm])	[ˈdɔrs]~[ˈdɔrms]	(cf. <i>dorm</i> [ˈdɔrm])

Eivissenc

<i>perns</i>	[ˈpɛrns]	(cf. <i>pern</i> [ˈpɛrn])
<i>dorms</i>	[ˈdɔrms]	(cf. <i>dorm</i> [ˈdɔrm])

En menorquí, aquest tipus de simplificacions operen en un tempo de parla ràpid i en un estil poc acurat; quan no es donen aquestes condicions, el procés no hi opera pas. Pel que fa les realitzacions del mallorquí, cal fer notar que s'allunyen del comportament regular del dialecte: en lloc d'elidir-se la consonant central, s'elideix la consonant contigua al nucli ([r]).

e) C1 (semivocal) C2 (oclusiva) + C3 (fricativa alveolar)

(12) Balear

	Mallorquí	Menorquí	Eivissenc	
<i>buits</i>	[ˈbujs]	[ˈbujs]	[ˈbujts]	(cf. <i>buit</i> [ˈbujt])
<i>maleits</i>	[mə.'ləjs]	[mə.'ləjs]	[mə.'ləjts]	(cf. <i>maleit</i> [mə.'ləjt])

<i>cuits</i>	[¹ kujs]	[¹ kujs]	[¹ kujts̃]	(cf. <i>cuit</i> [¹ kujt])
<i>mosaics</i>	[mo. ¹ zajs]	[mu. ¹ zajks]	[mu. ¹ zajks]	(cf. <i>mosaic</i> [mu. ¹ zajk])
<i>naips</i>	[¹ najs]	[¹ najps]	[¹ najps]	(cf. <i>naip</i> [¹ najp])

Altra vegada, la naturalesa de les consonants implicades hauria pogut afavorir comportaments dispers en el cas del menorquí. Cal fer notar que algunes varietats del valencià (Marina Baixa) presenten un comportament semblant al del menorquí, és a dir, amb simplificació de grup quan la consonant que segueix la semivocal és dental i sense simplificació quan la consonant és velar o labial (Colomina 1996: 200-201; Jiménez 1999: 215).

f) C1 (fricativa alveolar) C2 (oclusiva) + C3 (fricativa alveolar)

(13) Balear

	Mallorquí	Menorquí	Eivissenc	
<i>vists</i>	[¹ vits̃]	[¹ vits̃]	[¹ vists̃]	(cf. <i>vist</i> [¹ vist])
<i>posts</i>	[¹ pots̃]	[¹ pots̃]	[¹ pots̃]	(cf. <i>post</i> [¹ pɔst])
<i>llagosts</i>	[λə. ¹ γots̃]	[λə. ¹ γots̃]	[λə. ¹ γots̃]	(cf. <i>llagost</i> [λə. ¹ γost])
<i>bosc</i>	[¹ bɔts̃]	[¹ bɔs.kus]~[¹ bɔsks]	[¹ bɔs.kus]~[¹ bɔsks]	(cf. <i>bosc</i> [¹ bɔsk])
<i>frèsc</i>	[¹ frəts̃]	[¹ frəs.kus]~[¹ frəks]	[¹ frəs.kus]~[¹ frəks]	(cf. <i>frèsc</i> [¹ frəsk])

En tractar la dissimilació consonàntica (§ 6.1.2.4), s'ha exposat que aquests darrers casos podien ser tractats com el resultat d'un procés de simplificació, que consisteix en l'elisió de C2, seguint les lleis regulars de sil·labificació, i un posterior procés de dissimilació de les dues consonants fricatives alveolars, que dona com a resultat una africada. També s'ha argumentat que el comportament de les seqüències finals de fricativa sibilant i oclusiva seguides de mot que comença en vocal (cf. *bosc petit*), que es resolen amb elisió del segment fricatiu (cf. [bɔp.pə.'tit]), insinuen que aquestes seqüències s'han de considerar excepcionals (veg. el § 6.3.1.2).

6.3.1.1.2.2. Seqüències tautomòrfiques

Les seqüències tautomòrfiques finals [kst] en mots com ara *context*, *text*, etc., tendeixen a realitzar-se com a [st] en mallorquí i menorquí, és a dir, amb elisió de la consonant contigua al nucli. Aquestes seqüències consonàntiques presenten, per tant, el mateix comportament que quan es troben en posició interior de mot (cf. *explicar* [əs.pli.'ka]). És un comportament que evidencia, altra vegada, el caràcter prosòdic especial de les consonants sibilants. En eivissenc, aquests grups es resolen sense simplificació

(14) Balear [*]

	Mallorquí	Menorquí	Eivissenc
<i>context</i>	[kɔŋ.'test]	[kɔŋ.'test]	[kɔŋ.'tekst]
<i>text</i>	['test]	['test]	['tekst]

Al marge d'aquests casos que s'han analitzat fins ara, en balear és possible trobar codes formades per tres consonants finals subjacents pertanyents al mateix morf que, excepcionalment, no experimenten cap procés de simplificació. Es tracta de les terminacions verbals corresponents a la primera persona (i, esporàdicament, a la tercera persona) singular del present d'indicatiu d'algunes formes verbals (*entr*, *mostr*, etc.).

(15) Balear

<i>sembl</i>	/sɛnbl/	['sɛmpl]~['sɛmpl]
<i>umpl</i>	/unpl/	['umpl]
<i>empr</i>	/ɛnpr/	['ɛmpr]
<i>entr</i>	/ɛntr/	['ɛntr]~['ɛntr]
<i>esfondr</i>	/sfondr/	[əs.'fɔntr]
<i>imfl</i>	/infl/	['imfl]
<i>mostr</i>	/mɔstr/	['mɔstr]
<i>enllustr</i>	/ɛn##ɫustr/	[ɛɫ.'ɫustr]
<i>mescl</i>	/mɛskl/	['mɛskl] (~['mɛskl])

En menorquí col·loquial és força habitual en una parla ràpida l'elisió d'alguna d'aquestes consonants, especialment en els aplecs consonàntics en què intervenen consonants labials: *m'hi sembl* pot arribar a pronunciar-se [mi.'sɛmp]. Aquest tipus d'elisions també es poden mantenir quan segueix una vocal (cf. *sembl un poc* [səm.bum.'pək]~[sɛm.pum.'pək]~[səm.blum.'pək]~[səm.plum.'pək]). En el cas del verb *omplir*, en moltes ocasions es manté íntegre el grup final quan es tracta de la primera persona (*jo umpl* ['umpl]), mentre que, curiosament, quan es tracta de la tercera persona és molt freqüent l'elisió del darrer segment (*ell umpl* ['ump]). De fet, de tots els enquestats només en una ocasió (Manacor) s'ha mantingut el grup sencer en la tercera persona.

6.3.1.1.1.2.3. Grups de quatre consonants

En posició final és possible trobar grups de quatre consonants només en la segona persona singular del present d'indicatiu del verb *omplir*, que se sol pronunciar, tanmateix, amb simplificació de grup consonàntic:

(16) Balear

umpls /unpl+z/ ['umpls]~['uns]~['ums]

6.3.1.1.2. Nivell postlèxic

6.3.1.1.2.1. Formes prefixades i compostes

El comportament que es registra en posició interior de mot és extensible al comportament de les seqüències consonàntiques que es troben en formes prefixades o compostes: s'opta sempre per mantenir el segment fricatiu del grup. L'eivissenc manté aquests grups consonàntics sense elisió.

(17) Mallorquí i menorquí

- a) C1(nasal/oclusiva) ## C2 (fricativa alveolar) C3 → Elisió de C1

<i>inscriure</i>	/in##skriw+r/	[is.'kriw.rə]
<i>transcriure</i>	/trəns##skriw+r/	[trəs.'kriw.rə]
<i>subscriure</i>	/sub##skriw+r/	[sus.'kriw.rə]

- b) C1 (nasal/oclusiva) C2 (fricativa alveolar) ## C3 → Elisió de C1

<i>transportar</i>	/trəns##pɔrt+a+r/	[trəs.pur.'ta]	
<i>exbatlle</i>	/eks##batl/	[ez.'βal.lə]	(mall. ~[er.'βal.lə])
<i>exmilitar</i>	/eks##militar/	[ez.mi.li.'tar]	(mall. ~[er.mi.li.'ta])

També és possible trobar seqüències de tres consonants en les formes compostes *cinc-cents* i *vuit-cents*. En aquests casos, tant en mallorquí com en menorquí, s'opta per eliminar la consonant que es troba en segona posició respecte del nucli (cf. *cinc-cents* [sin.'sens], *vuit-cents* [vuj.'sens]), seguint els principis de sil·labificació regulars del dialecte. En eivissenc, es manté el grup inalterat si bé és possible l'elisió de l'oclusiva velar (cf. *cinc-cents* [siŋk.'sens]~[siŋ.'sens], *vuit-cents* [vuj.ʔsens]).

6.3.1.1.1.2.2. Mots adjacents

6.3.1.1.1.2.2.1. Grups de tres consonants

En la fonologia de la frase, les solucions de dues consonants finals seguides de mot començat en consonant presenten un comportament lleugerament diferent en mallorquí i menorquí. Mentre que el mallorquí només permet una consonant en la posició de coda (Moll 1934, Bibiloni 1983, Dols 1993), tal com s'ha vist que ocorria en posició interior de mot, el menorquí es mostra més permissiu en aquestes seqüències postlèxiques: en aquesta varietat, és possible trobar un màxim de dues consonants.

El mallorquí resol les seqüències integrades per més de dues consonants en la posició de coda mitjançant l'elisió de les consonants que es troben més allunyades del nucli, això és, la consonant que es manté és la contigua al nucli sil·làbic. Moll (1934: 28) ja es va referir a aquest comportament del mallorquí:

(18) Moll (1934: 28)

«Quan ocorren tres consonants contigües, en la fonètica sintàctica mallorquina desapareix la consonant central del grup; i trobant-se així en contacte immediat les consonants extremes de l'aplec, la primera d'elles sofreix les influències assimilatòries de la consonant següent, segons les lleis formulades en els paràgrafs anteriors.»

Així doncs, el mallorquí resol les seqüències C1C2##C3 amb elisió de C2; el menorquí, en canvi, presenta un comportament diferent. Una generalització que es pot fer per al menorquí és que si una de les consonants que es troba en la posició de coda és fricativa sibilant, aquesta serà la consonant que es mantindrà, independentment de la posició que ocupi en la coda sil·làbica. Quan en la posició de coda no hi ha cap element fricatiu el comportament és pràcticament idèntic al del mallorquí, és a dir, amb manteniment de la consonant immediatament posterior al nucli sil·làbic. A continuació es detalla quin és el comportament d'aquestes seqüències consonàntiques en funció del tipus de consonants implicades:

a) C1 (nasal) C2 (oclusiva) ## C3

Mallorquí → Elisió de C2
Menorquí → Elisió de C2
Eivissenc → Elisió de C2 (opcional quan és [k] o [g])

(19) Mallorquí i menorquí

<i>camp sembrat</i>	/kanp##sənbr+a+d/	[,kan.səm.'brat]
<i>vent de ponent</i>	/vent#də#pɔn+ent/	[,veŋ.də.po.'neŋt]~[,veŋ.də.pu.'neŋt]
<i>banc petit</i>	/bank##pətit/	[,bam.pə.'tit] (excepte variants amb /c/)

(20) Eivissenc

<i>camp sembrat</i>	/kanp##səmbra+a+d/	[,kam.səm.'brat]
<i>vent de ponent</i>	/vent#də#pɔn+ent/	[,veŋ.də.pu.'nen]
<i>banc petit</i>	/bank##pətit/	[,baŋ.pə.'tit]~[,baŋk.pə.'tit]

b) C1 (nasal) C2 (fricativa labiodental) ## C3

Mallorquí→ Elisió de C2
Menorquí→ Elisió de C2 (opcional)
Eivissenc → Elisió de C2 (opcional)

(21) Balear

trionf segur /trionf##səgur/ [ˌtrion.sə.'ɣu]~[ˌtriom.sə.'ɣu]~[ˌtrionf.sə.'ɣu]

c) C1 (lateral) C2 (oclusiva) ## C3

Mallorquí→ Elisió de C2
Menorquí→ Elisió de C2
Eivissenc→ Elisió de C2

(22) Balear

<i>molt petit</i>	/molt##pətit/	[ˌmol.pə.'tit]
<i>calb total</i>	/kalb##tot+al/	[ˌkal.tu.'tal]
<i>valc poc</i>	/valg##pək/	[val.'pək]

d) C1 (lateral) C2 (fricativa labiodental) ## C3

Mallorquí→ Elisió de C2
Menorquí→ Manteniment (o elisió de C2)
Eivissenc→ Manteniment (o elisió de C2)

(23) Mallorquí

golf car /gɔlf##kar/ [gɔl.'ka]

(24) Menorquí i eivissenc

golf car /gɔlf##kar/ [gɔlf.'ka]~[gɔl.'ka]

e) C1 (ròtica) C2 (oclusiva) ## C3

Mallorquí→ Elisió de C2
Menorquí→ Elisió de C2
Eivissenc→ Elisió de C2

(25) Balear

<i>curt de gambals</i>	/kurt#də#gəmbal+z/	[,kur.ðə.γəm.'bals]
<i>porc petit</i>	/pɔrk##pətit/	[,pɔr.pə.'tit]
<i>serp grossa</i>	/serp##grɔs+ə/	[ser.'γrɔ.sə]

f) C1 (ròtica) C2 (fricativa labiodental) ## C3

Mallorquí→ Elisió de C2
Menorquí→ Manteniment (o elisió de C2)
Eivissenc→ Manteniment (o elisió de C2)

(26) Mallorquí

observ mosques /observ##mosk+ə+z/ [ot.,^hser.mos.kəs]

(27) Menorquí i eivissenc

observ mosques /ubserv##mosk+ə+z/ [ut.^hser(v).^hmos.kəs]~[ub.ser(v).^hmos.kəs]

(g) C1 (ròtica) C2 (nasal) ## C3

Mallorquí→ Elisió de C1
Menorquí→ Elisió de C2
Eivissenc→ Mateniment (o elisió de C2)

(28) Mallorquí

<i>pern blau</i>	/pɛrn##blav/	[pɛm.'blaw]
<i>reform cases</i>	/rəform##kaz+ə+z/	[rə.fonj.'ka.zəs]

(29) Menorquí

pern blau /pɛrn##blav/ [pɛr.'βlaw]

reform cases /rəform##kaz+ə+z/ [rə.for.'ka.zəs]

(30) Eivissenc

pern blau /pɛrn##blav/ [pɛr.'βlaw]~[pɛrn.'blaw]
reform cases /rəform##kaz+ə+z/ [rə.for.'ka.zəs]~[rə.form.'ka.zəs]

En altres punts del treball, ja s'ha advertit que, en mallorquí, les seqüències integrades per ròtica més nasal exhibeixen un comportament diferent de la resta de grups consonàntics: en aquests casos, la consonant que s'elideix és la ròtica, tot i que és la consonant contigua al nucli.

(h) C1 (semivocal) C2 (oclusiva) ## C3

Mallorquí→ Elisió de C2
Menorquí→ Elisió de C2
Eivissenc→ Elisió de C2 (o manteniment)

(31) Mallorquí i menorquí

cuit pomes /kuj+t##pom+ə+z/ [kuj.'po.məs]
naip gros /najp##grəs/ [naj.'ɣrəs]
caic sempre /kajg##senpr/ [kaj.'sem.prə]

C1 (semivocal) C2 (fricativa) ## C3

Mallorquí→ Elisió de C2
Menorquí→ Manteniment
Eivissenc→ Manteniment

(32) Mallorquí

feis cas /fəj+z##kaz/ [fəj.'kas]
cuis faves /kuj+z##fav+ə+z/ [kuj.'fa.vəs]
caus molt /kaw+z##molt/ [kaw.'moɫt]
seus molt /səw+z##molt/ [səw.'moɫt]

(33) Menorquí i eivissenc

<i>feis cas</i>	/fəj+z##kaz/	[fəjs.'kas]
<i>cuis faves</i>	/kuj+z##fav+ə+z/	[kujs.'fa.vəs]
<i>caus molt</i>	/kaw+z##molt/	[kawz.'mołt] ~ [kawz.'mol]
<i>seus molt</i>	/səw+z##molt/	[səwz.'mołt] ~ [səwz.'mol]

Cal fer notar que, en mallorquí, les seqüències [ws] seguides de consonant presenten un comportament diferent en el nivell lèxic i en el nivell postlèxic. En posició interior de mot, se sol mantenir el grup inalterat (cf. *Àustria* ['aws.trjə]), mentre que entre mots s'elideix la segona consonant, tal com és regular en el dialecte. És interessant constatar que, tot i que en posició interior de mot les restriccions pel que fa al nombre de consonants solen ser més estrictes que no pas entre mots, el mallorquí es mostri més permissiu precisament en el nivell lèxic.

(i) C1 (semivocal) C2 (nasal) ## C3

Mallorquí→ Manteniment
Menorquí→ Manteniment
Eivissenc→ Manteniment

(34) Balear

<i>feim cas</i>	/fəj+m##kaz/	[fəjŋ.'kas]~[fəjm.'kas]
<i>cuin faves</i>	/kujn##fav+ə+z/	[kujm.'fa.vəs]

Cal destacar que en aquest cas, a diferència de la resta, hi ha dues consonants en la posició de coda sil·làbica. Aquesta és, per tant, una altra excepció a la llei general del mallorquí, segons la qual només es permet una consonant en la posició de coda interna. En aquest cas, però, la seqüència de semivocal seguida de nasal no és el resultat del procés d'escissió de la nasal palatal seguida de consonant (cf. *anys* ['ajns]).

(k) C1 (fricativa) C2 (oclusiva) ## C3

Mallorquí→ Elisió de C1
Menorquí→ Elisió de C2
Eivissenc→ Elisió de C2

(35) Mallorquí

<i>post de planxar</i>	/pɔst##də##planʃ+a+r/	[,pɔd.də.plən.'ʃa]
<i>casc petit</i>	/kask##pətɪt/	[,kap.pə.'tit]

(36) Menorquí i eivissenc

<i>post de planxar</i>	/pɔst##də##planʃ+a+r/	[,pɔz.ðə.plən.'ʃa]
<i>casc petit</i>	/kask##pətɪt/	[,kas.pə.'tit]

Tant Recasens ([1991] 1996) com Bibiloni (1983) també donen, per al mallorquí, la solució amb elisió de la consonant immediatament posterior al nucli sil·làbic (cf. [,pɔz.ðə.plən.'ʃa]). De fet, les realitzacions de (35) constitueixen una altra excepció a la llei general del mallorquí, en aquest cas no pel que fa al nombre de consonants en la posició de coda sil·làbica, sinó quant a la posició que ocupa la consonant elidida. En aquests casos, s'elideix la consonant de la coda que es troba en la segona posició respecte del nucli sil·làbic, a diferència del comportament general del mallorquí, que opta per elidir C2 de forma general.

(l) C1 (oclusiva) C2 (fricativa) ## C3

Mallorquí→ Elisió de C2
Menorquí→ Elisió de C1
Eivissenc→ Manteniment

(37) Mallorquí

<i>caps petits</i>	/kap+z##pətɪt+z/	[,kap.pə.'tɪts]
<i>pots venir</i>	/pɔd+z##ven+i+r/	[,pɔv.və.'ni]
<i>pocs cotxos</i>	/pɔk+z##kɔtʃ+o+z/	[pɔk.'kɔt.tʃos]

(38) Menorquí

<i>caps petits</i>	/kap+z##pətit+z/	[,kas.pə.'tits̃]
<i>pots venir</i>	/pɔd+z##ven+i+r/	[,pɔz.və.'ni]
<i>pocs cotxos</i>	/pɔk+z##kotʃ+u+z/	[pɔs.'kot.tʃus̃]

(39) Eivissenc

<i>caps petits</i>	/kap+z##pətit+z/	[,kaps.pə.'tits̃]
<i>pots venir</i>	/pɔd+z##ven+i+r/	[,pɔd̃z.və.'ni]
<i>pocs casos</i>	/pɔk+z##kaz+u+z/	[pɔks.'ka.zus̃]

En menorquí hi ha certes expressions, d'ús molt freqüent, que es desmarquen d'aquest comportament general i que potser són reveladores d'una antiga pronúncia més propera a la mallorquina: *tots dos*, per exemple, se sol pronunciar [tod.'dos] i *aquests dies* se sol pronunciar també [ə.ked.'di.əs]. Cal tenir en compte, d'altra banda, que en el treball de Moll (1932: 14), les seqüències que impliquen una velar o una bilabial es presenten sense simplificació (*macs d'empedrar* [,magz.ðəm.pə.'ðra]). Les nostres enquestes confirmen, però, una pronúncia amb simplificació del grup consonàntic, especialment en un tempo ràpid i en un estil de parla poc acurat.

(m) C1 (nasal) C2 (sibilant) ## C3

Mallorquí→ Elisió de C2
Menorquí→ Elisió de C1, C2 o manteniment
Eivissenc→ Manteniment

En menorquí, els casos de nasal més fricativa seguides de mot que comença en consonant presenten molta variació. Recasens ([1991] 1996: 345) dóna la mateixa solució per al mallorquí i per al menorquí, és a dir, elisió de la consonant fricativa i manteniment de la nasal. Aquesta descripció, però, no és prou acurada. Quan aquests aplecs de nasal més fricativa precedeixen una consonant velar o labial (ja sigui oclusiva, ja sigui fricativa), la solució majoritària és amb elisió del segment contigu al nucli (41a), és a dir, amb elisió de la nasal. L'únic context en què sembla que la nasal es manté de forma sistemàtica és quan la consonant del mot precedent és fricativa

alveolar o palatal (41b). Quan la consonant que segueix és líquida, les solucions es diversifiquen (41c). Cal tenir present, també, que, en menorquí, aquests tipus de simplificacions són força opcionals, i poden dependre del registre i de l'estil de parla.

(40) Mallorquí

<i>tens gana</i>	/ten+z##gan+ə/	[teŋ.'ga.nə]
<i>fems pudents</i>	/femz##pudent+z/	[fem.pu.'ðens]
<i>tens força</i>	/ten+z##fɔrs+ə/	[teŋ.'fɔr.sə]

(41) Menorquí

a. <i>tens gana</i>	/ten+z##gan+ə/	[tez.'ɣa.nə]
<i>camps de sembrar</i>	/kɑp+z#də#sebr+a+r/	[kaz.ðə.səm.'bra]
<i>fems pudents</i>	/femz##pudent+z/	[fes.pu.'ðens]
<i>tens força</i>	/ten+z##fɔrs+ə/	[teŋ.'fɔr.sə]
<i>anys passats</i>	/an+z##pas+a+d+z/	[aŋ.pə.'sats]
<i>menj patates</i>	/mənʒ##pətət+ə+z/	[məŋ.pə.'ta.təs]
b. <i>tens set</i>	/ten+z##sɛd/	[ten.'set]
<i>camps sembrats</i>	/kɑp+z##sebr+a+d+z/	[kɑn.səm.'brats]
<i>anys gelats</i>	/aŋ+z##ʒɛl+a+d+z/	[aŋ.ʒə.'lats]
c. <i>tens raó</i>	/ten+z##rəon/	[ten.'ro]~[te.'ro]
<i>encens llums</i>	/ənsen+z##lum+z/	[ən.seŋ.'lum]~[ən.seɫ.'lum]

(42) Eivissenc

<i>tens gana</i>	/ten+z##gan+ə/	[tenz.'ɣa.nə]
<i>fems pudents</i>	/fem+z##pud+ent+z/	[fems.pu.'ðens]
<i>tens força</i>	/ten+z##fɔrs+ə/	[tens.'fɔr.sə]

Les solucions de (41) són les generals del menorquí. Ara bé, caldria fer algunes matisacions. A Ciutadella s'han trobat dos tipus de realitzacions: amb elisió de C1 (tal com és general en aquest subdialecte) i amb elisió de C2 (tal com és característic del dialecte mallorquí). Un mateix informant, per exemple, ha presentat aquestes dues realitzacions: *estudia*[ŋ d]e *biologia* vs. *sis-ce*[s p]articipants. En certes expressions d'ús freqüent que, segurament, han quedat lexicalitzades, és possible una realització amb elisió del segment fricatiu en diferents punts del territori (cf. [fiŋ.də.'ma]~[fiz.ðə.'ma]; *quants de dies* [kwaŋ.də.'ði.əs]~[kwaz.ðə.'ði.əs]); de fet, un

repàs dels etnotextos de l'ALDC confirma aquesta tendència —segurament més antiga— a elidir el segment fricatiu no només a Ciutadella sinó també a Maó (cf. *botifarrons blancs* [bu.ti.fə.rom.'blaŋks] [etnotext 137, Ciutadella]; *plens de* ['plɛŋ.də]; *es temps de* [əs.'tɛŋ.də] [etnotext 143: Maó]).

(n) C1 (líquida) C2 (fricativa alveolar) ## C3

Mallorquí → Elisió de C2
Menorquí → Manteniment
Eivissenc → Manteniment

(43) Mallorquí

<i>animals de ploma</i>	/ənimal+z#də#plom+ə/	[ə.ni.,maɫ.də.'plo.ma]
<i>vols dir</i>	/vɔl+z##d+i+r/	[vɔɫ.'di]
<i>fers cotxos</i>	/fer+z##kotʃ+o+z/	[fer.'kot.tʃos]

(44) Menorquí i eivissenc

<i>animals de ploma</i>	/ənimal+z#də#plom+ə/	[ə.ni.,malz.ðə.'plo.mə]
<i>vols dir</i>	/vɔl+z##d+i+r/	[vɔlz.'ði]
<i>fers cotxos</i>	/fer+z##kotʃ+u+z/	[fers.'kot.tʃus]

El mallorquí presenta el mateix comportament que s'ha vist fins ara: elisió de la consonant que es troba en segona posició. Pel que fa al menorquí, Recasens ([1991] 1996: 349) ofereix la solució amb elisió de la vibrant o la lateral; la realització d'aquests grups, en aquest dialecte, però, és sempre amb manteniment del grup. En la primera part del treball, s'ha fet notar la forta resistència que presenten les consonants líquides a assimilar-se a la consonant següent. Aquesta mateixa resistència sembla que n'afavoreix el manteniment en menorquí. Cal tenir en compte, d'altra banda, que en aquesta varietat es registren certes formes, d'ús freqüent, que es desmarquen de la tendència general, ja que presenten elisió de la consonant fricativa alveolar (cf. *molts de dies* [moɫ.də.'ði.əs]).

6.3.1.1.2.2. Grups de quatre consonants

Els grups triconsonàntics que en menorquí presenten elisió opcional en posició final, se simplifiquen obligatòriament en el nivell postlèxic, tant si el mot que segueix comença en vocal com si comença en consonant; en eivissenc, l'elisió de C2 també esdevé obligatòria en aquests casos.

(45) Menorquí i eivissenc

<i>serps petites</i>	/serp+z##pətit+ə+z/	[₁ serp.sə.'ti.təs]	(cf. ['serps])
<i>porcs pudents</i>	/pərk+z##pudent+z/	[₁ pərs.pu.'ðens]	(cf. ['pərk])
<i>remolcs espanyats</i>	/rəmol+k+z##span+a+d+z/	[rə.mol.zəs.pə.'nats]	(cf. ['rəmolks])
<i>dorms molt</i>	/dorm+z##molt/	[dɔrz.'molt]	(cf. ['dorms])

L'únic cas en què l'elisió és opcional és en els grups *-ncs* o *-ngs* finals seguits de mot que comença en vocal. En eivissenc, però, és més freqüent la solució amb preservació de totes les consonants. Quan segueix una consonant, l'elisió és sistemàtica en menorquí i opcional en eivissenc.

(46) Menorquí i eivissenc

<i>bancs espanyats</i>	/bank+z##span+a+d+z/	[₁ ban.zəs.pə.'nats]~[₁ baŋ(g).zəs.pə.'nats]
<i>bancs petits</i>	/bank+z##pətit+z/	[₁ bans.pə.'tits]~[₁ baŋ(ks)s.pə.'tits]

6.3.1.1.2.2.3. Casos especials

Les seqüències biconsonàntiques finals de les terminacions verbals corresponents a la primera (i tercera) persona singular del present d'indicatiu, amb una sonicitat creixent, se simplifiquen a una sola consonant quan van seguides de mot començat per consonant; en aquests casos s'elideix, en totes les varietats, la consonant central (cf. *obr sa porta* [₁ɔt.t̪ə.'pɔr.tə]~[₁ɔp.sə.'pɔr.tə]; *acobl peces* [ə.kop.'pe.səs]).

En les terminacions verbals formades per tres consonants finals, les dues darreres consonants se sil·labifiquen en la posició d'obertura del mot següent quan aquest comença en vocal (*empr allò* [₁əm.prə.'lɔ]). La forma verbal *obrs* del mallorquí, però, se simplifica amb elisió de les dues darreres consonants quan segueix un mot que

comença en vocal, en cas que no ho hagi fet en posició final absoluta (cf. *obrs es calaix* [ɾd.ðzəs.kə.'laʃ]).

El grups triconsonàntics finals corresponents a la primera persona del present d'indicatiu se simplifiquen quan segueix una consonant. En aquests casos, només es manté la consonant immediatament posterior al nucli, que rep els efectes de la consonant del mot següent en mallorquí i menorquí (cf. *compr cerveses* [kon.sər.'və.zəs]~[kom.sər.'və.zəs]; *umpl sa pica* [un.sə.'pi.kə]~[um.sə.'pi.kə]; *mostr coses* [məs.'kə.zəs]).

Quan la forma verbal *umpls* va seguida de mot que comença en vocal, la [s] se sil·labifica en la posició d'obertura del mot següent, i el grup precedent se simplifica amb elisió de C2 i C3 (cf. *umpls una pica* [un.zu.nə.'pi.kə]). El mateix ocorre en el cas de la forma verbal *obrs* (cf. *obrs una porta* [ɾd.ðzu.nə.'pɔr.tə]).

Els grups triconsonàntics finals de semivocal més nasal seguits de morf de plural -s fruit del procés d'escissió de nasals palatals (cf. *anys* ['ajns], *troncs* ['trojns]) se simplifiquen amb elisió de C3 (cf. *anys passats* [ajm.pə.'sats]), en el cas del mallorquí, i amb elisió de C2 (cf. *anys passats* [ajs.pə.'sats]), en el cas del menorquí, quan segueix una paraula començada en consonant.

6.3.1.2. ANÀLISI

6.3.1.2.1. *Introducció*

Els grups consonàntics finals es resolen de manera diferent en funció, bàsicament, de la relació de sonicitat que s'estableix entre els segments que els integren. Les seqüències consonàntiques que presenten un grau de sonicitat creixent respecte del nucli sil·làbic es resolen, de forma general, amb epèntesi, mentre que les seqüències de consonants que presenten un grau de sonicitat decreixent respecte del nucli sil·làbic o bé es resolen amb manteniment del grup o bé es resolen amb elisió consonàntica. L'epèntesi és, doncs, el recurs a què recorren les diferents varietats del català per tal d'evitar seqüències consonàntiques tautosil·làbiques amb la mateixa sonicitat o amb una sonicitat creixent (veg. el § 6.3.2). L'elisió, en canvi, és l'estratègia seleccionada per evitar grups consonàntics tautosil·làbics formats per massa consonants. L'objectiu d'aquest apartat és determinar la jerarquia de restriccions que dóna compte de les estratègies desencadenades en grups consonàntics amb sonicitat decreixent.

Des de l'adveniment de la fonologia (generativa) natural (Hooper 1972, Murray & Vennemann 1983, Vennemann 1988), i, més recentment, de la fonologia prosòdica (Itô 1986, entre d'altres), les aproximacions a l'elisió i a la inserció tenen com a rerefons immediat la síl·laba i totes les condicions que hi fan referència. La influència que la teoria de l'optimitat ha rebut d'aquestes aproximacions és evident. Encara que sigui de forma succinta, doncs, seria convenient introduir alguns dels conceptes bàsics d'aquestes línies de recerca. El principi bàsic de la fonologia prosòdica és la legitimació prosòdica, segons la qual totes les unitats fonològiques han de ser legitimades prosòdicament, això és, han de pertànyer a nivells prosòdics superiors, com ara la mora, la síl·laba, el peu, el mot prosòdic, etc. D'altra banda, es desenvolupen, també, les condicions de bona formació sil·làbica, que, entre altres aspectes, determinen:

a) la naturalesa i complexitat dels constituents sil·làbics (obertura, nucli, coda), això és, els patrons sil·làbics possibles;

b) els trets que poden ser legitimats en funció de la posició sil·làbica a què estan associats; les condicions que hi fan referència s'han adduït, com s'ha vist, per explicar fenòmens com ara la neutralització o l'assimilació regressiva de lloc d'articulació (veg. el § 6.1.1.1.2.3); *c)* les seqüències intrasil·làbiques i intersil·làbiques possibles en funció de la relació de sonicitat que s'estableix entre els segments que les integren; les

condicions que regulen la sonicitat entre segments situats en síl·labes adjacents permeten explicar processos com ara l'assimilació regressiva de mode d'articulació (veg. el § 6.1.2.2), el rotacisme (veg. el § 6.1.2.3), el reforçament (veg. el § 6.1.2.1), etc.; d'altra banda, les condicions que regulen les relacions de sonicitat entre els segments situats en la mateixa síl·laba expliquen, com s'ha vist, fenòmens com ara el bloqueig de l'escissió en les seqüències de lateral palatal seguida de consonant o —com es veurà— l'aplicació d'epèntesi (veg. el § 6.3.2.2.3).

En el present apartat interessen, especialment, les condicions que fan referència a la naturalesa i la complexitat dels constituents sil·làbics. Aquestes condicions es tradueixen, en teoria de l'optimitat, *a*) en restriccions de marcatge que requereixen la presència de determinats constituents sil·làbics —la restricció NUCLI determina, per exemple, que tota síl·laba ha de constar d'un nucli sil·làbic; la restricció *CODA, en canvi, prohibeix les síl·labes amb una consonant en la posició de coda—, *b*) en restriccions de marcatge que condicionen la naturalesa dels segments que poden ocupar determinades posicions sil·làbiques —la restricció *N/C, per exemple, prohibeix que una consonant ocupi la posició de nucli sil·làbic—, i *c*) en restriccions que condicionen, també, la complexitat dels diferents constituents sil·làbics —la restricció *CODA-COMPLEXA, per exemple, prohibeix les síl·labes amb més d'una consonant en la posició de coda.

En teoria de l'optimitat, també adquireixen una especial importància els recursos desenvolupats en fonologia prosòdica per explicar els casos que són excepcionals des d'un punt de vista sil·làbic, és a dir, els casos que no s'adiuen a les condicions esmentades més amunt: el recurs a l'extrasil·labicitat, per exemple, tradicionalment ha servit per explicar les excepcions a les condicions de bona formació sil·làbica esmentades més amunt —complexitat dels constituents sil·làbics, relació de sonicitat creixent, etc.—, que, des d'un punt de vista interlingüístic, tenen lloc als límits, als extrems, prosòdics. Les aproximacions a l'extrasil·labicitat són diverses. Una d'aquestes aproximacions és el recurs a *a*) l'*extrametricitat*: segons aquesta aproximació, les consonants situades als extrems es marquen com a extramètriques en els processos de sil·labificació, i són legítimes, incorporades a la síl·laba, al final de la derivació, quan les condicions de bona formació sil·làbica ja no són actives (vegeu Dols 1993a, per a una adaptació d'aquesta proposta a les estratègies de sil·labificació del mallorquí en el marc de la fonologia autosegmental, i Jiménez 1997, 1999, per a una adaptació d'aquesta proposta a les estratègies de sil·labificació del català en el marc de la teoria de

l'optimitat). Una altra aproximació, desenvolupada principalment en el marc de la Government Phonology (Kaye 1990, Dell 1995), és aquella que interpreta les consonants finals com a obertures d'un nucli buit, fet que les fa insensibles a les condicions que afecten les codex. Tal com s'estudia en el § 6.3.2.2.3, Dols & Wheeler (1996) adapten aquesta proposta per explicar el comportament de les terminacions verbals corresponents a la primera persona singular del present d'indicatiu en balear. També s'explota el recurs a la legitimació indirecta, que preveu que les consonants finals no són legitimades pel constituent prosòdic més immediat (i.e. la síl·laba), sinó per constituents prosòdics superiors, com ara la paraula fonològica (Piggott 1999, Spaelti 1999, Auger & Steele 1999, Steele & Auger 1999; Dols & Wheeler, per al català). I, finalment, una altra de les interpretacions de l'extrametricitat és l'extrasil·labicitat derivada de les restriccions d'alineament entre constituents morfològics i constituents prosòdics (veg., per exemple, Dols 2000). L'extrametricitat, com s'avançava, sol quedar circumscrita als límits prosòdics, circumstància que es coneix com a *condició de perifèritat*. La condició de perifèritat s'expressa, en teoria de l'optimitat, a través de restriccions d'alineament entre categories prosòdiques, com ara la síl·laba (veg., per exemple, Jiménez 1997, 1999) i, també, a través de restriccions específiques que requereixen que els apèndixs ocupin una posició perifèrica (veg., també, Jiménez 1997, 1999).

A banda d'aquestes aproximacions de caràcter sil·làbic, que, tal com es veurà, han exercit una forta influència en la teoria de l'optimitat, darrerament, s'han imposat les aproximacions de caràcter funcional, que presten una especial atenció als condicionaments fonètics —sobretot de caràcter perceptual— que determinen l'aplicació i les característiques de processos com ara l'elisió i la inserció. En el present treball, també es tenen en compte aquesta mena de condicionaments, ja que es considera que, sovint, donen compte dels fenòmens d'una manera més natural i intuïtiva que no pas les diferents adaptacions de l'extrasil·labicitat en la teoria de l'optimitat.

6.3.1.2.2.1. *La simplificació de grups consonàntics finals en eivissenc*

En aquest apartat, s'ofereix una anàlisi de les resolucions que presenta l'eivissenc en posició final, tant en seqüències tautomòrfiques com en seqüències heteromòrfiques. En el § 6.3.1.2.2.1 s'exposen les dades que són objecte d'anàlisi, i en el § 6.3.1.2.2.2 es discuteixen les anàlisis emmarcades en la teoria de l'optimitat que s'han proposat per a

comportaments semblants en altres varietats del català, com és el català central. Finalment, en el § 6.3.1.2.2.3, s'assaja una nova proposta d'anàlisi.

6.3.1.2.2.1. Dades objecte d'anàlisi

Com s'ha vist en el § 6.3.1.1, en eivissenc, els grups consonàntics finals integrats per una nasal o lateral seguides d'oclusiva homorgànica es resolen amb elisió del segment oclusiu (1a). L'elisió és poc freqüent, però, quan es tracta de les seqüències integrades per una nasal seguida d'oclusiva velar. En la resta de casos hi ha sempre preservació del grup, fins i tot quan una ròtica o una fricativa alveolar van seguides d'oclusiva dental (2a). Quan a aquests grups se'ls afegeix el morf *-s* de plural o de segona persona singular, les resolucions són les mateixes (1b, 2b), per bé que, en els mots que no han elidit l'oclusiva dental en posició final, aquesta s'africa juntament amb la fricativa alveolar següent (cf. *verds*, *gusts*, *buits*, etc.):

<i>Eivissenc</i> (posició final de mot)	(a) <i>Seqüències tautomòrfiques</i>		(b) <i>Seqüències heteromòrfiques</i>	
(1) <i>Simplificació</i>	<i>camp</i>	['kam]	<i>camp</i> s	['kams]
	<i>pont</i>	['pɔn]	<i>pont</i> s	['pɔns]
	<i>sang</i>	['saŋk]~['saŋ]	<i>sang</i> s	['saŋks]~['saŋs]
	<i>malalt</i>	[mə.'lal]	<i>malalt</i> s	[mə.'lals]

(2) Manteniment	<i>verd</i>	[ˈvərt]	<i>verds</i>	[ˈvərts̃]
	<i>serp</i>	[ˈserp]	<i>serps</i>	[ˈserps]
	<i>porc</i>	[ˈpɔrk]	<i>porcs</i>	[ˈpɔrks]
	<i>serf</i>	[ˈserf]	<i>serfs</i>	[ˈserfs]
	<i>remolc</i>	[rə.ˈmɔlk]	<i>remolcs</i>	[rə.ˈmɔlks]
	<i>calb</i>	[ˈkalp]	<i>calbs</i>	[ˈkalps]
	<i>golf</i>	[ˈgɔlf]	<i>golfs</i>	[ˈgɔlfs]
	<i>fons</i>	[ˈfɔns]	<i>fons</i>	[ˈfɔns]
	<i>gust</i>	[ˈgust]	<i>gusts</i>	[ˈgusts̃]
	<i>cas</i>	[ˈkask]	<i>cascs</i>	[ˈkask̃s]
	<i>forn</i>	[ˈforn]	<i>forn</i>	[ˈforns]
	<i>dorm</i>	[ˈdɔrm]	<i>dorm</i>	[ˈdɔrms]
	<i>buit</i>	[ˈbujt]	<i>buit</i>	[ˈbujts̃]
	<i>mosaic</i>	[mu.ˈzajk]	<i>mosaic</i>	[mu.ˈzajks]
	<i>naip</i>	[ˈnajp]	<i>naip</i>	[ˈnajps]

6.3.1.2.2.2. Anàlisis prèvies en el marc de la teoria de l'optimitat

Diferents estudis emmarcats en la teoria de l'optimitat han mirat de donar compte d'aquest comportament força general en les diferents varietats del català. Tots ells recullen la idea, desenvolupada originalment per Mascaró (1976, 1987), que hi ha simplificació sempre que no es perdi informació, ja sigui de lloc d'articulació o de mode d'articulació. Les causes que determinen que operi la simplificació, però, han rebut diferents interpretacions. Els primers treballs que tracten aquests grups en teoria de l'optimitat són els de Morales (1992, 1995), el qual considera que aquestes resolucions són un efecte del Principi de Contorn Obligatori (*Obligatory Contour Principle*); aquest principi, com s'ha vist en el § 6.1.2.4, prohibeix els elements —autosegments, en aquest cas— idèntics adjacents, situació que es pot resoldre mitjançant la fusió dels autosegments. Partint de la subespecificació, l'autor proposa que les oclusives no estan especificades pel que fa al mode d'articulació, la qual cosa explica que les seqüències de sonant més oclusiva homorgàniques presentin autosegments idèntics, ja que tenen la mateixa especificació per al lloc i per al mode d'articulació, i que es resolguin amb un procés de fusió. Aquest procés és el que dona lloc a un únic segment sonant (3a). En la resta de casos, no opera la fusió, ja sigui perquè les consonants tenen especificacions diferents per al mode d'articulació (3b) o per al lloc d'articulació (3c).

(3) Morales (1995)

a. /n/ + /t/ → [n] (cf. *pont* ['pɔn])
[nas] PA PA [nas] PA

b. /n/ + /s/ → [ns] (cf. *fons* ['fɔns])
[nas] PA [cont] PA

c. /l/ + /k/ → [lk] (cf. *remolc* [rə'molk])
[lat] PA PA
[vel]

Els problemes d'aquesta proposta són diversos: d'una banda, l'anàlisi és poc restrictiva, ja que res no impedeix que l'OCP afecti altres seqüències de consonants homorgàniques i amb el mateix mode d'articulació, com ara *batlle* /baʎʎ/, les quals es resolen amb inserció i no pas amb fusió; en aquests casos, d'altra banda, les dues consonants comparteixen el mateix lloc i mode d'articulació, sense necessitat de recórrer a la subespecificació. Tampoc no pot donar compte de la manca de simplificació quan es tracta d'una ròtica o una fricativa alveolar seguida d'oclusiva; aquestes seqüències també s'haurien de resoldre amb fusió, ja que, partint de la subespecificació de l'oclusiva, es tracta de seqüències amb el mateix mode i lloc d'articulació. D'altra banda, tal com assenyala Jiménez (1997: 262-263), cal estipular que l'OCP només afecta les seqüències tautosil·làbiques, ja que, si no fos així, s'obtidrien resultats indesitjats com ara *[kə.'mɛt], en lloc de [kəm.'pɛt], per a una forma subjacent /kanp+ɛt/. Per tal de superar aquest segon problema, Colina (1995: 214) atribueix la simplificació de grups consonàntics no pas a l'OCP sinó a una restricció que prohibeix que les oclusives que pertanyen a una coda tinguin el seu propi punt d'articulació, el qual no pot ser compartit per cap altre segment (4).

(4) NO-PA COMPARTIT: Les oclusives pertanyents a una coda han de tenir el seu propi punt d'articulació, que no pot ser compartit per cap altre segment (Colina 1995: 214)

De la interacció entre NO-PA COMPARTIT i les restriccions de fidelitat que advoquen per la preservació dels trets subjacents de lloc (INTEGREU-PA) i mode (INTEGREU-MA), i dels segments de l'input (INTEGREU-X) es deriven els resultats volguts per al català. La jerarquia de (5) preveu que hi ha elisió del segment oclusiu en les seqüències consonàntiques sempre que no hi hagi pèrdua d'informació —de mode o de lloc d'articulació—; la jerarquia de (6), en canvi, preveu que mai hi ha elisió.

(5) Jerarquia del català central, extensible a l'eivissenc (Colina 1995)

INTEGREU-PA, INTEGREU-MA >> NO-PA COMPARTIT >> INTEGREU-X

(6) Jerarquia del valencià, extensible al mallorquí i el menorquí (Colina 1995)

INTEGREU-PA, INTEGREU-MA, INTEGREU-X >> NO-PA COMPARTIT

Aquesta proposta té l'avantatge, respecte de la de Morales (1995), que només afecta les seqüències de consonants que es troben en la posició de coda. Ara bé, tal com també assenyala Jiménez (1997: 262-263), NO-PA COMPARTIT és una restricció poc natural, que va en contra d'estructures poc marcades: les seqüències de consonants homorgàniques. Moltes llengües, en efecte, permeten les codes formades per consonants homorgàniques i, en canvi, eviten les que estan integrades per consonants heterorgàniques, fet que es resol amb processos com ara l'epèntesi, l'elisió o l'assimilació (veg. el § 6.1.1.1.2.4.3). I, de fet, això ha portat a formular restriccions totalment contràries a NO-PA COMPARTIT, com ara la CONDICIÓN DE GRUPS, que prohibeix les seqüències de consonants formades per consonants heterorgàniques, o COMPARTIU-PA, que s'ha vist en altres punts d'aquest treball.

(7) CONDICIÓN DE GRUPS (Yip 1990)

Les consonants adjacents han de contenir, com a màxim, una especificació per al Punt d'Articulació.

D'altra banda, tal com assenyala Jiménez (1997, 1999), la restricció proposada per Colina (1995) engloba massa condicionants en ella mateixa: *a*) les consonants afectades per la restricció són les oclusives; *b*) i, de les oclusives, només es veuen afectades aquelles que es troben en un grup consonàntic tautosil·làbic. És per això que l'autor proposa aconseguir els mateixos efectes invocant restriccions específiques, justificades

independentment: *a*) una restricció en contra de la incorporació de dues consonants en la posició de coda (*CODA COMPLEXA), o, el que és el mateix, una restricció en contra de la incorporació de les consonants com a apèndixs (*APÈNDIX); *b*) les restriccions de fidelitat que advoquen per la integració dels elements (trets i segments) presents en l'input (INTEGREU-Trets, INTEGREU-X). De la interacció d'aquestes restriccions es pot derivar el comportament del català, amb simplificació (8), i el comportament del valencià, amb preservació del grup (9).

(8) *CODA-COMPLEXA: Una coda no pot legitimar més d'un segment (veg. Jiménez 1997, 1999 per al català)

(9) *APÈNDIX: No és possible adjuntar una consonant com un apèndix a l'estructura prosòdica (veg. Jiménez 1997, 1999 per al català)

(10) Català central (adaptat de Jiménez 1997)

	INTEG(PA)	INTEG(MA) ⁷⁵	*APÈNDIX	INTEG-X
☞ a. ['ark]			*	
b. ['ar]	*	*!		*
a. ['punt]			*!	
☞ b. ['pun]				*
☞ a. ['fons]			*	
b. ['fon]		*!		*

(11) Valencià (adaptat de Jiménez 1997)

	INTEG(PA)	INTEG(MA)	INTEG-X	*APÈNDIX
☞ a. ['ark]				*
b. ['ar]	*	*!	*	
☞ a. ['punt]				*
b. ['pun]			*!	
☞ a. ['fons]				*
b. ['fon]		*!	*	

D'altra banda, incorporant la restricció PERIFICITAT —segons la qual els apèndixs han d'ocupar una posició perifèrica, com ara el final del grup clíctic o el final de la frase fonològica— és possible explicar el comportament de varietats com el valencià, que

⁷⁵ En la proposta de Jiménez (1997, 1999), la restricció INTEG(MA) fa referència exclusivament al tret continu.

solament simplifiquen quan s'afegeix el morf -s (de plural o de segona persona singular) als grups consonàntics finals homorgànics.

(12) PERIFICITAT: Els elements extraprosòdics —extrasil·làbics o extramètrics— han de ser perifèrics (veg. Jiménez 1997, 1999 i Dols 2000 per al català)

(13) València (adaptat de Jiménez 1997)

	INTEG(PA)	INTEG(MA)	PERIFICITAT	INTEG-X	*APÈNDIX
☞ a. ['arks]			*		*
b. ['ars]	*	*!		*	*
a. ['punts]			*!	*	*
☞ b. ['puns]					*

La proposta de Jiménez (1997, 1999) és més afinada que les anteriors perquè permet relacionar la simplificació de grups consonàntics finals amb l'estructura sil·làbica, i, també, amb la naturalesa de les consonants implicades a partir de restriccions independents. Tot i amb això, perseveren els problemes amb els grups consonàntics finals que presenten la mateixa sonicitat: Jiménez (1997, 1999) proposa jerarquitzar la restricció *SONICITAT INTRASIL·LÀBICA (segons la qual no es permeten les seqüències intrasil·làbiques amb la mateixa sonicitat) per damunt de les restriccions INTEG(PA) i INTEG(MA), de manera que les seqüències subjacents amb la mateixa sonicitat i amb un lloc d'articulació diferent (cf. *pact-e*) o amb un mode d'articulació diferent (cf. *centr-e*) es resolen amb inserció vocàlica i no pas amb elisió. Aquesta jerarquia, però, preveu l'elisió, i no pas la inserció, en les seqüències consonàntiques finals amb el mateix mode i el mateix lloc d'articulació (cf. *batll-e*, *esquerr-e*), tal com ocorria en l'anàlisi de Morales (1992, 1995). Els problemes de debò, però, es plantegen quan es trasllada aquesta proposta, emmarcada en el *Containment Model*, a la teoria de la correspondència estàndard (*Correspondence Theory*). Tal com s'ha fet notar en la introducció i en altres punts del treball, en aquest darrer marc no es pot fer referència a la inserció i l'elisió de trets, ja que es parteix de la base que aquests són propietats, atributs, dels segments i que es troben mediats per aquests. Restriccions com ara IDENT(PA) o IDENT(MA), en efecte, se satisfan vàcuament amb l'elisió dels segments, de manera que hi ha elisió tot i que això impliqui la pèrdua dels trets de mode i de lloc d'articulació.

(14) La simplificació en la Teoria de la Correspondència estàndard

	IDENT(MA)	IDENT(PA)	*CODACOMPLEXA	MAX
a. ['kamp]			*!	
↪ b. ['kam]				*
a. ['serp]			*!	
●* b. ['ser]				*

Llevat que es consideri que en casos com ara *camp* ['kam] opera un procés de fusió, és impossible garantir, doncs, la preservació dels trets presents en l'input mitjançant les restriccions de fidelitat previstes en la teoria de la correspondència estàndard. Es pot hipotitzar, això sí, que en aquests casos opera un procés de fusió: com que el segment fusionat es correspondria a dos segments de l'input, les especificacions d'aquests dos segments sí que quedarien regulades per les restriccions de fidelitat de la família IDENT(Trets). La generalització que hi ha al darrere d'aquesta anàlisi, hereva de les anàlisis precedents, seria que hi ha fusió sempre que no es perdi informació, de mode o de lloc d'articulació (15):

(15)

	IDENT(MA)	IDENT(PA)	*CODACOMPLEXA	MAX
a. ['kamp]			*!	
↪ b. ['kam _{1,2}]				
↪ a. ['serp]			*	
b. ['ser _{1,2}]	*	*!		

Aquesta interpretació s'ha proposat per a llengües com ara l'indonesi, en què l'estratègia per evitar una seqüència de nasal seguida de consonant homòrghica sorda (*NC̥) és la fusió entre la nasal i l'oclusiva següent, donant lloc a una nasal amb el mateix lloc d'articulació que l'oclusiva.

(16) Indonesi (Pater 1995)

/məN+pilih/	[məmilih]	‘escollir, votar’
/məN+tulis/	[mənulis]	‘escriure’
/məN+kasih/	[məŋasih]	‘donar’

Aquesta interpretació seria difícil aplicar-la a casos com ara *verd* o *gust* en les varietats que presenten simplificació, ja que la fusió de les dues darreres consonants en la ròtica i en la sibilant implicaria, indefectiblement, la pèrdua del tret de mode d'articulació.

6.3.1.2.2.3. La simplificació i el contrast en teoria de l'optimitat

Una altra manera de donar compte dels fets —menys ortodoxa, però més intuïtiva, i potser més acostada a la realitat—, és considerar que només s'elideixen les consonants que no contrasten amb un so adjacent pel que fa a un determinat tret. Una restricció de fidelitat de tipus sintagmàtic que prohibeix l'elisió d'un segment que contrasta amb una consonant adjacent pel que fa a un determinat tret seria la responsable del manteniment dels grups consonàntics heterorgànics o amb un mode d'articulació diferent. El fet que les consonants que no contrasten amb un so adjacent s'elideixin s'explicaria perquè cap restricció de fidelitat les protegeix.

Aquesta restricció té una fonamentació fonètica semblant a la que s'atribueix als segments situats en posicions perceptualment prominents. Diferents estudis (Kawasaki 1982, Ohala & Kawasaki 1985, Wright 1996, Boersma 1998) demostren que la perceptibilitat de les consonants augmenta com més gran és el contrast respecte de segments adjacents. Això és, no es recorre a l'elisió en aquells casos en què hi ha prou contrast entre consonants adjacents; l'elisió, en canvi, és freqüent en aquells casos en què el contrast és mínim. Per a l'eivissenc, bastarien les restriccions MAX-C[ContrastPA], que prohibeix l'elisió d'un segment que contrasta amb un segment precedent pel que fa al lloc d'articulació, i MAX-C[ContrastCont], que prohibeix l'elisió d'un segment que contrasta amb un segment precedent pel que fa al mode d'articulació continu:

(17) MAX-C[ContrastPA] (MAX-C[ContrPA]): Una consonant que contrasta amb una consonant precedent pel que fa al lloc d'articulació ha de ser preservada (veg. Côté 2000: 200).

(18) MAX-C[ContrastCont] (MAX-C[ContrCont]): Una consonant que contrasta amb una consonant precedent pel que fa a la continuïtat ha de ser preservada (veg. Côté 2000: 200).

És important establir que el contrast es dona entre la consonant afectada i la consonant precedent, i no pas amb la consonant que segueix, per tal de donar compte dels casos del tipus *camp*s, en què l'oclusiva bilabial no contrasta amb la nasal precedent però sí amb la fricativa alveolar següent. Aquestes restriccions determinen, com es veurà més endavant, que les seqüències de consonants heterorgàniques es resolguin sense simplificació consonàntica.

Fins al moment s'han introduït les restriccions que determinen si hi ha simplificació o no. Cal establir, però, quina restricció explica, en cas d'elisió, que la consonant que es manté és C1 i no pas C2. I, també, per què, en el cas de les seqüències amb un mode o un lloc d'articulació diferents, no s'elideix la consonant contigua al nucli, ja que, fins al moment, no s'ha introduït cap restricció que les protegeixi de l'activitat de la restricció de marcatge en contra de les codex complexes. La restricció que determina aquest comportament és CONTIGÜITAT, la qual prohibeix l'elisió i la inserció intramòrfiques (veg. el § 4.2.1.8).

(19) CONTIGÜITAT: Es prohibeixen la inserció i l'elisió intramòrfiques (veg. McCarthy & Prince 1995a)

Pel que fa als casos del tipus *gust*s i *cas*cs, cal dir que l'elisió del segment oclusiu no és possible per l'activitat de la restricció *[sib][sib], situada al capdamunt de la jerarquia (veg. el § 6.1.2.4).

Cal establir, ara, quina és la restricció de marcatge que promou l'elisió en aquests casos. Partint de la constatació que altres varietats, com ara el valencià i el menorquí, només simplifiquen quan es tracta de grups de tres consonants, es pot hipotitzar que, de fet, la restricció responsable d'aquest comportament és *CODA-COMPLEXA3, la qual prohibeix les codex complexes de tres consonants.

(20) *CODA-COMPLEXA3 (*CC3): Es prohibeixen les codex formades per tres consonants (veg. Jiménez 1999)

La major complexitat d'aquestes codex respecte de les formades per només dues consonants justifica la seva invocació, i també la jerarquia *CODA-COMPLEXA3 >> *CODA-COMPLEXA. Una jerarquia com la de (21) justifica la simplificació en les seqüències de tres consonants amb una seqüència de nasal i lateral seguides d'oclusiva

homorgànica (22). D'altra banda, assegura el manteniment en el cas de les seqüències de tres consonants finals amb un lloc o un mode d'articulació diferents (23-25). En aquesta jerarquia, no s'han tingut en compte les restriccions de fidelitat que advoquen pel manteniment de les consonants en funció del seu mode d'articulació, que s'introdueixen més endavant. Per motius de simplicitat, es recorre a la restricció general MAX-IO.

(21) *Jerarquia de restriccions eivissenc (provisional)*

CONTIGÜITAT >> *CC3, MAX-C[ContrPA], MAX-C[ContrCont] >> MAX-IO

(22) *Simplificació en grups amb el mateix PA i MA (camps, ponts, molts)*

/kanp+z/ /pɔnt+z/ /molt+z/	CONTIG	*CC3	MAX-C [ContrPA]	MAX-C [ContrCont]	MAX
a. ['kamps]		*!			
☞ b. ['kams]					*
c. ['kaps]	*!				*
a. ['pɔnts]		*!			
☞ b. ['pɔns]					*
c. ['pɔts]	*!				*
a. ['mołts]		*!			
☞ b. ['mols]					*
c. ['mots]	*!				*

Cal tenir en compte que, partint de la forma subjacent /kanp+z/, les realitzacions superficials ['kamps] i ['kams] són producte de la jerarquia COMP(PA) >> IDENT(cor), IDENT(NasPA) (veg. el § 6.1.1.1.2), que motiva que l'oclusiva bilabial no contrasti pel que fa al lloc d'articulació amb la nasal (assimilada) precedent. Cal tenir present, en aquest sentit, que una restricció com ara MAX-C[ContrPA] és sensible a les formes superficials i no pas a les formes subjacents, de manera que l'elisió és motivada. Si es parteix de la forma subjacent amb una nasal bilabial (cf. /kanp+z/) s'obtenen els mateixos resultats.

(23) Preservació en grups amb diferent PA i MA (*serps, porcs, golfs, cascs, dorms, mosaics, naips*)

	CONTIG	*CC3	MAX-C [ContrPA]	MAX-C [ContrCont]	MAX
/serp+z/					
☞ a. ['serps]		*			
b. ['sers]			*	*!	*
c. ['seps]	*!				*
/pɔrk+z/					
☞ a. ['pɔrks]		*			
b. ['pɔrs]			*	*!	*
c. ['pɔks]	*!				*
/gɔlf+z/					
☞ a. ['gɔlfs]		*			
b. ['gɔls]			*	*!	*
c. ['gɔfs]	*!				*
/kask+z/					
☞ a. ['kasks]		*			
b. ['kass] _(*[sib][sib] *!)			*	*	*
c. ['kaks]	*!				*
/dɔrm+z/					
☞ a. ['dɔrms]		*			
b. ['dɔrs]			*	*!	*
c. ['dɔms]	*!				*
/muzajk+z/					
☞ a. [mu.'zajks]		*			
b. [mu.'zajs]			*	*!	*
c. [mu.'zaks]	*!				*
/najp+z/					
☞ a. ['najps]		*			
b. ['najs]			*	*!	*
c. ['naps]	*!				*

(24) Preservació en les seqüències amb diferent PA i mateix MA

	CONTIG	*CC3	MAX-C [ContrPA]	MAX-C [ContrCont]	MAX
/sɛrf+z/					
☞ a. [ˈsɛrfs]		*			
b. [ˈsɛrs]			*		*!
c. [ˈsɛfs]	*!				*
/rəmolk+z/					
☞ a. [rə.ˈmɒlks]		*			
b. [rə.ˈmɒls]			*		*!
c. [rə.ˈmɒks]	*!				*
/kalb+z/					
☞ a. [ˈkɑlps]		*			
b. [ˈkɑls]			*		*!
c. [ˈkɑps]	*!				*

(25) Preservació en les seqüències amb diferent MA i mateix PA (*verds, forns, buits*)

	CONTIG	*CC3	MAX-C [ContrPA]	MAX-C [ContrCont]	MAX
/vərd+z/					
a. [ˈvɔrts]		*			
☞ b. [ˈvɔrts̃]					
c. [ˈvɔrs]				*	*!
d. [ˈvɔts]	*!				*
/fɔrn+z/					
☞ a. [ˈfɔrns]		*			
b. [ˈfɔrs]				*	*!
c. [ˈfɔns]	*!				*
/bujd+z/					
☞ a. [ˈbujs̃]					
b. [ˈbujs]				*	*!
c. [ˈbuts̃]	*!				*

Les seqüències de nasal seguida d'oclusiva velar se solen resoldre amb manteniment del grup. Per explicar el comportament de les seqüències de nasal seguida de velar partint de la forma subjacent amb nasal alveolar (cf. /bank+z/) és necessària una jerarquia següent en què MAX-C[ContrPA] domina *CC3; es pot observar en la taula de (27), en què la jerarquització de MAX-C[ContrPA] per damunt de *CC3 és crucial perquè un candidat com ara [ˈbans] sigui descartat com a òptim.

(26) Jerarquia de restriccions eivissenc (assimilació de lloc & simplificació)

COMP(PA) >> MAX-C[ContrPA] >> *CC3 >> IDENT(cor), IDENT(NasPA)

(27)

/bank+z/	CONTIG	COMP (PA)	MAX-C [ContrPA]	*CC3	IDENT (cor)	IDENT (NasPA)
a. ['baŋks]				*	*	*
b. ['banks]		*!		*		
c. ['baks]	*!		*			
d. ['bans]			*!			

El fet de jerarquitzar la restricció MAX-C[ContrPA] per damunt de *CC3 no implica cap problema per als casos estudiats anteriorment, ja que en eivissenc mai hi ha elisió d'una consonant si contrasta amb la precedent pel que fa al lloc d'articulació.

El fet que algunes varietats també simplifiquin quan es tracta de seqüències de dues consonants finals pot explicar-se per la pressió que exerceixen les formes plurals; es tractaria d'un cas de sobreaplicació d'un procés motivat per la pressió que exerceixen les formes del mateix paradigma. Aquesta circumstància pot capturar-se fàcilment recorrent al model dels paradigmes òptims (*Optimal Paradigms Model*), proposat per McCarthy ([2001] en premsa) (veg., també, Pons 2001, Pons 2002, Lloret 2002, Lloret 2003, per a una aplicació d'aquest model a la morfologia verbal del català de Mallorca i Menorca). Aquesta anàlisi, d'altra banda, permetrà una explicació més planera dels casos excepcionals respecte de la simplificació consonàntica que tenen lloc en la morfologia verbal (cf. *(jo) cant* ['kaŋt], sense elisió; veg. el § 6.3.2.2.3). A partir d'aquesta jerarquia, i amb la incorporació de restriccions de fidelitat que donen compte de les relacions entre formes relacionades per flexió, s'obtenen els resultats desitjats per a les seqüències de sonant més oclusiva en posició final. La restricció OP DEP-C, segons la qual no es permet la inserció d'una consonant no present en la base d'una altra forma flexionada, és la responsable d'aquest comportament. D'altra banda, la restricció OP MAX-C, segons la qual no es permet l'elisió d'una consonant no present en la base d'una altra forma flexionada i que podria motivar la manca d'aplicació de la simplificació consonàntica en les seqüències de tres consonants, difícilment pot exercir la seva influència perquè la restricció de marcatge *CC3 està situada al capdamunt de la jerarquia. La infraaplicació del procés, doncs, mai no serà viable. En les taules que

figuren a continuació es poden observar els efectes d'aquestes restriccions intraparamètriques. No s'hi han considerat candidats amb elisió del segment contigu al nucli, perquè se suposa que serien eliminats per la restricció CONTIGÜITAT.

(28) Eivissenc

pont~punts /pɔnt/~pɔnt+z/ [ˈpɔnt]~[ˈpɔns]

/pɔnt/	*CC3	OP DEP-C	OP MAX-C	MAX
a. <p <u>o</u> nt, p <u>o</u> nts>	*!			
b. <p <u>o</u> nt, p <u>o</u> ns>		*	*!	*
↪ c. <p <u>o</u> n, p <u>o</u> ns>				**

Amb tot, cal afinar lleugerament el model per tal d'explicar els paradigmes en què no només hi ha flexió de nombre sinó també de gènere (*molt, molta, molts, moltes*). Aquests casos són problemàtics per a l'anàlisi proposada perquè les formes de femení singular i femení plural, que contenen la darrera consonant del radical, poden eclipsar la pressió que les formes de masculí plural exerceixen sobre les formes de masculí singular, i motivar la selecció d'un paradigma del tipus <molt, molta, mols, moltes>, força més homogeni que no pas el paradigma real <mol, molta, mols, moltes>. Aquesta situació es pot observar en la taula que figura a continuació:

(29) Eivissenc

molt~molta~molts~moltes /mɔlt/~mɔlt+ə/~mɔlt+z/~mɔlt+ə+z/

/mɔlt/	*CC3	OP DEP-C	OP MAX-C	MAX
a. < <u>m</u> olt, <u>m</u> olta, <u>m</u> olts, <u>m</u> oltes>	*!			
b. < <u>m</u> ol, <u>m</u> olta, <u>m</u> ols, <u>m</u> oltes>		****	****!	**
●* c. < <u>m</u> olt, <u>m</u> olta, <u>m</u> ols, <u>m</u> oltes>		***	***	*

D'altra banda, amb aquesta jerarquia, res no impedeix que la forma de masculí singular motivi la sobreaplicació de l'elisió no solament en les formes de masculí singular, sinó també en les formes de femení, tot obtenint, també, paradigmes màximament homogenis:

(30) Eivissenc

molt~molta~molts~moltes /molt/~molt+ə/~molt+z/~molt+ə+z/

/molt/	*CC3	OP DEP-C	OP MAX-C	MAX
a. <molt, molta, molts, moltes>	*!			
b. <mol, molta, mols, moltes>		****	****!	**
c. <molt, molta, mols, moltes>		***	***!	*
☛ d. <mol, mola, mols, moles>				****

Aquesta darrera contradicció té una explicació senzilla. La sobreaplicació de simplificació en les formes de femení no és possible perquè això implica l'elisió d'un segment consonàntic seguit de vocal, fet que no es dona mai en català, ni tampoc en les llengües en general; això s'explica per l'alt grau de perceptibilitat de les consonants situades en posició prevocàlica. Una restricció de fidelitat del tipus MAX-C [___/V] explica que no hi hagi sobreaplicació d'elisió en aquests casos. Cal tenir en compte que, perquè aquesta restricció afecti seqüències de consonants heteromòrfiques, cal assumir que els morfs estan ordenats subjacentment, tal com ho estan en la forma superficial. De totes maneres, continua sent elegit com a òptim un paradigma erroni, això és, el paradigma amb manca de simplificació en posició final:

(31) MAX-C [___/V]: Tota consonant seguida de vocal en l'input ha de ser preservada en l'output (veg. Côté 2000).

(32) Eivissenc

molt~molta~molts~moltes /molt/~molt+ə/~molt+z/~molt+ə+z/

/molt/	*CC3	MAX-C [___/V]	OP DEP-C	OP MAX-C	MAX
a. <molt, molta, molts, moltes>	*!				
b. <mol, molta, mols, moltes>			****	****!	**
☛ c. <molt, molta, mols, moltes>			***	***	*
d. <mol, mola, mols, moles>		**!			****

El problema que es planteja en aquesta darrera taula és que són més les formes amb radical acabat en consonant, justificades per la restricció de fidelitat MAX-C [___/V], que poden exercir pressió sobre la forma de masculí singular, que no pas les formes amb radical sense consonant final, justificades per la restricció *CC3. És a dir, les formes de femení acaben tenint més poder paradigmàtic que no pas la forma de plural. I això és reflecteix en el nombre de violacions de les restriccions OP DEP-C i OP MAX-C. D'altra

banda, el candidat amb només elisió en la forma de masculí plural implica menys violacions de la restricció de fidelitat MAX que no pas el candidat amb elisió de les dues formes de masculí, singular i plural.

Aquest tipus de contradicció es pot matisar modificant lleugerament el mecanisme de funcionament del model dels paradigmes òptims: es pot assumir que el grau de pressió intraparadigmàtica és diferent en funció del tipus de flexió de què es tracti, és a dir, en funció de si es tracta de flexió de gènere o de flexió de nombre. I això es pot aconseguir establint restriccions de fidelitat intraparadigmàtiques específiques per a cada tipus de flexió i jerarquizant-les entre elles. Considerar la possibilitat d'aquest tipus de restriccions específiques implica reconèixer l'existència de subparadigmes, això és, subparadigmes relacionats per flexió de gènere i subparadigmes relacionats per flexió de nombre, seguint a grans trets la proposta de Bonet & Lloret & Mascaró (2003a,b). Un radical del tipus *molt*, doncs, comptaria amb els subparadigmes <*molt*, *molta*> <*molts*, *moltes*>, relacionats per flexió de gènere, i els subparadigmes <*molt*, *molts*> <*molta*, *moltes*>, relacionats per flexió de nombre.

(33) Restriccions subintraparadigmàtiques

- a. SPON MAX-C: En el marc de la flexió de nombre, tota consonant present en la base (radical) d'una forma flexionada ha de tenir un corresponent en la base (radical) d'una altra forma flexionada.
- b. SPON DEP-C: En el marc de la flexió de nombre, tota consonant present en la base (radical) d'una forma flexionada ha de tenir un corresponent en la base (radical) d'una altra forma flexionada.
- c. SPOG MAX-C: En el marc de la flexió de gènere, tota consonant present en la base (radical) d'una forma flexionada ha de tenir un corresponent en la base (radical) d'una altra forma flexionada.
- d. SPOG DEP-C: En el marc de la flexió de gènere, tota consonant present en la base (radical) d'una forma flexionada ha de tenir un corresponent en la base (radical) d'una altra forma flexionada.

(34) SPON MAX-C, SPON DEP-C >> SPOG MAX-C, SPOG DEP-C

Tal com es pot veure en la taula següent, jerarquizant les restriccions de fidelitat referents a les relacions intraparadigmàtiques entre formes relacionades per nombre per damunt de les restriccions de fidelitat referents a les relacions intraparadigmàtiques entre formes relacionades per gènere s'obtenen els resultats volguts. Aquesta jerarquia

reflecteix la intuïció que hi ha una relació més estreta entre les formes relacionades per nombre que no pas entre les formes relacionades per gènere. Segurament és la major semblança estructural entre les formes relacionades per nombre respecte de les formes relacionades per gènere el que motiva aquesta jerarquia de restriccions: l'afegiment de la -s de plural, a diferència de l'afegiment de la -a de femení, no motiva la creació d'una síl·laba nova. Aquesta divisió en subparadigmes, d'altra banda, pot estendre's a la flexió verbal, en què interessa distingir entre subparadigmes verbals en funció dels temps verbals, per exemple. En aquest darrer cas, però, la necessitat de distingir entre subparadigmes vindria motivada per factors més aviat morfològics i no pas estructurals. Cal fer notar que aquesta proposta motiva la generació de diferents candidats, que, al seu torn, compten amb diferents subcandidats: cada candidat, en efecte, compta amb un conjunt de subcandidats: així, per al radical /molt/, es generen quatre subcandidats, dos relacionats per gènere (<molt, molts>, <molta, moltes>), i dos relacionats per nombre (<molt, molta>, <molts, moltes>); la proposta, tal com està plantejada, preveu només la presència de pressions en el marc del mateix subparadigma però no pas entre subparadigmes diferents. Els efectes de la jerarquia proposada a (34) queden reflectits en la taula de (35), en què, gràcies a la preeminència de les restriccions de fidelitat intrasubparadigmàtiques de nombre, respecte de les de gènere, surt elegit el candidat (35d), amb elisió en les formes de masculí, i preservació en les formes de femení.

(35) Eivissenc

/molt/	*CC3	MAX-C [/ V]	SPON DEP-C	SPON MAX-C	SPOG DEP-C	SPOG MAX-C	MAX
a. <molt, molts> <molt, molta> <molta, moltes> <molts, moltes>	*						
	*!						
b. <mol, mols> <mol, mola> <molta, moles> <molts, moles>		* ** *!					** ** ** **
c. <molt, mols> <molt, molta> <molta, moltes> <molts, moltes>			*	*!			**
					*	*	** *
d. <mol, mols> <mol, molta> <molta, moltes> <molts, moltes>					*	*	** *
					*	*	*
e. <mol, mols> <molt, molta> <molta, moltes> <molts, moltes>							**
	*!						**

Fins ara no s'ha considerat la possibilitat que les seqüències integrades per tres consonants heteromòrfiques es resolguin amb elisió de la darrera consonant. És cert que, en molts casos, aquesta consonant queda protegida per les restriccions de fidelitat MAX-C[ContrPA], i, sobretot, per MAX-C[ContrCont] (cf. *camp*s, per exemple). No obstant això, el caràcter perifèric d'aquestes consonants, la càrrega morfològica que solen aportar (Jiménez 1997) i el caràcter perceptualment prominent que presenten (Jiménez 1997), segurament també afavoreixen la manca d'elisió en aquests casos. Tal com s'argumenta més endavant, seguint la proposta de Dols (2000), en mallorquí i menorquí, la restricció responsable de la preservació d'aquesta consonant és ANCOREU(PG, FF, D), segons la qual el segment situat al final de la paraula gramatical ha de coincidir amb el segment situat al final de la frase fonològica. Aquesta restricció ocupa una posició elevada en les varietats de Mallorca i Menorca, però no pas en les varietats d'Eivissa, en què hi ha simplificació de grups consonàntics finals (cf. *camp* ['kam]); aquesta restricció, en efecte, podria bloquejar el procés de simplificació en posició final. Atès que hi ha preservació de sibilants fins i tot quan aquests no tenen un caràcter morfològic (cf. *i[s]criure, tra[s]criure, te[ms]perdut*), s'hipotitza que la restricció que les protegeix de l'elisió és MAX(sibilant), que, com es veurà més endavant, té un paper especialment rellevant quan es tracta de seqüències postlèxiques.

6.3.1.2.3. La simplificació de grups consonàntics no finals en eivissenc

6.3.1.2.3.1. Dades objecte d'anàlisi

Quan als grups consonàntics de dues consonants finals els segueix un mot que comença en consonant, hi sol haver elisió de C2 quan aquesta consonant és oclusiva i amb independència de si hi ha contrast o no. Es pot veure en els exemples de (35), (36), (37) i (38), per bé que l'elisió no és tan sistemàtica quan C1 és una semivocal anterior, o quan C2 és una oclusiva velar. Quan C2 és fricativa sibilant (39), hi ha preservació íntegra del grup. Quan C2 és nasal o fricativa labiodental hi pot haver preservació i simplificació de grup. Es pot veure en els exemples de (40) i de (41). Quan a aquests grups els segueix un mot que comença en vocal, hi ha elisió de C2 només en els casos en què aquesta consonant no ha estat elidida en posició de final absolut; es pot observar en els exemples de (42) i de (43).

<i>Eivissenc</i>	<i>CC##C</i>		
(35)	<i>camp petit</i>	/kɑnp##pətɪt/	[kam.pə.'tit]
	<i>pont petit</i>	/pɔnt##pətɪt/	[pɔm.pə.'tit]
	<i>sang freda</i>	/sɑŋ##frəd+ə/	[sɑŋk.'frə.ðə]~[sɑŋ.'frə.ðə]
	<i>molt petit</i>	/mɔlt##pətɪt/	[mol.pə.'tit]
(36)	<i>verd blau</i>	/vərd##blav/	[vər.'βlaw]
	<i>serp perillosa</i>	/serp##pəriʎ+oz+ə/	[ser.pə.ri.'ʎo.zə]
	<i>porc petit</i>	/pɔrk##pətɪt/	[pɔr.pə.'tit]
	<i>remolc gros</i>	/rəmɔlk##grɔs/	[rə.mol.'ɣrɔs]
	<i>calb total</i>	/kalb##tot+al/	[ka].tu.'tal]
(37)	<i>gust bo</i>	/gust##bɔn/	[guz.'βɔ]
	<i>casc petit</i>	/kask##pətɪt/	[kas.pə.'tit]
(38)	<i>vuit dies</i>	/vujt##di+ə+z/	[vuj.'ði.əs]~[vujd.'di.əs]
	<i>mosaic petit</i>	/muzajk##pətɪt/	[mu.,zaj.pə.'tit]~[mu.,zajk.pə.'tit]
	<i>naip gros</i>	/najp##grɔs/	[naj.'ɣrɔs]~[najb.'grɔs]
(39)	<i>sacs petits</i>	/sak+z##pətɪt+z/	[saks.pə.'tits]
	<i>caps petits</i>	/kap+z##pətɪt+z/	[kaps.pə.'tits]
(40)	<i>forn petit</i>	/fɔrn##pətɪt/	[fɔrn.pə.'tit]~[fɔr.pə.'tit]
	<i>dorm molt</i>	/dɔrm##mɔlt/	[dɔrm.'mol]~[dɔr.'mol]
(41)	<i>golf car</i>	/gɔlf##kar/	[gɔlf.'ka]~[gɔl.'ka]
	<i>triomf segur</i>	/trionf##səɣur/	[tri.,omf.sə.'ɣu]~[tri.,om.sə.'ɣu]
(42)	<i>camp obert</i>	/kɑnp##ɔbɛr+t/	[ka.mu.'βɛrt]
	<i>pont elevat</i>	/pɔnt##əlev+a+d/	[pɔ.nə.lə.'vat]
	<i>sang encesa</i>	/sɑŋ##ənsə+z+ə/	[sɑŋ.gən.'sə.zə]
	<i>molt alegre</i>	/mɔlt##əleɣr/	[mo.lə.'le.ɣrə]
(43)	<i>verd intens</i>	/vərd##intens/	[vər.tiŋ.'tens]
	<i>gust agre</i>	/gust##agr/	[gus.'ta.ɣrə]
	<i>serp àgil</i>	/serp##aʒil/	[ser.'pa.ʒil]
	<i>remolc alt</i>	/rəmɔlk##alt/	[rə.mol.'kal]
	<i>calb integral</i>	/kalb##integr+al/	[kal.piŋ.tə.'ɣral]
	<i>fons immens</i>	/fɔns##immens/	[fon.zim.'mens]
	<i>golf animat</i>	/gɔlf##anim+a+d/	[gɔl.fa.ni.'mat]

Finalment, quan es tracta de tres consonants finals seguides de mot que comença en consonant o vocal, hi ha elisió de C2 i preservació de C1 i C3 (44, 45, 47). En el cas de les seqüències de sibilant+oclusiva+sibilant, però, no és possible la preservació de C3 perquè això donaria lloc a una seqüència de dues sibilants. En aquests casos, a diferència de la resta, hi ha preservació de C1 i elisió de C2 i C3 (46). D'altra banda, quan C2 és fricativa labiodental, hi sol haver preservació del grup (48, 51).

<i>Eivissenc</i>	<i>CC+C##C</i>		
(44)	<i>campes petits</i>	/kənp+z##pətɪt+z/	[,kəms.pə.'tɪts]
	<i>pontes petit</i>	/pɒnt+z##pətɪt+z/	[,pɒns.pə.'tɪts]
	<i>bancs petits</i>	/səŋg+z##frəd+ə+z/	[səŋks.'frə.ðəs]
	<i>moltes parents</i>	/mɒlt+z##pərent+z/	[,mɒls.pə.'rens]
(45)	<i>verds blaus</i>	/vərd+z##blaw+z/	[vərz.'βlaws]
	<i>serps perilloses</i>	/serp+z##pəriʎ+oz+ə+z/	[,sɛrs.pə.ri.'ʎo.zəs]
	<i>porcs petits</i>	/pɔrk+z##pətɪt+z/	[,pɔrs.pə.'tɪts]
	<i>remolcs grossos</i>	/rəmɒlk+z##grəs+z/	[rə.mɒlz.'ɣrɔ.sus]
	<i>calbs totals</i>	/kalb+z##tot+al+z/	[,kals.tu.'tals]
(46)	<i>gusts bons</i>	/gust+z##bɒn+z/	[guz.'βɒns]
	<i>cascs petits</i>	/kask+z##pətɪt+z/	[,kas.pə.'tɪts]
(47)	<i>buits per dies</i>	/bujd+z##pər#dɪnz/	[,bujz.pər.'ðɪns]
	<i>mosaics petits</i>	/muzajk+z##pətɪt+z/	[mu.,zajz.pə.'tɪts]
	<i>naips grossos</i>	/najp+z##grəs+z/	[najz.'ɣrɔ.sus]
(48)	<i>golfs cars</i>	/gɒlf+z##kɑr+z/	[gɒlfs.'kɑs]
	<i>triomfs possibles</i>	/trɪɒnf+z##pusɪbl+z/	[tri.,ɒŋfs.pu.'sɪb.bləs]
(49)	<i>campes oberts</i>	/kənp+z##ɔber+t+z/	[,kəm.zu.'bɛrt̩s]
	<i>pontes elevats</i>	/pɒnt+z##əlev+a+d+z/	[,pɒn.zə.lə.'vɑts]
	<i>sangs enceses</i>	/səŋg+z##ənsə+z+ə+z/	[,səŋg.zən.'sə.zəs]
	<i>moltes animals</i>	/mɒlt+z##ənɪmɑl+z/	[,mɒl.zə.nɪ.'mɑls]
(50)	<i>verds intensos</i>	/vɔrt+z##ɪntens+z/	[,vɔr.zɪŋ.'ten.sus]
	<i>serps amagades</i>	/serp+z##əmag+a+d+ə+z/	[,sɛr.zə.mə.'ɣɑ.ðəs]
	<i>porcs engreixats</i>	/pɔrk+z##əŋgrɛʃ+a+d+z/	[,pɔr.zəŋ.grɛ.'ʃɑts]
	<i>remolcs elevats</i>	/rəmɒlk+z##əlev+a+d+z/	[rə.,mɒl.zə.lə.'vɑts]
	<i>calbs iguals</i>	/kalb+z##ɪgwal+z/	[,kɑl.zɪ.'ɣwɑls]
(51)	<i>golfs animats</i>	/gɒlf+z##ənɪm+a+d+z/	[,gɒlv.zə.nɪ.'mɑts]
	<i>triomfs esperats</i>	/trɪɒnf+z##spɛr+a+d+z/	[tri.,ɒŋv.zəs.pə.'rɑts]

6.3.1.2.3.2. Anàlisi prèvia

En teoria de l'optimitat, hi ha diferents maneres de donar compte d'aquest comportament. Jiménez (1997), per explicar el comportament del català central i del valencià pel que fa a les seqüències consonàntiques formades per dues consonants finals seguides de mot que comença en consonant (35-41), recorre a la restricció ALINEEU(σ , E, σ , D), segons la qual el límit esquerre d'una síl·laba ha de coincidir amb el límit dret d'una altra síl·laba (McCarthy & Prince 1993b). Tal com fa notar l'autor, aquesta restricció té uns efectes semblants a la restricció PERIFICITAT estudiada més amunt, ja que impedeix la presència d'apèndixs —això és, d'elements no incorporats a

l'estructura prosòdica— dins del sintagma fonològic. La diferència entre aquestes dues restriccions és que $ALINEEU(\sigma, E, \sigma, D)$ és més específica que no pas $PERIFICITAT$, ja que aquesta darrera també afecta les seqüències finals de tres consonants (*camp*s) tot prohibint que el segon element s'incorpori com un apèndix. $ALINEEU(\sigma, E, \sigma, D)$, en canvi, no afecta aquestes consonants finals, ja que no hi ha cap síl·laba amb la qual puguin alinear-se. La major especificitat d' $ALINEEU(\sigma, E, \sigma, D)$ respecte de $PERIFICITAT$ implica una jerarquitització en què $ALINEEU(\sigma, E, \sigma, D)$ domina $PERIFICITAT$. Incorporant les restriccions $INTEGREU(MA)$ i $INTEGREU(PA)$ entre aquestes dues restriccions, Jiménez (1997) pot donar compte de la asimetria que s'estableix entre les seqüències lèxiques, en què només hi ha elisió si no es perd informació segmental (cf. *camp*s [ˈkams] vs. *parcs* [ˈparks]), i les seqüències postlèxiques, en què hi ha elisió, encara que es perdi informació (cf. *camp petit* [ˌkam.pə.'tit], però també *parc petit* [ˌpar.pə.'tit]). S'aconsegueixen els mateixos efectes invocant una restricció com ara $*CODA-COMPLEXA_{INTERNA}$, segons la qual es prohibeixen les codex complexes en posició interna (Jiménez 1999); de fet, en la nostra anàlisi, se segueix aquesta darrera hipòtesi.

6.3.1.2.3.3. Nova proposta d'anàlisi

En el marc de la nostra anàlisi, $*CODA-COMPLEXA_{INTERNA}$ ha d'ocupar una posició més elevada que no pas les restriccions de fidelitat referents a la preservació dels segments que contrasten amb un segment adjacent. En efecte, a *porc petit* hi ha elisió tot i que la consonant oclusiva contrasta (pel que fa al PA i el MA) amb la consonant precedent. La jerarquia de restriccions hauria de ser, doncs, la que figura a continuació:

(52) $CONTIGÜITAT, *CCI \gg MAX-C[ContrPA] \gg *CC3, MAX-C[ContrCont] \gg MAX$

(53) *porc petit* /pɔrk##pətit/ [ˌpɔr.pə.'tit]

/pɔrk##pətit/	CONTIG	*CCI	MAX-C [ContrPA]	MAX-C [ContrCont]	MAX
a. [ˌpɔrk.pə.'tit]		*!			
☞ b. [ˌpɔr.pə.'tit]			*	*	*
c. [ˌpɔk.pə.'tit]	*!				*

En el cas de les seqüències amb el mateix mode i lloc d'articulació, la simplificació s'explica per les mateixes raons. Cal tenir en compte, en aquest sentit, que les restriccions MAX-C[ContrPA] i MAX-C[ContrCont] es troben per damunt de les restriccions de fidelitat, de manera que la simplificació en una cas com ara *camp petit* no s'explica per aquestes restriccions intrasubparadigmàtiques sinó per la restricció *CCI, situada al capdamunt de la jerarquia.

Les seqüències integrades per consonant seguida de sibilant —generalment marca de plural o de segona persona singular, però no sempre (cf. *index* ['iŋ.dəks])— es resolen amb preservació del grup perquè la restricció MAX(sibilant), situada al mateix nivell que *CCI, impedeix que hi hagi elisió en aquests casos —veg. més endavant per a una justificació de la restricció MAX(sibilant). Semblantment, el fet que les fricatives labiodentals i les nasals en segona posició (*trionf segur; dorm molt*) tendeixin a preservar-se, especialment en un ritme de parla lent, també podria explicar-se per les restriccions de fidelitat del tipus MAX(Estrident) i MAX(nasal), les quals s'estudien amb profunditat en els punts que segueixen.

Els cas dels grups de dues consonants finals seguides de mot que comença en vocal (*camp obert, serp àgil*) es resolen, com s'ha vist, amb elisió quan aquesta també es dona en posició final (*camp obert*), i amb manteniment, també quan aquest es dona en posició final (*serp àgil*). La jerarquia de restriccions que dona compte d'aquest comportament és la que figura a continuació; en aquest cas, la restricció *CCI és irrellevant, perquè la resíl·labificació desfà la coda complexa.

(54) O-ODEPFINALC >> MAX-C [_/V], MAX-C[Contr] >> SPON >> SPOG

La restricció output-output O-ODEPFINALC inhibeix els efectes de la restricció MAX-C [_/V]. Aquesta restricció, que, com ja ha estat justificat, es troba situada per damunt de les restriccions de fidelitat intrasubparadigmàtiques, impediria l'elisió en un cas com ara *camp obert*, ja que la consonant oclusiva va seguida de vocal.

(55) *camp obert* /kanp##ɔb+ɐ+r+t/ [ka.mu.'bɛrt]

/kanp##ɔb+ɐ+r+t/ (cf. ['kɑmp])	O-ODEPFINALC	MAX-C [_/V]	MAX
☞ a. [ka.mu.'bɛrt]		*	
b. [kam.pu.'bɛrt]	*!		

Quan es tracta d'un grup consonàntic que no ha estat simplificat en posició final s'opta per la conservació del grup (*serp àgil*), ja que no hi ha cap restricció que en motivi la simplificació. La mateixa jerarquia adduïda fins ara dona compte de les seqüències de tres consonants finals seguides de mot que comença en consonant o en vocal; en aquests casos, simplement cal afegir la restricció ALINEEU-Sufix, que impedeix la inserció entre el radical i el sufix. La restricció ALINEEU-Mots, d'altra banda, explica que la inserció entre mots no sigui una estratègia possible.

6.3.1.2.3. *La simplificació de grups consonàntics en mallorquí i menorquí*

6.3.1.2.3.1. La simplificació consonàntica en mallorquí

En aquest punt s'introdueix la proposta general per explicar els processos de simplificació que tenen lloc en el català de Mallorca. Aquests processos han estat tractats de forma extensiva en el treball de Dols (2000), del qual s'incorporen algunes de les aportacions. És per això que abans d'introduir la nostra proposta, és convenient exposar les característiques bàsiques de la proposta de Dols i debatre'n els avantatges i inconvenients.

6.3.1.2.3.1.1. Anàlisis prèvies en teoria de l'optimitat

La proposta de Dols (2000) és semblant a la de Jiménez (1997), per bé que adaptada a les restriccions específiques del mallorquí, que són molt més severes. L'autor parteix de la hipòtesi que en el català de Mallorca no hi ha codes complexes. Realitzacions com ara *camp* ['kamp], *camps* ['kans] o *forts* ['fɔrs], que aparentment tenen dues consonants en la posició de coda, no transgredeixen la restricció *CODA-COMPLEXA perquè, de fet, la darrera consonant s'incorpora com un apèndix. La jerarquia de (56) dona compte dels processos de simplificació que tenen lloc en el nivell lèxic, en què *CODA-COMPLEXA pot ocupar una posició màximament elevada en la jerarquia ja que la condició d'apèndix «aixopluga», en paraules de l'autor, les consonants que es troben en posició final (cf. *camp* ['kamp]):

(56) Dols (2000: 337-338)

*CODA-COMPLEXA >> ALIN(FF, D, M, D), ALIN-Sufix >> INTEGREGU >> *APÈNDIX

(57) Adaptat de Dols (2000)

/perd+z/	*CODA-COMPLEXA	ALIN(FF)	ALIN-Suf	INTEGREGU	*APÈNDIX
a. [ˈperts]	*!				*
☞ b. [ˈpers]				*	*
c. [ˈpert]		(*!)		*	*
d. [ˈpɛr.dəs]			*!		

El fet que en posició medial no es tolerin les seqüències amb més d'una consonant s'explica per la condició de perificitat que caracteritza els apèndixs, i que en teoria de l'optimitat es tradueix en restriccions com ara ALINEEU(σ , E, σ , D), tal com s'ha vist en diferents punts del treball. La restricció ALINEEU(Mot, D, Mot, E), d'altra banda, impedeix la inserció entre mots adjacents.

L'autor presta una atenció especial a la asimetria que s'estableix entre les seqüències consonàntiques amb un element sibilant en segona posició: mentre que en les formes prefixades es manté sempre la consonant sibilant, en les seqüències de mots aquesta s'elideix sempre (58).

(58) Mallorquí

C##SC	CS##C	CC+S/C+S##C/CC+S##C
<i>in-scriure</i> [is.'kriw.rə]	<i>trans-portar</i> [trəs.por.'ta]	<i>perds</i> [ˈpers]
<i>ad-scriure</i> [əs.'kriw.rə]	<i>ex-treure</i> [əs.'trɛw.rə]	<i>nins cridant</i> [ˌniŋ.kri.'ðant]
		<i>perds temps</i> [pɛr.'tɛns]

L'autor exposa la seva argumentació al voltant de dues preguntes bàsiques: a) per què cau sempre la consonant del prefix i no una consonant de l'arrel (cf. *i(n)scriure* [is.'kriw.rə]); b) per què la consonant que cau no és la darrera del prefix (cf. *tra(n)scriure* [trəs.'kriw.rə]). Per tal d'explicar aquests casos, l'autor recorre a les restriccions ALINEEU(Arrel, Mot), segons la qual una arrel ha de coincidir amb algun mot, i la restricció ALINEEU-Prefix. La primera, de violació gradient, explica la preferència a elidir una consonant del prefix i no de l'arrel [veg. (59b) i (59c)], i, també, la preferència per l'elisió del sufix de nombre i no de la darrera consonant de l'arrel en les seqüències de mots [veg. (61b) i (61c)]; la segona explica la preferència per

mantenir la darrera consonant del prefix [veg. (60b) i (60c)]. Val a dir que, per tal d'aconseguir els efectes volguts per l'autor, caldria convertir la restricció ALINEEU-Prefix en una restricció d'ancoratge del tipus ANCOREU(Afix, D, Arrel, E), ja que, de fet, un candidat com el (60c), amb elisió del segment sibilant, també presenta alineació entre prefix i arrel.

	*CODA-COMPLEXA	INTEGREU	ALIN(A, M)	ALIN-Pref
(59) a. [ins.'kriw.rə]	*!			
b. [is.'kriw.rə]		*	*	(*)
c. [iŋ.'kriw.rə]		*	**!	(*)
(60) a. [əks.'trɛw.rə]	*!			
b. [əs.'trɛw.rə]		*	*	
c. [ək.'trɛw.rə]		*	*	(*!)
(61) a. [ᵛkaps.pə.'tits]	*!		*	
b. [ᵛkap.pə.'tits]		*		
c. [ᵛkas.pə.'tits]		*	*!	

L'autor completa aquesta jerarquia amb les restriccions CONTIGÜITAT-IO, que prohibeix la inserció en el marc dels morfs (*[i.nəs.'kriw.rə], *[əkəs.'trɛw]) i amb la restricció d'alineament ALINEEU-Mots, que prohibeix la inserció entre mots. CONTIGÜITAT-IO també dóna compte de totes les resolucions entre mots adjacents, per tal com no sempre hi ha un límit de morfema en posició final: una seqüència com ara *pens molt* no es resol com [pem.'moɫt] per efecte de ALIN(A, M), ja que aquesta restricció també la satisfà la realització [pez.'moɫt], sinó per efecte de la restricció CONTIGÜITAT-IO. La introducció d'aquesta restricció, però, complica l'explicació dels casos excepcionals del tipus *dormc*, *dorms* o *reform ca meva*, amb elisió de la bategant, no contemplats, d'altra banda, per l'autor. Al marge d'això, cal anar amb compte amb una restricció tan potent com ALIN(A, M), que, si s'ha de jutjar per la jerarquia proposada a Dols (2000), motivaria l'elisió en casos com ara *feim cas* o *feis cas*, en què la *m* i la *s* no formen part de l'arrel. Finalment, cal assenyalar que l'anàlisi proposada per Dols (2000), que descansa, sobretot, sobre condicionaments de tipus morfològic, no és extrapolable al comportament del menorquí, en què entren en joc altres factors relacionats amb la qualitat segmental dels segments implicats.

6.3.1.2.3.1.2. Nova proposta d'anàlisi en teoria de l'optimitat

En el present treball, els processos de simplificació del mallorquí (i el menorquí) s'interpreten com a estratègies per satisfer les restriccions de marcatge en contra de les codex complexes. Aquesta complexitat pot presentar graus diferents en funció del nombre de consonants que les integren i en funció de la posició que ocupen (Jiménez 1999). Les codex integrades per tres consonants són més complexes que no pas les que estan formades per només dues consonants. Això s'expressa a través d'una jerarquia en què *CODA-COMPLEXA₃ domina *CODA-COMPLEXA. D'altra banda, també hi ha un major rebuig per les codex complexes que es troben en posició interna, en relació amb les codex que es troben en posició final. Això es tradueix en una jerarquia de restriccions en què *CODA-COMPLEXA_{INTERNA}, amb uns efectes semblants a ALINEEU(σ, E, σ, D), domina *CODA-COMPLEXA (Jiménez 1999).

(62) *CC3 >> *CC

(63) *CCI >> *CC

El fet que l'estratègia desencadenada per satisfer aquestes restriccions sigui l'elisió i no la inserció s'atribueix, seguint la proposta de Dols (2000), a les restriccions d'alineament que fan visibles els límits morfològics: ALINEEU-Sufix i ALINEEU-Mots expliquen que la inserció no sigui una estratègia disponible en les seqüències heteromòrfiques que ocorren en el nivell lèxic i en el nivell postlèxic. Les restriccions de fidelitat que advoquen per la preservació de les consonants en funció de la seva naturalesa consonàntica determinen, parcialment, quina consonant és elidida. Aquest tipus de restriccions de fidelitat tenen una justificació bàsicament fonètica que es relaciona amb el seu grau de perceptibilitat, el qual determina uns comportaments recurrents en el marc de les llengües del món. El grau de perceptibilitat de les consonants depèn, en gran mesura, de la presència/absència d'indicis acústics interns. Així, les consonants sonants presenten més resistència a l'elisió que no pas les consonants no sonants, circumstància que es pot formalitzar mitjançant una jerarquia com la de (64):

(64) MAX(+sonant) >> MAX(-sonant)

En el marc de les consonants no sonants també s'estableixen graus de perceptibilitat diferents. Així, dins de les consonants obstruents, es resisteixen més a l'elisió les que estan caracteritzades com a estridents; i encara, dins de les estridents, són més perceptibles les sibilants:

(65) MAX(sibilant) >> MAX(estrident) >> MAX(-sonant)

A Côté (2000), en què es fa una anàlisi comparativa dels processos d'elisió i d'inserció en diferents llengües, és possible trobar una caracterització detallada del grau de perceptibilitat de les consonants en funció de la seva naturalesa acústica:

(66) Côté (2000: 141-142)

«The special status of *stops* stems from two elements: the weakness of their internal cues and the audibility of their release burst. Stops have weak or no internal cues produced during the closure. Due to the absence of oral or nasal airflow, this part of the segment is silent or associated only with low-amplitude vocal fold vibrations, and provide very weak (internal) cues. The non-internal perceptual cues to stops are rather concentrated in their release burst, whose importance in the perception of stops as often been reported (see numerous references in Wright 1996: 5 and Clark and Yallop 1995: 282). But not prevocalic stops do not reliably benefit from an audible release burst [...] and the absence or weakness of the burst may severely reduce their salience and perceptibility. Thus the disadvantage of VC cues against CV ones is amplified in the case of stops as opposed to other consonants»

»By contrast, *nasals*, *fricatives*, and *liquids* have relatively robust internal cues. Fricatives have frication noise, sonorants have formant structure. So they remain perceptible even in the absence of transition cues [...]

»A distinction should be made, however, between *strident* and *non-strident* fricatives with respect to internal cues. Non-strident fricatives are associated with noise of low amplitude, often not detectable on normal spectrograms. Miller & Nicely (1995) show that the distinction between stops and the weak fricatives becomes unreliable in masking noise. This distinction is indeed reflected in deletion patterns, which further supports the perceptual basis of deletion processes. This historical loss of non-strident fricatives is common, but [s] and [ʃ] are generally more resistant. Non-strident fricatives may pattern with other fricatives with respect to deletion/epenthesis [...] or with stops.»

Tot i que l'autora no hi fa referència, també és possible trobar una clara asimetria entre les consonants fricatives no sibilants i les consonants fricatives sibilants; les darreres presenten una major resistència a rebre els efectes dels processos fonològics, fet que segurament s'ha de relacionar amb el major grau de turbulència durant la sortida de l'aire de les consonants sibilants. En el marc de les varietats del català, és possible trobar diferents comportaments que corroboren totes aquestes tendències. En català

col·loquial, és freqüent l'elisió del segment oclusiu o nasal i la preservació del segment sibilant en les codex complexes internes formades per oclusiva o nasal seguides de sibilant (67a); també es resolen amb elisió del segment oclusiu les seqüències [rks] i [wgm] (67b). En alguerès, hi ha inserció precisament quan un mot que acaba en oclusiva, *f* o africada va seguit de mot que comença en consonant (68a). En aquesta varietat, les seqüències postlèxiques d'oclusives també es poden resoldre amb elisió de la primera oclusiva (68b). En valencià col·loquial i meridional, és freqüent l'elisió de tota oclusiva final quan va seguida de consonant oclusiva (69a). També es poden resoldre amb elisió de l'oclusiva les seqüències d'oclusiva seguida de morf *-s* quan precedeixen un mot que comença en consonant (69b).

(67) Català col·loquial (Recasens 1991, 1993)

a. <i>explicar</i>	[əs.pli.'ka]	b. <i>augment</i>	[əw.'men]
<i>substitut</i>	[sus.ti.'tut]	<i>marxista</i>	[mər.'sis.tə]
<i>transparent</i>	[trəs.pə.'ren]		

(68) Alguerès (Lloret 2002)

a. <i>arrib tard</i>	[a.ri.pi.'taɫt]	b. <i>un poc de vi</i>	[um.pə.de.'vi]
<i>escriu sempre</i>	[as.kri.fi.'sem.pra]		
<i>desig feo</i>	[də.zi.tʃi.'fe.o]		

(69) Valencià col·loquial i meridional

a. <i>set cases</i>	[sɛ.'ka.zes]	b. <i>pots caure</i>	[pɔs.'kaw.re]
<i>tot bé</i>	[to.'βe]	<i>caps quadrats</i>	[kas.kwa.'ðrats]

Aquestes tendències s'aprecien, també, en altres llengües, com ara el llatí clàssic:

(70) *Llatí clàssic*

pa:sktus > pa:stus	opstendo > ostendo
nokts > noks	supstuli > sustuli
temptare > tentare	apsporto > asporto
lampterna > lanterna	sekskenti: > seskenti
k ^w inktus > k ^w intus	pinstus > pi:stus
sekstus > sestus	

Les restriccions de fidelitat que demanen la preservació de determinats segments en funció de la seva naturalesa segmental permeten explicar, com es veurà, aquest tipus d'asimetries, molt evidents en el català de Menorca, i potser menys en el català de

Mallorca. La interacció d'aquestes restriccions amb les restriccions d'alineament que demanen l'adjacència dels segments tautomòrfics (CONTIGÜITAT-IO, CONTIGÜITAT-OI) també contribueixen, en major o menor mesura, a determinar quina consonant és eliminada. Finalment, la restricció d'ancoratge ANCOREU(PG, D, FF, D), introduïda en el punts precedents, impossibilita la inserció o l'elisió al final de la frase fonològica.

6.3.1.2.3.1.2.1. Simplificació de grups finals en mallorquí

Per tal d'establir la jerarquia del mallorquí, és important començar observant els casos que són excepcionals, ja que aquests condicionen la jerarquia dels casos més generals. En aquesta varietat, hi ha dos tipus de consonants que no s'elideixen mai: les semivocals i les nasals. Ho demostren les resolucions ['tajns], per a la forma subjacent /tajm+z/, i ['dɔns], per a la forma subjacent /dɔrm+z/. En el primer cas, es mantenen totes tres consonants en detriment de *CC3 (cf. *porcs* ['pɔrs]; *[pɔrks]). En el segon cas, s'elideix la consonant no contigua al nucli, en detriment de CONTIGÜITAT I-O (cf. *porcs* ['pɔrs]; *[pɔks]).

Aquest comportament, que es repeteix en el nivell postlèxic, es pot capturar fàcilment situant les restriccions de fidelitat que advoquen per la preservació dels segments nasals i no consonàntics per damunt de *CC3 i de CONTIGÜITAT I-O. L'excepcionalitat dels segments nasals en el català de Mallorca es pot relacionar amb el seu grau de perceptibilitat, que és molt elevat gràcies a una estructura formàtica clara, així com amb les possibilitats assimilatòries d'aquests segments (Palmada 1996), que les converteix en poc ofensives des del punt de vista del marcatge; en efecte, amb l'elisió del segment bategant no només se satisfà *CC3, sinó també COMP(PA), situada més avall en la jerarquia. La jerarquia de (71) inclou aquestes darreres observacions i també les constatacions fetes en els apartats anteriors. Els seus efectes en les seqüències excepcionals es poden observar en les taules de (72) i de (73). La taula de (74) recull els casos regulars.

(71) *Jerarquia de restriccions del mallorquí (nivell lèxic)*

ANC(M, FF), CONTIG-OI, MAX(nas), MAX(-cons) >> *CC3, ALIN-Suf >> MAX(+sont),
CONTIG-IO >> MAX(-sont)

(72) *dorms /dɔrm+z/ [ˈdɔns]*

/dɔrm+z/	ANC(FF)	CONT-OI	MAX(nas)	*CC3	ALIN-Suf	MAX(+sont)	CONT-IO
a. [ˈdɔrms]				*!			
b. [ˈdɔrm]	*!						
c. [ˈdɔrs]			*!			*	
☞ d. [ˈdɔns]						*	*
e. [ˈdɔ.rəms]		*!					
f. [ˈdɔr.məs]					*!		

(73) *times /tajmz/ [ˈtajms]*

/tajmz/	ANC(FF)	CONT-OI	MAX(-cons)	MAX(nas)	*CC3	ALIN-Suf	MAX(+sont)	CONT-IO
☞ a. [ˈtajms]					*			
b. [ˈtajm]	*!							
c. [ˈtajs]				*!			*	
d. [ˈtans]			*!				*	*
e. [ˈta.jəms]		*!						
f. [ˈta.jməs]		*!						

(74) *Casos generals : elisió de C2*

	ANC(FF)	CONT-OI	MAX(nas)	MAX(-cons)	*CC3	ALIN-Suf	MAX(+sont)	CONT-IO	MAX(-sont)
a. [ˈkamps]					*!				
b. [ˈkamp]	*!								*
☞ c. [ˈkans]									*
d. [ˈkaps]			*!				*	*	
e. [ˈka.məps]		*!							
f. [ˈkam.pəs]						*!			
a. [tri.ˈomfs]					*!				
b. [tri.ˈomf]	*!								*
☞ c. [tri.ˈons]									*
d. [tri.ˈofs]			*!				*	*	
e. [tri.ˈo.nəfs]		*!							
f. [tri.ˈomj.fəs]						*!			

	ANC (FF)	CONT- OI	MAX (nas)	MAX (-cons)	*CC3	ALIN-Suf	MAX (+sont)	CONT- IO	Max (-sont)
a. ['kalks]					* !				
b. ['kalk]	* !								*
☞ c. ['kals]									*
d. ['kaks]							*	* !	
e. ['ka.ləks]		* !							
f. ['kal.kəs]						* !			
a. ['gɔlfs]					* !				
b. ['gɔlf]	* !								*
☞ c. ['gɔls]									*
d. ['gɔfs]							*	* !	
e. ['gɔ.ləfs]		* !							
f. ['gɔl.fəs]						* !			
a. ['serps]					* !				
b. ['serp]	* !								*
☞ c. ['sers]									*
d. ['seps]							*	* !	
e. ['se.rəps]		* !							
f. ['ser.pəs]						* !			
a. ['serfs]					* !				
b. ['serf]	* !								*
☞ c. ['sers]									*
d. ['sefs]							*	* !	
e. ['se.rəfs]		* !							
f. ['ser.fəs]						* !			
a. ['bujts]					* !				
b. ['bujt]	* !								*
☞ c. ['bujs]									*
d. ['buts]				* !			*	*	
e. ['bu.jəts]		* !							
f. ['buj.təs]						* !			

6.3.1.2.3.1.2.2. Simplificació de grups no finals en mallorquí

En mallorquí, les seqüències consonàntiques postlèxiques promogudes per la concatenació de mots es resolen de forma general amb elisió de C2 quan es tracta de seqüències de tres consonants (*cam(p) sembrat, ten(s) por*) i amb elisió de C2 i C3 quan es tracta de seqüències de quatre consonants (*ser(ps) grosses*). En aquest nivell, es registren les mateixes excepcions que en el nivell lèxic: les seqüències de ròtica i nasal finals seguides de mot que comença en consonant es resolen amb elisió de la consonant ròtica, de C1, i les seqüències de semivocal i nasal finals seguides de mot que comença

en consonant es resolen amb preservació del grup. Per tal d'obtenir els resultats volguts, basta incorporar *CCI a la jerarquia proposada per a les seqüències de consonants que tenen lloc en el nivell lèxic i introduir la restricció ALINEEU-Mots, que prohibeix l'epèntesi entre mots adjacents. Atès que la restricció *CCI és més específica que no pas la restricció *CC3, caldrà situar-la per damunt d'aquesta i, per tant, per damunt d'ALIN-Sufix.

(75) *Jerarquia de restriccions del mallorquí (nivell postlèxic)*

ALIN-Mots, CONTIG-OI, MAX(nas), MAX(-cons) >> *CCI >> ALIN-Suf >> MAX(+sont),
CONTIG-IO >> MAX(-sont)

(76)

		ALIN-Mots	CONT-OI	MAX(nas)	MAX(-cons)	*CCI	ALIN Suf	MAX(+sont)	CONT-IO	MAX(-sont)
(1) <i>camp sec</i>	a. [kɑmp.s]					*!				
	☞ b. [kɑn.s]									*
	c. [kɑp.s]			*!				*	*	
	d. [kɑ.məp.s]		*!							
	e. [kɑm.pəs]	*!								
(2) <i>trionf segur</i>	a. [tri.'omf.s]					*!				
	☞ b. [tri.'on.s]									*
	c. [tri.'of.s]			*!				*	*	
	d. [tri.'o.nəf.s]		*!							
	e. [tri.'om.fəs]	*!								
(3) <i>calc perfecte</i>	a. [kalk.p]					*!				
	☞ b. [kal.p]									*
	c. [kək.p]							*	*!	
	d. [kɑ.lək.p]		*!							
	e. [kal.kə.p]	*!								
(4) <i>golf petit</i>	a. [gɔlf.p]					*!				
	☞ b. [gɔl.p]									*
	c. [gɔf.p]							*	*!	
	d. [gɔ.ləf.p]		*!							
	e. [gɔl.fə.p]	*!								
(5) <i>serp petita</i>	a. [sɛrp.p]					*!				
	☞ b. [sɛr.p]									*
	c. [sɛp.p]							*	*!	
	d. [sɛ.rəp.p]		*!							
	e. [sɛr.pə.p]	*!								
(6) <i>conserv pa</i>	a. [kon.sɛrf.p]					*!				
	☞ b. [kon.sɛr.p]									*
	c. [kon.sɛf.p]							*	*!	
	d. [kon.sɛ.rəf.p]		*!							
	e. [kon.sɛr.fə.p]	*!								

(7) <i>vuit pomes</i>	a.	[vujt.p]					* !					
	♂ b.	[vuj.p]										*
	c.	[vut.p]					* !			*	*	
	d.	[₁ vujət.p]										
	e.	[₁ vuj.tə.p]	* !									
(8) <i>feim cas</i>	♂ a.	[fəjŋ.k]						*				
	b.	[fəj.k]					* !			*		
	c.	[fəm.k]								*	*	
	d.	[fəjəm.k]						* !				
	e.	[fəj.mə.k]	* !									
(9) <i>feis cas</i>	a.	[fəjs.k]						* !				
	♂ b.	[fəj.k]										*
	c.	[fəs.k]						* !			*	*
	d.	[fəjəs.k]										
	e.	[fəj.sə.k]	* !									
(10) <i>dorm molt</i>	a.	[dɔrm.m]						* !				
	b.	[dɔr.m]								*		
	♂ c.	[dɔm.m]								*	*	
	d.	[dɔ.rəm.m]										
	e.	[dɔr.mə.m]	* !									

En les seqüències de quatre consonants, es multipliquen les possibilitats d'inserció i d'elisió, ja que, a banda del límit de mot, hi ha sempre el límit de morfema; les taules que figuren a continuació il·lustren, però, que, amb la jerarquia proposada fins ara, s'obtenen els resultats desitjats:

(77)

		ALIN- Mots	CONT -OI	MAX (nas)	MAX (-cons)	*CCI	ALIN- Suf	MAX (+sont)	CONT -IO	MAX (-sont)
(11) <i>camps petits</i>	a. [kamps.p]					* !				
	b. [kamp.p]					* !				
	c. [kam.p]									**
	d. [kaps.p]			* !		*		*	*	
	e. [kans.p]					* !				*
	f. [kap.p]			* !				*	*	**
	g. [kaməp.p]		* !							*
	h. [kam.pəs.p]						* !			
	i. [kamp.sə.p]	* !					*			
	j. [kam.sə.p]	* !								*
(12) <i>dorms molt</i>	a. [dɔrmz.m]					* !				
	b. [dɔrm.m]					* !				*
	c. [dɔr.m]			* !				*		*
	d. [dɔmz.m]					* !		*	*	
	e. [dɔrz.m]			* !		*		*		
	f. [dɔm.m]							*	*	*
	g. [dɔ.rəmz.m]		* !			*				
	h. [dɔr.məz.m]						* !			
	i. [dɔrm.zə.m]	* !					*			
	j. [dɔr.zə.m]	* !								

Cal explicar, ara, els casos excepcionals que es registren en les seqüències de mots prefixats (*in-scriure*, *ex-treure*). A diferència del que ocorre en les seqüències de mots (*tens cremades*, *pocs trens*), en aquests casos es conserva sempre la consonant sibilant i s'elideix la consonant nasal. La posició de MAX(nasal) per damunt de *CCI provoca l'efecte contrari, això és, l'elisió del segment sibilant (cf. *inscriure* *[iŋ.'kriw.rə]). Les possibilitats per solucionar aquest problema són diverses: es pot incorporar la restricció ALINEEU(Arrel, Mot), proposada per Dols (2000), per damunt de MAX(nasal); això explicaria l'elisió del segment nasal en els casos del tipus *inscriure*; d'altra banda, una restricció com ara ANCOREU(Prefix, D, R, E), situada per damunt de CONTIGÛITAT-IO, explicaria l'elisió del segment oclusiu en casos com ara *extreure*. O, fins i tot, es pot arribar a assumir que s'han format formes al·lomòrfiques (/in~/i/; /əks~/əs/), de la mateixa manera que ha ocorregut amb prefixos com ara *trans-*, en què l'al·lomorfa ha transcendit en l'ortografia (cf. *traspasar* vs. *transatlàntic*). La jerarquia de restriccions seria l'encarregada de seleccionar l'al·lomorfa més idoni en cada cas, tal com es proposa en els diferents treballs de Mascaró (1994, 2003) i de Bonet & Lloret & Mascaró (2003a, 2003b).

6.3.1.2.3.2. La simplificació de grups finals en menorquí

En el § 6.3.1.1, s'ha vist que en menorquí els contactes de tres consonants finals estan sotmesos a una major variabilitat, determinada no solament pels factors adduïts per al mallorquí, sinó també pel contrast que s'estableix entre les consonants adjacents, el qual afavoreix el manteniment de certes consonants. Per tal d'establir l'anàlisi d'aquests contactes, cal generalitzar un xic les realitzacions que es registren en aquest dialecte; en menorquí, s'observen dues tendències: en un ritme de parla lent i en un estil més aviat acurat, es registren les realitzacions de (78); en un ritme de parla més elevat i en un registre no acurat, es registren les realitzacions de (79). El present treball se centra en les realitzacions de (78).

(78) Menorquí (ritme de parla lent & estil acurat)

<i>ponts</i>	[ˈpɔns]	<i>verds</i>	[ˈvɔrs]~[ˈvɔrs]
<i>camps</i>	[ˈkams]	<i>serps</i>	[ˈserps]~[ˈserps]
<i>sangs</i>	[ˈsaŋks]	<i>porcs</i>	[ˈpɔrks]~[ˈpɔrks]
<i>golfs</i>	[ˈgɔlfs]	<i>forns</i>	[ˈfɔrns]~[ˈfɔrns]
<i>triomfs</i>	[tri.ˈoŋfs]	<i>dorms</i>	[ˈdɔrns]~[ˈdɔrns]
<i>malalts</i>	[mə.ˈlals]	<i>buits</i>	[ˈbujs]
<i>calbs</i>	[ˈkalps]	<i>mosaics</i>	[mu.ˈzajks]
<i>remolcs</i>	[rə.ˈmolks]	<i>naips</i>	[ˈnajps]

(79) Menorquí (ritme de parla ràpid & estil no acurat)

<i>ponts</i>	[ˈpɔns]	<i>verds</i>	[ˈvɔrs]~[ˈvɔrs]
<i>camps</i>	[ˈkams]	<i>serps</i>	[ˈsɛrs]~[ˈsɛrs]
<i>sangs</i>	[ˈsaŋks]	<i>porcs</i>	[ˈpɔrs]~[ˈpɔrs]
<i>golfs</i>	[ˈgɔlfs]	<i>forns</i>	[ˈfɔrs]~[ˈfɔrs]
<i>triomfs</i>	[tri.ˈoŋfs]	<i>dorms</i>	[ˈdɔrs]~[ˈdɔrs]
<i>malalts</i>	[mə.ˈlals]	<i>buits</i>	[ˈbujs]
<i>calbs</i>	[ˈkalps]	<i>mosaics</i>	[mu.ˈzajks]
<i>remolcs</i>	[rə.ˈmolks]	<i>naips</i>	[ˈnajps]

La generalització que es pot establir per a les dades de (78) és que hi ha sempre elisió, llevat de quan C1 i C2 contrasten pel que fa al lloc d'articulació. Això es tradueix en una jerarquia en què MAX-C[ContrPA] domina *CC3. És possible observar l'efecte d'aquesta jerarquia en les taules que figuren a (81-85): hi ha preservació de C2 sempre que C1 i C2 tenen un lloc d'articulació diferent (*remolcs*, *golfs*, *naips*...). En aquest

dialecte, a diferència del mallorquí, es manté sempre la consonant contigua al nucli, llevat d'uns casos que s'estudien més endavant (*transparent* [trəs.pə.'reŋt]). Això explica que la restricció CONTIGÜITAT tingui certa rellevància en la jerarquia. Ara bé, els fets relacionats amb la simplificació en formes prefixades requereixen una jerarquia en què cal distingir entre CONTIGÜITAT-IO i CONTIGÜITAT-OI. Aquesta darrera ocupa un nivell jeràrquic superior. A diferència del mallorquí, en menorquí no hi ha una especial tendència a preservar els segments nasals, els quals tendeixen a comportar-se com les oclusives (cf. *inscriure* [is.'kriw.rə]; *tens por* [tes.'pə]). Per tal d'explicar els casos del tipus *times* i *australià*, però, és necessària una restricció que protegeixi les consonants sonants, MAX(+sont). Aquesta restricció, que englobaria MAX(-cons) i MAX(nas) que s'han adduït per al mallorquí, es troba situada al mateix nivell que *CC3.

Només hi ha dos casos en què aquella generalització segons la qual les consonants que contrasten pel que fa al lloc d'articulació amb la consonant precedent tendeixen a preservar-se no és certa: els casos del tipus *trionfs* i els casos del tipus *forms*, en què les dues consonants tenen el mateix lloc d'articulació, i s'esperaria l'elisió de la consonant nasal i fricativa, respectivament. Les restriccions Max(+sont) i Max(estrident), situades al mateix nivell que *CC3, ocasionen, tal com es pot veure en les taules de (81) i de (84), un empat entre els candidats amb elisió i sense elisió. La restricció MAX-C[ContrCont], adduïda per a l'eivissenc, explica que la balança es decanti cap al candidat sense elisió en tots dos casos, en la mesura que la nasal difereix de la ròtica i de la fricativa labiodental pel que fa al tret continu. La restricció MAX-C[ContrCont] ha d'estar situada necessàriament per davall de *CC3, ja que, si no fos així, els casos del tipus *verds* i *buits* es resoldrien sense elisió [veg. les taules de (83) i (85)].

La jerarquia de restriccions per al menorquí és, doncs, la que figura a continuació, i els seus efectes els que s'observen en les taules següents:

(80) ANCOREU(PG, FF), CONTIG-OI, ALIN-Suf >> MAX-C[ContrPA] >> CONTIG-IO, MAX(+sont), MAX(Estrident), *CC3 >> MAX-C[ContrCont] >> MAX(-sont)

(81) *Seqüències de nasal seguida d'oclusiva i fricativa labiodental*

	ANC (FF)	CONT -OI	MAX-C [ContrPA]	CONT -IO	MAX(+st) MAX(estr)	*CC3	MAX-C [ContrCont]	MAX (-sont)
a. ['kamps]						*!		
b. ['kamp]	*		*!		*		*	*
☞ c. ['kams]								*
d. ['kaps]				*	*!			
e. ['ka.məps]		*!						
a. ['pɔ̃nts]						*!		
b. ['pɔ̃nt]	*		*!		*		*	*
☞ c. ['pɔ̃ns]								*
d. ['pɔ̃ts]				*	*!			
e. ['pɔ̃.nəts]		*!						
☞ a. [tri.'ɔ̃ɱfs]						*		
b. [tri.'ɔ̃ɱf]	*!		*		*			*
c. [tri.'ɔ̃ns]					*		*!	*
d. [tri.'ɔ̃fs]				*	*!			
e. [tri.'o.məfs]		*!						

(82) Seqüències de lateral seguida d'oclusiva

	ANC (FF)	CONT -OI	MAX-C [ContrPA]	CONT -IO	MAX (+sont)	*CC3	MAX-C [ContrCont]	MAX (-sont)
a. ['molts]						* !		
b. ['molt]	* !							*
☞ c. ['mols]								*
d. ['mots]				*	* !			
e. ['mo.ləts]		* !						
☞ a. ['solks]						*		
b. ['solk]	* !							*
c. ['sols]			* !				*	*
d. ['soks]				*	* !			
e. ['so.ləks]		* !						
☞ a. ['kalps]						*		
b. ['kalp]	* !							*
c. ['kals]			* !				*	*
d. ['kaps]				*	* !			
e. ['ka.ləps]		* !						
☞ a. ['gɔlfs]						*		
b. ['gɔlf]	* !							*
c. ['gɔls]			* !					*
d. ['gɔfs]				*	* !			
e. ['gɔ.ləfs]		* !						

(83) Seqüències de ròtica seguida d'oclusiva

	ANC (FF)	CONT- OI	MAX-C [ContrPA]	CONT -IO	MAX (+sont)	*CC3	MAX (-sont)
a. ['vərts]						* !	
b. ['vərt]	* !						*
☞ c. ['vərs]							*
d. ['vəts]				*	* !		
e. ['və.rəts]		* !					
☞ a. ['serps]						*	
b. ['serp]	* !						*
c. ['sers]			* !				*
d. ['seps]				*	* !		
e. ['se.rəps]		* !					
☞ a. ['pərks]						*	
b. ['pərk]	* !						*
c. ['pərs]			* !				*
d. ['pəks]				*	* !		
e. ['pə.rəks]		* !					

(84) Seqüències de ròtica seguida de nasal

	ANC (FF)	CONT- IO	MAX-C [ContrPA]	CONT -IO	MAX (+sont)	*CC3	MAX-C [ContrCont]	MAX (-sont)
☞ a. ['fərnə]						*		
b. ['fərn]	* !							
c. ['fərnə]					*		* !	*
d. ['fərnə]				*	* !			
e. ['fo.rəns]		* !						
☞ a. ['dərns]						*		
b. ['dərnm]	* !							*
c. ['dərns]			* !		*		*	
d. ['dərns]				*	* !			
e. ['də.rəns]		* !						

(85) Seqüències de semivocal seguida d'oclusiva

	ANC (FF)	CONT- OI	MAX-C [ContrPA]	CONT- IO	MAX (+sont)	*CC3	MAX (-sont)
a. ['bujts]						*!	
b. ['bujt]	*!						*
☞ c. ['bujts]							*
d. ['buts]				*	*!		
e. ['bu.jəts]		*!					
☞ a. ['najps]						*	
b. ['najp]	*!						*
c. ['najs]			*!				*
d. ['naps]				*	*!		
e. ['na.jəps]		*!					
☞ a. ['lajks]						*	
b. ['lajk]	*!						*
c. ['lajs]			*!				*
d. ['laks]				*	*!		
e. ['la.jəks]		*!					

6.3.1.2.5. La simplificació de grups no finals en menorquí

La complexitat que caracteritzava les realitzacions del menorquí en el nivell lèxic desapareix en el nivell postlèxic, en què el contrast entre consonants adjacents es veu eclipsat per la restricció *CCI: les seqüències de tres consonants es resolen sempre amb elisió de C2 (*camp petit*), menys quan aquesta és sibilant; en aquest cas, *a*) es manté el grup sense elisió si C1 és lateral, vibrant o semivocal (*vols caure, fers molt*), i, en menor mesura, si és nasal; i *b*) s'elideix C1 si aquesta és oclusiva (*pocs cotxos*) i, en menor mesura, si és nasal (*tens por*). La jerarquia que s'havia proposat per al nivell lèxic és la que figura a (86). D'aquesta jerarquia són irrellevants en el nivell postlèxic les restriccions ANCOREU(PG, FF) i *CC3, la qual cosa ens dóna una jerarquia com la de (88). Per tal d'obtenir els resultats volguts en aquest nivell cal situar la restricció *CCI per damunt de la restricció MAX-C[ContrPA], de manera que *CCI es pot situar al mateix nivell que CONTIG. Per tal d'evitar que s'elideixin les consonants sibilants, laterals, ròtiques i les semivocals per efecte de *CCI cal jerarquitzar les restriccions de fidelitat MAX(sib), MAX(líquida) i MAX(-cons) per damunt de *CCI. En cas que es volgués donar compte d'aquelles varietats/registres del menorquí que també conserven

la nasal (cf. *tens por* [tens.'pə], bastaria una jerarquia en què MAX(+sont), que englobaria MAX(líquida), MAX(-cons) i MAX(nas), dominés *CCI. La nova jerarquia per al menorquí, doncs, és la que figura a (88), en què s'ha introduït la restricció ALIN-Mots, que prohibeix la inserció entre mots. Els efectes d'aquesta jerarquia poden observar-se en les taules de (89-95), en què només s'han incorporat les restriccions rellevants en cada cas.

(86) ANCOREU(PG, FF), CONTIG-OI, ALIN-Suf >> MAX-C[ContrPA] >> CONTIG-IO MAX(+sont), MAX(Estrident), *CC3 >> MAX-C[ContrCont] >> MAX(-sont)

(87) CONTIG-OI >> MAX-C[ContrPA] >> CONTIG-IO, MAX(+sont), MAX(Estrident) >> MAX-C[ContrCont] >> MAX(-sont)

(88) ALIN-Mots, CONTIG-OI, MAX(sib), MAX(líquida), MAX(-cons) >> *CCI >> MAX-C[ContrPA] >> CONTIG-IO, MAX(+sont), MAX(Estrident) >> MAX-C[ContrCont] >> MAX(-sont)

(89) *camp petit* /kamp##pətit/ [kam.pə.'tit]

/kamp##pətit/	ALIN-Mots	CONTIG-OI	*CCI	CONTIG-IO	MAX(+sont)	MAX(-sont)
a. [kam.pə.'tit]			*!			
☞ b. [kam.pə.'tit]						*
c. [kap.pə.'tit]				*	*!	
d. [ka.məp.pə.'tit]		*!				
e. [kam.pə.pə.'tit]	*!					

(90) *porc petit* /pərk##pətit/ [pəp.pə.'tit]

/pərk##pətit/	ALIN-Mots	CONTIG-OI	MAX(líquida)	*CCI	MAX-C[ContrPA]	CONTIG-IO	MAX(+sont)	MAX(-sont)
a. [pərk.pə.'tit]				*!				
☞ b. [pəp.pə.'tit]					*			*
c. [pək.pə.'tit]			*!			*	*	
d. [pə.rək.pə.'tit]		*!						
e. [pəp.kə.pə.'tit]	*!							

(91) *vols caure* /vɔl+z##kaw+r/ [vɔls.'kaw.rə]

/vɔl+z##kaw+r/	ALIN-Mots	MAX (sib)	MAX (liquida)	ALIN-Suf	*CCI	MAX (+sont)	MAX (-sont)
☞ a. [vɔls.'kaw.rə]					*		
b. [vɔl.'kaw.rə]		* !					*
c. [vɔs.'kaw.rə]			* !			*	
d. [vɔləs.'kaw.rə]				* !			
e. [vɔl.zə.'kaw.rə]	* !						

(92) *fers molt* /fer+z##molt/ [ferz.'mołt]

/fer+z##molt/	ALIN-Mots	MAX (sib)	MAX (liquida)	ALIN-Suf	*CCI	MAX (+sont)	MAX (-sont)
☞ a. [ferz.'mołt]					*		
b. [fer.'mołt]		* !					*
c. [fez.'mołt]			* !			*	
d. [fɛ.rəz.'mołt]				* !			
e. [fɛr.zə.'mołt]	* !						

(93) *caus molt* /kaw+z##molt/ [kawz.'mołt]

/kaw+z##molt/	ALIN-Mots	MAX (sib)	MAX (-cons)	ALIN-Suf	*CCI	MAX (+sont)	MAX (-sont)
☞ a. [kawz.'mołt]					*		
b. [kaw.'mołt]		* !					*
c. [kaz.'mołt]			* !			*	
d. [ka.wəz.'mołt]				* !			
e. [kaw.zə.'mołt]	* !						

(94) *tens por* /ten+z##pɔr/ [tes.'pɔ]

/ten+z##pɔr/	ALIN-Mots	MAX (sib)	ALIN-Suf	*CCI	MAX (+sont)	MAX (-sont)
a. [tens.'pɔ]				* !		
☞ b. [tes.'pɔ]						
c. [tem.'pɔ]		* !				*
d. [tɛ.nəs.'pɔ]			* !			
e. [tɛn.zə.'pɔ]	* !					

(95) *pocs dies* /pɔk+z##di+ə+z/ [pɔz.ˈði.əs]

/pɔk+z##di+ə+z/	ALIN- Mots	MAX (sib)	ALIN- Suf	*CCI	MAX (+sont)	MAX (-sont)
a. [pɔgz.ˈði.əs]				* !		
☞ b. [pɔz.ˈði.əs]						*
c. [pɔd.ˈði.əs]		* !				*
d. [pɔ.kəz.ˈði.əs]			* !			
e. [pɔg.zə.ˈði.əs]	* !					

La mateixa jerarquia de restriccions dona compte de les seqüències de consonants en les formes prefixades i compostes (*adscriure, inscriure, exbatle, transportar*). En aquests casos, tam com ocorre en les seqüències de mots, es manté sempre la consonant sibilant; la restricció MAX(sibilant) és la responsable d'aquest comportament. La restricció ALIN(A, M), proposada per Dols (2000), explica la major idoneïtat d'un candidat amb elisió d'un element del prefix respecte d'un candidat amb inserció vocàlica intramòrfica (veg. els candidats corresponents a *exbatlle* i *transportar*). Aquestes seqüències, d'altra banda, donen evidència de la necessitat d'escindir la restricció CONTIGÜITAT en CONTIGÜITAT-IO i en CONTIGÜITAT-OI:

(96) Formes prefixades

	ALIN- Prefix	CONTIG -OI	MAX (sib)	MAX (líquida)	*CCI	CONTIG -IO	MAX (+sont)	MAX (-sont)
a. [əts.'kriw.rə]					*!			
☞ b. [əs.'kriw.rə]						*!		*
c. [ək.'kriw.rə]			*!					*
d. [ə.təs.'kriw.rə]	*							
a. [edz.'bal.lə]					*!			
☞ b. [ez.'βal.lə]						*		*
c. [eb.'bal.lə]			*!					*
d. [ɛd.dzə.'bal.lə]	*!							
e. [ɛ.təz.'βal.lə]		*!						
a. [ins.'kriw.rə]					*!			
☞ b. [is.'kriw.rə]						*	*	
c. [iŋ.'kriw.rə]			*!					*
d. [i.nəs.'kriw.rə]	*!							
a. [trəns.pur.'ta]					*!			
☞ b. [trəs.pur.'ta]						*	*	
c. [trəm.pur.'ta]			*!					*
d. [tra.nəs.pur.'ta]		*!						
e. [tran.zə.pur.'ta]	*!							

6.3.2. LA INSERCIÓ VOCÀLICA

6.3.2.1. DESCRIPCIÓ

Les seqüències consonàntiques finals amb la mateixa sonicitat (2) o amb una sonicitat creixent (3) es resolen en totes tres varietats amb un procés d'epèntesi vocàlica. També insereixen una vocal epentètica les seqüències de semivocal més líquida (4), tot i que la sonicitat sigui —segons l'escala de sonicitat tradicional (1)— decreixent.

(1) Escala de sonicitat tradicional (de més a menys sonicitat)

VOCALS > SEMIVOCALS > LÍQUIDES > NASALS > FRICATIVES > OCLUSIVES

(2) Balear (seqüències amb la mateixa sonicitat)

<i>esquerre</i>	/skɛrr/	[əs.'kɛr.rə]	(cf. <i>esquerr-à</i>)
<i>pacte</i>	/pakt/	['pak.tə]~['pat.tə]	(cf. <i>pact-isme</i>)
<i>apte</i>	/apt/	['ap.tə]~['at.tə]	(cf. <i>apt-itud</i>)
<i>solemne</i>	/sulemn/	[su.'lem.nə]~[su.'len.nə]	(cf. <i>solemn-itat</i>)
<i>batlle</i>	/ball/	['bal.lə]	(cf. <i>batl-essa</i>)

(3) Balear (seqüències amb una sonicitat creixent)

a. Seqüències de dues consonants

<i>metre</i>	/mɛtr/	['mɛ.trə]~['me.tru]	(cf. <i>mètr-ic</i>)
<i>sucra</i>	/sukr/	['su.krə]	(cf. <i>sucr-era</i>)
<i>vidre</i>	/vidr/	['vi.ðrə]	(cf. <i>vidr-ier</i>)
<i>agre</i>	/agr/	['a.ɣrə]	(cf. <i>agr-or</i>)
<i>febre</i>	/fɛbr/	['fɛ.βrə]	(cf. <i>febr-ada</i>)
<i>article</i>	/ərtikl/	[ər.'ti.klə]	(cf. <i>articl-et</i>)
<i>segle</i>	/seɣl/	['seɣ.ɣlə]	(cf. <i>segl-et</i>)
<i>triple</i>	/tripl/	['triplə]	(cf. <i>tripl-et</i>)
<i>poble</i>	/pɔbl/	['pɔb.blə]	(cf. <i>pobl-et</i>)
<i>entusiasme</i>	/əntuzjazm/	[əntu.'zjazmə]	(cf. <i>entusiasme-ar</i>)
<i>cofre</i>	/kofr/	['ko.frə]	(cf. <i>cofret</i>)
<i>folre</i>	/fɔlr/	['fɔl.rə]	(cf. <i>folrem</i>)

b. Seqüències de tres consonants

<i>irrompre</i>	/irronpr/	[i.'rom.prə]	(cf. <i>irrompr-em</i>)
<i>centre</i>	/sentr/	['sɛn̩.trə]	(cf. <i>centr-em</i>)
<i>timbre</i>	/tinbr/	['tim.brə]	(cf. <i>timbr-et</i>)
<i>tendre</i>	/tɛndr/	['tɛn̩.drə]	(cf. <i>tendr-íssim</i>)
<i>congre</i>	/kongr/	['kon̩.ɣrə]	(cf. <i>congr-et</i>)
<i>ample</i>	/anpl/	['am.plə]	(cf. <i>amp-líssim</i>)
<i>filtre</i>	/filt̩r/	['fi̩l̩.trə]	(cf. <i>filtr-atge</i>)
<i>astre</i>	/astr/	['as.trə]	(cf. <i>astr-al</i>)

<i>vespre</i>	/vespr/	[ˈves.prə]	(cf. <i>vespr-ada</i>)
<i>mascle</i>	/maskl/	[ˈmas.klə]	(cf. <i>mascl-isme</i>)
<i>xiscle</i>	/ʃiskl/	[ˈʃis.klə]	(cf. <i>xiscle-et</i>)
<i>cercle</i>	/serkl/	[ˈser.klə]	(cf. <i>encercle-ar</i>)

(4) Balear (seqüències de semivocal més sonant)

<i>aire</i>	/ajr/	[ˈaj.rə]	(cf. <i>air-eja</i>)
<i>lliure</i>	/ʎiwr/	[ˈʎiw.rə]	(cf. <i>lliur-em</i>)
<i>retaula</i>	/rətaw/	[rə.ˈtaw.lə]	(cf. <i>retaul-et</i>)

6.3.2.2. ANÀLISI

6.3.2.2.1. Anàlisis prèvies en el marc de la teoria de l'optimitat

La inserció vocàlica en les seqüències consonàntiques finals integrades per consonants amb els mateixos valors de sonicitat o amb una sonicitat creixent ha estat analitzada, en el diferents treballs de Jiménez (1997, 1999), com una estratègia per satisfer la restricció de bona formació sil·làbica SONICITAT INTRASIL·LÀBICA, sense que això impliqui la pèrdua dels trets de lloc i de mode d'articulació de les consonants implicades. Això s'aconsegueix mitjançant una jerarquia de restriccions en què INTEGREGU(PA) i INTEGREGU(MA) —equivalents de MAX(PA) i MAX(MA), en el marc de la teoria de la correspondència— dominen SONICITAT INTRASIL·LÀBICA, i en què OMPLIU —equivalent de DEP-IO, en el marc de la teoria de la correspondència— es troba dominada per SONICITAT INTRASIL·LÀBICA:

(5) SONICITAT INTRASIL·LÀBICA: La sonicitat dels elements que integren una síl·laba ha de ser decreixent respecte del nucli sil·làbic (veg. Clements 1990; Jiménez 1997, 1999 per al català).

(6) *apte* /apt/ [ˈap.tə]

/apt/	INTEGREGU (PA)	INTEGREGU (MA)	SONINTRA	OMPLIU	INTEGREGU-X
☞ a. [ˈap.tə]				*	
b. [ˈapt]			*!		
c. [ˈap]	*!				*

La proposta de Jiménez presenta dos problemes bàsics, un dels quals es relaciona amb l'anàlisi que fa l'autor del manteniment i la simplificació dels grups consonàntics finals

en valencià. Segons Jiménez, tota consonant final se sil·labifica com un apèndix, fet que explica, tal com s'ha vist en el § 6.3.1.2, que les consonants finals de formes com ara *pont* i *tant* es mantinguin a pesar de la restricció *CODA-COMPLEXA. Tal com Jiménez adverteix, però, l'apèndix és un element extrasil·làbic i, com a tal, queda fora de l'abast dels efectes de les restriccions de bona formació sil·làbica, i, doncs, de la restricció SONICITAT INTRASIL·LÀBICA. D'aquesta manera, la darrera consonant del mot *apte*, subjacentment /apt/, se sil·labificaria com un apèndix i, per tant, es faria invisible als efectes de la restricció SONICITAT INTRASIL·LÀBICA. L'autor suggereix que caldria definir aquesta restricció de tal manera que inclogués aquestes consonants finals sota el seu abast. De fet, però, és força contradictori que la condició d'apèndix protegeixi les *s* finals dels efectes d'aquesta restricció en casos com ara *pocs* i que, en canvi, no ho faci en la resta de seqüències finals amb una sonicitat no decreixent, en què s'insereix una vocal epentètica (cf. *apte* ['ap.tə]). L'altre problema fa referència a les seqüències amb dues consonants amb el mateix mode i lloc d'articulació i, per tant, amb el mateix grau de sonicitat (cf. *batlle*, *esquerre*). Aquests casos, en què també es transgredeix la restricció SONICITAT INTRASIL·LÀBICA, l'elisió de la darrera consonant no implica pas una transgressió de les restriccions de fidelitat INTEGRU(PA) i INTEGRU(MA), de manera que, d'acord amb la jerarquia proposada per l'autor, s'esperarien seqüències com ara *['baʎ] i *[əs.'kɛr].

Segons Dols (2000), aquestes vocals finals no haurien de ser considerades vocals de suport sinó vocals lèxiques, és a dir, vocals presents en l'estructura subjacent d'aquests mots. Això permet a l'autor una anàlisi coherent de les formes verbals amb grups consonàntics que transgredeixen l'escala de sonicitat (cf. *infl* ['imfl]), que no insereixen cap vocal de suport (veg. el § 6.3.3). L'optimització del lexicó, recurs teòric proposat per Prince & Smolensky (1993), i adaptat per Inkelas (1994), donaria suport a aquesta anàlisi. Segons Dols (2000), és millor assumir una forma subjacent amb una vocal epentètica (cf. /aptə/ per a *apte*) i transgredir la restricció INTEGRU (MAX) en els casos en què aquesta vocal no apareix (cf. *aptitud*), que no pas postular una forma subjacent sense la vocal i justificar la seva inserció per l'activitat de les restriccions esmentades més amunt. Òbviament, el problema en aquests casos és justificar, a través de restriccions de marcatge, l'elisió de la vocal en casos com ara *aptitud*.

6.3.2.2.2. *Nova proposta d'anàlisi*

Detectats els principals problemes de les anàlisis de Jiménez (1997, 1999) i de Dols (2000), en el present treball es considera que aquestes consonants finals no són apèndixs, sinó que se sil·labifiquen com a codex, i que aquestes vocals no hi són presents subjacentment, sinó que s'insereixen per raons de bona formació sil·làbica. Per tal de donar compte de la inserció vocàlica, cal introduir les restriccions de bona formació sil·làbica, entre les quals hi ha la restricció que requereix que tota síl·laba disposi d'un nucli sil·làbic (7a), la restricció que prohibeix que una consonant faci de nucli sil·làbic (7b) i la restricció que requereix que la sonicitat dins de la síl·laba sigui decreixent respecte del nucli sil·làbic (7c).

(7) Restriccions de bona formació sil·làbica

- a) NUCLI: Tota síl·laba ha de constar d'un nucli sil·làbic (veg. Prince & Smolensky 1993)
- b) *N/C: Cap consonant pot fer de nucli d'una síl·laba (veg. Prince & Smolensky 1993)
- c) SONICITAT INTRASIL·LÀBICA (SONINTRA): La sonicitat dels elements que integren una síl·laba ha de ser decreixent respecte del nucli sil·làbic (Clements 1990; Jiménez 1997, 1999 per al català)

Cal incorporar aquestes restriccions en la jerarquia proposada per a cadascuna de les varietats analitzades. Per tal de simplificar l'anàlisi, es començarà exposant la jerarquia de restriccions que dona compte del subdialecte mallorquí, i després s'analitzaran les varietats de Mallorca i Menorca.

Per tal de donar compte del procés d'epèntesi que ocorre en mallorquí, cal incorporar les restriccions de bona formació sil·làbica de (7) a la jerarquia establerta fins ara. A (8) s'exposa la jerarquia de restriccions que dona compte de la simplificació de grups consonàntics finals en mallorquí, de la qual s'han extret les restriccions irrelevantes en el cas que ens ocupa (i.e. ALIN-Suffix).

(8) Jerarquia mallorquí

ANCOR(PG, FF), CONTIG-OI, MAX(nas) >> *CC3 >> MAX(+sont), CONTIG-IO >> MAX(-sont)

Un aspecte que cal tenir en compte abans de prosseguir amb l'anàlisi és que la restricció d'ancoratge ANCOREU(PG, FF), segons la qual el segment final de la paraula gramatical ha de tenir un corresponent al final de la paraula fonològica i que s'ha adduït per justificar la manca d'elisió al final de la paraula gramatical com a estratègia per satisfer *CC3, no pot ocupar una posició molt elevada en la jerarquia, ja que descartaria erròniament formes amb inserció vocàlica per efecte de la restricció SONINTRA. En efecte, una forma com ara *centre* [ˈsɛŋ.tɾə], corresponent a la forma subjacent /sentr/, transgredeix la restricció ANCOR(PG, FF), per tal com el darrer element de la paraula gramatical, [r], no es troba al final de la frase fonològica; aquesta posició és ocupada, en canvi, per la vocal epentètica, [ə]. Davant d'aquesta situació, s'obren diverses possibilitats d'anàlisi. Una possibilitat és considerar que aquesta restricció es troba dominada per SONINTRA, de manera que és preferible inserir una vocal per satisfer SONINTRA, en detriment d'ANCOR(PG, FF). Aquesta jerarquia, però, dóna resultats incorrectes quan s'analitzen les terminacions verbals corresponents a la primera persona del present d'indicatiu (veg. el § 6.3.2.2.3). Una altra possibilitat és substituir la restricció d'ANCORATGE per una restricció menys general que prohibeixi l'elisió al final de la paraula gramatical però no pas la inserció. Aquesta restricció és MAX-Límit (*MAX-Edge*, en anglès) i és definida per Benua (1997) com segueix:

(9) MAX-Límit: El final de la paraula gramatical ha de tenir un corresponent en la forma superficial.

Per tal de donar compte dels fets relacionats amb la inserció vocàlica, només cal fer aquesta substitució i introduir les restriccions de bona formació sil·làbica exposades a (7). Aquestes restriccions, òbviament, ocupen una posició elevada en la jerarquia. Els fets relacionats amb les primeres persones del present d'indicatiu demostren, però, que les restriccions NUCLI i *N/C es troben jerarquitzaades per damunt de SONINTRA (veg., en aquest sentit, el § 6.3.2.2.3). En les taules de (11) s'il·lustren els efectes d'aquesta jerarquia en les formes *apte* (amb dues consonants finals amb la mateixa sonicitat), *sucré* (amb dues consonants finals amb una sonicitat creixent), *centre* i *mascle* (amb tres consonants finals amb una sonicitat creixent). En cadascuna d'aquestes taules només s'han introduït les restriccions rellevants atenent als candidat considerats en cada cas.

(10) *Jerarquia mallorquí*

MAX-Límit, NUCLI, *N/C, CONTIG-OI >> SONINTRA, MAX(nas) >> *CC3 >> MAX(+sont), CONTIG-IO >> MAX(-sont) >> DEP-IO

(11) Mallorquí

a. *apte* /apt/ [ˈat.tə]

/apt/	MAX-Límit	NUCLI	CONTIG-OI	SON INTRA	DEP
a. [ˈatt]				*!	
b. [ˈat.t]		*!			
☞ c. [ˈat.tə]					*
d. [ˈap]	*!				
e. [ˈa.pət]			*!		*

b. *sucré* /sukr/ [ˈsu.krə]

/sukr/	MAX-Límit	NUCLI	*N/C	CONTIG-OI	SON INTRA	MAX (+sont)	DEP
a. [ˈsukr]					*!		
b. [ˈsu.kr]		*!					
c. [ˈsu.kr]			*!				
☞ d. [ˈsu.krə]							*
e. [ˈsuk]	*!					*	
f. [ˈsu.kər]				*!			*

c. *centre* /sentr/ [ˈseŋ.trə]

/sentr/	MAX-Límit	NUCLI	*N/C	CONTIG-OI	SON INTRA	*CC3	MAX (+sont)	DEP
a. [ˈseŋtr]					*!	*		
☞ b. [ˈseŋ.trə]								*
c. [ˈseŋ.tr]		*!						
d. [ˈseŋ.tɾ]			*!					
e. [ˈseŋt]	*!						*	
f. [ˈseŋ.tər]				*!				*

d. *mascle* /maskl/ ['mas.klə]

/maskl/	MAX-Límit	NUCLI	*N/C	CONTIG-OI	SON INTRA	*CC3	MAX (+sont)	DEP
a. ['maskl]					*!	*		
↻ b. ['mas.klə]								*
c. ['mas.kl]		*!						
d. ['mas.kl]			*!					
e. ['mask]	*!						*	
f. ['mas.kəl]				*!				

En aquesta jerarquia de restriccions, cal destacar la importància d'una restricció com ara CONTIG-IO, ja que bloqueja la inserció intramòrfica com a estratègia per satisfer SONICITAT INTRASIL·LÀBICA. Altres restriccions, rellevants per explicar la simplificació consonàntica, es mostren menys decisives per explicar la inserció vocàlica: és el cas, per exemple, MAX(+sont) o de MAX(-sont). Cal tenir en compte, tanmateix, que aquest grups consonàntics finals sovint contenen consonants amb aquestes característiques, de manera que és important prendre-les en consideració.

Per donar compte del comportament del menorquí i de l'eivissenc, simplement cal introduir les restriccions de bona formació sil·làbica, adduïdes per al mallorquí, a les jerarquies proposades per al menorquí i l'eivissenc per donar compte de la simplificació de grups consonàntics finals (14, 15). En aquestes jerarquies, s'han obviat les restriccions irrellevants en el cas que ens ocupa. Els efectes d'aquestes jerarquies es poden observar en les taules de (16) i (17). Simplement, cal advertir que la restricció MAX-Límit no pot ocupar una posició elevada en la jerarquia de l'eivissenc ja que bloquejaria la simplificació de grups consonàntics finals (cf. *camp* *['kamp]). Tal com es justifica en el § 6.3.2.2.3, és important que en eivissenc les restriccions que protegeixen de l'elisió (MAX-C[ContrPA], MAX-C[ContrCont]) dominin la restricció SONINTRA.

(12) *Jerarquia menorquí*

MAX-Límit, NUCLI, *N/C, CONTIG-OI >> SONINTRA, MAX-C[ContrPA] >> CONTIG-IO, MAX(+sont), *CC3 >> MAX-C[ContrCont] >> MAX(-sont) >> DEP-IO

(13) *Jerarquia eivissenc*

NUCLI, *N/C, CONTIG >> MAX-C[ContrPA], MAX-C[ContrCont] >> SONINTRA >> MAX-IO >> DEP-IO

(14) Menorquí

a. *apte* /apt/ ['at.tə]

/apt/	MAX-Límit	NUCLI	CONTIG	SON INTRA	MAX-C [ContrPA]	Max (-sont)	DEP
a. ['att]				*!			
b. ['at.t]		*!					
☞ c. ['at.tə]							*
d. ['ap]	*!				*	*	
e. ['a.pət]			*!				*

b. *sucré* /sukr/ ['su.krə]

/sukr/	MAX-Límit	NUCLI	*N/C	CONTIG	SON INTRA	MAX-C [ContrPA]	MAX (+sont)	MAX-C [ContrCont]	DEP
a. ['sukr]					*!				
b. ['su.kr]		*!							
c. ['su.kr̩]			*!						
☞ d. ['su.krə]									*
e. ['suk]	*!					*	*	*	
f. ['su.kər]				*!					*

c. *centre* /sentr/ ['seŋ.trə]

/sentr/	MAX-Límit	NUCLI *N/C	CONTIG	SON INTRA	MAX-C [ContrPA]	MAX (+sont)	*CC3	MAX-C [ContrCont]	DEP
a. ['seŋtr]				*!			*		
☞ b. ['seŋ.trə]									*
c. ['seŋ.tr̩]		*!							
d. ['seŋ.tr̩]		*!							
e. ['seŋt]	*!					*		*	
f. ['seŋ.tər]			*!						*

d. *mascle* /maskl/ ['mas.klə]

/maskl/	MAX-Limit	NUCLI *N/C	CONTIG	SON INTRA	MAX-C [ContrPA]	MAX (+sont)	*CC3	MAX-C [ContrCont]	DEP
a. ['maskl]				*!			*		
☞ b. ['mas.klə]									*
c. ['mas.kl]		*!							
d. ['mas.kl]		*!							
e. ['mask]	*!				*	*		*	
f. ['mas.kəl]			*!						*

(15) *Eivissenc*

NUCLI, *N/C, CONTIG >> MAX-C[ContrPA], MAX-C[ContrCont] >> SONINTRA >> MAX-IO >> DEP-IO

(16) *Eivissenc*

a. *apte* /apt/ ['ap.tə]

/apt/	NUCLI	CONTIG	MAX-C [ContrPA]	MAX-C [ContrCont]	SON INTRA	MAX	DEP
a. ['apt]					*!		
b. ['ap.t]	*!						
☞ c. ['ap.tə]							*
d. ['ap]			*!			*	
e. ['a.pət]		*!					*

b. *sucré* /sukr/ ['su.krə]

/sukr/	NUCLI *N/C	CONTIG	MAX-C [ContrPA]	MAX-C [ContrCont]	SON INTRA	MAX	DEP
a. ['sukr]					*!		
b. ['su.kr]	*!						
c. ['su.kr]	*!						
☞ d. ['su.krə]							*
e. ['suk]			*	*!		*	
f. ['su.kər]		*!					*

c. *centre* /sentr/ [ˈsɛn̩.trə]

/sentr/	NUCLI *N/C	CONTIG	MAX-C [ContrPA]	MAX-C [ContrCont]	SON INTRA	MAX	DEP
a. [ˈsɛn̩.trə]					*!		
☞ b. [ˈsɛn̩.trə]							*
c. [ˈsɛn̩.tr]	*!						
d. [ˈsɛn̩.tr]	*!						
e. [ˈsɛn̩.t]				*!		*	
f. [ˈsɛn̩.tə]		*!					*

d. *mascle* /maskl/ [ˈmas.klə]

/maskl/	NUCLI *N/C	CONTIG	MAX-C [ContrPA]	MAX-C [ContrCont]	SON INTRA	MAX	DEP
a. [ˈmaskl]					*!		
☞ b. [ˈmas.klə]							*
c. [ˈmas.kl]	*!						
d. [ˈmas.kl]	*!						
e. [ˈmask]			*	*!		*	
f. [ˈmas.kəl]		*!					*

La jerarquia proposada per a l'eivissenc també dona dels casos en què les dues consonants subjacents no contrasten pel que fa al mode i el lloc d'articulació, ja que MAX-IO domina DEP-IO. Es pot observar en la taula següent.

(17) *batlle* /baʎʎ/ [ˈbaʎ.ʎə]

/baʎʎ/	NUCLI *N/C	CONTIG	MAX-C [ContrPA]	MAX-C [ContrPA]	SON INTRA	MAX	DEP
a. [ˈbaʎʎ]					*!		
b. [ˈbaʎ.ʎə]							*
c. [ˈbaʎ.ʎ]	*!						
d. [ˈbaʎ.ʎ]	*!						
e. [ˈbaʎ]						*!	
f. [ˈba.ʎəʎ]		*!					*

Tal com s'ha avançat en diferents punts del treball, el fet que les seqüències subjacents de semivocal més líquida es resolguin amb inserció vocàlica (cf. /ajr/ [ˈajrə]) sembla requerir una escala de sonicitat en què les líquides i les semivocals ocupen la mateixa posició (veg., en aquest sentit, el § 6.1.2.2 i el § 6.2.1, en què es donen altres arguments a favor d'aquesta escala):

(18) Escala de sonicitat (assumida en el § 6.1.2.2 i el § 6.2.1)

VOCALS > SEMIVOCALS, LÍQUIDES > VIBRANTS > NASALS > FRICATIVES > OCLUSIVES